

mihail bulgakov

«...Generosul talent al lui Bulgakov pare a fi reunit de-a lungul întregii sale existențe, disputându-și înțietatea, trei ipostaze deosebite: de satiric, de fantast și de realist, înclinat spre analiza psihologică exactă.

În edificiul bizar al romanului *Maestrul și Margareta* pot fi identificate, în proporții aproape egale, toate aceste trei ipostaze...»

K. SIMONOV

719

mihail bulgakov

mihail bulgakov

maestrul și
margareta

Clubul cărții digitale 2024

Lei 5

editura minerva

mihail bulgakov

maestrul și margareta

ROMAN

TRADUCERE DE NATALIA RADOVICI
PREFĂȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE ALEXANDRU SINCU

Ilustrația copertei: Florica Petrace

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1972
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

МИХАИЛ БУЛГАКОВ
МАСТЕР И МАРГАРИТА
РОМАН

Журнал „Москва“ №. 11/1966, I/1967

PREFATA

Destinul operei lui Mihail Bulgakov este derutant. Cu toate că activitatea sa de prozator îi putea asigura de timpuriu notorietatea, a fost cunoscut în viață mai cu seamă ca autor al unei piese de scandalos succes. Izbutește să publice, totuși, alături de mai puțin însemnate foiletoane satirice și umoristice, unele povestiri cu caracter autobiografic și narațiuni fantastice, dintre care *Diavoliada* și *Onăle fatale* pot să fie cuprinse în orice antologie a genului. În anul 1929, când scriitorul începuse să lucreze la ceea ce va fi capodopera sa, romanul *Maestrul și Margareta*, Vladimir Pozner nu reține pentru *Antologia prozei ruse contemporane*, care apare în Franța, decât un fragment oarecare din complexul roman *Garda albă*, a cărei publicare integrală va fi realizată un sfert de veac după moartea autorului.

În ciuda unei neobișnuite diversități formale — trece de la dramă la farsă pînă la scenariul de cinematograf, iar în proză pare hotărît să exerseze toate speciile fără a ocoli nici liricul libret de operă — scrierile sale au o remarcabilă unitate a viziunii, dacă nu și a valorii.

Bulgakov a refuzat experimentul; orientările moderniste nu îl atrag. Pare pe deplin întors spre secolul al XIX-lea; dar maeștrii săi, Gogol și, într-o măsură diferită, Dostoievski, sînt printre acei scriitori care își pun amprenta pe unele dintre cele mai însemnate scrieri ale începutului de secol. Și, astfel, descoperă mo-

dernitarea pe o cale numai aparent ocolită, dar, de fapt, în mod organic, drept rezultat al unei asimilări naturale a tradiției și prin supunerea acesteia la realitățile contemporane.

Materia *Gărzii albe*, primul său roman, îl preocupase pe Bulgakov încă dintr-o foarte timpurie încercare de teatru, *Frații Turbin*, piesă pe care o scrie curînd după ce renunță la profesarea medicinei, practică numai cîțiva ani, dar cu o competență deosebită. Schelăria scenică se poate recunoaște în multe dintre episoadele istoriei zbuciumate a familiei Turbin, care ocupă un loc însemnat în carte. Dar acest poem al derutei, al negurii sufletești, al vremurilor de restriște, care stă încă de la primele pagini sub semnul apocalipsei, e o construcție cu caracter epopeic, care nu convine meșteșugului dramatic pe care îl cunoaște la acea vreme Bulgakov. De aceea revenirea ulterioară la teatru, în *Zilele Turbinilor*, sub influența conducerii Teatrului Academic de Artă, nu poate să aibă amploarea și semnificația artistică a romanului, cu tot succesul remarcabil de care s-a bucurat. Deși Bulgakov va scrie deosebit de intens pentru teatru după această primă transpunere scenică, nici una dintre piesele sale nu cunoaște gloria *Zilelor Turbinilor*, adevărat port-drapel al tinerei generații a Teatrului de Artă, așa cum fusese *Pescărușul* lui Cehov pentru actorii intrați pe atunci în mitologia scenei ruse. Evenimentul este, însă, mai degrabă, unul teatral decît literar.

Garda albă, ca și *Maestrul și Margareta*, face parte dintre acele cărți a căror semnificație artistică este fatal tulburată de dislocări editoriale. Fără îndoială, interesul romanului depășește categoric timpul scrierii. Valoarea nu îi poate fi limitată la un simplu interes istoric.

Născut dintr-o încercare scenică și sursă a unei transpuneri teatrale, romanul *Garda albă* pretinde un raționament dramaturgic. Ceea ce izbuteste Bulgakov în această carte pare să fie, înaintea de toate, un antispectacol. Ceremonia spectacolului presupune o organizare ierarhică necesară pentru controlul desfășurării evenimentelor. Oricare prezență este trebuincioasă celorlalte și ocupă un loc ce nu poate fi schimbat, fără perturbări ale ansamblului. Antispectacolul dizolvă spațiul, iar mișcarea devine

o parodie a timpului. Dezorientarea ce urmează exclude controlul ritualului. Solidaritatea personajelor în sinul intrigii se pulverizează de vreme ce nu mai întîlnim caractere propriu-zise. În fine, gesturile se amestecă incoerent, iar ceremonialul nu mai păstrează decît finalități ironice. Toate aceste descoperiri ale teatrului modern sînt timid întrevăzute de Bulgakov în romanul care este o punte între două piese tradițional construite.

Dinamica acestui paradoxal edificiu literar este asigurată, ca și la alți scriitori din Rusia anilor douăzeci, de simbolul viforîței. Războiul civil se năpustește în paginile cărții cu înfățișare apocaliptică, iar istoria, respectată de obicei cu scrupulozitatea amănuntului, se transferă în zone de mit. Prezență vie, activă, ca Moscova ori Yerushalayimul în *Maestrul și Margareta*, Orașul anonim dominat de sumbra colină a lui Vladimir, locul acțiunii, Kievul convertit în ficțiune, stă sub conjunctura funestă a luceafărului de seară, planeta războinică. Familia Turbinilor este replica în miniatură a Orașului. În odăile prăfuite ale casei mic-burgeze totul se înlănțuie cu trecutul; confortul modest și demodat îi ilustrează permanența. Viforița războiului civil transformă desfășurarea calmă, rezumată la gesturi bine cunoscute, într-un vîrtej greu de urmărit. Episoadele se înlănțuie patronate de hazard, firul epic se subțiază, dar ceea ce se pierde în continuitate este cîștigat în adîncime. Neputincios în fața tumultului istoriei, teatrul își deschide pereții, pe care portretele țarilor nu mai sînt decît pete verzui și fantomatice, ca să cuprindă cît mai mult din realitate. Casa Turbinilor, locul liniștitului spectacol de pînă acum, este roasă de timp ca de un mucegai: „Aveau să se prăbușească pereții, să zboare stîrnit șoimul de pe mînușa cea albă, să se stingă lumina lămpii de bronz, iar *Pata căpitănilui* să fie pusă pe foc”.

Măiestria lui Bulgakov atinge desăvîrșirea în scenele de masă. Parada haidamacilor petliuriști se prăbușește peste Oraș ca o cascadă. În catedrala Sfînta Sofia mulțimea este o bulboană în

clotot, iar zidurile sînt ale unei bolgii infernale. Diavolul însuși schelălăie clopotele slujbei întru slava bandelor naționaliste; buirghia este un puhoi sabatic, în vreme ce din depărtare se aude disperatul cîntec al cobzarilor despre judecata de apoi.

Conflictul nu mai este purtat de indivizi, ci de simbolice planuri subterane, violent opuse, pe care le înfilnim, sub diferite forme, în mai toată opera lui Mihail Bulgakov. De o parte haosul, „hăul negru și înghețat“, de cealaltă parte aparepța de ordine, în fapt o pietrificare. Aceste două arhetipuri sînt, însă, în mare măsură analoge. Primul este amorful ininteligibil în care nu poți să te orientezi. Al doilea — un așezămînt rigid, cu elementele solidare numai datorită unor convenții acceptate silnic sau fără luciditate. În sine, nici haosul și nici ordinea înghețată nu constituie valori. Lipsa de armonie le identifică și în sfera esteticii. Amîndouă sînt însumate de un al treilea arhetip, labirintul, care este un paradoxal haos ordonat. Primele două arhetipuri nu diferă decît ca dinamică. Haosul este prin excelență mobil, el reprezintă violența, tendințele distructive. În anumite conjuncturi intervenția lui poate să aibă un rol de normalizare, pentru că lasă cîmp liber privirilor, invadează o ordine mistificatoare și, prin agresiune, deschide drumul înțelegerilor.

Aceste puncte de reper ale universului bulgakovian polarizează cîteva motive literare, a căror opoziție se substituie unei trame propriu-zise: viforul, negura, îngrămădirile maselor de înspăimîntați, războiul, spațiul nemărginit al pusti, mucegaiul proliferant, boala, apocalipsul, infernul în expansiune sînt concretizări ale haosului; ordinea împietrită este reprezentată de spațiul închis, de birăcrație, de temnițele întunecoase, de izolarea nedorită, de jocul măștilor, de confortul meschin, de sterilitatea paradisu-lui. Prin dramatizarea lor sînt făurite două mituri care, su-prapuse, înclină să se anihileze reciproc. Procedul folosit de scriitor în mod curent este paralelismul, o formă a principiului identității.

Bulgakov respinge, prin urmare, ispitele manicheismului melodramatic ce desparte prea violent binele de rău și mutilează realitatea prin schematizare. Drept loc dorit pentru existența personajelor pe care, uneori, le îndrăgește în mod evident el alege starea izvorită din ciocnirea extremelor, un purgatoriu în care fiecare să capete ceea ce i se cuvine. Este un gest etic simplu, dar ce se vrea eficient, o lecție de morală pe care însuși scriitorul o numește autoironic „pretențioasă și neplăcută“.

Destinul individual îi apare lui Bulgakov o fatalitate ce nu poate să fie remediată decît în lumea spiritului. „Orice om își are steaua lui“, exclamă pe neașteptate naratorul *Gărzii albe*, de obicei bine disimulat. Încrîncenarea forțelor opuse smulge măștile imposturii și, uneori, izbutește să dezvăluie esențele. În acest mod se încearcă o desperată restabilire a armoniei și a valorilor umane fundamentale. Distanțarea de cele două forțe arhetipale în conflict se realizează prin ironie și paradox, care devin, în ipostaze felurite, legile de organizare ale scrierilor lui Mihail Bulgakov.

Haosul triumfă pe deplin numai odată cu moartea și, ajuns la expresia supremă, se identifică cu ordinea împietrită. Plin de sute de cadavre, subsolul facultății de medicină unde Nicolka, prislea Turbinilor, caută trupul colonelului de hușari al cărui sacrificiu în favoarea individualismului semnifică însăși eșuarea individualismului este replica macabră a viermuiei din cate-drală. Desemnat cu zgîrcenie și pudoare, momentul are un tragism dantesc.

Ultimele pagini ale cărții se topesc într-o atmosferă de vis, în vreme ce apocalipsul se convertește într-un purgatoriu social.

Legăturile strînse pe care Bulgakov le-a avut cu scena sînt urmărite, mai intens autobiografic de astădată, în neterminatul *Roman teatral*. Dacă *Garda albă*, epopee a viforîței revoluționare, poematizează dezechilibrul social, *Romanul teatral* este burlesca și totodată amara confesiune a eșecului într-o farsă a măștilor. Maxudov, naratorul implicat, face parte din marea familie de nesatisfăcuți a căror viață este o potecă sinuoasă către adevărata vocație. Pentru acești nomazi fiecare pas, fiecare

nouă acțiune cere smulgerea măștii purtate până atunci, o veșnică rupere de obișnuințe, un constant inconfort spiritual. Încă în *Garda albă* întilnisem, sub diferite ipostaze, ideea acestui personaj. Nicolka, un Maxudov adolescent, prevestește acest drum fără odihnă. Învățătorul Kozir-Leško, o variantă primitivă a tipului, descoperă spre sfârșitul vieții că adevărata lui vocație este războiul. Naratorul *Gărzii albe* comentează: „De fapt, așa se întâmplă de cele mai multe ori în viața noastră, a tuturor. Timp de vreo douăzeci de ani omul duce o anumită activitate, predă, spre exemplu, dreptul roman, iar în anul al douăzeci și unulea își dă seama deodată că n-are pentru dreptul roman nici o înclinație, că nu-i place și nici măcar nu-l înțelege ca lumea, că, de fapt, este un iscusit grădinar, nutriend pentru flori o autentică pasiune“.

Generalul maior Klavdi Alexandrovici Komarovski-Echappard de Biancourt, comandant al regimentului de gardă al țării, existență pitorescă, sedus de vraja teatrului, își dă demisia din slujbă ca să interpreteze pe scenă roluri de împărați, comandanți de oști și lachei în familiile bogătașilor, dar mai cu seamă (aceasta era veritabila lui vocație) să imite din culise cîntecul păsărilor.

Dacă generalul-actor, ca și ceilalți, își realizează vocația fie și către apusul vieții, lui Maxudov nu i se acordă împlinirile. Prima lume în care pătrunde este a medicinei, laboratorul universității din care nu mai păstrează decît stearsa amintire a retortelor ce fierb pe suport de metal. Nimerește apoi în lumea gazetăriei, de unde îi rămîne în minte doar imaginea derizorie a unor galoși murdari în fața cuierului de care atîrnă o căciulă udă. Atras de lumea scriitorilor, nu întilnește decît literați de conjunctură care scriu, la nimereală, ce se consumă și se plătește mai bine. Pe deasupra, Maxudov, care înțelege literatura în sens autobiografic, ca împărtășire a unei experiențe trăite, își reface într-un roman propria viață, apoi nu mai știe ce să scrie. După ce orbecăie o vreme prin beznă și se gîndește la sinucidere, îi apare în față „bidiviul de aur“ al iluziei teatrului.

Numai că teatrul înseamnă magia scenei și, totodată, lumea actorilor. Aici găsește două feluri de măști. Una, adevărata chemare a lui Maxudov, salvatoare prin compensație, este adeseori un refugiu pentru cine nu își găsește loc în viață; masca ficțiunii, a „cutiugei vrăjite“, datorită căreia s-ar putea reîntîlni inocența copilăriei, aparține actorului-artist. A doua mască este a actorului-individ. Pentru Maxudov, actorul, silit să trăiască rînd pe rînd viețile altora, este un om al cărui psihic devine un fel de bază articulatorie a trăsăturilor personajelor jucate, așadar o conștiință minată de lipsa autenticității. Din această cauză, cei din lumea culiselor îi par confundați într-una și aceeași mască a imposturii și disimulării, făpturi șterse pentru care numele diferite nu mai diferențiază caractere. Personajele ce roiesc în jurul „Teatrului Independent“ sînt, mai toate, fantome machiate identic, inutil nominalizate. Chiar despre singurul om mai apropiat, Maxudov gîndește cu parapon: „...Ești șiret și nu-ți dezvălui gîndurile, iar firea aceasta ți-o datorești teatrului...“ Ca într-unul din *Capriciile* lui Goya, pentru Maxudov lumea este o mascaradă în care totul se contraface, toți vor să pară ceea ce nu sînt, se înșală reciproc, dar nimeni nu se cunoaște pe sine.

Un motiv însemnat al cărții, constant la Bulgakov, nevoia și, în același timp, imposibilitatea raporturilor cu lumea, capătă o formulare pregnantă prin alăturarea a două vise. În primul, Maxudov se vede pierdut ca pe o scenă oblică, construită din stînginii subrede printre pomii înfloriți, într-o livadă inundată de un public entuziast. În celălalt vis, obligat să meargă la repetiția generală după care piesa ar putea să-i fie scoasă de pe afiș, își dă seama deodată că, în grabă, a uitat să își pună pantalonii. Astfel, dorința de a se strecura neobservat prin mulțime găsește în subconștient explicații hilare.

Dacă *Garda albă* evoluează de la dramatismul scenic înspre oniric, *Romanul teatral* sare din coșmar în parodie. Populat cu măști de carnaval, teatrul unde nimerește întîmplător Maxudov este locul de desfășurare a imensei farse artistice pe care o regizează născocitorul unei teorii a interpretării actricești, după

care, la repetiții, textul piesei nu are însemnătate, caracterele trebuie create pe baza propriului text al actorului etc. „Nu mă îndoiesc nici o clipă că teoria era într-adevăr genială. Mă aduse la desperare, însă, aplicarea acelei teorii în practică“, conchide ironic Maxudov, căruia conflictul măștilor îi este fatal. Dar privirea lui inocentă demistifică.

În grima regizorului-teoretician Ivan Vasilievici se deslușește destul de lesne caricatura lui Stanislavski, pe care Mihail Bulgakov îl cunoscuse îndeaproape în timpul când fusese angajat ca asistent de regie la Teatrul Academic de Artă. Treptat, romanul ajunge să se construiască foarte asemănător cu piesa pe care Ivan Vasilievici-Stanislavski i-o sugerase lui Maxudov-Bulgakov, o încifrare ironică a unor personaje și acțiuni reale. Dacă ar fi introduse în *Romanul teatral* stenogramele pe care le făcuse Gorceakov, regizorul piesei lui Bulgakov, *Cabala bigoșilor*, în timpul repetițiilor la care participa Stanislavski în calitate de conducător artistic al teatrului, nu ar diferi nici măcar stilistic de ultimele pagini ale cărții. După ce Maxudov îi citește lui Ivan Vasilievici *Zăpada neagră*, titlu sub ironia căruia se recunoaște *Garda albă*, regizorul îi răspunde așa cum îi replicase Stanislavski lui Bulgakov după ce acesta făcuse lectura piesei *Cabala bigoșilor*: „Admirabil... Acum va trebui să prelucrați tot acest material“.

Cartea devine o transparentă istorie secretă cu caracter parodic, iar structura inițială este părăsită. Personaje mai mult sau mai puțin travestite populează și celelalte scrieri ale lui Mihail Bulgakov, dar, mai cu seamă în celelalte romane, *Garda albă*, ori *Maestrul și Margareta* ele sînt risipite în unitatea ansamblului fictiv și, astfel, capătă un plus de verosimilitate artistică. În fapt, parodia își pierde o mare parte din valoare dacă cititorul nu cunoaște obiectul parodiat. De aceea și perisabilitatea parodiei este mai mare decît a altor forme literare. Iar *Romanul teatral* eșuează în parodie.

Furat, ca personajul său — Maxudov —, de biograficul anecdotic, Bulgakov îi uită povestea imaginară și începe să și-o spună pe a lui. Elementele construcției se subordonează tot mai

difficil planului general al cărții, iar ficțiunea se destramă. Acesta ar fi, poate, unul dintre motivele pentru care *Romanul teatral* rămîne neisprăvit. Maxudov își împarte eșecul cu autorul lui. Acesta nu mai poate să lungască pamfletul, ce se dezvoltă în afara artei, și renunță la proiectata sinucidere a lui Maxudov, pe care îl părăsește ținut de fascinația pentru „bidivul de aur“ al teatrului „ca un gîdac prins de un dop de plută într-un insectar“, așa cum el însuși va fi pînă aproape de ceasul morții.

Odată cu *Maestrul și Margareta*, Mihail Bulgakov revine la procedee pe care le folosiseră cu succes în proza scurtă. Dramatismul scenic, coșmarul și parodia din celelalte romane tind să se subordoneze acum fantasticului. Locul teatrului este, însă, luat de circ, iar risul poate să alunge umbrele fantastice.

În linii mari, cartea se alcătuieste parodiind principii astrologice: Universul ar fi o ființă organizată, ale cărei părți sînt conexe. Cine izbuteste să cunoască o parte din microcosm le cunoaște și pe celelalte prin analogie și prin exercițiu magic. Cel care parvine la numai cîteva litere ale Logosului posedă în întregime adevărul absolut. Tot ce s-ar petrece în ceea ce numim viitor ar fi aidoma trecutului. Pentru ca ironia să fie deplină, cel care patronează acest edificiu este diavolul, care co-boară, puțin transformat, odată cu numele pe care îl poartă în carte, Woland, din paginile *Faustului* lui Goethe. La sabatul unde îl conduce pe Faust, Mefisto se denumește în trecăt Woland, modificînd cuvîntul *valant*, prin care se desemnează diavolul într-unul din dialectele germane.

Woland, care apare din senin la Moscova atras de o discuție aprinsă despre Hristos, se pretinde și se dovedește curînd a fi un mare specialist în magie neagră. Înfățișarea lui este destul de obișnuită; cîteva amănunte îl trădează, însă, de la bun început. În afară de bereta cenușie pe care o purta în *Romanul teatral* diavolul-editor Ilia Rudolphi, cel care îl scoate pe Maxudov din anonimat și îl salvează din încercarea de sinucidere, el are un baston cu măciucie neagră ce înfățișează un cap de pudel. Ciînele este o amintire a metamorfozei diavolului la prima înfîlnire cu Faust, în vreme ce bastonul înlocuiește modern spada

lui Mefisto. Demascator este și triungiul de briliante de pe portăgaretul de aur, în care se poate recunoaște fantezistul triungi magic al pactelor, care talbura mințile vrăjitorilor din Evul Mediu.

Ocupația predilectă a lui Woland este, desigur, săvârșirea răului. Spiritul diavolului este mitologizarea spiritului negației. Dar puterile sale sînt limitate: nu poate să își exercite funesta influență decît într-un mediu prielnic. El țese mreje necurate în care se prind doar cei care nu pot sau nu vor să se opună ispitelor. Trîmis al haosului distructiv, diavolul înfilnește în drumul său și zdruncină rămășițele unei ordini birocratic-înghețate, „ordine” reprezentată de funcționari incompetenți și necinstiți, de demagogi, de samsari, de critici înculși, nedrepti și carieriști, de șperțari, de delapidatori și impostori. Negația îi este îndreptată, în mod dialectic, împotriva unei negații. Supranaturalul nu mai distruge un univers coerent pentru că reziduurile pietrificate ale lumii vechi nu mai sînt coerente după revoluție. Și, astfel, dracul ajunge, cu sau fără voia lui, înger păzitor al binelui.

Necuratul consultant de magie este întotdeauna înconjurat de o suită infernală, alcătuită din figuri memorabile. Numele lor sînt alese de Bulgakov cu aplecare filologică și multă discreție, creînd adevărate șarade cititorului. Koroviev pare un nume comun, asemenea destul de obișnuitului Korovin, dar este un derivat amuzant de la *korovîia-smerti*, o boală a animalelor pe care țărani ruși o închipuiau sub formă de vircolac. Nu întîmplător prima apariție a lui Koroviev în paginile romanului este de vircolac străveziu. Astfel i se arată suficientului Mișa Bertioz, cel care își pierde capul la modul propriu din cauza nesocotinței ce îl împinge să abordeze doctoral probleme în care, comentează autorul, numai un om cu adevărat cult și-ar putea permite să se afunde fără riscul frîngerii gîtului. Koroviev are o față de mare mucalit și se îmbracă straniu, în haine cadrilate la modă, dar jerpelitate și cam scurte pentru statuta lui desirată. Uneori, din amuzament, își compune mustăți mari ca niște pene de gîină, dar de obicei poartă un *pince-nez* crăpat, face pe dirijorul de cor ieșit la pensie și își dă numele profesional de Fagot.

Mai întotdeauna, nostimul Koroviev este însoțit de un motan urias, gras cît un porc și negru ca tăciunile, care își poartă parșiv mustățile de cavalerist, diavolul Behemoth, una dintre cele mai înfricoșătoare închipuiri care bîntuise Evul Mediu, ajuns în această carte un bufon malițios. Corcît cu hipopotamul biblic, de la care își trage numele, cotoiul infernal, sluga vrăjitoarelor și participant activ la petrecerile sabatului, naște unul dintre cele mai izbutite personaje ale romanului.

Gurmand, hitru, farsor, cochet, fanfaron și limbut, mătăhălosul motan străbate paginile cărții lăsînd în urmă văicărelile celor pe care îi pedepsește și trezind simpatia cititorului așa cum rareori a mai făcut-o vreun drac. Dacă diavolul, după spusele așa-zisilor demonologi, nu poate să ia înfățișarea unui porumbel ori a unui inel — a căror simbolistică ar respinge apropierea spiritelor infernale — nimic nu-i interzice lui Behemoth, dotat cu o fantezie remarcabilă a metamorfozei comice, să se transforme într-o heretă de catifea cu o pană ciufulită de cocoș (amintire a însemnelor stăpînului iadului) și să lase pe teasta șarlatanului bufetier Andrei Fokici semnul ghearei diavolului, ca într-o gravură a lui Guaccius din anul 1626, iar apoi să devină pe neașteptate un motănel cu o înfățișare nenorocită, care miaună inocent lingă o farfurioară cu lapte.

Laolaltă, Koroviev și Behemoth, completîndu-se de minune, alcătuiesc unul dintre cele mai năstrușnice cupluri produse cîndva de fantezia umoristică.

Nici Azazello, diavol fonfăit, mărunț de statură, cu părul roșu ca focul iadului, albeață la un ochi și un singur dinte respingător, nu este lipsit de o individualitate bine marcată. Înfățișare bizară, pregătit, ca pentru o ieșire în arena cînelui, cu melon și pantofi de lac, ușor iritabil, el își permite rar să glumească, dar atunci devine o vrăbiuță care dansează foxtrot și se maimuțarește cu nerușinare, pentru ca îndată după aceea să ia înfățișarea unei infirmiere cu rinjet bărbătos și stîrb. Azazel înseamnă *separație*, de aceea, spre deosebire de jovialii Koroviev și Behemoth, el este mai întotdeauna singur. Executor suprem al sentințelor monarhului infernal, Azazello este cel care

oferă otrava izbăvitoare celor care doresc să își găsească liniștea.

Demonul cel mai întunecat este Abaddon, îngerul exterminator din Apocalips, cel care își tirăște umbra peste zăpezile Orașului din *Garda albă*. Biblicul Abaddon, devenit Abaddon în *Mesiada* lui Klopstock, este sfetnic de taină al consultantului de magie, Woland. Apare doar în momentele cruciale și poartă ochelari negri, căci privirea lui ucide.

Grupul se completează cu un crâșnic, juna Hella, o roșcată cu ochi fosforescenți de culoarea ierburilor de baltă și cu o fi-oaroasă cicatrice la gât. Ca o vrăjitoare la sabat, numai goală se simte în largul ei, îndeplinește funcții domestice de jupineasă a diavolului și vivandieră a bandei satanice. Prezența ei este mai degrabă decorativă, dar la nevoie poate să fie trimisă și în misiuni de seducție infernală, pe care le duce la bun sfârșit cu un deosebit talent al grotescului.

Isprăvile pitorescului grup demonic sînt, de fapt, simple hiperbolizări, salturile unor fenomene banale în absurd prin amplificare. Dacă un apartament, cu nimic deosebit de celelalte zeci de apartamente dintr-un imobil moscovit, este transformat prin farmec într-o imensă sală de bal, drăcovenia nu este decît prea puțin diferită — trîncănește limbului Koroviev — de cea a sam-sarului care transformă un apartament de trei camere într-unul de patru, trăgînd prin una din odăi un zid despărțitor, apoi îl schimbă pe două apartamente separate, unul de trei și altul de două camere, în fine, schimbă apartamentul de trei cu două de cîte două camere, devenind posesor a șase încăperi din numai trei.

Miraculosul ce pătrunde în cotidian dă naștere unei adevărate cavalcade a gagurilor prin realizarea anecdotică, în genul unora dintre tablourile lui Brueghel, a unor proverbe și zicale, în majoritatea lor despre diavol. Președintele unei foarte însemnate grupări scriitoricești *își pierde capul* și *î-l găsește dracul*; un director afemeiat și bețiv este trimis valvîrtej *departe-al dracului*; alt președinte face imprudența să dorească în vorbe *să-l ia dracul* și dracul îl ia în serios! Mai mulți indivizi pleacă la

dracu-n praznic; un administrator ciubucar își face socoteala că *n-ai de la cine să iei dacă nu de la dracu*, și așa mai departe. Prin dilatarea realului, prin citirea literală a locurilor comune și a metaforelor împietrite, absurdul, impulsivat de fabulos, se strecoară aproape firesc în mijlocul obișnuințelor de zi cu zi și mimează aparența de normalitate. Totodată, masca fantastică a realității devine demascare sarcastică.

Dar cartea nu se menține în acest plan pe care Bulgakov îl exersase în *Onule fatale*, *Diavoliada* ori *Inimă de cîine*. Încă de la început acțiunea prezintă, descompusă parodic de intervenția diavolului, se împletește cu una mitică: Moscova, anilor 1930 este alăturată printr-un ingenios procedeu compozițional Yerushalayimului anilor 30. În mijlocul acțiunii se strecoară, mai întîi ca un vis provocat de diavol, cartea unui așa numit Maestru, personaj multă vreme destul de misterios, despre patimile filozofului rătăcitor Yeshua Ha-Nozri, cel ce va trebui să îndure chinul răstignirii pe cruce pentru că predică tuturor o învățătură periculoasă pentru siguranța statului imperial roman, cum că toți oamenii ar fi buni. Străin legii, atît celei politice cît și celei religioase, străin atît stăpînitorilor romani cît și puternicilor stăpîniți fatisei, cuvîntul său este o diversiune care poate să distrugă inerția și modul învechit de gîndire. Cartea nu este, însă, istoria celui Yeshua, după cum Maestru reprezintă abia ceva mai mult decît un simbol și un element de legătură a planurilor altfel disparate. Construită în cea mai mare parte în formă dramatică, aproape de oratoriu, povestirea implicată are drept personaj central pe cel care, din lașitate, îl va trimite la moarte pe predicatorul noii credințe. Acest personaj, și el enigmatic într-o măsură, este cel de al cincilea procurator al Iudeei, cavalerul roman Pilat din Pont.

Ros de o boală necruțătoare, hegemonul Pilat este în pragul sinuciderii. Nu poate să îl scape de chinuri decît necunoscutul Yeshua, pe care îl crede taumaturg și care îi este adus pentru a-i semna sentința la moarte. Dar îl desparte de propria lui salvare cuvîntul unei legi în fața căreia nu își îngăduie slăbiciuni. Mai mult chiar decît atît, între Pilat și Yeshua se inter-

pune un oraș întreg, Yerushalayimul, o barieră între Pilat și sine însuși — căci Yeshua devine pe neașteptate conștiința spre care procuratorul va tinde — o cortină între oratoriul fantasmelor trecutului și cercul prezentului cotidian.

Episoadele ce se desfășoară în Yerushalayim nu sînt pur și simplu intercalate cu cele petrecute în prezent. Raportul dintre cele două planuri este de implicație necesară, de condiționare reciprocă. Personajele și acțiunile nu sînt doar paralele. Ceea ce lipsește dintr-o parte și ar putea să creeze un dezechilibru sau o rupere de sens este sugerat de dincolo. Moscova și Yerushalayimul sînt în roman două hieroglife care încearcă să se traducă reciproc. Sensul fiecărui plan al cărții se găsește nu atît în sine cît în corelarea cu celălalt. Semnificația globală trebuie să fie un produs al raportării lor. Istoria lui Pilat din Pont, încheiată dramatic cu un meșteșug al scenei de astădată fără cusur, este iluminată de planul actual, devine o prezență și capătă profunzime. Apoi înapoiază lumina îmbogățită și deslușește unele sensuri voalate de o aparentă destrămare. Mitul nu este aici un refugiu, ci o cheie pentru înțelegerea mersului istoriei. Priet-o savantă suprapunere sînt izbutite multiplicări infinite de joc de oglinzi în care se cuibărește abisul. Desigur, procedeul literar pe care îl descriem nu este cu totul nou. Îl mai întălaisem în *Hamlet* și la Edgar Allan Poe, în *Prăbușirea casei Usber* dar aici devine extrem de complex.

Și timpul se supune acestei legi de organizare a romanului. Dacă primul plan temporal cuprinde o seară de miercuri și zilele următoare pînă la sfîrșitul săptămînii, cînd diavoli, gonîți de spaima zilei Domnului — sau, poate, de plictiseala inactivității duminicale — părăsesc Moscova, cel de al doilea plan, timpul mitului, este restrîns în oglinda concavă a zilei de vineri, ziua pămîririi. Reflectîndu-se pe sine, timpul dispare ca măsură a faptelor mărunte și intră într-o ordine eternă.

Dar dacă cele două planuri ale cărții se află într-un raport de solidaritate, între ele își face loc și o distanțare ironică. Cotidianul este creat cu mijloacele satirei și fantasticului care

strîmbă liniile pînă la grimasă și nasc o lume a farselor tragice. Lui i se suprapune trecutul, privit mai direct, aproape fără suspiciuni. Cu toate că se ivește, paradoxal, din închipuirile unui înfricoșat care își spune Maestru, din coșmarurile unui schizofrenic, din povestirea Satanei, ori din lecturile unei moarte, trecutul pare mai adevărat, mai apropiat de înțelegerea omenească, de felul obișnuit de a privi lucrurile, decît unele aspecte ale realității bîntuite de vise groțesti ce pendulează între circ și casa de nebuni.

Elementele din care este alcătuit romanul posedă, mai toate, o aură de conotație; fiecare semnifică sau pare să semnifice mai mult decît spune, creînd în jur o incertitudine, un loc necunoscut, ca slovele misterioase încrustate pe scarabeul sculptat într-o piatră întunecată pe care Woland îl poartă la gît. Dacă Aloizi Mogarici, calomniatorul Maestrului, nu moare, deși este condamnat, poate să fie un semn că nici Iuda nu a fost ucis pe deplin în Grădina Măslinilor. Rolul lui Abadonna rămîne obscur dacă nu se corelează cu sarcinile tainicului sfințic al procuratorului Iudeei. Sărbătoarea paștelui iudaic, care se pregătește în seara crucificării, nu este prezentată, după cum nu ne sînt relatate patimile Maestrului, ci doar crucificarea lui Yeshua, corespondentul său mitic. În schimb, la Moscova, într-un apartament oarecare, ajuns prin magie diavolească la proporțiile bisericii satanice Blokula, are loc marele bal al lui Woland, sabatul. Preliminariile și desfășurarea sărbătorii demonice respectă riguros tot tipicul vrăjitoresc, așa cum a fost consemnat în procesele verbale ale interogatoriilor inchiziției. Mai întîi participantul trebuie să se ungă cu o alifie a cărei compoziție ar fi fost o taină a cîtorva vrăjitoare, dar despre care unii umaniști medievali ne spun că n-ar fi fost decît o mixtură cu opiacee pentru a provoca vedenii. Ună din cap pînă în picioare, vrăjitoarea pretindea — sau era silită să afirme — că zbura la micul sabat încălecînd pe o mătură, pentru ca, abia apoi, să își facă apariția în fața belzebutului care așteaptă sărutarea rituală. În intențiile sale satirice, sabatul lui Bulgakov seamănă mai degrabă cu gravura necanonică a lui Gillot, unde prezidează o

vrăjitoare, decît cu înfățișarea tradițională din 1610 a lui Ziarnko. Sînt pagini magistrale în care scriitorul se întrece pe sine. Balul țîșnește dintr-o zăpușitoare pădure tropicală prin care zburdă papagali multicolori, apoi se descompune într-un cavou. În sălile uriașe cu colonade din marmură ori cu ziduri de tran-dafiri și de camelii japoneze printre care susură fîntîni arteziene, în vreme ce în bazine cu fund de cristal iluminat cloco-tește șampania, oaspeții sosesc, întrupîndu-se din oseminte și putreziciuni, prin hornul unui șemineu așa cum cere tradiția. Sînt oști nesfîrșite de trădători, tilhari celebri, otrăvitoare, falsificatori, siluitori, delatori, dar cea mai proeminentă figură este a lui Maliuta Skuratov, numele sub care este cunoscut Grigori Belski, preacredinciosul slujitor al lui Ivan cel Groaznic, orga-nizatorul opricininei, cumplitul detașament de ordine al țarului.

În centrul sabatului, dar profund diferită de toți ceilalți parti-cipanți, stă totuși soția de taină a nefericitului Maestru. Despe-rată, Margareta încheie un soi de pact cu Woland ca să își poată reîntîlni iubitul. Găsim aici o scriere întoarsă a istoriei doctorului Faust, prilej pentru crearea unui chip aparte, cu to-tul remarcabil, în galeria personajelor feminine. Margareta face și ea parte din familia unui Maxudov, ca și Maestru de altfel, dar realizarea și-o caută în iubire. Prin dragoste adevărată în-cearcă să stabilească o punte între putere și valoare, iar pen-tru asta nu ezită să devină vrăjitoare măcar pentru o vreme și să facă onorurile casei diavolului. Ea întruchiează sensibili-tatea și puritatea triumfătoare în fața oricăror forțe întunecate.

Maestrul cu nume pierdut, ca umilul funcționar din *Diavoliada*, socoate scrisul o dammare, nu meserie de pricopsală. Maestrul, personaj cu o vădită tentă autobiografică, ilustrează cuvintele lui Gogol, maestrul mărturisit al lui Mihail Bulgakov: „Nu m-am născut ca să fac epocă în literatură... Menirea mea este sufletul omenesc.” Opus literărilor de conjunctură, Maestrul respinge tit-lul de scriitor, după cum Yeshua îl refuzase pe cel de taumaturg. Unicul refugiu îl găsește, ca fizicienii lui Dürrenmatt, la balamuc. Această lume pe dos pare argumentul cel mai elocvent al exis-

tenței diavolului, o replică ironică la sterilele argumente filo-zofice ale existenței lui Dumnezeu.

Maestrul este eroul învins care tocmai prin asta învinge. Sem-nificația deplină o capătă, însă, prin Woland, păstrătorul ma-nuscrisului distrus de el. Acesta transformă în fapt literar lauda unui Georgius Sabellicus, care prin 1506 pretindea că, datorită virtuților magiei, poate să reconstituie în întregime operele lui Platon și Aristotel dacă din întîmplare ar arde. Cuvintele lui Woland, „manuscrisele nu ard”, loc crucial al romanului *Maes-trul și Margareta*, vorbesc de permanența spiritului și, totodată, de valoarea sacrificiului.

Nici măcar Yeshua nu este o valoare în sine pe cît devine prin Pilat din Pont. Ca să primească eficiență, învățătura lui ar fi trebuit să se adune cu a lui Woland; afirmația singură nu clădește fără negație. Numai astfel puterea se poate pune în slujba valorii. Haosul infernului fertilizează, paradoxal, paradi-sul extatic, inert și steril. Verigile nu există decît datorită ce-lo-ru care se îmbină în contradicție.

Odată cu refuzul categoric al extremelor, eroii pier pentru ca oamenii obișnuși să poată trăi. Cele două planuri dispar sub același nor de furtună al înnoirilor viitoare. Woland și suita sa părăsesc înfățișările carnavalești și se cufundă în pîclele bine-voitoare ale unui poem romantic ce restabilește echilibrul ne-cesar. Maestrul își recapătă odihna meritată și eternul refugiu alături de soția lui de taină, Margareta, nu însă înainte de a-și lua rămas bun de la emulul său, Ivan Bezdomnii, cel care, fără voie, cunoscuse mai întîi prin intermediul lui Woland, apoi în vis, istoria celui de al cincilea procurator al Iudeei. Compoziția polifonică a romanului își sudează părțile abia prin acest în apa-rență oarecare personaj, în fapt cel care oferă deplină semnifi-cație și justificare artistică și umană ansamblului. Odată cu ul-tima pagină, personajul se umple de un înșeles adînc ce se cere transferat întregii cărți. Sub tumultul stilistic al planurilor, în-tretăiate, sub apa tulbure a celor trei torente de care vorbea Konstantin Simonov, culmea fantasticului, culmea satirei și cul-

saca prozei strict realiste bulgakoviene, se descoperă, printr-un efect retrospectiv, coerența unui singur flux.

Întâlnirea poetului Ivan Bezdomnii cu diavolul îi este fatală poetului și îl salvează pe Ivan. Căzută pe teren fertil, povestirea despărțitului de sine Pilat din Pont îl contaminează. Sfîșiat de o ciudată formă de schizofrenie, Ivan își înlătură veleitățile odată cu pseudonimul scriitoricesc Bezdomnii, nume semnificativ pentru cel care nu s-a găsit încă pe sine, renunță la ceea ce crezuse o vreme că se numește poezie și rămîne unicul păstrător pămîntean al istoriei Maestrului sub noua lui mască de profesor de istorie și filozofie, cu nume banal dar ferit de ridicol, Ivan Nikolaevici Ponîrev.

Regăsim acum, întrerupat de motivul bolii tîmăduitoare, rezolvarea conflictului dintre cele două principii fundamentale, haosul și ordinea pietrificată, polii arhetipali ai lumii de ficțiune a lui Mihail Bulgakov. Ivan este omul simplu care trăiește o odisee purificatoare, ca Levi-Matei, corespondentul său în planul mitului. Un Ulise dublat de un Ahashverus, Ivan nu ajunge niciodată în Ithaca mult visată, dar în nopțile cu lună plină o are vie înaintea ochilor. El este punctul spre care converg toate itele, dar nu numai ale romanului *Maestrul și Margareta*. Prin acest personaj sîntem siliți să revedem și să înțelegem încă o dată restul personajelor romanelor, pieselor și nuvelor lui Bulgakov. Ceea ce părea să fie un impas al umanismului rămîne doar o piatră de încercare ce se poate depăși. Întreaga creație a lui Mihail Bulgakov a fost o chinuitoare luptă a desprinderii de inerția biograficului anecdotic, o căutare a esenței artei laolaltă cu tentația descoperirii esențelor etice, o evadare pentru a cuprinde spații cît mai vaste ale lumii înconjurătoare. Odată cu centrarea în jurul acestui personaj, țelurile sale artistice și morale sînt luminate pe deplin.

ALEXANDRU SINCU

TABEL CRONOLOGIC

- 1891 3/15 mai Se naște la Kiev M. A. Bulgakov. Tatăl său este profesor de dogmatică la Academia teologică din oraș.
- 1909 Termină gimnaziul la Kiev.
- 1916 Licențiat al Facultății de medicină a Universității din Kiev.
- 1916—1917 Medic de țară în satul Nikolski din gubernia Smolensk. Își practică profesiunea cu deosebită competență și primește calificări excelente. Experiența de viață din această perioadă va fi cuprinsă în pevestirile din seria *Însemnările unui medic tînăr*, care vor fi tipărite în *Krasnaia Panorama* și *Mediținskii Rabotnik* între 1925—1927.
- 1918 Se întoarce la Kiev pentru specializare. Aici trăiește în timpul războiului civil din Ucraina.
- 1919 Renunță la medicină în favoarea literaturii. Într-o timpurie și foarte sumară autobiografie, Bulgakov va scrie : „Odată, noaptea, în anul

1919, într-o toamnă târzie, călătorind cu o hureducătură de tren, am scris la lumina unei feștile, înfiptă într-o sticlă de gaz, prima povestire scurtă". Povestirea de care este vorba precum și câteva foiletoane vor apărea într-un ziar din Vladikavkaz.

1920 Desfășoară o asiduă activitate artistică și publicistică în Vladikavkaz. Scrie patru piese: *Autoapărarea*, *Frații Turbin*, *Fiii muzinului* și *Comunarzii*. Primele trei sînt puse în scenă de teatrul local. Dintre toate s-a păstrat numai *Fiii muzinului* (manuscris recent descoperit). Această perioadă va fi oglindită în povestirea *Însemnări pe manșetă*. Pieseile nu îl mulțumesc. În scrisoarea din 1 februarie 1921 adresată unui văr al său, K. P. Bulgakov, va mărturisi: „Îmi amintesc că aproape cu un an în urmă îți scriam că am început să public. Foiletoanele mele au apărut în multe ziare din Caucaz. Apoi piesele mele au văzut lumina rampei. La început vodevilul *Autoapărarea*, apoi drama în patru acte, scrisă în grabă, naiba știe cum, *Frații Turbin...* Spectatorii aclamau «Autorul!», aplauzele nu mai conteneau... Când m-au chemat după actul al doilea, am pășit pe scenă cu un sentiment confuz... Priveam încurcat fețele machiate ale actorilor, sala vuia. Și gîndeam: Vezi, visul mi s-a împlinit totuși, dar cît de caraghios: în locul scenei moscovite, scena provincială; în locul dramei despre Alioșa Turbin, pe care o dădăcisem, un lucru făcut în grabă, necopt...”

1921 În trecere prin Tbilisi și Batumi.

Se stabilește la Moscova. Lucrează la Lito Glav-

politprosvet (Direcția generală politico-culturală).

Cronicar și foiletonist la ziarul *Gudok* împreună cu Kataev, Ilf, Petrov, Babel, Oleșa.

Colaborează la *Rupor*, *Krasnii jurnal dlia vseh*, *Krasnaia panorama*, *Krasnaia gazeta*, *Golos rabotnika prosveșcenia*.

1923 Își distruge primele încercări literare, nesatisfăcut de realizarea lor artistică.

Colaborator, alături de Konstantin Fedin, Vsevolod Ivanov, Serghei Esenin ș.a. la suplimentul literar al ziarului *Nakanune*, ce apare la Berlin, redactat de Alexei Tolstoi. Aici publică foiletoanele satirice și umoristice. Almanahul *Vozroždenia* și revista *Rossia* numărul 5 publică *Însemnări pe manșetă*.

1924 Termină romanul *Garda albă*. În octombrie notează: „Țin la acest roman mai mult decît la oricare din lucrările mele”.

1925 În almanahul *Nedra* apare nuvela satirico-fantastică *Onăle fatale*.

În revista *Rossia* sînt tipărite prima și a doua parte din *Garda albă*, după care revista își întrerupe apariția. În întregime romanul va apărea în U.R.S.S. după mai bine de patru decenii.

Aprilie Începe dramatizarea *Gărzii albe* sub titlul *Zilele Turbinilor*. Sugestia transpunerii scenice a romanului îi fusese făcută de conducerea Teatrului Academic de Artă din Moscova (M.H.A.T.). Prima versiune, foarte apropiată de textul romanului, avea 16 tablouri. (Exempla-

rul muzeului M.H.A.T. numărul 361.) La insistențele conducerii teatrului va concentra acțiunea, operînd modificări însemnate sub îndrumarea regizorului Sudakov și a secretarului literar Markov. Lucrul la text se continuă în perioada repetițiilor la care participă și Stanislavski. Bulgakov ia parte activă la repetiții. Despre acest lucru Stanislavski scria : „...din el poate să iasă un regizor. Nu este numai om de literă, ci și actor. Apreciez aceasta după felul în care dădea indicații actorilor la repetițiile *Turbinilor*.“ În Editura Nedra apare *Diavoliada*, culegere a cinci povestiri în care realitatea e purtată pe planul hiperbolei satirice.

1926 Serie pentru Teatrul Vahtangov comedia *Locuința Zoikăi*. Violent criticată, piesa este retrasă din repetiții. Începe elaborarea piesei *Fuga*. Povestirea autobiografică *Tratatul despre locuința* publicată la Z.I.F.

5 octombrie Premiera *Zilele Turbinilor* la M.H.A.T. în regia lui I. Sudakov și sub conducerea artistică a lui Stanislavski. Urmează o polemică furtunoasă în care majoritatea criticilor pretind interzicerea spectacolului, considerînd pe nedrept că ar fi o apologie a alb-gardiștilor. Totuși Lunacearski și Maxim Gorki au apărut piesa. În *Izvestia* din 14 decembrie 1926 el afirmă că *Zilele Turbinilor* reprezintă „un imens pas înainte pentru Teatrul de Artă“. Din 1926 pînă în 1941 s-au dat cu această piesă 987 de reprezentații. V. Sahnovski socotea că *Zilele Turbinilor* a devenit pentru noua generație a Teatrului de Artă un simbol al renașterii așa cum a fost, la timpul său,

Pescărușul lui Cahov, în primele zile ale Marelui Război pentru Apărarea Patriei dus de Uniunea Sovietică, decorurile spectacolului sînt distruse la Minsk. Piesa va fi montată din nou în 1954, la Teatrul dramatic de Stat K. S. Stanislavski de regizorul M. Ianșin care va păstra în esență rezolvarea regizorală a spectacolului M.H.A.T.-ului. În anul 1955, la Teatrul rus de Stat Griboedov din Tbilisi, L. Varpahovski va da piesei o nouă interpretare regizorală. În 1938 este pusă în scenă la Teatrul Phoenix din Londra.

1927 La Riga, în Letonia burgheză, apare *Garda albă* cu masive intervenții străine în text.

1928 Piesa *Fuga* este terminată și se repetă la M.H.A.T. în regia lui N. Sudakov și I. Litovțeva sub conducerea artistică a lui V. I. Nemirovici-Dancenko. Cu tot sprijinul lui Gorki și al lui Lunacearski, reprezentarea este interzisă. Premiera va avea loc în 1957 la Teatrul Gorki din Volgograd în regia lui N. Pokrovski. În 1959 este pusă în scenă în Cehoslovacia, iar în 1960, în Polonia. Comedia *Insula purpurie*, pregătită la Teatrul de cameră din Moscova, nu vede luminile rampei.

1929 Bulgakov o cunoaște pe Elena Sergheevna, soția generalului Scilovski, care îi va deveni, nu după multă vreme, tovarășă de viață. În această perioadă începe să lucreze la romanul *Maestrul și Margareta*, care îl preocupă pînă la sfîrșitul vieții. Cartea va fi publicată de revista *Moskva*, în anii 1966—1967.

Scrie la povestirea cu caracter autobiografic *Prietenului tainic* (neterminată).

În Franța apare *Anthologie de la prose russe contemporaine* alcătuită de Vladimir Pozner pentru Editura Kra. Bulgakov este reprezentat cu un fragment nesemnificativ din *Garda albă*.

Zilele Turbinilor este scoasă din repertoriu.

1930 Bulgakov este angajat ca asistent de regie la Teatrul Academic de Artă din Moscova.

1931 Prezintă Teatrului Academic de Artă piesa *Cabala bigoșilor* (Molière).

18 februarie Reîncepe seria spectacolelor cu piesa *Zilele Turbinilor*.

1932 În urma documentației bogate și a preocupărilor de durată legate de piesa *Cabala bigoșilor* scrie comedia pe teme molieresti *Smintitul Jourdain*. Ia parte la montarea piesei *Clubul Pickwick*, după romanul lui Dickens, unde interpretează și un rol episodic.

9 decembrie Premiera piesei sale *Suflete moarte* după romanul lui Gogol. Lucrează la montarea spectacolului ca asistent de regie alături de regizorii Sahnovski și Teleșova, sub îndrumarea lui Stanislavski. Piesa va rămâne în repertoriul permanent al Teatrului Academic de Artă, fiind pînă azi apreciată drept cea mai izbutită versiune scenică a celebrului roman.

1933 Scrie biografia romanțată *Viața domnului de Molière*, care va vedea lumina tiparului în anul 1962.

1933—1934 Din această perioadă datează comedia fantastică *Suprema fericire*.

1934 mai Începe o carte de însemnări de călătorii care rămîne neterminată.

26 iunie Într-o scrisoare către P. Popov îl anunță pe acesta că pregătește un scenariu de film după romanul lui Gogol *Suflete moarte*.

Toamna La Teatrul Academic de Artă se repetă piesa *Cabala bigoșilor* (Molière). Stanislavski pretinde modificări în text, mai cu seamă în ce privește ultimul act. Relațiile lui Bulgakov cu teatrul sînt în această perioadă destul de încordate. La muzeul M.H.A.T.-ului se păstrează o scrisoare a sa către N. Gorceakov, regizorul spectacolului: „...Vă înștiințez că, dată fiind totala denaturare a concepției artistice și a încercărilor de a compune o altă piesă în locul piesei mele acceptate de teatru, refuz categoric orice fel de modificări ale piesei *Molière*, ceea ce îi comunic și lui Konstantin Sergheevici Stanislavski”.

Regia va transforma, totuși, piesa într-o melodramă în care Molière nu mai joacă decît un rol secundar. Iată și opinia lui Stanislavski, conducătorul artistic al spectacolului, așa cum ne-o transmite Gorceakov în cartea sa *Lecțiile de regie ale lui K. S. Stanislavski*: „Să dedice un act și jumătate morții eroului, care nu se împotrivesc sorții, nu este just...”

Nu are nici o noimă să urmărești timp de un act și jumătate prăbușirea unui om oarecare și cu atît mai puțin prăbușirea unui genial scriitor, gînditor și înnoitor al epocii sale...” De asemenea, comentează Gorceakov, Bulgakov nu

era de acord cu aplicarea metodei regizorale a lui Stanislavski, care le repetiții fragmenta unitatea piesei.

1934—1935 Scrie drama *Ultimele zile (Pușkin)*. Premiera are loc la 10 aprilie 1943, la Teatrul Academic de Artă în regia lui V. Stanișin și V. Toporkov. Se va păstra în repertoriu pînă în anul 1959.

1935 Scrie comedia grotescă *Ivan Vasilievici*. Traduce *Avarul* de Molière.

1936 15 februarie Are loc premiera piesei *Cabala bigoților*. Piesa este scoasă de pe afiș după șapte spectacole.

Teatrul de satiră din Moscova pregătește comedia *Ivan Vasilievici*, dar o retrage înainte de repetiția generală.

Bulgakov își încetează activitatea de asistent de regie la M.H.A.T.

Scrie drama *Adam și Eva*.

Este angajat de Teatrul Mare Academic de Stat ca libretist și consultant literar. În această funcție, Bulgakov va scrie în următorii ani libreturile de operă *Minin și Pojarski*, *Rachel* după Maupassant, *Marea Neagră*, *Petru cel Mare*.

1937 Scrie *Romanul teatral*, rămas neterminat. Textul va fi publicat de revista *Novii Mir* în anul 1965.

1938 Dramatizează *Don Quijote* după romanul lui Cervantes. Piesa va fi reprezentată după moartea autorului, în anul 1941, la Teatrul Pușkin din Leningrad, în regia lui V. Kojici.

1939 Scrie piesa *Batum*.

Septembrie Pe cînd vizita Leningradul împreună cu soția sa, se îmbolnăvește grav. Cu toate că își pierde vederea, continuă să lucreze, dictînd, la capodopera sa, romanul *Maestrul și Margareta*.

1940 10 martie Moare la Moscova. Este înmormîntat în colțul scriitorilor din cimitirul Novodeviciu din Moscova.

Adevărata sa glorie este postumă. În anul 1962, Editura Iskustvo îi publică în volum piesele *Zilele Turbinilor*, *Fuga*, *Cabala bigoților* (Molière), *Ultimele zile* (Pușkin), *Don Quijote*.

În același an, apare la Editura Molodaia gvardia, în colecția „Oameni de seamă”, biografia romanțată *Viața domnului de Molière*.

În anul 1963 sînt tipărite de revista *Moskva* nr. 5 povestirile *Ștergarul cu cocoși*, *Vișornia*, *Beznă egipteană*, *Patruzei*. Tot în 1963, în colecția *Ogoniok*, apare un volum de povestiri sub titlul *Insemnările unui medic tînăr*. În anul 1966 apare un masiv volum de proză selecționată, în Editura Hudojestvennaia literatura. Din sumar: *Insemnările unui medic tînăr*, *Garda albă*, *Roman teatral*, *Viața domnului de Molière*. În *Literaturnaia gazeta* numărul 33/1968 este publicată schița *Congestie cerebrală*.

Povestirile sînt traduse în limbă italiană (*Uova fatali e altri racconti*, *Cuore di cane*, ambele volume în 1967). Numărul 26 al revistei *Sonntag* publică traducerea în germană a povestirii *Ștergarul cu cocoși*.

După apariția în numărul 8/1965 al revistei *Novii Mir*, *Romanul teatral* este tradus și tipă-

rit în multe limbi: în franceză (R. Laffont, 1966), în italiană (Einaudi, 1966), în engleză (Hodder and Stoughton 1967, sub titlul *Blackie Snow*), în bulgară (Narodna Kultura, 1967), în maghiară (revista *Nagyvilag*, nr. 3/1967), în cehă, polonă, spaniolă etc.

Romanul *Garda albă* este și el tradus în italiană și publicat în 1967 de Einaudi.

O adevărată senzație va stârni, însă, apariția capodoperei lui Bulgakov, romanul *Maestrul și Margareta*. Prezentat cu căldură de Konstantin Simonov, romanul apare mai întâi în paginile revistei *Moskva* (nr. 11/1966 și nr. 1/1967) fiind urmat de o adevărată vîlvă editorială în Anglia (W. Collins și Harvill Press, 1967), Italia (Einaudi, 1967), S.U.A. (Harper and Row, 1967 și Grove), Franța (Laffont, 1968), Spania (Alianza Editorial, 1968) R.F.G. (Luchterhand, 1968). În română au apărut piesa *Zilele Turbinilor*, sub titlul *Pentru unii prolog, pentru alții epilog*, în A.T.M. nr 52/1967, și romanele *Garda albă* (1969), *Roman teatral* (1969) și *Maestrul și Margareta* (1970) — la Editura Univers.

A. S.

CARTEA ÎNȚIIA

„Cine ești tu, la urma urmei, spune ?”
„O parte din acea putere
Ce veșnic rău îl voiește
Și veșnic face numai bine.”

Goethe, *Faust*

NU STAȚI DE VORBĂ CU NECUNOSCUȚI !

La ceasul unui amurg învăpăiat de primăvară, în parcul Patriarșiei prudi¹ își făcuseră apariția doi cetățeni. Primul, un bărbat la vreo patruzeci de ani, îmbrăcat în haine gri de vară, mic de stat, brunet, dolofan și chel, ținea în mână pălăria decentă, din fetru moale; fața bine bărbierită i-o împodobeau niște ochelari uriași cu ramă neagră de baga. Celălalt, un tânăr lat în umeri, roșcovan, ciufulit, cu o șapcă în carouri dată pe ceafă, purta o cămașă de cow-boy, pantaloni albi boțiți și pantofi negri de sport.

Primul era Mihail Alexandrovici Berlioz în persoană, redactorul-șef al unei reviste lunare literar-artistice și președintele consiliului de conducere al uneia dintre cele mai de seamă grupări literare din Moscova, căreia i se spunea prescurtat Massolit², iar tânărul său însoțitor — poetul Ivan Nikolaevici Ponișnev, care semna cu pseudonimul Bezdomnîi³.

Intrînd sub umbra teilor abia înverziți, cei doi scriitori se și repeziră spre un chioșc vopsit în culori petrice, purtînd firma „Bere și ape minerale”.

¹ Lacurile patriarhului.

² Literatura de masă.

³ Pribeagul.

Aici se cuvine să semnalăm prima ciudățenie a acestei seri cumplite de mai. Nu numai lângă chioșc, ci și pe toată aleea paralelă cu strada Malaia Bronnaia, nu se afla tipenie de om. La ceasul acela, când abia mai puteai rasufla de zăpușeală, când soarele, după ce potopise cu arșiță Moscova se prăvălea învăluit într-o pîclă uscată undeva, dincolo de Sado-voe Kolto, nimeni nu poposea sub umbra teilor, nimeni nu ședea pe vreo bancă; de la un capăt la altul aleea era pustie.

— Apă minerală, vă rog, ceru Berlioz.

— N-avem apă minerală, îi răspunse cu un aer jignit femeia din chioșc.

— Bere aveți? se interesă cu glas răgușit Bezdomnii.

— Ne-o aduce pe seară, îl informă vânzătoarea.

— Și ce aveți? o întreabă Berlioz.

— Sirop de caise, dar cald, preciză femeia.

— Ei, dați-ne două, vă rog!

Siropul de caise făcu multă spumă galbenă, răspîndind în jur un miros de frizerie. Îndată ce goliră paharele, pe cei doi literați îi apucă sughitul. Plătiră și se așezară pe o bancă din apropiere, cu fața spre lac și cu spatele spre strada Bronnaia.

Aici se petrecu a doua ciudățenie, privindu-l numai pe Berlioz. Sughitul i se potoli pe neașteptate, inima îi zvîcni și, pentru o clipă, o simți parcă prăbușindu-se undeva în gol, apoi revenind, dar cu un ghimpe înfipt într-însa. În același timp, îl cuprinse așa, din senin, o spaimă atît de puternică, încît îi veni să fugă din preajma lacurilor mîncînd pămîntul.

Neputînd să-și dea seama ce-l speriasc, privi în jur, neliniștit și trist. Palid la față, își șterse fruntea cu batista, întrebîndu-se: „Ce-i cu mine? Ni-

ciodată nu mi s-a mai întîmplat una ca asta. Stau prost cu inima... M-am sîrmenat... ar fi, poate, timpul să dau dracului totul și s-o întind la Kislovodsk...”

Deodată, văzduhul dogoritor din fața lui se îngroșă, și din pîcla deasă se înfiripă un cetățean străveziu, cu o înfățișare nespuse de ciudată. Avea capul mititel, cu șepcuță de jocheu în creștet, și purta o haină cadrilată cam scurtă, țesută și ea din văzduh... Deși înalt de un stîinjen, era îngust în umeri, nemai-pomenit de slab, și, luați notă, avea o față batjocoritoare.

Berlioz dusese o viață care nu-l deprinsese cu fenomene nefirești, ieșite din comun. Pălînd și mai mult, holbă ochii și-și zise în gînd, cuprins de panică: „Nu se poate una ca asta !...”

Dar, din păcate, se putea, și cetățeanul deșirat, prin care vedeai ca prin sticlă, se legăna în fața lui, cînd la dreapta, cînd la stînga, fără să atingă pămîntul.

Înspăimîntat la culme, Berlioz închise ochii și, cînd îi deschise din nou, își dădu seama că totul se sfîrșise, mirajul se destrămasese, cadrilatul dispăruse, și, odată cu el, și ghimpele acela chinuitor din inimă.

— Pfui, drace! exclamă redactorul-șef. Știi, Ivan, adineauri, din pricina zăpușelii, era gata-gata să fac o congestie cerebrală! Am avut chiar un fel de halucinație...

Încercă să zîmbească, dar în ochi tot îi mai juca neliiniștea, iar mîinile îi tremurau. Treptat, se potoli, își făcu vînt cu batista și, spunînd destul de vioi: „Ei, așadar...”, reluă firul întrerupt al discuției.

Era vorba, după cum s-a aflat mai tîrziu, despre Isus Christos. Redactorul-șef îi comandase poetului pentru numărul următor al revistei un amplu poem antireligios. Ivan Nikolaevici compusese poemul într-un timp foarte scurt, dar, din păcate, redactorul

nu era cîtuși de puțin mulțumit de operă. Bezdomnii zugrăvisese personajul principal, adică pe Isus, în culori foarte sumbre, cu toate acestea, după opinia redactorului, poemul trebuia refăcut. Și acum, Berlioz îi ținea lui Ivan un fel de prelegere despre Isus, ca să-l convingă de greșeala de fond pe care acesta o comisese.

Greu de spus cum ajunsese Ivan Nikolaevici la greșeala asta, poate din cauza forței de sugestie a talentului său, ori a necunoașterii totale a problemei? În orice caz, Isus apărea în poem viu, un Isus care a existat cu adevărat, numai, ce-i drept, plin de defecte.

Berlioz însă voia să-i demonstreze poetului că esențial nu este dacă Isus a fost bun sau rău, ci că nu a fost pur și simplu, toate istorisirile despre el fiind doar niște născociri, un mit, și nimic mai mult.

Se cuvine să arătăm că redactorul-șef era om citit, și în prelegerea sa făcea cu multă iscusință referiri la istoricii din antichitate, la Filon din Alexandria, de pildă, sau la scriitorul erudit Iosif Flavius, care n-au pomenit niciodată despre existența lui Isus.

Dovedind o erudiție remarcabilă, Mihail Alexandrovici îi spuse poetului, printre altele, că pasajul din *Analele* lui Tacit, cartea a cincisprezecea, capitolul 44, unde se vorbește despre supliciul lui Isus, nu este altceva decît un adaos fals, făcut mult mai târziu.

Poetul, pentru care tot ceea ce-i împărtășea redactorul-șef constituia ceva nou, îl asculta cu luare-aminte, fixîndu-l cu ochii săi verzi, plini de vioiciune, sughițînd doar la răstimpuri și înjurînd în surdina siropul de caise.

— În Orient nu există religie, urmă Berlioz, în care să nu se spună, de regulă, că o fecioară neprihănită l-a adus pe lume pe Dumnezeu. Creștinii, la

rîndul lor, fără să fi născocit ceva nou, l-au creat în același chip pe Isus al lor, care nu a existat în realitate. Ei bine, tocmai pe ideea asta trebuie să cadă accentul principal...

Vocea de tenor liric a lui Berlioz răsuna pe aleca pustie și, pe măsură ce Mihail Alexandrovici se aventura într-un labirint în care numai un om foarte cult își putea permite să se aventureze fără riscul de a-și frînge gîtul, poetul afla multe lucruri interesante și instructive despre Osiris, bunul zeu egiptean, fiu al Cerului și al Pămîntului, despre Fammuz, zeul fenicienilor, despre Marduc, și, în sfîrșit, despre mai puțin cunoscutul Huitzi-Lopochi, cumplitul zeu, cîndva atît de venerat de aztecii din Mexic. Chiar în timp ce Mihail Alexandrovici îi povestea poetului cum modelau aztecii din aluat figurina lui Huitzi-Lopochi, pe alee se ivi, în sfîrșit, un om.

Ulterior, cînd, sincer vorbind, era prea tîrziu, diferite instituții l-au descris pe omul cu pricina în cîte o notiță informativă, a căror confruntare nu putea să nu trezească uimirea. Astfel, în prima se spunea că era mic de stat, avea dinți de aur și șchiopăta de piciorul drept. În a doua, dimpotrivă, că era un uriaș, avea coroane de platină și șchiopăta de piciorul stîng. A treia informa laconic că nu avea semne particulare. Sîntem siliți să recunoaștem că nici una din aceste mărturii nu e demnă de crezare.

În primul rînd, individul nu șchiopăta defel, nu era nici scund și nici uriaș, ci, pur și simplu, înalt. În ce privește dinții, în partea stîngă avea coroane de platină, iar în dreapta — de aur. Purta un costum scump, din stofă cenușie, și pantofi la culoare, de proveniență străină. Bereta cenușie și-o pusese falnic pe-o ureche, iar sub braț ținea un baston cu mîciulie neagră, înfățișînd un cap de pudel. Avea la vreo patruzeci și ceva de ani. Era proaspăt bărbierit,

brunet, cu gura cam strîmbă. Ochiul drept — negru, stîngul — verde. Sprîncenele — negre, una mai pronunțat arcuită decît cealaltă. Într-un cuvînt, un străin, om de pe alte meleaguri.

Trecînd prin dreptul băncii pe care ședeau re-dactorul-șef și poetul, străinul îi privi cu coada ochiului; se opri un pic, apoi se așeză pe banca vecină, la cîțiva pași de cei doi prieteni.

„Un neamț...” își spuse Berlioz. „Englez... gîndi Bezdomnîi. Ia te uită! Poartă mănuși! Cum de nu moare de căldură!”

Străinul aruncă o privire peste clădirile înalte ce formau un pătrat în jurul lacului și se vedea cît de colo că se afla pentru întîia oară prin aceste locuri și că-i stîrneau interesul. Ochii i se opriră la etajele de sus, unde în geamurile ferestrelor se răsfrîngea sclipirea soarelui care avea să-l părăsească pentru totdeauna pe Mihail Alexandrovici; apoi, străinul își mută privirea în jos, unde geamurile începeau să capete culorile amurgului, zîmbi condescendent și ironic unui gînd ascuns, făcu ochii mici, își puse mîinile pe măciulia bastonului și-și propti bărbia în ele.

— Tu, Ivan, zise Berlioz, ai zugrăvit cu ironie și foarte izbutit, de pildă, nașterea lui Isus, fiul lui Dumnezeu, dar buba e că încă înaintea lui Isus s-au născut un șir întreg de fii ai Domnului, ca, de pildă, Adonis al fenicienilor, Attis din Frigia, Mithra — zeul persilor. Mai pe scurt, nici unul din ei, de fapt, nu s-a născut cu adevărat, n-a existat, după cum n-a existat nici Isus, și se impune ca în loc să descrii nașterea lui Isus sau, să zicem, venirea magilor, să vorbești despre zvonurile stupide legate de această venire. Altfel, din povestirea ta reiese că Isus s-a născut într-adevăr!...

Bezdomnîi încercă să-și curme sughițul care-l se-cătuisse de puteri; își opri răsufierea, dar asta-l făcu

să sughiță mai chinuitor și mai zgomotos; în aceeași clipă Berlioz își întrerupse prelegerea, întrucît străinul se ridică deodată și veni spre cei doi scriitori, care-l priveau mirați.

— Vă rog să mă iertați, vorbi omul cu accent străin, dar fără a stîlci cuvintele, că-mi permit, deși nu ne cunoaștem, însă obiectul discuției dumneavoastră științifice este atît de interesant, încît...

Așfel vorbind, își scoase politicos bereta, și celor doi prieteni nu le mai rămase altceva de făcut decît să se ridice și să-l salute.

„Mai degrabă-i francez...” gîndi Berlioz.

„E polonez...” își zise Bezdomnîi.

Se cuvine să adăugăm că străinul îi făcu poetului o impresie foarte proastă de cum deschise gura; în schimb lui Berlioz îi plăcu; de fapt, nu asta este expresia potrivită, ci, cum să zic... îi stîrni curiozitatea.

— Îmi îngăduiți să mă așez lîngă dumneavoastră? zise politicos străinul, și cei doi, mai mult în silă, îi făcură loc între ei, iar omul se instalează sprinten la mijloc, intrînd direct în discuție. Dacă am auzit bine, ați binevoit să afirmați că Isus nu a existat? întrebă el, fixîndu-l pe Berlioz cu ochiul stîng — cel verde.

— Da, ați auzit bine, confirmă reverențios Berlioz, tocmai asta spuneam.

— Ah, ce interesant! exclamă străinul.

„Ce dracu o fi vrînd și asta?” se întrebă Bezdomnîi, încruntîndu-se.

— Și dumneavoastră erați de acord? se informă necunoscutul, întorcîndu-se spre Bezdomnîi.

— Sută-n sută! confirmă poetul, căruia îi plăcea să se exprime colorat și în metafore.

— Uimitor! exclamă interlocutorul nepoftit și, privind cu precauție în jur și coborîndu-și vocea

gravă, urmă : Iertați-mă că vă plictisesc atîta, dar, după cum am înțeles, dumneavoastră, pe deasupra, nu credeți nici în Dumnezeu ? Spunînd aceasta, făcu niște ochi speriați și adăugă : Vă jur că n-am să suflu o vorbă nimănui !

— Da, nu credem în Dumnezeu, confirmă Berlioz cu o umbră de zîmbet pe buze, amuzat de spaima turistului străin, dar despre asta se poate vorbi liber, cu voce tare.

Străinul se lăsă pe speteaza băncii și, întrebă cu glas pițigaiat, de curios ce era :

— Sînteți atei ? !

— Da, sîntem atei, răspunse zîmbind Berlioz, iar Bezdomnii gîndi, înfuriindu-se : „Ian te uită cum se ține scai de doi șmecherul ăsta din străinătăți !“

— O, e încîntător ! strigă uimitorul personaj, răsucindu-și capul cînd la dreapta, cînd la stînga și măsurîndu-i cu privirea pe cei doi literați.

— În țara noastră, ateismul nu mai miră pe nimeni, remarcă Berlioz cu politețe diplomatică. Marea majoritate a populației noastre, devenind conștientă, de mult nu mai crede în poveștile cu Dumnezeu.

Aici, străinul făcu următoarea figură : se ridică în picioare și îi strînse mina redactorului-șef, uluit, însoțindu-și gestul cu cuvintele :

— Dați-mi voie să vă mulțumesc din tot sufletul !

— Pentru ce, mă rog, îi mulțumiți ? se interesă Bezdomnii, clipind des din ochi.

— Pentru informația extrem de valoroasă și deosebit de interesantă pentru mine, care călătoresc, îl lămurii ciudatul străin ridicînd semnificativ degetul arătător.

Informația importantă făcuse, după cît se vedea, într-adevăr, o impresie puternică asupra turistului, deoarece-și roti ochii speriați peste case, de teamă

parcă să nu apară cumva la fiecare fereastră cîte un ateu.

„Nu, nu-i englez“, hotărî Berlioz, iar Bezdomnii se întrebă : „Interesant, unde-o fi învățat să turuie așa rusește ?“ și se încrunță din nou.

— Dar permiteți-mi să vă pun o întrebare, urmă noul sosit, după cîteva clipe de neliniștită cugetare, cum rămîne cu demonstrarea existenței lui Dumnezeu, cu argumentele, care, după cum se știe, sînt exact cinci la număr ?

— Din păcate, răspunse compătimitor Berlioz, nici unul din aceste argumente nu face doi bani, și omenirea le-a trecut de mult la arhivă. Sînteți, cred, de acord că, rațional, nu poate fi vorba de nici o demonstrare a existenței lui Dumnezeu.

— Bravo ! strigă străinul. Bravo ! Ați reprodus întocmai ideea bătrînului și neobositului Immanuel, cu privire la această temă. Dar iată nostimada : el a dărimat cu desăvîrșire toate cele cinci argumente, ca apoi, rîzînd parcă de șine însuși, să emită un al șaselea, al său personal.

— Nici argumentul lui Kant, obiectă cu un zîmbet subtil eruditul redactor-șef, nu este convingător. Nu degeaba spunea Schiller că raționamentul lui Kant în această problemă îi poate satisface numai pe sclavi, iar Strauss rîdea pur și simplu de acest argument. În timp ce vorbea, Berlioz se întrebă în sine : „Cine-o fi totuși tipul ăsta ? Și cum de vorbește alut de bine rusește ?“

— Pentru argumentele lui, Kant ăsta ar merita băgat pe vreo trei ani la răcoare, la Solovki ! trînti, din senin, Ivan Nikolaevici.

— Ivan ! șopti stînjenit Berlioz.

Dar propunerea de a-l expedia pe Kant la Solovki nu avu darul să-l uimească pe necunoscut, ci, dimpotrivă, îl făcu să se extazieze.

— Exact, exact, vociferă el, și ochiul stîng, cel verde, cu care îl fixa pe Berlioz, scăpără. Acolo îi e locul ! Că doar i-am zis eu atunci, la dejun : „Orice ați spune, domnule profesor, ați născocit ceva ce nu stă în picioare. O fi, poate, inteligent, însă prea-i de neînțeles. Lumea o să facă haz pe seama dumneavoastră.”

Berlioz holbă ochii de uimire. „La dejun?... I-a zis lui Kant ? !... Ce tot îndrugă asta ? ” se întrebă el.

— Numai că, urmă străinul, adresîndu-se poetului, fără să se simtă jenat de mirarea lui Berlioz, nu-i cu putință să fie trimis la Solovki, dat fiind că de o sută de ani și mai bine bătrînul sălășluiește pe meleaguri mult mai îndepărtate decît Solovki și nu poate fi scos de acolo cu-nici un chip — asta v-o garantez eu.

— Păcat ! replică arțăgosul poet.

— Și mie îmi pare rău, se declară de acord necunoscutul, și ochiul drept îi scăpără. Mă neliniștește însă un lucru : dacă Dumnezeu nu există, atunci se pune întrebarea : cine îndrumă viața omului și, în general, toată rînduiala de pe pămînt ?

— Omul le îndrumă pe toate, se grăbi Bezdomnii să dea un răspuns răspicat la această chestiune, cei-drept, nu prea clară.

— Să-mi fie cu iertare, obiectă blînd necunoscutul, ca să îndrumi, trebuie să ai un plan cît de cît exact pentru o perioadă mai lungă de timp. Or, dați-mi voie să vă întreb, cum poate îndruma omul lucrurile, cînd el nu numai că nu-i în stare să întocmească un asemenea plan, chiar și pentru un timp derizoriu de scurt, să zicem, de o mie de ani, dar nici măcar să garanteze pentru ziua de mîine a propriei lui persoane ? Într-adevăr — aici necunoscutul se întoarse spre Berlioz — închipuți-vă că dumneavoastră, de pildă, o să-ncepeți să îndrumați, să dispuneți de dum-

neavoastră și de alții, într-un cuvînt, ca să zic așa, să prindeți gust, și deodată... faceți... he... he... un cancer la plămîni... Spunînd aceasta, străinul zîmbi dulce, ca și cum gîndul la cancerul pulmonar îi făcea plăcere... da, un cancer... repetă el cuvîntul răsunător, îngustîndu-și ochii ca un motan, și iată că s-a isprăvit cu îndrumarea dumneavoastră !... Nu vă mai interesează nimic altceva decît propria dumneavoastră soartă. Rudele încep să vă mintă în față. Simțind că nu-i a bine, consultați urgent medicii, apoi apelați la șarlatani și, uneori, chiar și la ghicitoare. Toate acestea sînt lipsite de sens, o știți și dumneavoastră foarte bine. Deznodămîntul este tragic : cel care, mai ieri, socotea că îndrumă, conduce — se pomenește dintr-o dată întins țeapăn într-o cutie de lemn, iar cei din jur, dîndu-și seama că nu mai e bun de nimic, îl ard într-un cuptor. Dar se poate întîmpla și mai rău : își pune omul în gînd să plece la Kislovodsk — străinul îl aștește printre gene pe Berlioz — un lucru dintre cele mai banale, s-ar părea, ușor de realizat, dar nici asta nu izbuște să facă, pentru că, așa din pricini neștiute, alunecă pe neașteptate și nimereste sub roțile unui tramvai ! Puteți susține că a îndrumat chiar el lucrurile în felul asta ? Nu ar fi mai corect să credem că altcineva a decis în privința lui ?

La aceste cuvinte, necunoscutul chicoti din caleafară de ciudat.

Berlioz ascultase cum nu se poate mai atent povestea neplăcută despre cancer și tramvai și începură să-l chinuiască niște gînduri confuze, alarmante. „Asta nu-i străin... nu-i venit de peste hotare... își spunea el, e un individ cum nu se poate mai bizar... dar mă întreb, totuși, cine e ?...”

— Doriți o țigară, nu-i așa ? îl întrebă deodată necunoscutul pe Bezdomnii. Ce marcă preferați ?

— Aveți la alegere? îl întrebă posomorît poetul, care-și terminase țigările.

— Din care preferați? repetă necunoscutul.

— Ei bine, „Marca noastră“, îl informă, furios, Bezdomnii.

Necunoscutul scoase numaidecît din buzunar port-tigarețul și-l oferî lui Bezdomnii.

— Poftim, serviți „Marca noastră“.

Pe cei doi literați îi ului nu atît faptul că în port-tigareț se găseau tocmai țigările „Marca noastră“, cît port-tigarețul în sine. Era uriaș, din aur fin, și pe capacul lui, cînd îl deschise, selipi flacăra albastră a unui triumf din briliante.

Aici, literații cugetară, fiecare în felul său. Berlioz: „Da, e un străin“, iar Bezdomnii: „Ian te uită, al naibii!“

Poetul și cu posesorul port-tigarețului își aprinseră cite o țigară, iar Berlioz, nefîind fumător, refuză. „Va trebui să-i ripostez cam așa, hotărî Berlioz: da, omul este muritor, nimeni nu neagă acest lucru. Dar adevărul e că...“

Nu apucă să rostească aceste cuvinte, că vorbi străinul:

— Da, omul este muritor, dar asta n-ar fi încă nimic. Rău e că lucrurile se petrec uneori subit — aici e clenciul! Și că, în general, el nu-i în stare să spună nici măcar ce va face astă-seară!

„Ce mod absurd de a aborda chestiunea...“ gîndi Berlioz și ripostă:

— Ei, asta-i cam exagerat. Cît privește seara de astăzi, știu mai mult sau mai puțin exact cum va decurge. Se înțelege de la sine că, dacă o iau pe strada Bronnaia, și acolo o să-mi cadă o cărămidă în cap...

— Așa, din senin, cărămida nu cade în cap nimănui niciodată, îl întrerupse pe un ton categoric necunoscutul. În ce mă privește, vă asigur că ea nu

vă amenință în nici un caz. Dumnezeu voastră o să muriți de altă moarte.

— Știți, poate, de ce moarte anume? se interesă Berlioz cu o ironie cum nu se poate mai firească, antrenîndu-se într-o discuție într-adevăr stupidă. N-ați vrea să-mi spuneți și mie?

— Cu plăcere, se grăbi să încuviințeze străinul. Îl măsură pe Berlioz cu privirea, ca și cînd s-ar fi pregătit să-i coasă un costum de haine, mormăi printre dinți: „Unu, doi... Mercur se află în a doua casă... luna s-a dus... șase — nenorocire... seara — șapte...“ — după care declară cu glas tare, plin de voieșie: O să vi se taie capul!

Bezdomnii, turbat de furie, se holbă la obraznicul necunoscut, iar Berlioz îl întrebă, zîmbind strîmb:

— Și cine anume o va face? Dușmanii? Intervenționiștii?

— Nu, urmă răspunsul, o rusoaică, o comsomolista.

— Hm... mîrîi Berlioz, enervat de gluma necunoscutului; asta, vă rog să mă scuzați, e puțin probabil.

— Și pe mine vă rog să mă scuzați, sari străinul, însă așa stau lucrurile. Dați-mi voie să vă întreb, ce faceți în seara asta, dacă nu e un secret?

— Nu-i nici un secret. De aici mă duc pe acasă, în strada Sadovaia, apoi voi prezida o ședință la zece seara, la Massolit.

— Nu, asta n-o să se întîmple în nici un caz! rosti străinul cu o neclintită convingere.

— De ce, mă rog?

— Pentru că, urmă el, ațintindu-și ochii îngustați spre cer, unde, presimțind răcoarea serii, păsări în-tunecate însăilau neauzit bolta, pentru că Annușka a și cumpărat uleiul de floarea-soarelui, și nu numai că l-a cumpărat, dar l-a și vărsat. Așa că ședința nu va mai avea loc.

După aceste cuvinte, e de la sine înțeles că în umbra teilor se lasă tăcerea.

— Iertați-mă, se interesează după o scurtă pauză Berlioz, uitându-se uluit la străinul care îndrugase verzi și uscate, ce amestec au în treaba asta uleiul de floarea-soarelui... și numita Annușka?

— Îți spun eu ce amestec au, sări deodată Bezdomnii, hotărît, se vede, să declare război interlocutorului nepoftit. Ați avut vreodată prilejul, cetățene, să vă aflați într-un spital de alienați?

— Ivan!... exclamă încet Mihail Alexandrovici. Străinul însă nu se simți ofensat cîtuși de puțin, ci rîse cu poftă.

— Am fost, am fost, și nu o dată! strigă el, tot rîzînd, dar fără să-și ia privirea gravă de la poet. Unde n-am fost eu! Păcat numai că nu m-am învrednicit să mă documentez la profesorul psihiatru despre schizofrenie. Așa că, vedeți, Ivan Nikolaevici, interesați-vă personal la dînsul ce înseamnă asta!

— De unde îmi știți numele?

— Vai de mine, Ivan Nikolaevici, dar cine nu vă cunoaște?

Spunînd aceasta, străinul scoase din buzunar numărul din *Literaturnaja Gazeta* apărut în ajun, și Ivan Nikolaevici își văzu pe prima pagină portretul, iar dedesubt — versurile. Dar această mărturie a gloriei și popularității ce-l bucurase încă mai ieri, de astă dată nu-l încînta deloc.

— Scuzați, vă rog, zise el, întunecîndu-se la față. Puteți să ne așteptați o clipă? Trebuie să-i spun o vorbă tovarășului meu.

— Cu plăcere! E atît de bine aici, sub tei, exclamă necunoscutul. Și, fiindcă veni vorba, nu mă grăbesc defel.

— Iată ce-i, Mișa, șopti poetul, trăgîndu-l pe Berlioz deoparte, asta nu-i turist străin, ci spion. E emigrant rus, care s-a strecurat în țară. Ia cere-i actele, altfel ne scapă...

— Crezi? rosti în șoaptă, alarmat, redactorul-șef, și în gîndul lui: „Să știți că are dreptate...”

— Poți să mă crezi, îi hîrîi în ureche poetul; face pe prostul ca să ne tragă de limbă. Ai auzit doar cum vorbește rusește.

Poetul îi tot dădea înainte, urmărindu-l cu coada ochiului pe necunoscut, ca nu cumva acesta să dispară.

— Hai să punem mîna pe el, că de nu, o șterge... Și-l trase pe Berlioz spre banca unde-l lăsaseră pe străin.

Acesta nu mai ședea. Se ridicase în picioare și-i aștepta ținînd în mînă un carnețel cu scoarte cenușii, un plic elegant și o carte de vizită.

— Iertați-mă, vă rog, în focul discuției noastre am uitat să mă prezint. Poștiți cartea mea de vizită, pașaportul și invitația de a veni la Moscova pentru o consultație, rosti necunoscutul, convingător, aruncînd o privire sfredelitoare celor doi literați.

Aceștia se simțiră jenați. „Drace, a auzit tot...” gîndi Berlioz și, printr-un gest plin de politețe, îi dădu să înțeleagă că nu este necesar să-și prezinte actele; în timp ce străinul i le vîra sub nas redactorului-șef, poetul apucă să citească pe cartea de vizită, scris cu litere latine, cuvîntul „profesor” și litera majusculă cu care începea numele — un „W”.

— Îmi face plăcere să vă cunosc, mormăi între timp redactorul-șef, fîstîcit, și necunoscutul băgă actele din nou în buzunar.

Relațiile fiind astfel restabilite, toți trei se instală din nou pe bancă.

— Ați fost invitat la noi, în calitate de consultant, profesore ? îl întreabă Berlioz.

— Da, în calitate de consultant.

— Sînteți german ? se informă Bezdomnii.

— E-e-u ?... făcu profesorul, căzînd deodată pe gînduri. Da, aș putea zice că sînt german, confirmă el în cele din urmă.

— Vorbiți strașnic rusește, remarcă Bezdomnii.

— O, sînt poliglot, cunosc foarte multe limbi, preciză profesorul.

— Și ce specialitate aveți ? întreabă, curios, Berlioz.

— M-am specializat în magia neagră.

„Asta-i bună !...” simți ca un sfredel în creier Mihail Alexandrovici.

— Și... ați fost invitat, aici, la noi, în specialitatea asta ? întreabă el, bîlbîindu-se.

— Da, în această specialitate, confirmă profesorul și-l lămuri : Aici, la biblioteca de stat, au fost găsite manuscrise autentice datînd din secolul al zecelea, aparținînd necromantului Herbert de Aurillac. Mi se cere să le descifrez. Sînt unicul specialist din lume.

— A-a ! Sînteți istoric ? îl întreabă Berlioz cu ușurare și profund respect.

— Da, sînt istoric, confirmă învățatul și adăugă tam-nesam : Astă-seară, la Patriarșie prudi, va avea loc o istorie interesantă !

Spusele lui îl uimiră din nou la culme pe poet și pe redactorul-șef : profesorul le făcu semn să vină mai aproape și, cînd se aplecară spre el, șopti :

— Să știți că Isus a existat.

— Uitați-vă, domnule profesor, replică Berlioz cu un zîmbet silit, avem toată stima pentru vastele dumneavoastră cunoștințe, dar, în ce ne privește, ne

menținem punctul nostru de vedere în această problemă.

— Dar nu-i nevoie de nici un punct de vedere, declară ciudatul profesor, pur și simplu a existat, și atîta tot.

— Bine, dar se impun totuși niște argumente, începu Berlioz.

— Nu-i nevoie de nici un fel de argumente, ripostă profesorul și urmă, cu glas scăzut, pierzîndu-și, nu se știe de ce, accentul străin : Totul este cît se poate de simplu. În ziua a paisprezecea a lunii Nisan, lună de primăvară, la ceasurile dimineții, înfășurat într-o mantie albă cu căptușeală sîngerie, cu pas tîrșit de cavalierist...

Capitolul 2

PILAT DIN PONT

În ziua a paisprezecea a lunii Nisan, lună de primăvară, la ceasurile dimineții, într-o mantie albă cu căptușeală sîngerie, cu pas tîrșit de cavalierist, ieși sub colonada dintre cele două aripi ale palatului lui Irod cel Mare procuratorul Iudeii, Pilat din Pont.

Ura de moarte mirosul uleiului de trandafiri, iar acum totul prevestea o zi proastă, întrucît mirosul acesta prinse a-l urmări încă din zori.

I se părea că palmierii și chiparoșii din grădina exalau un parfum de trandafiri, că la mirosul specific al echipamentului de piele și al sudorii pe care-l răspîndeau soldații din escortă se adăuga efluviul acela blestemat al parfumului de trandafiri.

Dinspre corpurile caselor aflate în dosul palatului, unde se instalase cohorta întâi din Legiunea a 12-a, Fulminanta, venită cu procuratorul la Yerushalayim, prin terasa superioară a grădinii se prelingea pînă în colonadă o șuviță de fum, și, la acest fum amarui, care anunța că în centurii bucătării se și apucaseră să gătească prînzul, se adăuga același iz de ulei de trandafiri.

„O, zei, de ce mă pedepsiți?... Da, nu mai încap nici o îndoială, este ea, din nou ea, hemicrania, boală cumplită, de neînvins, cu dureri ce cuprind o jumătate a capului... boală fără leac, fără nici o scapare... Să încerc să țin capul nemișcat...”

Pe pardoseala de mozaic, lângă havuz, îl aștepta jilțul; fără să se uite în jur, procuratorul se așeză și întinse mîna într-o parte. Respectuos, secretarul puse în această mîna un pergament. Neputîndu-și stăpîni o grimasă de durere, procuratorul parcurse cu coada ochiului cele scrise, înapoie secretarului pergamentul și rosti anevoie:

— Acuzatul e din Galilea? Cazul a fost prezentat tetrarhului?

— Da, procuraturile, răspunse secretarul.

— Și ce a hotărît tetrarhul?

— A refuzat să dea o hotărîre definitivă, și sentința de moarte dată de Sinedriu ți-a trimis-o spre confirmare ție, îl lămuri secretarul.

— Obrazul procuratorului zvîcnî.

— Aduceți-l pe acuzat, porunci el încet.

Numaidecît, de pe terasa grădinii, sub colonada balconului, doi legionari aduseră un bărbat de vreo douăzeci și șapte de ani și-l împinseră în fața jilțului. Omul purta un hiton albastru, vechi și rupt. Pe cap avea o legătură albă cu o curelușă în jurul frunții, iar mîinile îi erau legate cu lea. Sub ochiul stîng se vedea o vînație mare, iar în colțul gurii, o

zdrelițură cu sînge încheșat. Se uita la procurator cu o curiozitate plină de neliniște.

După cîteva clipe de tăcere, procuratorul îl întreba cu glas încet, în arameică:

— Va să zică, tu ești acela care a instigat poporul să dărîme templul din Yerushalayim?

Procuratorul ședea ca o stană de piatră, și numai buzele i se mișcară ușor de tot, cînd rosti aceste cuvinte. Ședea ca o stană de piatră, pentru că se temea să-și miște capul ce-i ardea de o durere cumplită.

Apropiindu-se puțin, omul cu mîinile legate vorbi:

— Om bun! Crede-mă...

Dar procuratorul, tot nemișcat, îl opri, fără să ridice glasul:

— Mie îmi spui „om bun”? Te înșeli. La Yerushalayim se șușotește că sînt un monstru fioros, ceea ce e perfect adevărat, și adăuga, tot atît de monotonic: să vină centurionul Moartea-Șobolanilor.

Cînd centurionul Marcus, din centuria întâi, poreclit Moartea-Șobolanilor, se înfățișă înaintea procuratorului, tuturor li se păru că în balcon s-a lăsat întunericul. Era cu un cap mai înalt decît cel mai înalt soldat din legiune, și atît de lat în umeri, încît umbri cu desăvîrșire discul soarelui ce abia se arătase la linia orizontului.

Procuratorul îi spuse centurionului în latinește:

— Infractorul acesta îmi zice „om bun”. Scoate-l cîteva clipe de aici și lămurește-l cum trebuie să-mi vorbească. Dar să nu-l schilodești.

Și totuși, în afară de procuratorul nemișcat ca o stană de piatră, îl petrecură cu ochii pe Marcus-Moartea-Șobolanilor, care făcu un semn cu mîna celui arestat să-l urmeze. Oriunde apărea centurionul, totuși îl urmăreau cu privirile, din pricina statu-

rii înalte, iar cei care-l vedeau pentru întâia oară rămneau cu ochii ațintiți și la chipul său desfigurat: nasul îi fusese cîndva spart de un german cu o lovitură de ghioagă.

Pe mozaic răsuară cizmele grele ale lui Marcus; omul cu mîinile legate îl urmă cu pas ușor; sub colonadă se lăsa o tăcere adîncă; în grădină, lîngă balcon, se auzeau gungurind porumbeii, iar în havuz apa susura un cîntec ciudat și plăcut.

Procuratorul ar fi vrut să se ridice, să-și apropie tîmpla de jetul apei și să încremenească așa. Știa însă că nici asta nu-i va ajuta.

După ce-l scoase pe arestat de sub coloane în grădină, Moartea-Șobolanilor luă un bici din mîinile legionarului care stătea la picioarele unei statui de bronz și, făcîndu-și alene vînt, îl lovi pe arestat peste umeri. O făcu ușor, fără zel, dar omul, ca și cînd i-ar fi retezat cineva picioarele, se prăbuși pe dată la pămînt, cu răsufierea tăiată, alb la față și cu ochii nemișcați, fără urmă de expresie.

Cu o singură mîină, cu stînga, Marcus îl saltă ușor în aer, ca pe un sac gol, ridicîndu-l în picioare, și vorbe fonfăit, pronunțînd stîlcit cuvintele arameice:

— Procuratorului roman îi spui „hegemon”. Alte vorbe nu rostești! Să stai smîrnă! Ai înțeles, sau te mai lovesc?

Arestatul se clătină, dar izbuti să-și biruie slăbiciunea; culoarea îi reveni în obraji, își trase răsufierea și răspunse cu glas răgușit:

— Te-am înțeles. Nu mă lovi!

Peste cîteva clipe, se afla din nou înaintea procuratorului.

Răsună un glas stîns, bolnav:

— Numele?

— Al meu? se interesă grăbit arestatul, exprîmînd cu toată ființa lui dorința de a răspunde cu înțelepciune, spre a nu-i mai stîrni mînia.

— Pe al meu mi-l știu. Nu te preface mai prost decît ești. Al tău, roști încet procuratorul.

— Yeshua, se grăbi să-i răspundă arestatul.

— Ai vreo poreclă?

— Ha-Nozri.

— De unde ești de fel?

— Din orașul Gamala, răspunse arestatul, arătînd cu un semn al capului că undeva, departe, în dreapta lui, la mieznoapte, se află orașul Gamala.

— Din ce semîntie ești?

— Nu știu exact, răspunse vioi arestatul. Nu-i tin minte pe părinții mei. Mi s-a spus că tatăl meu ar fi fost sirian...!

— Unde locuiești?

— Nicăieri, răspunse sfîșos arestatul, umblu dintr-un oraș în altul.

— Asta se poate spune scurt, într-un cuvînt — vagabond, zise procuratorul și-l mai întrebă: Rude ai?

— Nu am pe nimeni. Sînt singur pe lume.

— Carte știi?

— Da.

— Cunoști vreo limbă în afară de arameică?

— Da, Elina.

O pleoapă umflată se ridică ușor, un ochi învăluit în ceața suferinței se uită fix la arestat. Celălalt ochi rămase închis.

Pilat urmă în elină:

— Va să zică tu ești cel care voiai să dărîmi templul și ai îndemnat poporul la săvîrșirea acestei fapte?

Arestatul se învioră din nou; ochii lui nu mai exprimau spaimă. Răspunse în elină:

— Eu, om... în ochi îi fulgeră groaza, era cît pe ce să spună ceea ce nu trebuia — eu, hegemon, nu am pus niciodată la cale dărîmarea templului și nu am instigat pe nimeni la săvîrșirea acestei fapte nesăbuite.

Pe chipul secretarului, gîrbovit deasupra mesei joase, ca să înscrie depoziția, se citea mirarea. Ridică privirea, apoi își plecă din nou capul asupra pergamentului.

— În zi de sărbătoare, o mulțime de oameni se scurge în acest oraș. Printre ei se află magi, astrologi, prezicători și ucigași, zise monoton procuratorul, dar și mincinoși. Tu, de pildă, ești un mincinos. Aici stă scris limpede: a instigat poporul să dărîme templul. O spun mărturiile oamenilor.

— Acești oameni buni, vorbi din nou arestatul și, adăugînd repede hegemon..., urmă: sînt neștiutori și au încurcat tot ce le-am spus. Îndeobște, încep să mă tem că încurcătura asta va dăinui multă vreme. Și toate acestea, pentru că el notează greșit vorbele mele.

Urmă o tăcere. Acum, ochii bolnavi ai procuratorului își așteptau privirea grea asupra arestatului.

— Îți repet pentru ultima oară, nu mai face pe nebunul, tîlharule, rosti Pilat, sec și monoton, nu ai multe la răboj, dar ce stă scris acolo e de ajuns ca să fii spînzurat.

— Nu, nu hegemon, zise arestatul, încordîndu-se tot, în dorința de a convinge — umblă, umblă mereu unul cu pergament din piele de țap în mînă și scrie tot. Într-o zi mi-am aruncat ochii pe acest pergament și m-am îngrozit. Nu rostisem nimic din ceea ce scria în el. L-am implorat: arde, rogu-te, pergamentul tău! Dar el mi l-a smuls din mînă și a fugit.

— Cine era? întrebă în silă Pilat, trecîndu-și mîna peste tîmplă.

— Levi Matei, răspunse cu bunăvoință omul; strîngea dările; m-am întîlnit cu el prima dată pe drumul spre Betfaghe, în locul unde iese în clin o grădină de smochini, și am stat de vorbă cu dînsul. La început, s-a purtat dușmănos cu mine și chiar m-a jignit, adică a crezut el că mă jignește, făcîndu-mă cîine. Spunînd aceasta, arestatul zîmbi: eu nu văd nimic rău în acest animal, și cuvîntul n-are de ce să mă supere...

Secretarul nu mai notă nimic, aruncînd cu coada ochiului o privire mirată, nu arestatului, ci procuratorului.

— ...Dar, după ce m-a ascultat, Levi s-a mai îmbîlăzit, urmă Yeshua; pînă la urmă a aruncat banii în drum, spunînd că merge cu mine să pribegescă...

Pilat zîmbi neîncrezător, rînjindu-și dinții galbeni, cu obrazul bolnav nemișcat, și rosti, întorcîndu-se cu tot trupul spre secretar:

— O, cetatea Yerushalayimului! Cîte nu se aud în ea! Auziți! Cel ce strînge dările a aruncat banii în drum!

Neștiind ce să răspundă la aceste vorbe, secretarul socoti de cuviință să repete zîmbetului lui Pilat.

— Mi-a spus că din ziua aceea urăște banii, lămurii Yeshua faptele ciudate ale lui Levi Matei și adăugă: De atunci, Levi e tovarășul meu de drum.

Rînjind mereu, procuratorul se uită la arestat, apoi la soarele ce se înălța neabătut tot mai sus deasupra statuilor ecvestre de pe hipodromul ce se întindea jos, departe, în dreapta, și deodată, cu un fel de chin sîcîitor, se gîndi că lucrul cel mai simplu ar fi să-l alunge din balcon pe tîlharul acesta ciudat,

robind numai două cuvinte: „la spînzurătoare“. Să alunge și escorta, să plece de sub colonadă, să intre în palat, să poruncească să i se facă întuneric în odaie, să se trîntească pe pat, să ceară apă rece, să-și strige cu glas jalnic cîinele, pe Banga, și să i se plîngă de hemicranie. Și prin capul chinuit al procuratorului trecu deodată, ademenitor, gîndul la otravă.

Îl privea cu ochii tulburi pe omul din fața sa și cîțva timp nu scoase o vorbă, chinuindu-se să-și aducă aminte de ce la acest ceas de arșiță al dimineții, sub soarele necruțător al Yerushalayimului, stă dinaintea lui arestatul acesta cu chipul desfigurat de pe urma bătailor îndurate și ce întrebări inutile va trebui să-i mai pună.

— Levi Matei? întrebă cu glas răgușit bolnavul și închise ochii.

— Da, Levi Matei, auzi el glasul metalic, chinuitor.

— Dar ce spuneai tu mulțimii din piață despre templu?

Glasul acesta, ce străpungea parcă tîmpla lui Pilat, era negrăit de chinuitor; și acest glas rostea:

— Eu, hegemon, spuneam că se va prăbuși templul credinței vechi și se va înălța un nou templu — al adevărului. Am vorbit așa, ca să fie mai pe înțelesul oamenilor.

— Pentru ce, vagabondule, ai tulburat în piață mințile oamenilor cu vorbele tale, povestind despre un adevăr de care n-ai habar? Ce este adevărul?

Vorbind, procuratorul gîndea: „O, zei! Li iau un interogatoriu fără rost... Mîntea nu mă mai ajută deloc...“ Și din nou i se năzări o cupă cu licoare întunecată. „Otravă, vreau otravă...“

Auzi iar glasul acela:

— Adevărul e, în primul rînd, că te doare capul, și te doare atît de tare, încît te gîndești cu lașitate să-ți curmi zilele. Nu numai că nu ești în stare să vorbești cu mine, dar îți e greu chiar să mă și privești. Iar acum, fără să vreau, sînt călăul tău, ceea ce mă mîhneste. Nu te poți gîndi la nimic și dorești doar să vină cîinele tău, singura vietate, pesemne, de care ești legat. Dar chinurile tale se vor sfîrși de îndată, ~~are să-ți treacă durerea de cap.~~

Secretarul holbă ochii, așintindu-i asupra arestatului, și se opri din scris.

Pilat îl fixă cu o privire chinuitoare pe arestat și descoperi că soarele se înălțase destul de sus, deasupra hipodromului, că o rază pătrunsese sub colonadă și se strecura acum spre sandalele scîlcite ale lui Yeshua, care se ferea de soare.

Procuratorul se ridică din jîlt, își strînsese capul în mîini, și pe fața lui gălbuie, bărbierită, se întipări groaza. În clipa următoare, izbuti să se stăpînească printr-un efort al voinței și se lăsă din nou în jîlt.

În timpul acesta, arestatul nu contenea să vorbească, dar secretarul nu mai nota nimic, ci, stînd cu gîtul întins, ca un gînsac, se străduia să nu piardă nici un cuvînt.

— Iată, durerea a pierit, urmă arestatul, uitîndu-se cu o adîncă bunăvoință la Pilat, și sînt tare bucuros. Te-aș sfătui, hegemon, să părăsești pentru o vreme palatul și să te plimbi pe jos, undeva prin împrejurimi, chiar și prin grădinile de pe Golgota. Furtuna se va dezlănțui... (Yeshua se întoarse spre soare, își îngustă ochii)... mai tîrziu, spre seară. O plimbare și-ar fi de mare folos, și eu te-aș însoți cu plăcere. Mi-au trecut prin minte unele gînduri noi,

care, vred, ar putea să-ți pară vrednice de luare-
aminte; și le-aș împărtăși cu plăcere, cu atât mai
mult, cu cât pari un om foarte înțelept. (Secretarul
se făcu palid ca moartea și lăsă să-i scape sulul
pe podea). Din nefericire, ești prea închis în tine,
urmă arestatul, pe care nimeni nu-l întrerupea,
și ai pierdut cu desăvârșire încrederea în oameni.
Că doar nu-i îngăduit, recunoaște, să-ți dăruiești
toată dragostea de care ești în stare unui câine. Să-
racă ți-e viața, hegemon, și, spunînd aceasta,
Yeshua își îngădui să zîmbească.

Secretarului nu-i venea să-și creadă urechilor.
Dar era nevoit s-o facă. Se strădui deci să-și ima-
gineze ce formă capricioasă anume va îmbrăca mî-
nia procuratorului, impulsiv din fire, la auzul aces-
tei nemaipomenite obrăznicii. Dar nu izbuti să-și
imagineze asta, cu toate că-l cunoștea bine pe pro-
curator.

Atunci răsună glasul spart, răgușit, al procura-
torului, care porunci pe latinește :

— Dezlegați-i mîinile.

Un legionar din escortă își lovi lancea de pămînt,
o trecu altuia, se apropie și desfăcu frînghiile are-
statului. Secretarul ridică sulul de jos, hotărît să
nu noteze deocamdată nimic și să nu se mire de ni-
mic.

— Recunoști, întrebă Pilat încet, în elină, că ești
un mare vraci ?

— Nu, procuratorule, nu sînt vraci, răspunse
arestatul, frecîndu-și cu desfătare încheietura sta-
cojie, umflată și amorțită a mîinii.

Cu o căutătură aspră, zvîrlită pe sub sprîncene,
Pilat îl sfredelea pe arestat, iar ochii lui nu mai
erau acum tulburi, în ei apăruseră binecunoscutele
scăpărări.

— Nu te-am întreat, zise procuratorul, cunoști
cumva și limba latină ?

— Da, o cunosc, răspunse arestatul.

Obrajii gălbui ai lui Pilat se îmbujorară ; întrebă
pe latinește :

— Cum de ți-ai dat seama că am vrut să-mi strig
cîinele ?

— Foarte simplu, răspunse arestatul, tot în la-
tinește. Îți plimbai mîna (arestatul repetă gestul lui
Pilat), ca și cum ai fi vrut să mîngîi un cîine, iar
buzele tale...

— Da, încuviință Pilat.

Urmă o clipă de tăcere. Apoi Pilat îl întrebă în
elină :

— Așadar, ești vraci ?

— Nu, nu, răspunse cu vioiciune arestatul. Cre-
de-mă, nu sînt vraci.

— Bine, dacă vrei ca asta să rămînă o taină, fie.
Nu are o legătură nemijlocită cu cazul tău. Afirmi,
deci, că n-ai îndemnat oamenii la dărîmarea... sau
incendierea, sau distrugerea pe altă cale a templu-
lui ?

— Nu am îndemnat pe nimeni, hegemon, repet,
la astfel de fapte. Par eu un om slab de minte ?

— E adevărat, nu pari un om slab de minte, răs-
punse încet procuratorul, cu un zîmbet, dar un zîm-
bet înfricoșător. Jură atunci că așa ceva nu s-a în-
tîmplat.

— Pe ce vrei să-ți jur ? întrebă, înviorîndu-se
vădit, omul cu mîinile dezlegate.

— Chiar și pe viața ta, îi ceru procuratorul, și
e tocmai momentul să juri pe viața ta, deoarece,
află de la mine, ea atîrnă de un fir de păr.

— Nu crezi, cumva, hegemon, că tu ai atîrnat-o ?
îl întrebă arestatul. Dacă o crezi, te înșeli amarnic.
Pilat tresări și-i răspunse printre dinți :

— Pot să tai firul acesta.

— Și în privința asta te înșeli, îl contrazise arestatul, cu un zîmbet senin, ducîndu-și mîna pavyză la ochi, spre a se feri de lumina soarelui. Recunoști că nu poate să-l taie decît cel care a atîrnat viața mea de acest fir?

— Da, da, rosti, zîmbind, Pilat, acum nu mă în-doiesc defel că tot soiul de gură-cască din Yerushalayim s-au ținut după tine, pas cu pas. N-am habar de cel ce ți-a atîrnat limba în gură, dar e bine atîrnată. Iă spune, e adevărat că ai intrat în Yerushalayim prin Poarta Susa, călare pe un asin, însoțit de gloata care te aclama ca pe un proroc?

Spunînd aceasta, procuratorul făcu un gest spre sulul de pergament.

Arestatul îl privi cu nedumerire.

— Nici măcar nu am asin, hegemon, zise el. Am intrat în Yerushalayim într-adevăr prin Poarta Susa, dar pe jos, însoțit doar de Levi Matci, și nimeni nu a strigat nimic, deoarece nimeni nu mă cunoștea atunci la Yerushalayim.

— Dar tu îi cunoști cumva, urmă Pilat, cu ochii țintă la Yeshua, pe Dismas, Hestas și pe Baraba?

— Nu-i cunosc pe acești oameni buni, răspunse arestatul.

— Spui adevărul?

— Adevărul.

— Și acum, răspunde, pentru ce tot zici „oameni buni”? Le spui tuturor așa?

— Tuturor, încuviință arestatul, oameni răi nu sînt pe lume.

— Pentru prima oară aud una ca asta, zîmbi ironic Pilat. Dar poate că nu cunosc destul viața!... Nu e nevoie să notezi mai departe, se întoarse el spre secretar, deși acesta nu mai nota nimic, și

urmă, adresîndu-se din nou arestatului: Ai citit despre asta în vreo carte elinească?

— Nu, cu mîntea mea am ajuns să cuget astfel.

— Și propăvăduiești lucrul ăsta?

— Da.

— Și centurionul Marcus, de pildă, poreclit Moartea-Șobolanilor, cum e după părerea ta, bun?

— Da, răspunse arestatul, e bun; însă, ce-i drept, e un nefericit. De cînd oamenii buni l-au slujit, a devenit aspru și crud. Ar merita să se știe cine l-a schilodit.

— Îți spun eu, bucuros, îi răspunse Pilat, fiindcă am fost de față. Oamenii buni se năpusteau asupra lui, ca niște cîini asupra ursului. Germanii îl apucaseră de gît, de mîini și de picioare. Manipul-ul de infanterie căzuse în încercuire, și, dacă din flanc nu ar fi pătruns un escadron de cavalerie, pe care îl comandam eu, tu, filozofule, nu ai mai fi avut ocazia să stai de vorbă cu Moartea-Șobolanilor. Acestea s-au petrecut în bătălia de la Idistaviso, în Valea Fecioarelor.

— Dacă aș fi putut sta de vorbă cu el, zise deodată visător arestatul, sînt convins că s-ar fi schimbat mult.

— Presupun, se grăbi să riposteze Pilat, că nu i-ar fi făcut plăcere legatului legiunii, dacă ai fi încercat să vorbești cu vreunul din ofițerii sau soldații săi. De altfel, asta nici nu se va întîmpla, spre norocul tuturor, și cel dintîi care va avea grijă de lucrul acesta voi fi eu.

În clipa aceea, sub colonadă, veni în zbor ca o săgeată o rîndunică; descrie un cerc sub plafonul aurit, coborî mai jos, gata-gata să atingă cu aripa-i ascuțită chipul statuii de bronz dintr-o firidă și dispăru apoi după capitelul unei coloane. Plănuise, poate, să-și facă acolo cuibul.

Cît ținu zborul rîndunicii, în capul procuratorului, acum limpede și ușor, se încheagă următoarea formulă: interogîndu-l cu de-amănuntul pe filozoful vagabond Yeshua, poreclit Ha-Nozri, hegemonul nu a găsit elementele constitutive ale unei infracțiuni, și, mai ales, nu a constatat nici o legătură între faptele lui Yeshua și tulburările ce avuseseră loc cu puțin înainte la Yerushalayim. Filozoful vagabond s-a dovedit a fi un alienat mintal și, drept urmare a acestei constatări, procuratorul nu confirmă sentința de moarte a lui Ha-Nozri, dată de Micul Sinedriu. Avînd în vedere că vorbele utopice, scornite de mintea tulburată a lui Ha-Nozri, ar putea să provoace tulburări la Yerushalayim, procuratorul îl va exila pe Yeshua din Yerushalayim și-l va închide în Cezareea, pe țărmul Mării Mediterane; cu alte cuvinte, chiar acolo unde se află reședința procuratorului.

Rămînea doar să dicteze secretarului hotărîrea luată.

Aripile rîndunicii filifiră chiar deasupra capului hegemonului, pasărea zvîcni spre bazinul havuzului și zbură de sub colonadă în grădină. Procuratorul ridică ochii și, ațintindu-i asupra arestatului, zări lîngă acesta o trîmbă de colb aprinzîndu-se parcă și strălucind în soare.

— Asta e totul în legătură cu el? îl întrebă Pilat pe secretar.

— Din păcate, nu, declară pe neașteptate secretarul, întinzîndu-i lui Pilat un alt pergament.

— Că mai e? se încruntă procuratorul.

După ce citi pergamentul, se schimbă și mai tare la față. Pesemne un val de sînge negru îi năvăli în obraz și de-a lungul gîtului, sau poate alta fu pricina că pielea lui își pierdu nuanța gălbuie, bă-

tînd acum în cafeniu, iar ochii i se afundară parcă în orbite.

Probabil că tot sîngele o fi fost de vină, sîngele care-i năvălise în cap și-i pulsa în tîmple, fapt este că procuratorului i se tulbură vederea: I se năzări deodată că vede cum capul arestatului începe să plutească și apoi se face nevăzută, iar în locul lui apare un altul, pleșuv, cu o cunună de aur, cu zimțari; pe frunte avea o rană rotundă, deschisă, unsă cu alifie. O gură știrbă, căzută, cu buza de jos atîrîndu-i capricioasă. Lui Pilat i se năzări deodată că nu mai vede coloanele trandafirii ale balconului, că acoperișurile depărtate ale Yerushalayimului au dispărut, că totul s-a cufundat în desișul verde al grădinilor. Ceva straniu se întîmpla și cu auzul lui: se făcea, ca și cînd undeva, departe, răsună încet și amenințător trîmbele și se aude limpede o voce nazală, însăilînd trufaș cuvintele: „*Legea cu privire la lezmajestate...*”

Gîndurile porniră să zboare, scurte, fără șir, neobișnuite. „Sînt pierduți!...” Apoi: „Sîntem pierduți!...” Și un altul, cu totul absurd, printre ele, despre nu se știe ce nemurire, și nemurirea aceasta îi trezi un simțămînt de jale insuportabilă.

Pilat se încordă tot, alungă vedenia, își întoarce privirea spre balcon, și din nou ochii lui întîlniră ochii omului arestat.

— Ascultă, Ha-Nozri, vorbe procuratorul, uitîndu-se cam ciudat la Yeshua — chipul procuratorului era amenințător, dar în ochi i se cuibărise neliniștea — ai vorbit cîndva despre marele cezar? Răspunde! Ai vorbit?... Sau... nu... ai vorbit?

Pilat lungi cuvîntul „nu” ceva mai mult decît se cuvine în timpul unei judecăți și, în privirea îndreptată spre Yeshua, îi trimise acestuia un gînd, pe care ar fi vrut parcă să i-l sugereze.

— E ușor și plăcut să spui adevărul, observă arestatul.

— Nu am nevoie să știu, ripostă Pilat cu glas înăbușit, plin de ură, dacă îți este plăcut sau neplăcut să spui adevărul. Dar va trebui să-l mărturisești. Cîntărește-ți însă fiecare cuvînt, altfel te așteaptă moartea. O moarte nu numai de neînlaturat, dar și chinuitoare.

Nimeni nu știa ce se petrecuse cu procuratorul Iudeii: el își îngădui să ridice mîna, apărîndu-se parcă de o rază de soare și, ținînd-o așa ca pe un scut, să-i trimită arestatului o privire care dădea de înțeles ceva.

— Așadar, răspunde, urmă el, îl cunoști pe un oarecare Iuda din Kiriati și ce anume i-ai vorbit, dacă i-ai vorbit, despre cezăr?

— Lucrurile s-au petrecut așa, începu să povestească, bucuros, arestatul; alaltăieri seara, lîngă templu, am făcut cunoștință cu un tînar, care mi-a zis că este din orașul Kiriati și că îl cheamă Iuda. M-a poftit la el acasă, în Orașul de Jos și m-a ospătat...

— E om bun? întrebă Pilat, și o lucire diabolică îi fulgeră în ochi.

— Foarte bun, și un om care vrea să știe tot, încuviință arestatul; era tare curios să-mi cunoască ideile, s-a arătat cît se poate de primitiv...

— A aprins făcliile... strecură printre dinți, în tonul lui Yeshua, Pilat, și ochii îi scînteiară.

— Chiar așa, urmă Yeshua, mirîndu-se oarecum cît de bine informat era procuratorul; m-a rugat să-i spun ce gîndesc despre stăpînire. Îl interesa nespun.

— Și ce ai răspuns? întrebă Pilat. Vrei să zici, poate, că ai uitat ce i-ai spus atunci? Și în tonul procuratorului nu se mai deslușea nici o speranță.

— Printre altele, i-am spus, mărturisi arestatul, că orice stăpînire e o silnicie, o asupraire a omului și că va veni ziua cînd nu va mai fi nici stăpînirea cezarilor, nici o altfel de stăpînire. Omul va pași în împărăția adevărului și a dreptății, unde nu va mai fi trebuință de stăpînirea nimănui.

— Mai departe!

— Mai departe nu a mai fost nimic, preciză arestatul; în casă s-au năpusit niște oameni, care m-au legat și m-au dus la închisoare.

Străduindu-se să nu-i scape nici o vorbă, secretarul înșira repede cuvintele pe pergament.

— N-a fost, nu este și nu va fi niciodată pe fața pămîntului o stăpînire mai măreață și mai minunată pentru oameni ca aceea a împăratului. Tiberiu! Glasul frînt, bolnav, al lui Pilat se amplifică. Procuratorul se uita nu se știe de ce cu ură la secretar și la escortă. Și nu tu, criminal smintit, ești cel chemat să-ți spui părerea în această privință. Scoateți escorta din balcon! zbieră deodată Pilat și, întorcîndu-se spre secretar, adăugă: Lasă-mă între patru ochi cu criminalul, e vorba de un proces politic!

Soldații din escortă își ridicară lăncile și, bocănînd ritmic cu potcoavele încălțărilor, ieșiră din balcon în grădină, urmați de secretar.

Un timp, doar cîntecul apei din havaz tulbură tăcerea de sub colonadă. Pilat privea cum pe deasupra țevii subțiri din havuz apa se umflă treptat formînd un fel de tîpsie, cum se destramă marginile acestei tîpsii, cum cade apa în șuvițe.

Cel dintîi vorbi arestatul.

— Faptul că am stat de vorbă cu tînarul, acela din Kiriati pare a fi pricinuit o nenorocire. Presimt, hegemon, că i se va întîmpla ceva rău și mi-e tare milă de el.

— Cred, îi răspunse procuratorul, cu un zîmbet ironic, ciudat, că mai este pe lumea asta cineva, de care ar trebui să-ți fie milă mai mult decît de Iuda din Kiriati, și care va avea o soartă cu mult mai rea decît Iuda!... Așadar, Marcus-Moartea-Șobolanilor, călău din convingere și cu sînge rece, oamenii care, după cum văd —, procuratorul făcu un gest spre chipul maltratată al lui Yeshua — te-au bătut pentru predicile tale, tîlharii Dismas și Hestas, care împreună cu complicității lor au omorît patru soldați, și, în sfîrșit, Iuda, trădătorul acela mîrșav — sînt cu toții oameni buni, după tine?

— Da, urmă răspunsul.

— Și va veni împărăția adevărului?

— Va veni, hegemon, întări cu convingere Yeshua.

— Nu va veni niciodată! zbiră pe neașteptate Pilat, cu un glas atît de înspăimîntător, încît Yeshua se dădu înapoi. Tot așa, cu mulți ani în urmă, Pilat strigase călăreților săi în Valea Fecioarelor: „Spintecă-i! Taie-i! Urișul Marcus-Moartea-Șobolanilor a căzut în mîna dușmanului!” Procuratorul mai ridică glasul, spart de comenzile strigate altădată, așa încît cuvintele să-i fie auzite în grădina: „Criminal! Criminal! Criminal!” Apoi, cu vocea scăzută, întrebă: Yeshua, Ha-Nozri, tu crezi în puterea vreunor zei?

— Dumnezeu este unul, răspunse Yeshua, cred în El.

— Atunci, roagă-te lui! Roagă-te mai cu osîrdie! Deși... — aici glasul lui Pilat se frînse — asta nu are să te ajute. Nevastă ai? întrebă apoi Pilat, melancolic, fără să înțeleagă ce-i cu el.

— Nu, sînt singur, nu am pe nimeni.

— Odios oraș, mormăi pe neașteptate procuratorul și umerii îi tresăriră ca și cînd s-ar fi înfiorat; apoi, își frecă mîinile, spălîndu-le parcă: Dacă ai

fi fost înjunghiat înainte de a te fi întîlnit cu Iuda din Kiriati, jur că ar fi fost mai bine.

— Ce-ar fi să-mi dai drumul, hegemon? îl rugă pe neașteptate arestatul, și glasul lui avu o nuanță de neliniște. Văd că ei vor să mă omoare.

O convulsie schimonosi chipul procuratorului care, îndreptîndu-și spre Yeshua ochii injectați, împînziți de vinișoare roșii, glăsu:

— Socoti, nefericite, că un procurator roman ar da drumul unui om care a vorbit ce-ai vorbit tu? O, zei! Sau crezi oare că sînt gata să-ți iau locul? Nu împărtășesc ideile tale! Și, ia aminte ce-ți spun: dacă din clipa aceasta mai scoți un singur cuvînt, dacă mai vorbești cu cineva, atunci păzește-te de mînia mea! Îți repet: păzește-te!

— Hegemon...

— Taci! urlă Pilat, petrecînd cu o căutătură turbată rîndunica ce zburase din nou în balcon. Veniți încoace! strigă el apoi.

Cînd secretarul și escorta se întoarseră la locurile lor, procuratorul confirmă sentința de moarte dată de adunarea Micului Sinedriu criminalului Yeshua Ha-Nozri, iar secretarul notă cuvintele lui Pilat.

În clipa următoare, în fața lui Pilat stătea Marcus-Moartea-Șobolanilor. Procuratorul îi dădu poruncă să-l predea pe nelegiuit șefului serviciului secret și să-i transmită ordinul ca Yeshua Ha-Nozri să fie despărțit de ceilalți condamnați, iar gărzii serviciului secret să i se interzică sub amenințarea unei pedepse crunte orice discuție cu Yeshua și orice răspuns la întrebările acestuia.

La un semn al lui Marcus, escorta se strînse în jurul lui Yeshua și-l scoase din balcon.

Apoi, dinaintea procuratorului se prezentă un bărbat de o rară frumusețe, cu barbă blondă și pene de vultur la coif. Pe piept purta podoabe de aur, re-

prezentind capete de leu, pe centironul paloşului plăcuțe tot din aur, iar în picioare avea încălțări cu talpă triplă, strînse cu șireturi pînă la genunchi. Pe umărul stîng își aruncase o pelerină purpurie. Era legatul, comandant al legiunii.

Procuratorul îl întrebă unde se află în acel moment cohorta sebastiană. Legatul îl înștiință că această cohortă a împresurat piața din fața hipodromului, unde sentința dată nelegiuitorilor va fi adusă la cunoștința poporului.

Atunci, procuratorul porunci legatului să desemneze din cohorta romană două centurii. Una din ele, sub comanda lui Marcus, va trebui să-i escorteze pe condamnați, carele cu cele necesare execuției și pe călăi, în drumul spre Golgota, iar, odată ajunsă acolo, să împresoare partea ei de sus. Cealaltă cohortă trebuia trimisă de îndată pe Golgota, să procedeze neîntîrziat la împresurarea locului. În același scop, adică pentru a asigura paza muntelui, procuratorul îi ceru legatului să expedieze într-acolo un regiment de cavalerie auxiliar — *ala* siriană.

Imediat ce legatul părăsi balconul, procuratorul porunci secretarului să-l invite la palat pe președintele Sinedriului, pe doi membri ai acestuia, precum și pe comandantul gărzii templului din Yerushalayim, adăugînd că roagă să se facă în așa fel, ca, înainte de a ține sfat cu toți acești oameni, el să poată sta de vorbă cu președintele între patru ochi.

Ordinul procuratorului a fost îndeplinit prompt și întocmai; soarele, care pîrjolea în acele zile cu o înverșunare neamaivăzută Yerushalayimul, nu apucase să ajungă la zenit, cînd pe terasa de sus a grădinii, în dreptul celor doi lei din marmură albă ce străjuiau scara, se întîlniră procuratorul

și Iosif Caiafa, marele preot al Iudeii, președintele ad-interim al Sinedriului.

În grădină stăruia o tăcere adîncă. Ieșind însă de sub colonadă pe terasa de sus, scăldată în soare, terasa unde se înălțau palmieri pe picioare gigantice de elefant și de unde ochilor procuratorului li se deschise întreaga panoramă a odiosului Yerushalayim, cu punțile lui suspendate, cu cetățile și, mai ales, cu acea stîncă indescritibilă, durată din marmoră, cu solzi de dragon din aur curat în loc de acoperiș — templul Yerushalayimului — procuratorul, cu auzul său fin, surprinse departe, undeva jos, acolo unde un zid de piatră despărțea terasele inferioare ale grădinii palatului de piața orașului, un fel de mîriit înfundat, acoperit în răstimpuri de niște vaiete sau strigăte slabe, subțiri.

Procuratorul își dădu seama că acolo, în piață, se și strînsese o mare mulțime de locuitori ai Yerushalayimului, tulburați de ultimele frămîntări din oraș, că această mulțime așteaptă cu nerăbdare pronunțarea sentinței și că de acolo vin și strigătele gălăgioșilor vînzători de apă.

Procuratorul începu prin a-l pofti pe marele preot în balcon, întrucît afară era o arșiță cumplită; dar Caiafa se scuza politicos: nu-și putea îngădui acest lucru în ajun de sărbătoare. Pilat își tufli gluga pe capul său cu un început de chelie și intra în subiect. Discuția decurse în elină.

Procuratorul îl înștiință pe marele preot că a examinat cazul lui Yeshua Ha-Nozri și a întărit sentința de condamnare la moarte.

Astfel, la pedeapsa capitală care urma să fie aplicată în aceeași zi, erau condamnați trei tîlhari: Dismas, Hestas, Baraba; iar, în afară de aceștia, și numitul Yeshua Ha-Nozri. Primii doi, care așteptaseră mulțimea la răscoală împotriva cezarului și

fuseseră prinși, în urma unei lupte, de autoritățile romane, nu-l priveau decât pe procurator, deci, nu intrau în discuție. Pe ceilalți doi, Baraba și Ha-Nozri, puseseră mîna autoritățile locale și-i osîndise Sinedriul. Potrivit legii, potrivit datinii, unuia dintre cei doi răufăcători trebuia să i se dea drumul în cinstea marii sărbători a Paștelui, care începea în ziua aceea. Așadar, procuratorul vrea să știe pe care din cei doi răufăcători intenționează să-l elibereze Sinedriul. Pe Barada, sau pe Ha-Nozri?

Caiafa dădu din cap, vrînd să arate că întrebarea îi este limpede, și răspuse :

— Sinedriul cere să fie eliberat Baraba.

Procuratorul știa prea bine că acesta va fi răspunsul marelui preot, dar țelul lui era să arate că un asemenea răspuns îi trezește o adîncă uimire.

Ceea ce și făcu Pilat cu multă iscusință. Arcurile sprîncenelor se săltară pe chipu-i semeț și procuratorul, mirat, îl privi drept în ochi pe marele preot.

— Mărturisesc, răspunsul acesta m-a uimit, roști blînd procuratorul; mă tem să nu fie vorba de o neînțelegere.

Și Pilat lămuri mai pe larg ce voia să spună. Autoritățile romane nu atentează cituși de puțin la drepturile autorităților locale religioase; marele preot știe bine că așa este. De data aceasta, însă, e neîndoielnic vorba de o greșală. Și îndreptarea acestei greșeli interesează, de bună seamă, autoritățile romane.

Într-adevăr, fărădelegile săvîrșite de Baraba și de Ha-Nozri nu se puteau asemui în ceea ce privește gravitatea lor. Dacă al doilea, un om vădit nebun, se făcuse vinovat prin vorbele sale lipsite de noimă, rostite la Yerushalayim și în alte cîteva locuri, primul purta povara unor fapte mult mai

grave. Nu numai că-și îngăduise să cheme poporul la răzvrătire, dar, la încercarea de a fi prins, ucisesese pe unul din străjeri. Baraba este cu mult mai primejdios decât Ha-Nozri.

Ținînd seama de cele arătate, procuratorul îl roagă pe marele preot să revizuiască hotărîrea luată și să-l elibereze pe acela dintre cei doi osîndiți care se dovedește a fi mai puțin primejdios; și acesta este, fără nici o îndoială, Ha-Nozri. Așadar ?...

Cu glas încet, dar ferm, Caiafa arată că Sinedriul a studiat cu luare-aminte faptele celor doi și aduce pentru a doua oară la cunoștința procuratorului că intenționează să-l pună în libertate pe Baraba.

— Cum ? Chiar și după demersul meu ? Demersul făcut de cel a cărui persoană reprezintă puterea Romei ? Mare preot, repetă pentru a treia oară ce ai rostit.

— Și pentru a treia oară îți repet că-l vom pune în libertate pe Baraba, răspuse încet Caiafa.

Totul se sfîrșise și cei doi nu mai aveau nimic a-și spune. Ha-Nozri era pentru totdeauna pierdut, iar durerile cumplite, necruțătoare, ale procuratorului nu mai avea cine să le tămăduiască; ele nu aveau leac, în afară de moarte. Dar un alt gînd străfulgeră mintea lui Pilat. Aceeași mîhnire inexplicabilă, aceeași întristare adîncă ce-l mai cuprinsese pe cînd șezuse în balcon îi străbătea acum întreaga faptură. Încercă pe loc să și-o explice și explicația se dovedi ciudată : avea senzația tulbure că, vorbind cu cel osîndit, nu spusese tot ce avea de spus, nu ascultase tot ce se cuvenea să asculte.

Pilat alungă acest gînd, căre-și luă zborul într-o clipă, așa cum venise. Își luă zborul, dar mîhnirea rămase la fel de inexplicabilă, căci nu i-o putu, firește, explica un alt gînd fugar, ce-i trecuse ca fulgerul prin minte, ca să se stingă de îndată —

„Nemurirea... a venit nemurirea...” A cui nemurire venise? Procuratorul nu înțelese acest lucru; dar gândul la enigmatică nemurire îl făcu să înghețe, așa cum stătea, în bătaia soarelui dogoritor.

— Bine, zise Pilat, așa să fie.

Întoarse capul și își plimbă privirea în jur, uimit de schimbările petrecute. Pierise tufa încărcată de trandafiri înfloriți, pieriseră chiparoșii ce străjuiau terasa de sus, și granatul, și desișul verde al grădinii, și statuia albă ascunsă în desiș. Totul pierise; prin fața ochilor săi pluti o învolburare statică; în ea se clătinau lujerele unor plante acvatice, care se urniră din loc cătind cine știe încotro, iar, împreună cu ele, se urni și Pilat. Acum îl stăpînea, arzîndu-l și înăbușîndu-l, cea mai groaznică dintre minii — minia neputinței.

— Mă înăbuș, rosti Pilat, mă înăbuș!

Cu mîna rece, jilavă, își smuci paftaua de la gulerul mantiei, și aceasta căzu pe nisip.

— Astăzi e zăpușeală, undeva s-a dezlăntuit furtuna, observă Caiafa, privind într-una chipul congestionat al procuratorului și prevăzînd toate chinurile ce-l mai așteaptă. „O, ce cumplită e luna Nisan în anul acesta!”

— Nu, zise Pilat, nu zăpușeala e de vină, mă înăbușă aerul pe care-l respir împreună cu tine, Caiafa, și, îngustîndu-și ochii, Pilat adăugă cu un zîmbet: Ia seama, mare preot!

Ochii negri ai marelui preot scăpărară — și cu nimic mai prejos decît o făcuse Pilat puțin înainte — el așternu pe chipul său o expresie de adîncă uimire.

— Ce mi-e dat să aud, procuratorul? răspunse mîndru și calm Caiafa. Mă ameninți după sentința dată de Sinedriu, întărită de tine însuși? Oare e cu puțință? Ne-am obișnuit ca procuratorul roman

să-și măsoare vorbele înainte de a le rosti. De nu ne-ar auzi careva, hegemon!

Pilat își așinti ochii stinși spre marele preot și, rînjind, își stoarse un zîmbet.

— Ce spui, mare preot! Cine ar putea să ne audă aici, în clipa asta? Mă crezi un băiețandru, Caiafa? Știu ce spun și unde spun. În jurul grădinii e un cordon de soldați, în jurul palatului alt cordon; nici un soarece n-ar putea pătrunde aici! Dar nu numai un soarece n-ar putea pătrunde nici ăla, cum îi zice... din Kiriati. Fiindcă veni vorba, îl cunoști, mare preot? Da... de-ar fi pătruns aici unul ca el, s-ar fi căit nespus, de asta cred că nu te îndoiesti o clipă? Și să știi, mare preot, de azi înainte n-ai să-ți mai afli liniștea! Nici tu, nici poporul tău — și Pilat arătă cu mîna departe, spre dreapta, acolo unde sus de tot, în înalțuri, se profila templul cuprins de învăpăierile soarelui — ți-o spun eu, Pilat din Pont, călărețul Lancea de Aur!

— Știu, știu, răspunse neînfricat Caiafa, cel cu barba neagră și ochii îi scăpărară. Înălță mîna spre cer și urmă: Știe poporul iudeu că-l urăști de moarte, și multe suferințe ai să-i aduci, dar n-ai să-l poți pierde! Dumnezeu o să-l apere. O să ne audă, o să audă cezarul atotputernic și o să ne ferească de cumplitul Pilat.

— O, nu! strigă Pilat și, după fiecare cuvînt rostit, se simțea tot mai ușurat: nu trebuia să se mai prefacă, nu era nevoie să-și măsoare vorbele. Preen te-ai plîns de mine cezarului, și acum e rîndul meu, Caiafa! Acum are să zboare vestea, dar n-am să i-o trimit guvernatorului în Antiohia, și nici la Roma, ci, de-a dreptul la Capri, însuși împăratului, ca să afle că voi, la Yerushalayim, îi scăpați de la moarte pe răzvrătiții notorii. Și potolesc cu setea Yerushalayimului, dar nu cu apa din eleșteul

lui Solomon, cum am vrut atunci spre binele vostru, nu, nu cu apă! Adu-ți aminte cum a trebuit să scot de pe pereți scuturile cu însemnele împăratului, să mut oștile de pe un loc pe altul și, vezi bine, a trebuit să vin, să văd cu ochii mei ce se petrece la voi! Ține minte ce-ți spun, mare preot, ai să vezi aici, la Yerushalayim, multe cohorte, da, multe! Sub zidurile orașului va veni toată Legiunea Fulminantă, va veni călărimea arabă; atunci o să auzi tu plinset amar și gemete și atunci o să-ți amintești de Baraba cel salvat!

Chipul marelui preot se acoperi de pete roșii, ochii îi ardeau. Zimbi, ca și procuratorul, rinjindu-și dinții, și răspunse:

— Crezi, oare, procuratorule, ceea ce spui în clipa asta? Nu, nu crezi! Ai vrut să-l lași slobod, ca să răzvrătească mulțimea, să profaneze credința și să înngenuncheze poporul iudeu sub săbiile romanilor! Dar eu, mare preot al iudeilor, cât voi trăi pe lume, nu voi îngădui să fie pîngărită credința și voi apăra poporul! Mă auzi, Pilat? Zicînd aceasta, Caiafa ridică mîna amenințător: Ascultă, procuratorule!

Caiafa tăcu, și procuratorului i se păru din nou că aude vuietul mării rostogolindu-se pînă la zidurile grădinii lui Irod cel Mare. Venind de jos, vuietul se ridica pînă la picioarele, pînă la fața procuratorului; în spatele lui, dincolo de aripile palatului, răsună glasul alarmat al trîmbițelor, scrișnetul greu al suielor de picioare, zăngănit de arme. Procuratorul își dădu scama că infanteria romană pornise conform ordinului său și se îndrepta spre locul unde avea să se desfășoare parada, înfricoșătoare pentru răsculați și tîlhari, din preajma execuției.

— Auzi, procuratorule? repetă încet marele preot. Cu dosul palmei, procuratorul își șterse fruntea umedă și rece, privi în pămînt, apoi, scrutînd cerul

printre gene, văzu discul de foc al soarelui aproape deasupra creștetului său, iar umbra lui Caiafa, strînsă, chircită, la coada unuiu dintre lei; și spuse încet și nepăsător:

— Se apropie de amiază. Ne-am luat cu vorba, dar trebuie să continuăm.

Cerîndu-și scuze marelui preot în cuvintele cele mai alese, Pilat îl pofti să aștepte pe o bancă, la umbra magnoliei, pînă ce va chema persoanele menite să ia parte la o ultimă și scurtă consfătuire, și va mai da un ordin relativ la execuție.

Caiafa se înclină politicos, ducîndu-și mîna la inimă, și rămase în grădină, iar Pilat se întoarse în balcon. Acolo îi ordonă secretarului care-l aștepta să-i poștească în grădină pe legatul legiunii, pe tribunul cohortei, pe cei doi membri ai Sinedriului, precum și pe șeful gărzii templului, care tocmai stăteau în așteptare pe terasa de jos a grădinii, într-un chioșc rotund cu havuz. Adăugînd ca nu va întîrzia să se alature celor din grădină, Pilat se retrase în palat.

În timp ce secretarul îi chema pe cei ce urmau să ia parte la sfat, într-o încăpere cu stori negre trase, cufundată în penumbră, procuratorul se întîlni cu un bărbat al cărui chip era pe jumătate ascuns în glugă, deși razele soarelui, neputînd să pătrundă înăuntru, nu aveau cum să-l supere. Întrevederea a fost foarte scurtă. Procuratorul schimbă cu dînsul în șoaptă doar cîteva cuvinte, după care acesta se retrase, iar Pilat, traversînd colonada, ieși în grădină.

Acolo, în prezența tuturor celor pe care dorise să-i vadă, procuratorul declară solemn și rece că încuviințează osîndirea la moarte a lui Yeshua Ha-Nozri, informîndu-se totodată, oficial, la membrii

Sinedriului, căruia dintre răufăcători doresc ei să i se cruce viața. Auzind numele lui Baraba, procuratorul zise :

— Foarte bine ! apoi porunci secretarului să consemneze de îndată aceasta în protocol, strînse în pumn paftaua pe care i-o ridicase din nisip secretarul și rosti solemn : E timpul !

Porniră cu toții în jos, pe treptele scării largi de marmură, străjuită de doi pereți de trandafiri ce răspîndeau un parfum amestecat, coborînd mereu mai jos spre zidul palatului, spre poarta ce dădea într-o piață largă, pietruită, la capătul căreia, de cealaltă parte, se înălțau coloanele și statuile din arenele Yerushalayimului.

De cum ieșiră din grădină în piață și se urcară pe podiumul înalt și spațios de piatră ce domina piața, Pilat, privind în jur printre gene, se lămurii asupra situației.

Drumul pe care-l străbătuse cu câteva clipe mai înainte, adică drumul de la zidul palatului pînă la podium, era pustiu ; în schimb, piața din fața sa dispăruse. O potopise mulțimea. Aceasta s-ar fi revărsat și peste podium, și peste acel drum rămas pustiu, dacă n-ar fi ținut-o în loc un rînd triplu de soldați din legiunea sebastiană, la stînga lui Pilat, și acela al soldaților din cohorta auxiliară ituriană, la dreapta lui.

Așadar, Pilat se urcă pe podium, închizînd pleoapele și strîngînd în pumn cu strășnicie, mașinal și fără rost, paftaua aceea. Procuratorul închisese ochii nu pentru că-l orbise soarele, nu ! O făcuse fiindcă nu voia să vadă grupul de osîndiți, care, după cum știa prea bine, era acum împins în urma lui pe podium.

Îndată ce mantia albă cu căptușeala sîngerie se ivi sus, pe stînga ce domina marea de oameni, Pilat, orbit, simți revărsîndu-i-se în urechi o undă sonoră : „Ha-a-a-a...” Întîi încet, venind de undeva de departe, de lângă hipodrom, apoi, crescînd asemenea unui tunet, și, după ce-și păstră cîteva clipe tăria, începu să scadă. „M-au văzut“, gîndi procuratorul. Dar n-apucă unda să se domolească cu totul, cînd alta își porni deodată colindul, vibrînd cu și mai mare putere decît cea dinainte, iar în această a doua undă se deslușea un clocot șuierător, aidoma clocotului iscat de un talaz în spume, în al cărui tumult se învîlmășeau gemete răzlețe de femei. „Au fost suiți pe eșafod, își spuse Pilat ; gemetele sînt ale cîtorva femei strivite în vreme ce mulțimea s-a repezit înainte.“

Așteptă un timp, știind că nici o forță nu ar putea sili mulțimea să amutească, pînă ce nu se va revărsa tot ce se adunase într-însa, și nu va amuți singură.

Cînd clipa aceea veni, procuratorul își repăzi în sus mîna dreaptă, și peste mulțime se așternu o tăcere desăvîrșită. Atunci, Pilat aspiră adînc-adînc în piept aerul fierbinte și strigă :

— În numele cezarului !... și glasul lui frînt pluti peste miile de capete.

În urechi îi vîji de cîteva ori un strigăt metalic — cohortele de soldați, avîntîndu-și lăncile și însemnele în aer, vuiră :

— Trăiască cezarul !

Pilat își ridică ochii drept în soare. Sub pleoape îi rîșni o flacără verde care-i învîlui creierul ; și glasul lui răgușit străpunse văzduhul, peste mulțime, rostind în arameică :

— Patru nelegiuiți, arestați la Yerushalayim pentru omor și instigare la rășcoală, pentru nesocotirea

legilor și profanarea credinței, au fost osîndiți la o moarte rușinoasă — răstignirea. Osînda va fi îndeplinită îndată pe Golgota! Nelegiuții — Dismas, Hestas, Baraba și Ha-Nozri — se și află în fața voastră!

Pilat arată cu mîna spre dreapta, fără să-i vadă pe cei osîndiți, dar știind că sînt acolo unde se cuvenea să fie.

Mulțimea îi răspunse printr-un vuiet prelung, parcă de mirare sau ușurare. Cînd vuietul se stinse, procuratorul urmă:

— Vor muri însă numai trei, fiindcă, după lege și datină, în cinstea sărbătorii Paștelui, unuia dintre osîndiți, la alegerea Micului Sinedriu și cu încuviințarea autorităților romane, generosul cezar îi redă viața demnă de dispreg!

Strigînd aceste cuvinte, Pilat auzea cum vuietul se stinge treptat, și pest tot și toate se așterne o liniște adîncă. Nu mai deslușea nici o suflare, nici un foșnet, ba chiar veni clipa cînd i se păru că pierise întreaga fire. Orașul pe care-l ura atîta murise, și doar el, procuratorul, mai rămăsese în picioare, singur, cu obrazul rezemat de cer, mistuit de razele pieptișe ale soarelui. Pilat mai tăcu vreo cîteva clipe, apoi strigă răspicat:

— Numele celui căruia i se va da drumul de îndată în fața voastră e...

Din nou făcu o pauză înainte de a rosti numele, chibzuind dacă spusese tot ce se cuvenea; deoarece știa că orașul mort se va reînsufleți după ce el va fi rostit numele fericitului și nici una din vorbele sale nu se va mai putea auzi după aceea.

„Am spus tot? Își șopti, fără glas, Pilat. Tot. Numele!”

Și, rostogolind litera „r” peste orașul învăluit în tăcere, procuratorul strigă:

— Bar-raba!

În clipa aceea i se păru că, țiuind strident, soarele plesni deasupra capului său, revărsîndu-și văpaia în urechile lui. Și, în văpaia aceasta, se nvolburau sălbatic urlete, țipete ascuțite, gemete, hohote de rîs și fluierături.

Pilat se întoarce și o porni înapoi, spre treptele ce coborau de pe podium, cu ochii la mozaicul pestriț al pardoselii de sub picioarele sale, ca să nu se poticnească. Știa că acum, în spatele lui, pe podium, zboară ca o grindină monede de bronz și curmale, că, în mulțimea ce urlă, oamenii se cațără, strivindu-se unii pe alții, să vadă cu ochii lor minunea — cum se smulge din ghearele morții omul! Cum desfac legăturii frînghiile care-l legau, pricinuindu-i fără să vrea o durere ascuțită în brațele răsucite la interogatoriu, cum se schimonosește și geme acest om, schițînd totuși un zîmbet stupid, de nebun.

Procuratorul știa că, în vremea asta, escorta însoțea spre treptele laterale pe cei trei cu mîinile legate, pentru a-i duce pe drumul dinspre apus, afară din oraș, pe Golgota. Pilat deschise ochii numai după ce ajunsese în spatele podiumului, știind că scăpase de primejdia de a-i vedea pe osîndiți.

Prin vuietul mulțimii ce se potolea treptat se auzeau acum deslușit strigătele pătrunzătoare ale crainicilor, repetînd în limba arameică și elină ceea ce procuratorul strigase cu cîteva clipe mai înainte. În afară de toate acestea, auzi apropiindu-se un tropot cadentat de copite și glasul trîmbiței cîntînd o melodie scurtă și veselă. Acestor sunete le răspunseră fluierăturile sfredelitoare ale copiilor cățarați pe acoperișurile caselor rînduite pe strada care ducea de la

bazar spre piața hipodromului și strigăte de : „Ia seama !”

Un soldat, care stătea singuratic în partea pustie a pieței, ținând în mână un însemn, îl avântă speriat, și întreaga procesiune — procuratorul, legatul le-giunii, secretarul și escorta — se opri.

În trap tot mai întins, un grup de călăreți ieși ca vîntul în piață, ca, tăindu-i marginea, să ocolească mulțimea de oameni și să se îndrepte spre Golgota, luîndu pe drumul cel mai scurt, prin ulicioara de sub zidul de piatră năpădit de viță de vie.

Comandantul călăreților, un sirian, micuț ca un băiețandru, tuciuriu ca un mulatru, ajungînd în goana calului în dreptul lui Pilat, strigă ceva cu glas subțire, scoțînd din teacă sabia. Calul iute, negru ca pana corbului, tot numai spume, se smuci, ridicîndu-se pe picioarele dinapoi. După ce vîrî sabia în teacă, tînărul comandant biciui calul peste grumaz, făcîndu-l să cadă pe picioare, și porni în goană pe ulicioară, îndepărtîndu-se în galop. În urma lui, în rînduri de cîte trei, într-un nor de praf, zburau călăreții, și vîrfurile lăncilor, ușoare, de bambus, săltau ; pe dinaintea procuratorului treceau ca vîntul chipuri ce păreau și mai întunecate în contrast cu turbanele albe și dinții sclipitori, ce și-i arătau rînjind.

Ștîrnind nori de praf, călăreții pătrunseră în ulicioară, și ultimul care trecu prin fața lui Pilat fu un soldat, în spate cu o trîmbiță sclipind în soare.

Ferindu-se de praf cu o mîna și strîmbîndu-se nemulțumit, Pilat porni mai departe, spre poarta grădinii palatului ; în urma lui veneau legatul, secretarul și escorta.

Era în jurul orei zece dimineața.

Capitolul 3

AL ȘAPTELEA ARGUMENT

— Da, era în jurul orei zece dimineața, preastimate Ivan Nikolaevici, spuse profesorul.

Poetul își trecu palma peste față, ca omul care abia se trezește din somn, și văzu că pe lacuri se lăsase seara. Oglinda apei se întunecase, și o luntre aluneca în plescăit de vîsle și în chicotelile unei femei pe care o plimba cineva. Băncile de pe alei se umpluseră de lume, dar tot numai pe trei din laturile pătratului, cea de a patra, unde ședeau interlocutorii noștri, rămînea pustie.

Deasupra Moscovei cerul parcă se spălăcise, și în țării ieșea în relief luna plină, albă încă, nepoleită cu aur. Se respira mult mai ușor și, sub tei, glasurile căpătaseră inflexiunile mai dulci ale serii.

„Cum de n-am băgat de seamă că asta a apucat să ucluiască o întreagă poveste ? se întrebă Bezdomnii, uimit la culme. S-a și lăsat seara ! Dar poate că n-a spus-o el, ci am adormit pur și simplu, și toate astea le-am visat ?”

Totuși, trebuie să presupunem că profesorul i-o povestise ; altfel, am fi siliți să admitem că același vis îl avusese și Berlioz, pentru că, privindu-l cu luare-aminte pe profesor, drept în față, Mihail Alexandrovici zise :

— Povestirea dumneavoastră mi se pare extrem de interesantă, domnule profesor, cu toate că nu coincide deloc cu textele din *Evanghelie*.

— Vai de mine, făcu profesorul cu un zîmbet indulgent, de alții nu m-aș mira, dar dumneavoastră trebuie să știți că nimic din ceea ce scrie în *Evanghelie* nu s-a întîmplat vreodată, și dacă începem

să ne referim la *Evangelhie*, socotind-o drept sursă istorică... zîmbi iar, cu aceeași expresie pe față, și-i luă piuitul lui Berlioz, pentru că repetase, cuvînt cu cuvînt, ceea ce îi spusese el însuși lui Bezdomnii, în timp ce străbăteau strada Bronnaia în drum spre Patriarșie prudi.

— Așa e, încuviință Berlioz, dar mă tem că nimeni n-ar putea confirma că ceea ce ne-ai povestit dumneavoastră s-a petrecut în realitate.

— Ba nu! Are cine să confirme! exclamă profesorul, stîlcind cuvintele, dar pe un ton cum nu se poate mai convins și, deodată, foarte misterios, le făcu iar celor doi prieteni semn să vină mai aproape.

Literații se aplecară spre el, unul din dreapta, altul din stînga, și străinul urmă, dar de data asta fără nici un accent, care, dracu știe cum, ba dispărea, ba apărea din nou:

— Adevărul e... aici profesorul se uită în jur, sperios și urmă în șoaptă... că eu am fost de față la toate acestea. Am fost la Pilat din Pont pe balcon, și în grădină, cînd vorbea cu Caiafa, și lîngă eșafod, dar numai în taină, incognito, cum s-ar zice, așa că vă rog să nu suflați nimănui nici un cuvînt și să păstrați secretul, sst...

Urmă o tăcere, apoi Berlioz, palid la față, îl întrebă cu tremur în glas:

— De cînd... sînteți la Moscova?

— Păi adineauri, în clipa asta am sosit, îi răspunse fîstîcit profesorul și abia acum celor doi prieteni le dădu prin cap să se uite bine în ochii lui, ca să se convingă că ochiul stîng, de culoare verde, e un ochi de nebun, iar dreptul e gol, negru și mort.

„Uite cum s-a lămurit totul! își zise Berlioz, tulburat și dezorientat. A sosit un neamț nebun sau s-a țicnit adineauri, aici, pe malul lacului. Ce istorie!“

Da, într-adevăr, se lămurea totul: și mult prea ciudatul dejun la răposatul filozof Kant, și aiurelile despre uleiul de floarea-soarelui, și Annuşka, și prezicerea că lui Berlioz i se va tăia capul, și toate celelalte; hotărît lucru, profesorul era dement.

Berlioz realiză numai decît ce avea de făcut. Lășindu-se pe speteaza băncii, în spatele profesorului, îi făcu lui Bezdomnii un semn cu ochiul, vrînd să spună: „nu-l contrazice“, dar poetul, fîstîcit, nu-l înțelese.

— Da, da, da, spunea excitat Berlioz, posibil... chiar foarte posibil să fi avut loc toate acestea: și Pilat din Pont, și balconul, și restul... Dar dumneavoastră ați venit singur sau cu soția?

— Singur, singur, sînt totdeauna singur, răspunse profesorul cu amarăciune.

— Dar unde vi-s bagajele, domnule profesor? urmă insinuant Berlioz. La hotelul „Metropol“? Unde ați tras?

— Eu?... Nicăieri, răspunse neamțul cel smintit, rătăcind cu ochiu-i verde, nebun și trist, peste Patriarșie prudi.

— Cum?... Dar... unde o să locuiți?

— În apartamentul dumneavoastră, trînti deodată pe un ton familiar nebunul, făcîndu-i cu ochiul.

— Sînt... sînt încîntat... mormăi Berlioz, dar, credeți-mă, la mine n-o să vă simțiți comod, pe cînd la „Metropol“ sînt niște camere splendide, e un hotel de prim rang...

— Și nici diavolul nu există? îl întrebă hodoronc-tronc bolnavul pe Ivan Nikolaevici.

— Nici diavolul...

— Nu-l contrazice, șopti abia mișcîndu-și buzele Berlioz, trăgîndu-se iute în spatele profesorului și făcînd semn poetului.

— Nu există nici un diavol ! strigă exact ce nu trebuia Ivan Nikolaevici, zăpăcit de toată această aiureală. Ce pacoste pe capul nostru ! Ia nu mai face pe nebunul !

Auzind acestea, nebunul izbucni într-un râs atât de râsunător, încît o vrabie își luă zborul din teiul ce-și întindea crengile deasupra capetelor celor trei.

— Foarte interesant, zise profesorul, cutremurîndu-se de râs ; cum vine asta ? La dumneavoastră orice cauți nu găsești ! Își curmă brusc hohotele și, lucru pe deplin explicabil la o boală psihică, după accesul de veselie, căzu în cealaltă extremă, se enervă și strigă aspru : Și, va să zică, nu există ?

— Liniștiți-vă, liniștiți-vă, domnule profesor, mor-măi Berlioz, temîndu-se să-l enerveze pe bolnav. Rămîneți aici o clipă cu tovarășul Bezdomnii, iar eu mă reped pînă la colț să dau un telefon, după care vă conducem unde veți dori dumneavoastră. Doar n-o să vă descurcați singur în oraș !

Trebuie să recunoaștem că planul lui Berlioz era judicios : să ajungă pînă la primul telefon public și să comunice la Biroul de evidență a străinilor că iată, cutare consultant venit din străinătate se află la Patriarșie prudit într-o stare vădită de demență. Deci, se impune luarea unor măsuri ; altfel se pot isca cine știe ce încurcături și neplăceri.

— Vreți să dați un telefon ? Bine, dați, încuviință trist bolnavul și, deodată, îl rugă pătimaș pe Berlioz : Dar, vă implor, acum la despărțire, credeți cel puțin în existența diavolului ! Mai mult nu vă cer. Să știți că pentru dovedirea acestui adevăr există un al șapte-lea argument, cel mai temeinic ! De altfel, o să vi se prezinte de îndată.

— Bine, bine, îl liniști cu o falsă blîndețe Berlioz și, făcîndu-i cu ochiul poetului amărit, căruia nu-i surîdea defel perspectiva de a-l păzi pe neamțul

dement, părăsi malul lacului, îndreptîndu-se spre ieșirea de la intersecția străzii Bronnaia cu stradela Ermolaevski.

Îndată ce-l văzu îndepărtîndu-se, profesorul parca se înzdrăveni și se lumina la față.

— Mihail Alexandrovici ! strigă el.

Acesta tresări, întoarse capul, dar căută să se liniștească cu gîndul că profesorul putea să-i cunoască numele tot din ziare.

Străinul însă, făcîndu-și mîinile pîlnie, strigă :

— Dacă vreți, dau dispoziție să se trimită imediat o telegramă unchiului dumneavoastră la Kiev ! ?

Berlioz se cutremură din nou ! De unde știa nebunul de existența unchiului de la Kiev ? Despre asta era sigur că nu scrisese nimic nici o gazetă. Ehe, nu cumva are dreptate Bezdomnii ? Dacă actele neamțului sînt false ? Ah, ce individ ciudat... Da, da, trebuie să telefoneze, să telefoneze numaidecît unde trebuie ! Acolo o să se lămurească în doi timpi și trei mișcări ce-i cu el.

Și, fără să mai asculte ce-i striga profesorul, Berlioz fugi mai departe.

Chiar lîngă ieșirea în strada Bronnaia, în întîmpinarea redactorului-șef se ridică de pe o bancă un cetățean semănînd leit cu cel care se întrupase mai înainte, în lumina soarelui, din picla deasă a arșitei. Numai că acum nu mai era străveziu, aerian, ci un individ obișnuit, din carne și oase și, în întunericul ce se lăsa, Berlioz îi văzu bine mustațile mari, ca niște pene de găină, ochii mici, ironici, de om băut, și pantalonii cadrilați, trași în sus, lăsînd să i se vadă ciorapii albi, jegoși.

Mihail Alexandrovici se dădu înapoi, dar se consolă îndată, socotind că este o coincidență stupidă și că, în general, nu era momentul potrivit să se gîndească la această problemă.

— Căutați porțița turnantă, cetățene? se interesează tipul cadrilat, cu o voce dogită de tenor. Pofțiți pe aici! Drept înainte, și ieșiți unde trebuie. Pentru indicație... ar trebui să faceți cinste... așa, ca să se poată drege cu o litruță... un fost dirijor de cor!

Strîmbîndu-se, individul își smulse de pe scăfrilie șepcuța de jocheu.

Berlioz nu mai stătu să-l asculte pe dirijorul de cor, milog și scâlbăiat, se apropie în fugă de porțița turnantă și puse mîna pe ea. O întoarse și era gata să pășească pe șine, cînd îl izbi în față o lumină roșie și albă: în cutia ei de sticlă se aprinse inscripția: „Atenție la tramvai”.

Și, numaidecît, veni în goană și tramvaiul care cotea de pe Ermolaevski pe Bromnaia, pe o linie nouă, trasă de curînd. Întoarse și, ieșind la drum drept, se lumina deodată în interior, scoase un urlet și își mări viteza.

Prudentul Berlioz, deși stătea într-un loc ferit, se gîndi să se întoarcă la adăpostul porții turnante; își mută mîna pe o altă aripă și făcu un pas înapoi. Dar, deodată, mîna îi lunecă și scăpă aripa porțiței de metal, un picior, ca pe ghețuș, prinse a-i aluneca pe caldarîmul ce cobora în pantă spre șine, celălalt picior i se săltă în sus, și Berlioz fu proiectat drept pe șine.

Încercînd să se agațe de ceva, căzu pe spate, lovind-se nu prea tare de caldarîm și apucă să vadă sus, pe cer, nu mai știu dacă în dreapta sau în stînga, luna poleită în aur. Avu timp să se întoarcă pe o parte, să-și tragă înnebunit, dintr-o smucitură, picioarele spre burtă și, răsucindu-se, văzu limpede zburînd spre el impetuos fața albă de groază a vătmaniței, precum și basmăua ei roșie. Berlioz nu scoase nici un strigăt, dar în jurul lui toată strada prinse a țipa cu glasuri ascutite de femei.

Vătmanița frîna cu disperare, tramvaiul se lăsă cu hotul în pămînt, după care se săltă brusc și, prefăcute în tîndări, geamurile vagonului zburară cît colo zornăind. În mintea lui Berlioz cineva striga cu groază: „E cu putîntă?”

Din nou, pentru ultima oară, sclipi discul lunii, dar de astă dată destrămîndu-se bucăți-bucăți, apoi se lăsă noaptea.

Tramvaiul îl acoperi pe Berlioz și, lîngă grilajul aleii, fu aruncat pe panta pietruită un obiect rotund, întunecat. Rostogolindu-se, porni în salturi pe caldarîm.

Era capul retezat al lui Berlioz.

Capitolul 4

URMĂRIREA

Tipetele isterice ale femeilor se potoliră, fluierăturile milițienilor se stînseră, două mașini sanitare transportară: una, la morgă, trupul decapitat și capul tăiat, cealaltă, la spital, pe frumoasa vătmaniță rănită de cioburi; măturătorii cu șorturi albe strînseră și aruncară sticla spartă, presărînd nisip peste băltoacele de sînge, iar Ivan Nikolaevici, cum se prăbușise pe bancă, atunci cînd alergase spre locul nenorocirii, așa rămăsese. Încercase de cîteva ori să se ridice, dar picioarele nu-l ascultau; pe Bezdomni îl lovise un fel de dambla.

Poetul se repezise spre porțița turnantă de îndată ce auzi primul răcnet și văzu capul retezat sălînd pe caldarîm. Înebunit de groază, se prăbușise pe bancă, mușcîndu-și mîna pînă la sînge. Uitase desigur de neamîțul ticnit și se străduia să înțeleagă un

singur lucru : cum de era cu puțință ? ! Adineauri vorbise cu Berlioz și, peste câteva clipe numai, capul...

Pe alee, oamenii treceau în goană prin fața poetului, zguduți de cele întâmplate ; se auzeau exclamații de groază ; Ivan Nikolaevici însă nu înregistra nici o vorbă. Dar alături, pe alee, se ciocniră pe neașteptate două femei, și una din ele, cu nasul ascuțit, în capul gol, striga chiar lângă urechea lui celeilalte :

— ...Annuşka, Annuşka noastră ! de pe Sadovaia ! E mîna ei ! Ea a făcut-o... A cumpărat de la băcănie ulei de floarea-soarelui și a spart din întâmplare sticla de un litru, lovind-o de porțița turnantă. Și-a minjit fusta toată și ce-a mai înjurat, vai, ce-a mai înjurat !... Dumnealui, sărmanul, o fi alunecat pe semne și s-a rostogolit pe șine...

Din tot ce strigase femeia, în creierul zdruncinat al lui Ivan Nikolaevici se înfipse un singur cuvînt : „Annuşka“...

— Annuşka... Annuşka ?... mormăi poetul, aruncînd împrejur priviri alarmate. Dați-mi voce, dați-mi voce...

De numele Annuşkăi se prinseră cuvintele „ulei de floarea-soarelui“, iar apoi, nu se știe de ce, „Pilat din Pont“. Poetul îl lăsa la o parte pe Pilat și se apucă să-și adune gîndurile începînd de la cuvîntul „Annuşka“. Totul se înlănțui în câteva clipe, ducînd la profesorul nebun.

„Dați-mi voce ! El a zis că ședința nu se va ține, pentru că Annuşka a vărsat uleiul. Și poftim, ședința nu se va mai ține ! Dar nu numai atît, n-a zis el că lui Berlioz o să-i taie capul o femeie ? ! Da, da, da ! Și doar vatmanul era o femeie ! Cum vine asta ? !“

Nu mai rămînea nici pic de îndoială, consultantul misterios cunoscuse dinainte, cu precizie, tot tabloul morții cumplite a lui Berlioz. Și, îndată, două gîn-

duri pătrunseră în mintea poetului. Primul : „Prostii, nu-i deloc nebun !“ Și al doilea : „Nu cumva chiar el a pus totul la cale ?“

„Dar cum, vă întreb, cum ? Stați că aflăm noi !“

După o luptă cu sine însuși, Ivan Nikolaevici se ridică de pe bancă și se repezi înapoi, acolo unde stătuse de vorbă cu profesorul. Din fericire, acesta nu plecase.

Pe Bronnaia se și aprinseseră felinarele, iar deasupra lacurilor se înălța luna aurie, și, în lumina ei, înșelătoare ca totdeauna, lui Ivan Nikolaevici i se păru că nebunul ține la subțioară o spadă, nu bastonul.

Bătrînul dirijor de cor în retragere ședea alături, pe locul unde stătuse mai adineauri Ivan Nikolaevici. Acum dirijorul arborase pe nas un *pince-nez*, de care se vedea bine că nu avea nevoie, cu un geam lipsă și cu celălalt crăpat, ceea ce-l făcea să pară și mai dezgustător ca înainte, cînd îi arătase lui Berlioz drumul spre linia tramvaiului.

Simțind că-i îngheață sîngele în vine, Ivan se apropie de profesor și, privindu-i atent fața, se convinge că nu vedește și nici nu a vădit vreun semn de demență.

— Mărturisește cine ești dumneata ? îl întrebă cu voce surdă Ivan.

Străinul se încruntă, îl privi de parcă îl vedea pentru întia oară, și-i răspunse dușmănos :

— La mine nu înțeleg... rus nu vorbește...

— Dumnealor nu înțeleg, se amestecă în vorbă, de pe banca lui, dirijorul de cor, deși nimeni nu-l rugase să traducă spusele străinului.

— Nu te prefacă ! urmă amenințător Ivan, simțind un fior de gheață sub lingurea. Adineauri vorbeai perfect rusește. Nu ești neamț și nici profesor !

Ești ucigaș și spion !... Actele ! strigă Ivan cu înverșunare.

Misteriosul profesor dădu din umeri cu o grimasă de dezgust, și gura lui, strîmbă și așa, se strîmbă și mai rău.

— Cetățene ! se băgă din nou pe fir dirijorul abject, ia spune-mi, de ce-l sîcîi pe acest turist străin ? Pentru asta vei fi tras la răspundere cu toată severitatea !

Iar profesorul suspect își luă un aer trufaș, și întoarse poetului spatele și plecă. Ivan simți că-și pierde uzul rațiunii. Sufocîndu-se, se adresă dirijorului :

— Hei, cetățene, ajută-mă să pun mîna pe criminal ! Ești dator s-o faci !

Dirijorul se învioră la culme, sări în picioare și răcni :

— Care-i criminalul ? Unde-i ? Să-l văd ! Un infractor străin ? Ochiul începură să-i joace de bucurie. Asta ? Păi, dacă-i criminal, întîi și întîi trebuie să strigăm „ajutor“. Altfel, ne scapă. Ia, haide, să strigăm amîndoi odată !

Și dirijorul deschise gura, ca și cînd s-ar fi pregătit să zbie.

Ivan, descumpanit, îi dădu ascultare poznașului și strigă : „Ajutor !“ ; dirijorul însă îl trase pe sfoară și tăcu mîlc.

Strigătul stingher, răgușit, al lui Ivan nu ajută la nimic. Două june se traseră speriate din calea lui, și poetul auzi un glas spunînd : „E beat“.

— Aha, va să zică, ești înțeles cu el ? urlă mînios Ivan. De ce îți bați joc de mine ? Dă-mi drumul !

Se repezi la dreapta și dirijorul tot la dreapta, Ivan la stînga, și dirijorul tot la stînga.

— Mă împiedici cu bună știință, dinadins ? zbiera Ivan, turbat de furie. Și pe tine te dau pe mîna mișiei !

Încercă să-l apuce de mîncă pe ticălos, dar stîngaci, fără succes, și, în aceeași clipă, dirijorul pieri, de parcă l-ar fi înghițit pămîntul.

„Ah !“ făcu Ivan și, aruncînd ochii în zare, îl văzu pe necunoscutul odios, gata s-o ia pe stradela Patriarșie. Nu era singur. Dirijorul de cor, individ mai mult decît suspect, apucase să i se alăture. Dar nu numai atît. Al treilea din grup, răsărit nu se știe de unde, era un motan uriaș, gras cît un porc, negru ca tăciunile, cu niște mustați de cavalierist date dracului. Cei trei porniră pe stradela, motanul mergînd doar pe etichete dinapoi.

Ivan se luă după răufăcători, dar se convinse pe dată că va fi foarte greu să-i ajungă.

Cei trei străbătură stradela cît ai clipi, luînd-o apoi pe Spiridonovka. Cu toate că Ivan grăbea mereu pasul, distanța dintre urmăritor și cei urmăriți nu se micșora defel, și poetul nici nu-și dădu seama cum, după liniștita Spiridonovka, se pomeni lîngă Porțile Nikitskie, unde situația se complică și mai mult. Aici era înghesuială mare și, pe deasupra, banda de tîlhari socoti locul potrivit ca să recurgă la un bun procedeu banditesc : să se retragă, împrăștiindu-se care încotro.

Cu o dibăcie magistrală, dirijorul se agăță în plin mers de autobuzul ce gonia spre piața Arbat, și se topi. Pierzînd pe unul din cei trei răufăcători, Ivan își concentră atenția asupra motanului și văzu cum ciudatul animal se apropie de vagonul „A“, oprit în stație, cum îmbrînci cu neobrăzare jos de pe scară o femeie care scoase un țipăt strident și, agățîndu-se cu laba de bară, să nu-și piardă echilibrul, încercă chiar

să-i arunce încasatoarei, prin fereastra deschisă din cauza zăpușelii, o grivnă pentru bilet.

Purtarea motanului îl uimi la culme pe Ivan, care încremeni ca o statuie lângă ușa băcăniei din colț, și-l cuprinse uimirea pentru a doua oară, văzînd atitudinea încasatoarei. Îndată ce zări motanul cățărîndu-se în tramvai, femeia strigă, tremurînd toată de furie :

— Motanii n-au acces în tramvai ! Nu-i voie cu motani. Z-zît ! Dă-te jos, de nu, chem miliția !

Atît pe încasatoare, cît și pe călători nu-i uimea întîmplarea în sine : că un motan se suie în tramvai, ci faptul că motanul intenționează să ia bilet.

La drept vorbind, el se dovedi nu numai un animal solvabil, dar și disciplinat. Chiar de la prima interpelare a încasatoarei își încetă asaltul, coborî și se instalează în stație, netezindu-și mustățile cu grivna. Dar îndată ce încasatoarea smuci sfoara, dînd semnalul de plecare, și tramvaiul se urni din loc, motanul procedă ca orice individ dat jos cu sila, dar care trebuie neapărat să meargă cu tramvaiul. Lăsa să treacă prin fața lui toate cele trei vagoane, sări pe tamponul celui din urmă, își înfipse ghearele într-un tub de cauciuc ce ieșea din peretele vagonului și călători în voie, economisind și o grivnă.

Atent la parșivul de motan, poetul era gata-gata să-l piardă pe cel mai important dintre tîlhari — pe profesor. Din fericire, acesta nu apucase s-o steargă. La capătul străzii Bolșaiia Nikitskaia, sau al străzii Herzen, în mijlocul mulțimii ce se îmbulzea, Ivan îi zări bereta cenușie. Cît ai clipi, își făcu loc într-acolo. Dar nu avea noroc. Grăbi pasul, o luă la trap, îmbrîncind-i pe trecători ; cu toate acestea nu izbuti să se apropie nici un centimetru de profesor.

Deși era enervat la culme, îl uluia totuși repeziunea supranaturală cu care se desfășura urmărirea.

Nu se scurseră nici douăzeci de secunde de cînd lăsase în urmă Porțile Nikitskie, că pe Ivan Nikolaevici îl și orbiră luminile din piața Arbat. Cîteva clipe încă și iată o ulicioară întunecoasă cu trotuare strîmbe, unde Ivan Nikolaevici se prăbuși cu zgomot și se rani la genunchi. Din nou o magistrală scaldată în lumini — strada Kropotkin, apoi încă o ulicioară, apoi Ostojenka, și o altă ulicioară mohorîtă, murdară, zgîrcit luminată. Aici, Ivan Nikolaevici îl pierdu pe cel de care avea atîta nevoie. Profesorul dispăruse.

Poetul își pierdu cumpătul, dar nu pentru multă vreme : deodată presupuse că profesorul trebuie să fie negreșit în casa Nr. 13 și neapărat în apartamentul 47.

Dînd buzna pe ușa imobilului, Ivan Nikolaevici urcă valvîrtej pînă la etajul întîi, găsi numaidecît apartamentul și sună la ușa, nerăbdător. Nu trebui să aștepte mult, îi deschise o fetiță de vreo cinci ani, care, fără să-l întrebe o vorbă, o șterse numai-decît.

În vestibulul imens, lăsat într-o totală paragină, abia luminat de un bec chior atîrnat sub tavanul negru de murdărie, spînzura pe un perete o bicicletă fără pneuri ; un cufăr uriaș, ferecat, se afla în mijlocul încăperii, iar pe polița cuierului cineva aruncase o căciulă cu clape, ce atîrnau, lungi, în jos. De după una din uși, la radio, o voce sonoră de bărbat recita niște versuri, pe un ton furios.

Cu toate că se afla într-o casă străină, Ivan Nikolaevici nu-și pierdu deloc prezența de spirit, ci o luă drept spre coridor, judecînd astfel : „S-a ascuns, desigur, în baie“. Coridorul era cufundat în beznă. După ce bîjbîi o vreme, lovindu-se de pereți, zări sub o ușa o fișie slabă de lumină ; dibui prin întuneric clanta și o trase ușor spre el. Cîrligul sări,

și Ivan se pomeni chiar în camera de baie, spunându-și că avusese noroc.

De fapt, nu dăduse peste el norocul de care ar fi avut nevoie! Îl învălui o căldură jilavă, și, la lumina jarului ce mocnea sub cazanul de baie, zări niște albi mari atîrînd pe perete, și cada, toată numai pete negre, oribile, pe locurile unde căzuse smalțul. În cadă stătea în picioare, cu un burete în mînă, o cetățeană goală-puşcă, plină de clăbuc. Își îngustă ochii miopi, atîrîndu-i asupra lui Ivan, care dăduse buzna în baie, și, luîndu-l, se vede, drept altcineva, în lumina aceea de iad, spuse încet, amuzată:

— Kiriuşka! Lasă-te de prostii! Ai înnebunit? Feodor Ivanovici trebuie să se întoarcă dintr-o clipă în alta. Ieși imediat de-aici!

Și-l amenință pe Ivan cu buretele.

Neînțelegerea era vădită, și vina o purta, desigur, Ivan Nikolaevici, care nu avea însă de gînd s-o recunoască și, după ce exclamă muștrător: „desfrînat!“ — se pomeni, cine știe cum, în bucătărie. Era pustie la ora aceea. Pe mașina de gătit, în penumbră, vreo zece primusuri stînses stăteau mute. Prelîngîndu-se prin geamul murdar, nespălat de ani de zile, o rază de lună lumina cu zgîrcenie ungherul unde sclipa o icoană uitată, încărcată de praf și pînze de păianjen, de după care ieșeau capetele a două luminări mari de cununie. Sub icoana mare atîrna, prinsă într-un ac, o iconiță de hîrtie.

Nimeni nu știe ce gînd puse atunci stăpînirea pe Ivan, dar înainte de a se îndrepta spre intrarea de serviciu își însuși una din luminări și iconița de hîrtie. Părăsi apartamentul anonim, înzestrat cu aceste obiecte, mormăind ceva, rușinat la gîndul înîmplării prin care trecuse cu cîteva clipe mai înainte în baie, încercînd, fără să vrea, să ghicească

cine putea fi neobrăzatul de Kiriuşka, și dacă nu cumva căciula aceea scîrboasă cu clape era a lui.

În ulicioara pustie și tristă, poetul se uită în jur, căutîndu-l pe fugar, care nu se vedea însă nicaieri. Atunci, Ivan își spuse cu hotărîre: „Sigur că da, e la rîul Moscova! Înainte, marș!“

S-ar fi cuvenit poate, ca Ivan Nikolaevici să fie întrebat de ce era atît de convins că profesorul se dusesse tocmai la rîul Moscova și nu în altă parte? Din nenorocire însă, n-avea cine să-l întrebe! Ulicioara aceea mizerabilă era pustie...

După un timp foarte scurt, Ivan Nikolaevici putu fi văzu pe treptele de granit ce coborau spre rîul Moscova.

Își scoase hainele, dîndu-le în grija unui bărbos simpatic care fuma o țigară răsucită de el; pe jos, alături, zăcea o bluză rusească albă, ruptă, și niște ghete scilciate, cu șireturile desfăcute. Ca să se mai răcorească, Ivan dădu din mîini și se aruncă în apă cu mișcări de atlet. I se tăie răsufierea, atît de rece era apa, și-i trecu chiar prin mîinte că nu va putea ieși la suprafață. Dar izbuti să iasă, pufăind și gîfîind, cu ochii rotunjiți de groază, și porni înot în apa neagră cu miros de păcură, printre zigzagurile frînte ale felinarelor de pe chei.

Cînd, ud learcă, urcă, sărînd treptele, spre locul unde își lăsase hainele în paza bărbosului, constată că dispăruseră nu numai hainele, ci și pazitorul lor, adică însuși bărbosul. În locul unde zăcuse mormanul de haine, rămăseseră doar niște izmene vărgate, bluza rusească ruptă, lumînarea, iconița, și o cutie de chibrituri. Cuprins de o furie neputincioasă, Ivan amenință cu pumnul pe cineva nevăzut și se înveșmîntă în lucrurile ce-i fuseseră lăsate.

Pe loc începură să-l sîcîie două gînduri. În primul rînd, faptul că-i dispăruseră legitimația de membru al Massolit-ului, de care nu se despărtea niciodată, și în al doilea rînd, dacă va reuși în halul în care era, să treacă nestingherit prin Moscova. Oricum, era în izmene!... Asta, ce-i drept, nu privea pe nimeni, totuși n-ar fi fost exclus să se agate careva de el și să-l oprească!

Ivan rupse nasturii de la cracii izmenelor, conștînd că poate așa or să treacă drept pantaloni de vară, luă iconița, lumînarea și chibriturile și porni la drum, spunîndu-și:

— La „Griboedov“! Fără nici o îndoială că e acolo!

Orașul își începuse viața nocturnă. Prin colb, zăngănînd din lanțuri, treceau în zbor camioane, și pe platformele lor, pe saci, zăceau cu burta în sus niște bărbați. Ferestrele caselor erau deschise. La fiecare din ele ardea o lampă sub un abajur portocaliu, și prin toate ferestrele, prin toate ușile, din toate gangurile, de pe acoperișuri și poduri, din subsoluri și curți răzbea urletul răgușit al polonezei din opera *Evgheni Oneghin*.

Temerile lui Ivan Nikolaevici se adevăriră întru totul: atrăgea atenția trecătorilor, care întorceau capul după el. În consecință, luă hotărîrea să ocolească străzile mari și să se strecoare prin ulicioare, unde lumea nu era atît de sîcîitoare, și unde era mai puțin probabil să se agate cineva de un om desculț, exasperîndu-l cu întrebări la adresa izmenelor, care nu voiau în ruptul capului să pară niște pantaloni obișnuiți, decenti.

Se adînci deci în labirintul tainic al străduțelor din Arbat, furișîndu-se tot pe lîngă ziduri și trăgînd speriat cu coada ochiului; la orice pas arunca pri-

viri în jur și, din cînd în cînd, se ascundea în porțile caselor, ocolind intersecțiile de străzi cu semnale luminoase și fastuoasele clădiri ale ambasadelor.

Și, în tot timpul drumului, îl chinui nespus, urmindu-l pas cu pas, o nevăzută orcheștră ce acompania o voce profundă de bas, care-și cînta dragostea pentru Tatiana.

Capitolul 5

S-A PETRECUT LA „GRIBOEDOV“

Pe bulevardul circular, în fundul unei grădini anemice, despărțită de trotuar printr-un grilaj de fier forjat, se afla o casă veche cu etaj, de culoare crem. Un mic spațiu din fața casei era asfaltat; iarna, pe locul acela se înălța un troian de zăpadă cu o lopată înfiptă în vîrf, iar vara, el devenea o superbă terasă de restaurant, cu umbrar de pînă.

Casei i se spunea „Casa Griboedov“, întrucît aparținuse cîndva, zice-se, unei mătuși de-a scriitorului Alexandr Sergheevici Griboedov. De-i aparținuse sau nu, nu știm precis. Ba, după cîte ne amintim, Griboedov nu a avut nici o mătușă proprietară de imobil... Casa purta însă acest nume. Mai mult decît atît, un mare palavragiu moscovit povestea că la etaj, în sala rotundă cu coloane, vestitul scriitor ar fi citit acestei mătuși, tolănită pe sofa, fragmente din *Prea multă minte strică*. Deși, naiba știe, i-o fi citit poate, dar asta n-are importanță!

Important este că în prezent casa aparținea aceluia Massolit, pe care-l condusesese nefericitul Mihail

Alexandrovici Berlioz, înainte să-și facă apariția la Patriarșie prudi.

Urmind exemplul membrilor Massolit-ului, nimeni nu spunea „Casa Griboedov“, ci pur și simplu „Griboedov.“ „Jeri am stat două ceasuri la coadă, la Griboedov.“ „Și, ai rezolvat?“ „Am obținut o lună de zile la Ialta.“ „Bravo!“ Sau: „Du-te la Berlioz astăzi, de la patru la cinci, are audiențe la Griboedov“... și așa mai departe.

Massolit-ul se instalase la Griboedov cum nu se poate mai bine și mai intim. Oricine intra acolo lua involuntar cunoștință întâi și întâi de anunțurile diferitelor cercuri sportive și contempla fotografiile în grup și individuale ale membrilor Massolit-ului, care (fotografiile) umpleau de jos până sus pereții scării ce ducea la etaj.

La etaj, pe prima ușă se lăfăia o inscripție cât toate zilele: „Secția Pescari — Vilegiaturisti“, și tot aici era înfățișat un caras prins în cîrligul unei undițe.

Pe ușa camerei cu nr. 2 se afla o inscripție oarecum stranie: „Deplasări de creație pentru o zi. Adresați-vă tov. M. V. Podlojnaia.“

Ușa următoare purta o inscripție scurtă, dar mai mult decât stranie: „Perelighino“. Apoi, vizitatorului ocazional al „Casei Griboedov“ începeau să-i fugă ochii în toate părțile pe variatele și multiplele inscripții ce împetrisau ușile din lemn de nuc ale mătușii: „Numerele de ordine pentru hîrtie se eliberează la Pokliovkina“, „Casieria“, „Plata în numerar, individual, a autorilor de scheciuri“.

Dacă izbuteai să străpungi coada nesfîrșită ce se întindea pînă jos la poartă, puteai vedea inscripția de pe ușa la care lumea dădea năvală fără o clipă de răgaz: „Spațiul locativ“.

Dincolo de „Spațiul locativ“ și se dezvăluia privilegiilor un afiș splendid, reprezentînd o stîncă, iar pe creasta stîncii, înfășurat în burcă, un călăreț cu o armă în bandulieră. Mai jos — palmieri și un balcon, iar în balcon un tînar moțat, privind undeva spre cer cu niște ochi nespuse de vioi și ținînd în mînă un stilou. Tot acolo scria: „Concedii complexe de creație, de la două săptămîni (schită-novelă), pînă la un an (roman-trilogie), Ialta, Sunk-Su, Borovoe, Tihidziri, Mahidjauri, Leningrad (Palatul de iarnă). Și în fața acestei uși era coadă, dar nu cine știe ce, așa cam la vreo sută cincizeci de persoane.

Apoi, supunîndu-se cotiturilor, urcușurilor și coborîșurilor capricioase ale „Casei Griboedov“ urmau „Consiliul de conducere al Massolit“-ului, „Casierii nr. 2, 3, 4, 5“, „Colegiul redacțional“, „Președintele Massolit“-ului, „Sala de biliard“, tot soiul de unități auxiliare și, în sfîrșit, acea sală rotundă cu coloane, unde mătușa se desfătase ascultînd comedia genialului său nepot.

Nimerind la „Griboedov“, orice vizitator își dădea seama pe loc, dacă, bineînțeles, nu era cretin de-a binelea, ce minunat o duc acești norocoși membri ai Massolit-ului și numai decît prindea să-l roadă o neagră invidie. Urmău neîntîrziat reproșuri amare adresate cerului care nu avusese grijă să-l înzestreze la naștere și pe el cu talent literar, fără de care, firește, nu era cazul să rîvnească la un carnet de membru al Massolit-ului, un cornet maro, cu chenar auriu, mirosind a piele scumpă, carnet pe care nu era moscovit să nu-l cunoască.

Oare s-ar putea spune ceva în apărarea invidiei? Este fără îndoială un sentiment urît, dar trebuie să ne punem în situația vizitatorului. Ceea ce vedea el la etaj nu era totul, ba era chiar departe de a fi totul. Întreg parterul casei îl ocupa restaurantul.

Și ce restaurant! Pe bună dreptate era socotit cel mai minunat din Moscova. Și nu numai pentru că ocupa două săli mari cu tavanul boltit, cu picturi reprezentând cai liliachii cu coame asiriene; nu numai pentru că la fiecare masă era o lampă învelită cu un mic șal, nu numai pentru că acolo nu putea pătrunde primul venit de pe stradă, ci și pentru că prin calitatea mâncărilor sale, „Griboedov” întrecea oricare alt restaurant din Moscova, iar alimentele se vindeau la un preț accesibil, niciodată împovăraător.

De aceea, nu ni se pare defel curioasă convorbirea pe care a surprins-o odată, lângă grilajul de fier forjat al „Casei Griboedov”, autorul acestor rînduri, cum nu se poate mai verosimile.

— Unde ieși masa deseară, Ambrozie?

— Ce întrebare, dragă Foka; aici, bineînțeles! Archibald Archibaldovici mi-a șoptit astăzi că se va servi șalău-*nature*. O capodoperă a artei culinare!

— Știi să trăiești, Ambrozie! răspunse cu un oftat admirativ Foka, un slăbănog neingrijit cu furuncule pe ceafă, adresîndu-se lui Ambrozie-poetul, un uriaș bucălat, cu buzele rumene și părul auriu.

— Nu-i vorba de nici o știință anume, îl contrazise Ambrozie, ci de dorința cea mai elementară de a trăi omeneste. Vrei să spui, Foka dragă, că poți găsi și la „Coliseum” niște șalăiași? Dar la „Coliseum” o porție de șalău costă treisprezece ruble și cincisprezece copeici, pe cînd la noi îți ia cinci și cincizeci! Și unde mai pui că la „Coliseum” peștele e vechi de trei zile, ba, pe deasupra, nu ai nici o garanție că nu te vei trezi cu o labă peste mustră din partea celui dintîi june care dă buzna acolo venind din Pasajul Teatral. Mă declar categoric împotriva „Coliseum”-ului, vocifera Ambrozie-gastronomul, de răsună tot bulevardul. Nu căuta să mă convingi, Foka!

— Nu caut să te conving, Ambrozie, spuse Foka. Dar masa de seară se poate lua și acasă!

— Nici nu mă gîndesc, tună Ambrozie, mi-o închipui pe nevastă-ta încercînd să gătească la cratiță, în bucătăria comună șalău-*nature*! Ha-ha-ha!... *Au revoir*, Foka! Și Ambrozie se repezi fredonînd spre terasa cu umbrar.

Eh-ho-ho... Da, ce-a fost, a fost! Nu l-au uitat moscoviții băștinași pe celebrul „Griboedov”, Ce-e, șalău rasol! E o banalitate, Ambrozie dragă! Dar cega, cega în caserole de argint, cegă bucăți, rînduri, alternate cu cozi de raci și caviar proaspăt. Dar ouăle la pahar cu pireu de ciuperci? Și fileurile de sturz nu vă plăceau? Dar trufe! Dar prepelița preparată după o rețetă genoveză? Nouă ruble și jumătate. Dar jazul, dar serviciul ireproșabil? Și, în iulie, cînd toată familia e plecată în vilegiatură, iar pe dumneata te rețin în oraș anumite treburi literare ce nu suferă amîinare, pe terasă, la umbra viței de vie, lucind într-o pată de aur pe o față de masă imaculată — o farfurioară de supă-*printanière*? Îți amintești, Ambrozie? Dar ce să te mai întreb! Văd după buzele dumitale că nu ai uitat; toate lostrile și șalăiașii dumitale sînt fleacuri! Dar de becaținele, sitarii și becațele de pădure, cînd e sezonul lor, de prepelițele, găinușele de baltă, ce zici? Și apa minerală „Narzan”, care ți se prelinge înspumată pe gîtlej?! Ajunge însă, te abați de la subiect, cititorule! Vino cu mine!...

În seara aceea, la orele zece și jumătate, cînd Berlioz se prăpădise la Patriarșie prudi „Griboedov” avea toate camerele de la etaj cufundate în întuneric, în afară de una singură, unde luminile erau aprinse și unde tînjeau doisprezece literați, strînși acolo pentru sedință și așteptîndu-l pe Mihail Alexandrovici.

Stăteau pe scaune, pe mese și chiar pe cele două pervazuri ale camerei în care își avea sediul Consiliul de conducere al Massolit-ului, sufocându-se de căldură. Prin ferestrele larg deschise nu pătrundea nici o adiere de vânt. Moscova își revărsa toată arșița adunată în cursul zilei în asfalt, și era limpede că noaptea nu va aduce nici o ușurare. Un iz de ceapă venea de la subsolul casei mătușii, unde funcționa bucătăria restaurantului, și tuturor le era sete, toți erau enervați și furioși.

Literatul Beskudnikov — un om liniștit de felul lui, bine îmbrăcat, cu niște ochi mici și iscoditori — își consultă ceasul. Minutarul se apropia târziu de unsprezece. Beskudnikov ciocăni cu degetul în cadran, arătându-l vecinului său, poetul Dvubratski, care ședea pe o masă și, de urât, își bălăbănea picioarele încălțate în pantofi galbeni, cu talpă de cauciuc.

— Se cam întrece cu gluma, bombăni Dvubratski.
— S-a-mpotmolit, pesemene, flăcăul la malul Kleazmei, dădu replica o voce groasă, aparținând Nastasiei Lukinișna Nepremenova, fată de negustor din Moscova, rămasă orfană, care, devenind scriitoare, autoare de schițe marine, excela în scene de război și semna cu pseudonimul „Navigatorul Georges”.

— Dați-mi voie! glăsui îndrăzneț Zagrivov, cunoscut autor de scheciuri. Și eu, în loc să mă coc aici, aș fi stat cu plăcere pe balcon, la o ceașcă de ceai! Ședința era fixată pentru ora zece, nu-i așa?

— La ora asta e plăcut pe malul Kleazmei, îi așă mai departe pe ceilalți Navigatorul Georges, știind că stațiunea de vile pentru literați, Perelighino, de pe malul Kleazmei, este punctul nevralgic al tuturor. La ora asta cîntă, desigur, și privighetorile acolo. În ce mă privește, lucrez întotdeauna mai cu spor, cînd sînt în mijlocul naturii, mai ales primăvara.

— De trei ani aproape plătesc cotizația, ca să-mi pot trimite nevasta, bolnavă de basedov, în acel rai, dar nu știu cum se face că nu apare nimic la orizont, zise veninos, cu amărăciune, nuvelistul Ieronim Poprihin.

— Ei, asta-i în funcție de norocul fiecăruia, vui de pe pervaz criticul Ababkov.

Ochișorii Navigatorului Georges se aprinseră de bucurie și, îndulcindu-și vocea de contralto, replică din nou:

— Nu trebuie să fim invidioși, tovarăși. Avem numai douăzeci de vile și se mai construiesc doar șapte, iar noi sîntem trei mii de inși în Massolit.

— Trei mii o sută unsprezece, preciză cineva dintr-un colț.

— Ei, vedeți, urmă Navigatorul Georges, ce să-i faci? Se-nțelege de la sine că locuri în vile au primit cei mai talentați dintre noi...

— Generalii! se băgă direct în acest schimb de cuvinte Gluharev-scenaristul.

Beskudnikov simulă un căscat și ieși din cameră.

— Stă singur în cinci camere, la Perelighino, bîrfi Gluharev în urma lui.

— Lavrovici ocupă numai el șase odăi, tipă Denis-kin, și are pereții sufrageriei tapisați cu lemn de stejar.

— Ei, nu despre asta-i vorba acum, vui Ababkov, ci de faptul că s-a făcut ora unsprezece și jumătate.

Se stîrni gălăgie, se pregătea un fel de răzmeriță. Încercînd să telefoneze la nesuferita stațiune Perelighino, nimeriră la o altă vilă, la Lavrovici, și aflară că Lavrovici plecase la rîu, ceea ce-i întristă din cale-afară. Chemară la întîmplare comisia de literatură beletristică, la interiorul 920, și, bineînțeles, nu găsiră pe nimeni.

— Putea măcar să ne telefoneze! țipără Denis-kin, Gluharev și Kvant.

Of, degeaba țipau ei: Mihail Alexandrovici nu putea să telefoneze nicăieri. Depart, departe de „Griboedov“, într-o sală enormă, luminată de becuri de mii de wați, pe trei mese zăcate zăcea ceea ce cu puțin înainte fusese Mihail Alexandrovici.

Pe prima masă zăcea trupul gol, plin de sânge închegat, cu brațul fracturat și coșul pieptului zdrobit, pe o altă masă — capul, fără dinții din față, cu ochii deschiși, tulburi, care nu se mai temeau de lumina orbitoare ce inunda sala, iar pe o a treia masă — un morman de cîrpe scorjite.

Lîngă cel decapitat stăteau în picioare un profesor medic-legist, un specialist în anatomie patologică cu ajutorul lui, reprezentanții organelor de anchetă și literatul Jeldibin, adjunctul lui Mihail Alexandrovici Berlioz la Massolit, chemat prin telefon de acasă, unde veghea la căpătușul nevestei sale bolnave.

Mașina venise să-l ia pe Jeldibin și, împreună cu organele de anchetă, s-au dus în primul rînd, pe la douăsprezece noaptea, la locuința victimei, unde s-a procedat la sigilarea tuturor hîrțurilor sale, iar de acolo, cu toții la morgă.

Acum, stînd lîngă rămășițele defunctului, se sfătuiau cum e mai bine să facă; să coasă la loc capul retezat sau să depună corpul în sala „Casei Griboedov“, acoperindu-l pur și simplu pe cel dispărut cu un șal negru pînă la bărbie?

Da, Mihail Alexandrovici nu putea telefona nicăieri; prin urmare, zadarnic se indignau și vociferau Denis-kin, Gluharev și Kvant cu Beskudnikov. Exact la miezul nopții, toți cei doisprezece literați părăsiră etajul de sus, coborînd la restaurant. Aici, îl pomeniră din nou, în sinea lor, de rău pe Mihail Alexan-

drovici: pe terasă, toate mesele erau, se-nțelege, ocupate, așa că se văzură silipi să cîneze în sălile frumoase, dar sufocante.

Și exact la miezul nopții, în prima sală se auzi un bubuit, un zdrăgănit, începură să salte, să se reverse niște sunete. După aceea un glas strident de bărbat porni să urle cu disperare în acompaniamentul muzicii: „Haleluiah!!“ Se dezlănțuise celebrul jaz de la „Griboedov“. Fețele asudate ale clienților parcă se înșeninară, caii pictați pe plafon prinseră viață, lustrele parcă-și sporiră lumina și, deodată, ca scăpate din lanț, prinseră a danțui ambele săli, iar mai apoi și terasa.

Porniră la dans Gluharev cu poeta Tamara Polumeseaș, Kvant și Jukopov-romancierul cu o actriță de cinema în rochie galbenă. Dansau Dragunski, Cerdacci, micul Denis-kin cu gigantica Navigatorul Georges, dansa frumoasa arhitectă Semeikina-Gall, pe care o ținea strîns în brațe un necunoscut în pantaloni albi de pînză groasă. Dansau ai casei și invitați, oaspeți din Moscova și de aiurea, un oarecare Vitea Kuftik din Rostov, regizor, pare-se, cu o pecingine mare liliachie pe obraz, danțuiau cei mai de seamă reprezentanți ai subsecției de poezie a Massolit-ului, adică Pavianov, Bogohulski, Sladki, Spicikin și Adelfina Buzdeak, dansau tineri de profesie necunoscută, cu tunsură „box“, cu umeri de vată, dansa un ins foarte trecut, cu barbă, în care se încurcase o foaie de ceapă verde, iar în brațele lui se zgîlția o jună prăpădită, mîncată de anemie, într-o rochiță de mătase portocalie.

Scălțați în sudoare, ospătarii purtau deasupra capetelor halbele de bere aburite, urlînd răgușit, cu năduf: „Faceți loc, faceți loc, vă rog!“ Undeva, un glas comanda în difuzor: „Grătar caucazian o dată! Două zubrovci! Mîncărică de măruntaie!!“

În același timp, vocea subțire de bărbat urla: „Haleluia!” Bubuitul talerelor aurii ale jazului era estompat în răstimpuri de zăngănitul farfuriilor, cărora femeile de la oficiu, după ce le spălau, le dădeau drumul pe un plan înclinat drept în bucătărie. Într-un cuvânt, infern, nu alta.

La miezul nopții apărură o vedenie de iad. Pe terasă ieși un bărbat de o rață frumusețe, cu barba ca un pumnal, îmbrăcat în frac și aruncă o privire majestuoasă în jur, ca și când și-ar fi privit domeniile. Se spunea, o spuneau misticii, că au fost timpuri când frumosul bărbat nu purta frac, ci se înclingeau cu un brâu lat de piele de sub care ieșeau mînerulele pistoalelor, iar părul negru ca pana corbului îi era strîns cu o basma de mătase purpurie. Prin Marea Caraibilor, cică sub comanda sa, navigase un bric cu pavilion negru de doliu cu cap de mort.

Dar nu-i adevărat, nu, nu! Sînt minciunile unor mistici care caută să te ademenească! Nu există pe lume nici o Mare a Caraibilor, nu navigaseră pe ea corsari îndrăzneți, nu-i urmărise nici o covertă și nu se așternuse peste valuri fumul bătăliei. Nimic din toate astea n-a existat, nimic! Iată, există teiul pipernicit, există grilajul de fier forjat, iar dincolo de grilaj — bulevardul... Și se topește gheața în cupă, și de la masa vecină se uită niște ochi injectați ca de tăur, și te cuprinde o frică... o, zei, dați-mi otravă, vreau otravă!...

Deodată însă, de la o masă, zbură cuvîntul: „Berlioz!” Jazul se destrămă și se stinse, ca și când l-ar fi pocnit cineva cu pumnul. „Ce-i, ce s-a întîmplat, ce este?” „Berlioz!!!” și începură toți să scură de la Jocurile lor, să exclame, să țipe...

Da, cumplita veste a morții lui Mihail Alexandrovici stîrni un val de durere. Cineva prinse a se

agita, strigînd că trebuie scrisă și expediată numai-decît, pe loc, o telegramă colectivă.

Dar ce telegramă, ne întrebam noi, și unde? Și pentru ce s-o trimiți? Chiar așa, pentru ce? N-are nevoie de nici un fel de telegramă cel a cărui ceafă zdrobită e strînsă acum de mîinile de cauciuc ale prosectorului, cel al cărui grumaz e împuns în clipa de față cu acele strîmbe ale profesorului! S-a dus și nu are nevoie de nici o telegramă. Totul s-a sfîrșit, să nu mai aglomerăm, fără rost, telegraful!

Da, s-a dus, e mort... Bine, dar noi sîntem vii!

Valul de durere se stîrni, ținu cît ținu și începu să scadă, să se liniștească. Unii se întoarseră chiar la mesele lor, și, la început mai pe ascuns, apoi fățiș băură votcă și luară cîte o gustărică. Nu, zău așa, la ce bun să se strice sau să rămînă în farfurie chifeltețele de *volaille*? Cu ce-l mai putem ajuta pe Mihail Alexandrovici? Îl ajutam cu ceva dacă rămînem flămînzi? Că doar noi n-am murit!

Bineînțeles, pianul fu încuiat cu cheia, jaziștii se împrăștiară, cîțiva dintre ziariști plecară la redacțiile unde lucrau, ca să scrie necrologul. Aflară cu toții că de la morgă sosisse Jeldîbin. Se instalase sus în cabinetul răposatului, și imediat porni zvonul că el îl va înlocui pe Berlioz. Jeldîbin îi chemă grabnic din restaurant pe toți cei doisprezece membri ai consiliului de conducere, și, într-o ședință fulger, ținută în cabinetul lui Berlioz, se apucară să discute problemele ce nu sufereau amînare: pavoazarea sălii cu coloane din „Casa Griboedov”, transportul corpului neînsuflețit de la morgă în această sală, accesul publicului, precum și alte probleme legate de tristul eveniment.

În vremea asta restaurantul își ducea mai departe viața nocturnă obișnuită și ar fi dus-o așa pînă la închidere, adică pînă la orele patru dimineața, dacă

nu s-ar fi petrecut ceva cu totul și cu totul ieșit din comun, ceva care i-a zguduit pe oaspeții restaurantului mult mai mult decât vestea morții năprasnice a lui Berlioz.

Cei dinții prinseră a se agita birjarii care pîn-deau clienții la poarta „Casei Griboedov”. S-a auzit cum unul din ei, săltîndu-se ușor pe capră, strigă :

— Ptiu ! Ia uitați-vă numai !

După aceea, răsărită ca din pămînt, lîngă grilajul de fier clipi o lumină, apoi începu să se apropie de terasă. Lumea prinse a se ridica de la mese, ațîn-tîndu-și privirea — și văzură cu toții că, odată cu lumina, spre restaurant se îndreptă o stafie albă. Cînd se apropie de treptele terasei, toți înmărmu-riră, cu bucățile de cegă înfipite în furculiță și cu ochii holbați. Portarul, care tocmai ieșise de la gar-deroba restaurantului în curte să fumeze o țigară, o aruncă jos, o stînsese sub călcîi și dădu să iasă în întîmpinarea stafiei, cu scopul vădit de a-i bara accesul în restaurant, dar, nu se știe din ce motiv, n-o făcu, ci se opri locului, cu un zîmbet cam nătîng.

Atunci stafia, urcînd treptele, păși nestîngherită pe terasă, și toți constatară că nu-i nici o stafie, ci Ivan Nikolaevici Bezdomnîi, celebrul poet.

Descult, îmbrăcat, cu o bluză rusească albă, rup-tă, și cu izmene dungate, avea prinsă în piept, cu un ac de siguranță, o iconiță de hîrtie reprezentînd un sfînt necunoscut. În mîini, Ivan Nikolaevici du-cea o luminare de cununie, aprinsă. Pe obrazul drept avea o julitură proaspătă.

Este greu de măsurat cît de adîncă a fost tăcerea ce se înstăpîni pe terasă. În mîinile unui ospătar, halba pe care o ducea se aplecă într-o parte, și berea se prelinse pe podea.

Poetul ridica lumînarea deasupra capului, grăind cu voce tare :

— Noroc, prieteni ! după care băgă capul sub masa cea mai apropiată și exclamă abătut : Nu, aici nu-i !

Se auziră două glasuri. Un bas rosti necruțător :

— Gata, *Delirium tremens*.

Iar al doilea, un glas speriat de femeie, se întrebă :

— Cum de l-a lăsat mîlîția în halul ăsta pe stradă ?

Auzind-o, Ivan Nikolaevici o lămură :

— De două ori au vrut să mă rețină, pe Skaternîi și aici, pe Bronnaia, dar am tulit-o sărînd gardul și, vedeți, m-am julit la obraz. Ivan Nikolaevici ridică mîna cu lumina și vociferă : Fraților întru literatură ! (Glasul lui răgușit prinse puteri și suna acum mai înflăcărat.) Ascultați cu toții ce am să vă zic ! A apărut ! Prindeți-l, puneți mîna pe el numaidecît, altfel o să facă ravagii ! Nenorociri de nedescris !

— Ce ? Cum ? Ce zice ? Cine a apărut ? izbucniră glasuri din toate părțile.

— Consultantul, răspunse Ivan, și consultantul ăsta l-a ucis adineauri pe Mișa Berlioz la Patriarșie prudi.

Din sălile restaurantului lumea dădu năvală, și în jurul lumînării aprinse din mîna lui Ivan se strînsură cu toții buluc...

— Dați-mi voie, dați-mi voie, vorbiți mai limpede, se auzi lîngă urechea lui Ivan Nikolaevici un glas încet și politicos, spuneți, cum adică l-a ucis ? Cine l-a ucis ?

— Un consultant străin, profesor și spion, răspunse prompt Ivan, privind în jur.

— Și cum îl cheamă ? îl întrebă încetișor la ureche același glas.

— Asta e ! Cum îl cheamă ? ! strigă profund mîhnit Ivan. Dacă i-aș ști numele ! N-am văzut bine ce scria pe cartea de vizită. Țin minte doar prima literă „W”, începe cu „W” numele lui. Ce nume începe

oare cu „W“ ? se întrebă el. Își duse palma la frunte și deodată începu să mormăie : We, we, we, wi, wa... Waschner ? Wagner ? Weiner ? Wegner ? Winter ?

Încordat la culme, simți cum i se zburlește părul din cap.

— Wulf ? îl ajută, miloasă, o femeie.

Ivan se înfurie.

— Toanto ! țipă el, căutînd-o pe femeie cu privirea. Ce-are a face aici Wulf ? N-are Wulf nici o vină. Wo, Wa... Nu, așa n-am să-mi aduc aminte. Uitați, ce e, cetățeni... telefonați chiar acum la miliție să se trimită cinci motociclete cu mitraliere pentru prinderea profesorului. Și nu uitați să spuneți că nu e singur, mai sînt doi cu el : unul lung, cadrilat, cu *pince-nez*-ul crăpat și un motan negru, gras. Iar eu, pînă una-alta, am să fac percheziție la „Griboedov“, presimt că aici e.

Ivan începu să se agite, îi îmbrînci pe cei din jur, flutură luminarea mînjindu-se tot de ceară, se uită pe sub mese. Atunci, cineva strigă : „Un medic !“ și o față blîndă, carnoasă, rasă și îmbuibată, cu ochelari în ramă de baga, răsari lîngă Ivan.

— Tovarășe Bezdomnîi, începu fața cu glas solemn, liniștește-te. Ești zguduit de moartea lui Mihail Alexandrovici pe care l-am iubit cu toții, adică a lui Mișa Berlioz. O înțelegem prea bine. Ai nevoie de liniște. Îndată tovarășii or să te ducă pînă la patul dumitale și ai să te liniștești.

— Ascultă, îl întrepruse rînjind Ivan, tu nu înțelegi că profesorul trebuie prins ? Ce mă tot bați la cap cu prostiile tale ! Cretinule !

— Tovarășe Bezdomnîi, dar se poate să-mi vorbești astfel ? ripostă fața cea săritoare, înroșindu-se, dîndu-se înapoi de-a-nădăratelea și căindu-se că s-a băgat în istoria asta.

— Uite, cu tine se poate, i-o întoarce cu o ură mocnită Ivan Nikolaevici.

Chipul i se schimonosi de furie, mută repede luminarea din mîna dreaptă în mîna stîngă, își făcu vînt și pocni fața cea săritoare drept peste ureche.

Atunci le dădu prin minte celor din jur să se repeedă la Ivan ; și se repeziră. Luminarea se stinse, iar ochelarii ce săriră de pe nasul acelei fețe fură călcați în picioare, cît ai clipi. Ivan scoase un răcnet războinic, cumplit, ce se auzi chiar și pe bulevard, stîrnind curiozitatea trecătorilor, și porni să se apere. Vesela zăngănea cîzînd de pe mese, femeile țipau.

În timp ce ospătării îl legau pe poet cu ștergare, la garderobă se consumă următorul dialog între fostul comandant de bric și portar :

— N-ai văzut că e în izmene ? întrebă rece piratul.

— Bine, Archibald Archibaldovici, ripostă portarul, care o băgase pe mînecă, dar cum puteam să nu-i dau drumul, dacă dumnealui este membru al Massolit-ului ?

— N-ai văzut că e în izmene ? repetă piratul.

— Iertați-mă, Archibald Archibaldovici, se scuza portarul, stacojiu la față, ce puteam face ? Înțeleg și eu atîta lucru, pe terasă sebeau doamnele...

— Doamnele n-au nici un amestec, doamnelor le este indiferent, nu se lăsă piratul, sfredelindu-l literalmente cu privirea, dar miliției nu-i este indiferent ! Un om în izmene poate circula pe străzile Moscovei numai într-un singur caz : dacă merge însoțit de reprezentanții miliției, și anume, cu o singură destinație — secția de miliție ! Iar tu, ca portar, trebuie să știi că, văzînd un om în halul ăsta, ai datoria să dai imediat semnalul de alarmă. Auzi ? ! Tu auzi ce se petrece pe terasă ?

Portarul, înnebunit, auzi venind de pe terasă un bubuit, zăngănit de farfurii și de pahare sparte, țipete de femei.

— Ei, ce să-ți fac acum pentru una ca asta? Întrebă piratul.

Obrazul portarului căpătă culoarea unui bolnav de tifos, dar ochii priveau fix, plini de groază. I se păru că părul negru al piratului, acum pieptănat cu cărare, e acoperit cu o basma de mătase roșie ca focul. Disparuseră plastronul și fracul, și din cingătoare de piele se ivi mînerul unui pistol. Portarul se și închipui spânzurat de vergeaua gabiei mici, își văzu cu ochii propria sa limbă scoasă afară, și capul prăvălit fără viață pe umăr, ba auzi chiar plescăitul valurilor dincolo de bord. Portarului i se muiară genunchii și atunci piratului i se făcu milă de el și își stinse privirea sfredelitoare.

— Bagă de seamă, Nikolai, te iert pentru ultima dată! N-avem nevoie de astfel de portari la restaurant, nici pe gratis! Intră mai bine paznic la biserică. După ce spuse aceasta, fostul comandant dădu comanda, precis, clar, rapid: Să vină Pantelei din oficiu. Un milițian. Proces-verbal. O mașină. La spitalul de nebuni. Și adăugă: Fluieră!

Peste un sfert de ceas, publicul uluit la culme (nu numai cel din restaurant, ci și cel de pe bulevard, și din casele cu ferestre dînd spre grădina restaurantului) văzu cum Pantelei, portarul, un milițian, un ospătar și poetul Riuhin scoteau pe poarta „Casei Griboedov“ pe un tînăr înfășurat ca o păpușă, care, plîngînd amar, scuipa, străduindu-se să-l nimerească anume pe Riuhin, și țipa ca din gură de șarpe:

— Canalie!... Canalie ce ești!

Șoferul unui autocamion, cu o expresie de furie pe față, dădu drumul la motor. Alături, un birjar

își înfierbînta calul și, lovindu-l cu frîul liliachiu peste crupa, strigă:

— Uite că merge și un cal iute! Am mai dus eu clienți la spitalul de nebuni!

Mulțimea din jur vuia, comentînd evenimentul nemaivăzut. Într-un cuvînt, un scandal oribil, scîrbos, ispititor, o porcărie nu alta, un scandal care luă capăt numai atunci cînd camionul se urni din poarta „Casei Griboedov“, ducîndu-i cu el pe nefericitul Ivan Nikolaevici, pe milițian, pe Pantelei și pe Riuhin.

Capitolul 6

SCHIZOFRENIE, DUPĂ CUM S-A ȘI SPUS

Ceasul arăta unu și jumătate din noapte cînd, în sala de consultații a celebrei clinici de psihiatrie, clădită recent în preajma Moscovei, pe malul unui rîu, intră un bărbat cu bărbuță ascuțită, îmbrăcat în halat alb. Trei sanitari nu-și luau ochii de la Ivan Nikolaevici, care ședea pe canapea. Poetul Riuhin, grozav de tulburat, era și el acolo. Ștergarele cu care fusese legat Ivan Nikolaevici zăceau maldăr tot acolo, pe canapea. Ivan Nikolaevici avea mîinile și picioarele libere.

Văzîndu-l intrînd pe bărbatul cu bărbuță, Riuhin păli, tuși ușor și spuse sfios:

— Bună seara, doctore.

Doctorul dădu din cap în semn de salut, dar, înclinîndu-se, se uită la Ivan Nikolaevici și nu la Riuhin. Bezdomnii ședea încremenit, cu o expresie răutăcioasă pe față, cu sprîncenele încruntate, și nu

facu nici cea mai mică mișcare când intră doctorul.

— Iată-l, doctore, vorbe Riuhin, nu se știe de ce în șoaptă, pe un ton misterios, aruncând priviri speriate spre Ivan Nikolaevici, iată-l pe cunoscutul poet Ivan Bezdomnîi, vedeți... ne e teamă să nu aibă cumva *delirium tremens*...

— Bea mult ? întreabă printre dinți doctorul.

— Nu, bea și el, din când în când, dar nu așa ca să...

— I se năzăreau cumva gândaci de bucătărie, șobolani, draci sau câini ce umblă de colo-colo ?

— Nu, răspunse Riuhin, înfiorîndu-se, l-am văzut ieri și azi-dimineață... era perfect sănătos.

— Și de ce e numai în izmene ? L-au luat direct din pat ?

— Nu, doctore, a venit în ținuta asta la restaurant...

— Aha, aha, rosti doctorul foarte satisfăcut, și de ce are zgîrjeturi ? S-a bătut cu careva ?

— A căzut de pe gard, iar apoi, la restaurant, l-a atins pe unu... și încă pe cîtiva...

— Așa, așa, zise doctorul și, întorcîndu-se spre Ivan, adăuga : Bună seara !

— Să trăiești, sabotorul ! îi răspunse cu răutate, ridicînd vocea, Ivan.

Riuhin se fîstîci într-atît, încît nu îndrăzni să se uite în ochii prevenitorului doctor. Acesta nu se ofensă defel, ci-și scoase cu un gest familiar, abil, ochelarii, ridică poala halatului, îi ascunse în buzunarul de la spate al pantalonilor, apoi îl întrebă pe Ivan :

— Cîți ani ai ?

— Ia mai duceți-vă dracului cu toții și lăsați-mă în pace ! strigă grosolan Bezdomnîi și-i întoarse spatele.

— De ce te înfurii ? Te-am supărat cu ceva ?

— Am douăzeci și trei de ani, vorbe iritat Ivan, și am să mă plîng împotriva voastră, a tuturor, împotriva ta, păduche ce ești ! i se adresă el lui Riuhin.

— Și de ce anume vrei să te plîngi ?

— De aia că m-au înșfăcat pe mine, om sănătos, și m-au tîrît cu sila aici la casa de nebuni ! îi răspunse mînios Ivan.

În clipa aceea Riuhin se uită la Ivan și îngheță ; poetul nu avea deloc o privire de nebun. Ochii lui, atît de tulburi la „Griboedov“, erau acum ochii lui Ivan de altădată, limpezi de tot. „Aoleu ! gîndi speriat Riuhin. E într-adevăr normal ! Ce aiureală ! Chiar așa, de ce l-am tîrît aici ? E normal, absolut normal, numai atît că are toată mutra zdrelită..."

— Dumneata te afli într-o clinică, vorbe foarte calm medicul, instalîndu-se pe un taburet cu picior metalic lucios, și nu într-o casă de nebuni, într-o clinică, unde, dacă nu e cazul, nimeni n-o să te rețină.

Ivan Nikolaevici îl privi neîncercător cu coada ochiului, dar mormăi :

— Slavă ție, Doamne ! În sfîrșit, văd și eu un om normal printre atîția idiști, dintre care primul este gogomanul și incapabilul de Sașka !

— Cine este acest Sașka incapabil ? se informă medicul.

— El, Riuhin, răspunse Ivan, arătîndu-l cu degetul murdar pe Riuhin.

Poetul nu mai putea de indignare. „Asta-i recunoștința, gîndi el cu amărăciune, pentru tot ce-am făcut pentru dînsul. E o pramatie în toată puterea cuvîntului !“

— Ca mentalitate, un chiaburaș tipic, vorbe Ivan Nikolaevici, dornic să-l demaște cît mai rapid pe Riuhin, și, unde mai pui, e un chiaburaș ce poartă cu abilitate masca de proletar ! Priviți-i figura acră

și confrunțați-o cu acele versuri sonore pe care le-a comis. He-he-he... Aruncați o privire înăuntrul lui, să vedeți ce gânduri zac acolo... rămi uluit! rîse cam sinistru Ivan Nikolaevici.

Riuhin gîfîia, roșu la față, și se gîndea la un singur lucru: încălzise un șarpe la piept, sărise în ajutorul cuiva care se dovedea a fi un dușman înrăit. Și jalea cea mare era că n-avea ce-i face, doar nu putea să se ia la harță cu un bolnav psihic!

— Dar, de fapt, de ce v-au adus la noi? întrebă medicul, după ce ascultase atent toate învinuirile lui Bezdomnii.

— Dracu să-i ia pe nătărăii ăștia! M-au înșfăcat, m-au legat cu un nu știu ce cîrpe și m-au tîrît pînă aici cu camionul!

— Îmi dați voie să vă întreb, de ce ați venit la restaurant numai în cămașă și izmene?

— N-are de ce să vă mire, îi răspunse Ivan. M-am dus să mă scald în riul Moscova, și mi-au șterpelit hainele, lăsîndu-mi porcăria asta! Doar nu era să merg în pielea goală prin Moscova! Am pus pe mine ce-am găsit și eu, pentru că mă grăbeam să ajung la restaurant, la „Griboedov“.

Medicul se uită întrebător la Riuhin, și acesta mormăi posomorît:

— Așa se cheamă restaurantul.

— Aha, se lămuri medicul, dar de ce erați atît de grăbit? Aveați vreo întîlnire importantă?

— Mă zbat să-l prind pe consultant, îi răspunse Ivan Nikolaevici, privind neliniștit în jur.

— Care consultant?

— Îl cunoașteți pe Berlioz? întrebă semnificativ Ivan.

— Compozitorul?...

— Ce compozitor? Ah, da, așa e... Dar nu despre el e vorba. Compozitorul e tizul lui Mișa Berlioz.

Riuhin n-avea deloc chef să vorbească, a trebuit însă să dea explicații.

— Berlioz, secretarul Massolit-ului a fost călcat astă-seară de un tramvai la Patriarșie prudi.

— Nu te băga, dacă nu știi! se supără Ivan. Nu tu, eu am fost acolo cînd s-a întîmplat. El l-a vîrît dinadins sub tramvai.

— L-a împins?

— N-are a face dacă l-a împins sau nu! sări Ivan, furios că ceilalți sînt grei de cap. Unu ca ăsta nici n-are nevoie să împingă! El e în stare să facă niște figuri, mamă, mamă! Știa dinainte că Berlioz va fi călcat de tramvai!

— În afară de dumneavoastră, l-a mai văzut cineva pe acest consultant?

— Tocmai aici e buba, doar Berlioz și cu mine l-am văzut.

— Așa. Și ce măsuri ați luat pentru prinderea asasinului?

Spunînd aceasta, medicul se întoarce și aruncă o privire femeii cu halat alb, ce ședea mai la o parte, în fața unui birou. Aceasta luă un formular și se apucă să-l completeze.

— Ce măsuri? Am luat din bucătărie o lumină-rică.

— Asta? îl întrebă medicul, arătîndu-i lumina-rea ruptă, așezată alături de iconița, pe biroul femeii cu halat alb.

— Chiar asta, și...

— Dar iconița la ce-a servit?

— Mda, iconița... biigui Ivan, înroșindu-se. Iconița, de fapt, i-a speriat cel mai mult, urmă el, arătîndu-l din nou cu degetul pe Riuhin. Adevărul e că el, consultantul, ce să ne mai ascundem după deget... s-a înhăitât cu nocuratul... și nu-l prinzi cu una, cu două.

Sanitarii stăteau acum drepti și nu-și mai luau ochii de la Ivan.

— Mda, urmă poetul, s-a înhăitat! E o realitate irevocabilă. A stat de vorbă personal cu Pilat din Pont. Nu vă mai uitați așa la mine, știu eu ce spun! A văzut tot, și balconul, și palmierii. Într-un cuvânt, ce mai... a fost la Pilat din Pont, garantez eu pentru asta.

— Da, da...

— Ei, și mi-am prins, va să zică, iconița asta în piept și am dat fuga...

În clipa aceea ceasul bătu de două ori.

— Ehehei! exclamă Ivan, sărind de pe canapea. E ora două, și eu îmi pierd timpul cu voi! Iertați-mă, unde aveți telefonul?

— Lăsați-l să telefoneze, ordonă medicul, adresându-se sanitarilor.

Ivan înșfăcă receptorul, în timp ce femeia cu halat alb îl întreba încet pe Riuhin:

— E însurat?

— Celibatar, o informă speriat poetul.

— Sindicalist?

— Da.

— Militia? tipă Ivan în receptor. Militia? To-varășul de serviciu? Dați dispoziție să se trimită cinci motociclete cu mitraliere pentru prinderea unui consultant străin. Cum? Treceți să mă luați, merg cu dumneavoastră... La telefon poetul Bezdomnii, vorbește de la casa de nebuni... Repede, adresa dumneavoastră! ceru el în șoaptă medicului, acoperind receptorul cu palma. Apoi, strigă din nou în receptor: Mă auziți? Alo!... E o nerușinare! vociferă deodată Ivan trântind receptorul de perete.

Apoi se întoarse spre medic, îi întinse mîna, îi aruncă distant un „La revedere” și dădu să plece.

— Nu te supăra, unde vrei să pleci? îl opri medicul, privindu-l în ochi. E noapte târziu, ești numai în cămașă și izmene... Nu te simți bine, rămii la noi.

— Lăsați-mă să trec, se răsti Ivan la sanitarii care se postaseră în dreptul ușii. Îmi dați drumul sau nu? strigă poetul cu glas fioros.

Riuhin începu să tremure, iar femeia apăsă pe un buton și pe suprafața de sticlă a mesei se ivi o cutiută lucioasă de metal și o fiolă.

— Așa, va să zică?! rosti Ivan, aruncînd în jur uitături de fiară încolțită. Atunci... Cu bine!! strigă el și se năpusti cu capul înainte spre storul lăsat al ferestrei.

Urmă un zgomot destul de puternic, dar geamul din spatele storului rămase intact și în clipa următoare Ivan Nikolaevici se zbătea în mîinile sanitarilor. Horcăia, se căznea să-i muște strigînd:

— Așa, va să zică, geamuri din astea ați introdus! Dă-mi drumul!... Dă-mi drumul!...

În mîinile medicului sclipi seringă, cu o singură mișcare, femeia despică mineca, putrezită a bluzei lui Ivan și-i apucă brațul cu o putere deloc feminină. În încăpere se răspîndi miros de eter. Ținut de patru inși, Ivan se muie, și medicul îndemîna tic fosoli acest moment ca să-i înfigă acul în braț. Îl mai ținură pe Ivan cîteva clipe și-l lăsară apoi pe canapea.

— Bandiților! zbiera Ivan, sărind de pe canapea, dar se pomeni din nou instalat la loc.

Îndată ce-i dădură drumul, sări iar în sus, dar de data aceasta se lăasă singur pe canapea. Tăcu, aruncînd priviri sălbatice în jur, apoi căscă pe neașteptate, iar în clipa următoare, zîmbi răutăcios.

— M-au închis totuși aici, zise, apoi mai căscă o dată, se întinse, își puse capul pe pernă, își propti obrazul în pumn precum copiii, și mormăi cu glas somnoros, de data asta fără răutate: Foarte bine...

voi o să plătiți pentru toate astea... v-am prevenit, așa încît faceți cum credeți... Pe mine, în clipa de față însă mă interesează cel mai mult Pilat din Pont... Pilat... aici Ivan închise ochii.

— O baie, rezerva 117 și o gardă permanentă la patul lui, dădu medicul dispoziție, punîndu-și ochelarii.

Riuhin tresări din nou: ușile albe se deschisera fără zgomot, lăsînd să se vadă coridorul luminat de becurile albastre, de noapte. Din coridor fu împins în încăpere un cărucior pe roțile de cauciuc, pe care îl întinseră pe Ivan, ațipit. Apoi căruciorul cu Ivan plecă și ușile se închiseră la loc.

— Doctore, întrebă în șoaptă Riuhin, zguduit, e, va să zică, într-adevăr bolnav?

— O, da, confirmă medicul.

— Dar ce are totuși? urmă sfios Riuhin.

Medicul se uită obosit la Riuhin și-i răspunse cu glas stîns:

— Hiperexcitabilitate nervoasă cu lezarea aparatului vorbirii și al celui motor... interpretațiuni delirante... Un caz complicat, se vede. Presupun că e vorba de schizofrenie. Și, pe deasupra, eulismul...

Riuhin nu pricepu nimic din spusele doctorului, în afară de faptul că situația lui Ivan Nikolaevici era cam albastră; oftă și mai întrebă:

— Dar de ce-o fi vorbind mereu despre nu știu ce consultant?

— A văzut probabil pe cineva, care a produs o impresie puternică asupra imaginației lui bolnave. Sau, poate, o fi avînd o halucinație...

Cîteva minute mai tîrziu, camionul îl ducea pe Riuhin înapoi spre Moscova. Se crăpa de ziuă, și lumina felinarelor nestinse încă de pe șosea era de prisos și neplăcută. Șoferul, furios că pierduse o noapte, gonea cîl îl țineau puterile.

O pădure se desprinsese și rămase undeva în urmă. riul o luă undeva, într-o parte; cîte nu veneau în întîmpinarea camionului! Garduri cu gherete de pază, stive de lemne, stîlpi foarte înalți și piloni, iar în virful pilonilor înșirate niște bobine, apoi mormane de pietriș, pămîntul brăzdat de canale; într-un cuvînt, simțai că Moscova e la doi pași, colo, după cotitură, că îndată va năvăli și te va prinde.

Camionul îl scutura pe Riuhin și-l arunca în toate părțile; buturuga retezată, pe care încerca să și găsească locul, aluneca mereu de sub el. Ștergarele de la restaurant, aruncate în camion de milițian și Pantelei, plecați înainte spre casă cu troleibuzul, se rostogoleau pe platforma camionului. Riuhin încercase întîi să le adune pe toate laolaltă, dar apoi, suierînd printre dinți, cu furie: „da mai ducă-se dracului! În definitiv, ce mă tot sucesc eu ca un dobitoc?...“ le făcu vînt cu piciorul și nu le mai dădu nici o atenție.

Era într-o stare de spirit cumplită. Desigur, vizita la această casă a suferinței lăsase în sufletul lui Riuhin o urmă foarte adîncă. Se străduia să înțeleagă ce anume îl chinuiește. Coridorul cu becurile lui albastre ce-i stăruia în amintire? Gîndul că nu există pe lume nenorocire mai cumplită decît pierderea rațiunii? Da, da, desigur și asta. Dar aceasta era așa, o idee în general. Însă mai era ceva. Oare ce anume? Jignirea, iată ce era. Da, da, vorbele jignitoare pe care Bezdornîi i le aruncase în față. Și nu-l durea faptul că erau jignitoare, ci adevărul pe care-l conțineau.

Poetul nu se mai uita în jurul său, ci, cu privirea pironită în podeaua murdară a camionului, ce se zgîlțuia fără încetare, începu să mormăie ceva, să se vaiete, făcîndu-și reproș peste reproș.

Da, versuri... Are treizeci și doi de ani! Și mai departe? Mai departe același lucru! Va compune câteva poezii pe an. Și o va ține așa până la bătrânețe? Da, până la bătrânețe. Ce-i vor aduce, la urma urmei, aceste poezii? Glorie? „Ce prostie! Cel puțin nu te autoîngela. Niciodată cel care scrie versuri proaste nu va cunoaște gloria. De ce sînt proaste? Mi-a spus adevărul, numai adevărul!” își vorbea necruțător Riuhin.

Intoxicat de această explozie de neurastenii, poetul se clătina, simțind în același timp că platforma nu se mai scutură sub el. Ridică ochii și constată că intrase de mult în Moscova și, mai mult decît atît, că deasupra orașului se ridicau zori, că norul de colo e poleit cu aur, că autocamionul lui stă pe loc, împotmolit în coloana altor mașini, gata să cotească pe un bulevard, și că, la doi pași de el, se înalță pe postamentul său un om de metal, cu capul puțin aplecat într-o parte, privind nepăsător bulevardul.

Gînduri ciudate țîșniră în capul poetului ce se simți dintr-o dată bolnav. „Iată un exemplu de baftă autentică... (Riuhin se sculă în picioare pe platforma camionului și ridică mîna, amenințîndu-l nu se știe de ce pe omul turnat din fontă, care nu făcea nici un rău nimănui) — fiecare pas făcut de el în viață, orice i s-a întîmplat — toate s-au dovedit a fi spre folosul lui, spre gloria lui! Dar ce a făcut el? Nu-mi dau seama... Au oare ceva deosebit cuvintele: «Vîntu-n beznă zburdă...»? ¹ Nu înțeleg!... A avut noroc, da, a avut noroc! (încheie deodată veninos Riuhin și simți în aceeași clipă camionul urnindu-se din loc). A tras în el, da, a tras albgardistul acela, i-a sfîrtecat soldul și i-a asigurat nemurirea.”

Coloana își urmă drumul. Bolnav de-a binelea și chiar îmbătrînit, poetul intra peste cel mult două

minute pe terasa „Griboedov”, care, între timp, se golise. Într-un colț, câteva persoane își beau ultimul pahar. În mijlocul terasei se agita comperul cu tiubeteika pe cap și cu o cupă de șampanie „Abrau” în mîna.

Riuhin, cu maldărul de ștergere în brațe, fu întîmpinat prietenos de Archibald Archibaldovici și eliberat pe dată de cîrpele alea afurisite. De n-ar fi fost atît de chinuit, după cele trăite la clinică și după zgîlțitul din camion, Riuhin ar fi încercat o plăcere deosebită să relateze cum au decurs lucrurile, înflorind povestirea cu amănunte născocite de imaginația sa. Dar în momentul acela nu-i ardea de așa ceva și apoi, cu toate că nu excela prin cine știe ce spirit de observație, acum, după calvarul din camion, Riuhin îl privea pentru prima oară cu luare-aminte pe pirat ce își dădea seama că acestuia, deși îi punea întrebări referitoare la Bezdomnii și chiar exclama: „vai-vai-vai!”, în realitate nu-i păsa defel de soarta lui Ivan Nikolaevici și nu-i era cîtuși de puțin milă de el. „Și bravo lui! Bine face!” gîndi Riuhin, cu o furie cinică autodistrugătoare și, întrerupînd relatarea despre schizofrenie, ceru:

— Archibald Archibaldovici, aș vrea niște votcu-liță...

Piratul arboră o expresie de simpatie, șoptind: — Înțeleg... o clipă numai... și făcu semn unui ospătar.

Peste un sfert de ceas, Riuhin ședea singur-singurel, chircit la o masă, devorînd morun, și bînd votecă, pahar după pahar; își dădea seama și recunoștea că nimic nu se mai putea îndrepta în viața lui și că nu-i mai rămînea decît uitarea.

Poetul își irosise noaptea, în timp ce alții chefuliau și acum își dădea seama că n-o mai putea întoarce. Era de ajuns să ridice capul și să privească spre

¹ Vers din poezia *Seară de iarnă* de A. S. Pușkin.

cer, ca să înțeleagă că noaptea pierise fără putință de întoarcere. Ospătarii, grăbiți, smulgeau fețele de pe mese. Pisicile care se foiau încoace și încolo în jurul terasei aveau un aspect matinal. Poetul simțea năvălind asupra lui, nestăvilită, o nouă zi.

Capitolul 7

UN APARTAMENT PUȚIN SIMPATIC

Dacă a doua zi dimineața, cineva i-ar fi spus lui Steopa Lihodeev: „Steopa, vei fi împușcat dacă nu te scoli chiar în clipa asta!” el ar fi răspuns cu un glas languros, abia auzit: „Împușcați-mă, faceți cu mine ce vreți, eu tot nu mă scol”.

Nu numai că nu-i venea să se scoale, dar i se părea că nu-i în stare nici măcar să deschidă ochii, de teamă că dacă-i va deschide un trăsnet se va năpusti asupra lui sfîrtecîndu-i capul. În cap îi vuia un clopot greu, pete cafenii cu chenar roșu ca focul și reflexe verzui pluteau între globul ochiului și pleoapele închise și, colac peste pupăză, îi era greață, dar o greață pricinuită, pe cît se părea, de sunetele unui patefon sîcîtor.

Steopa se străduia să-și amintească ceva, dar nu-i venea în minte decît un singur lucru: că în ajun, parcă, și nu se știe unde, stătuse cu un șervet de masă în mînă și încercase să sărute o doamnă, promițîndu-i, de altfel, să-i facă o vizită a două zi la orele douăsprezece fix. Doamna îl refuzase, repetînd: „Nu, nu, n-am să fiu acasă!” Steopa însă o ținea una și bună: „Ba eu totuși am să vin!”

Dar cine era doamna, ce oră era acum, ce zi, și în ce lună, Steopa habar n-avea, și, ce era mai rău, nu se putea dumiri, unde se găsește? Se căzni să lămurească măcar acest ultim amanunt și-și dezlipi pleoapa ochiului stîng. În penumbră desluși un reflex tulburii. Recunoscu, în sfîrșit, oglinda mare de perete și își dădu seama că stă culcat pe spate în propriul său pat, mai bine zis în fostul pat al văduvei bijutierului, în dormitorul lui. În clipa următoare, capul îi zvîcni năprasnic și, gemînd cumplit, închise iar ochiul stîng.

Să lămurim lucrurile: Steopa Lihodeev, directorul Teatrului de varietăți, se trezi dimineața în apartamentul pe care-l împărțea cu răposatul Berlioz! Apartamentul era situat într-un imobil cu cinci etaje, cu fațada în trei laturi dînd spre Sadovaia.

Trebuie spus că apartamentul acesta, cu nr. 50, avea de multă vreme o reputație, dacă nu proastă, cel puțin stranie. Cu doi ani în urmă, aparținuse încă văduvei bijutierului de Fougereaie. Anna Franțevna de Fougereaie, o doamnă respectabilă și foarte practică, de vreo cincizeci de ani, închiriasse trei din cele cinci camere ale ei, unui individ pe care îl chema, pare-se, Belomut, și altuia, care-și făcuse uitat numele.

Și iată că de doi ani, în apartamentul cu pricina începură să aibă loc niște evenimente inexplicabile: locatarii lui prinseseră să dispară fără urmă.

Multă vreme, prin casă circulară niște legende cu privire la cei dispăruți și la apartamentul afurisit, apoi la 50 se instalase răposatul Berlioz cu nevasta și acest Steopa cu consoarta lui. Este de la sine înțeles că de îndată ce aceștia doi nimeriră în blestematul apartament, începu să li se întîmple și lor dracu știe ce! În decurs de o lună dispărură amîndouă consoar-

tele. Dar nu fără urmă. Despre consoarta lui Berlioz se povestea că ar fi fost văzută la Harkov cu un maestru de balet, iar a lui Steopa cică ar fi fost descoperită pe strada Bojedomka unde, după cum trănănea lumea, directorul Teatrului de varietăți, uzînd de nenumăratele sale cunoștințe, ar fi reușit să-i facă rost de o cameră, dar cu o condiție: să n-o mai prindă vreodată pe Sadovaia...

Așadar, Steopa gemu. Vru s-o strige pe femeia de serviciu, pe Grunia, să-i ceară un piramidon, dar își dădu totuși seama că astea-s prostii, că Grunia nu are, desigur, nici un piramidon. Încercă să-l cheme în ajutor pe Berlioz, gemu de două ori: „Mișa... Mișa“, dar, după cum vă dați seama și dumneavoastră, nu primi răspuns. În locuința domnea o liniște de mormînt.

Mișcîndu-și degetele de la picioare, Steopa constată că e în ciorapi. Își trecu mîna tremurătoare peste șold, să constate dacă e cu pantaloni sau fără, dar de constatat nu constată. În cele din urmă, dîndu-și seama că e singur și părăsit, că n-are cine să-i vină în ajutor, se hotărî să se ridice, cu prețul oricărui eforturi, fie și supraomenești.

Își dezlipi pleoapele strînse și văzu reflectîndu-se în oglindă o siluetă de om cu părul vîlvoi, cu fața buhăită, năpădită de peri negri, cu ochii umflați, purtînd o cămașă murdară cu guler și cravată, izmene și ciorapi.

Așa se văzu în oglinda mare din perete, iar lîngă oglindă, descoperi un necunoscut, îmbrăcat în negru cu beretă neagră pe cap.

Steopa se așeză în capul oaselor și căscă niște ochi mari, pîtuindu-l pe necunoscut. Tăcerea o întrerupse acesta din urmă, rostind cu glas greoi și accent străin următoarele cuvinte:

— Bună ziua, preasimpaticule Stepan Bogdanovici!

Urmă o pauză, după care, printr-un efort extraordinar de voință, Steopa reuși să articuleze:

— Ce doriți dumneavoastră? și rămase uluit, nerecunoscîndu-și vocea. Cuvîntul „ce“ îl pronunțase cu glas pișigăiat, „doriți“ cu o voce de bas, iar „dumneavoastră“ nu se auzi deloc.

Necunoscutul zîmbi prietenos, scoase la iveală un ceas mare de aur cu un triunghi de briliante pe capac, îl făcu să sune de unsprezece ori și zise:

— E unsprezece. Și exact un ceas de cînd aștept să vă treziți, întru-cît mi-ați fixat să vin la dumneavoastră la orele zece. Iată-mă!

Steopa bijbii cu mîna pe scaunul de lîngă pat, dădu de pantaloni și șopti:

— Iertați-mă! apoi, după ce îi îmbrăcă, urmă întrebător, cu glas răgușit: Spuneți-mi, vă rog, numele dumneavoastră.

Îi venea greu să vorbească. La fiecă cuvînt avea senzația că cineva îi înfige un ac în creier, provocîndu-i o durere infernală.

— Cum? Și numele mi l-ați uitat? se miră necunoscutul, zîmbind.

— Iertați-mă... hîrîi Steopa, simțind că mahnirea îi oferă un dărniceu un nou simptom: i se păru că poadeaua din preajma patului pierise nu se știe unde și că îndată va zbura cu capul în jos, la mama dracului, în iad.

— Dragă Stepan Bogdanovici, i se adresă din nou vizitatorul, zîmbind perspieace. Nu vă ajuta nici un piramidon. Urmați principiul vechi și înțelept: cui pe cui se scoate. Singurul remediu care vă va readuce la viață constă în două păhărele de votcă urmate de o gustare caldută și picantă.

Steopa era șiret și, oricît de bolnav se simțea, realiză că, din moment ce fusese găsit în halul ăsta, trebuie să facă mărturisiri complete.

— Să spun sincer, începu el, abia mișcându-și limba din gură, ieri, un pic am...

— Nici un cuvânt în plus! îl opri vizitatorul și se retrase, cu fotoliu cu tot, într-un alt colț al odăii...

Holbînd ochii, Steopa zări pe o măsuță mică o tavă pe care se aflau piine albă tăiată felii, icre negre, ciuperci marinate într-o farfurioară, mai era ceva și într-o cratiță și, în sfîrșit, votca, în clondirul voluminos al văduvei bijutierului. În mod deosebit, pe Steopa îl ului clondirul, rece și aburit. Deși era explicabil, deoarece stătea într-un recipient plin cu bucăți de gheață. Într-un cuvînt, totul fusese pregătit curat, de o mînă iscusită.

Necunoscutul nu dădu răgaz uimirii lui Steopa să ia proporții exagerate și-i turnă cu îndemînare o jumătate de stacană de votcă.

— Și dumneavoastră? piui Steopa.

— Cu plăcere!

Cu o mînă tremurătoare, Steopa duse paharul la gură, în timp ce necunoscutul înghiți dintr-o suflare conținutul paharului său. Mestecînd icrele, Steopa stoarse cu chiu, cu vai cîteva cuvinte:

— Dar dumneavoastră, de ce... nu gustați nimic!?

— Vă mulțumesc, nu iau niciodată gustări, îi răspunse necunoscutul și iar turnă în stacane.

Ridicără capacul cratiței — conținea crenvurști în sos de tomate.

Și iată că petele acelea verzi se topiră în fața ochilor lui Steopa, cuvintele îi reveniră pe buze și, mai ales, își aminti cîte ceva. Anume, că în ajun fusese la stațiunea Shodnea, la vila lui Hustov — autorul de scheciuri, unde acest Hustov îl dusesse pe Steopa cu un taxi. Își aminti chiar cum tocmiseră taxiul, în fața hotelului „Metropol“, și că mai era cu ei și un

actor, sau poate că nu era actor... unul cu patefonul într-o valijioară. Da, da, da, la vilă se petrecuse totul! Își aducea aminte că, de cîte ori puneau să cînte patefonul —, cîinii se porneau pe urlat. Numai doamna pe care Steopa dăduse s-o sărute rămînea o enigmă... naiba știe cine era... lucra la radio, pare-se, sau poate că nu...

În felul acesta, treptat, ziua precedentă se contura mai limpede; pe Steopa însă îl interesa acum mult mai mult ziua prezentă și, în special, apariția necunoscutului în dormitorul său, și unde mai pui — cu gustări și cu votcă. Iată dar ce-ar fi fost bine să lămurească!

— Ei, acum sper că v-ați amintit numele meu!

Drept răspuns, Steopa își desfăcu mîinile a neputință, zîmbind rușinat.

— Bine, dar asta întrece orice măsură! Simt că după votcă ați băut porto! Scuzați-mă, dar așa ceva nu se face!

— Țin să vă rog ca asta să rămînă între noi, rosti lingușitor Steopa.

— O; desigur, desigur! Însă pentru Hustov, bineînțeles, eu nu pot garanta.

— Cum, îl cunoașteți pe Hustov?

— L-am zărit în treacăt pe acest individ, ieri, în cabinetul dumneavoastră, dar este de ajuns să-i privești o dată, fugitiv, fizionomia, ca să-ți dai seama că nu-i altceva decît o canalie, un intrigant, un oportunist și un lingău.

„Are perfectă dreptate!“ gîndi în sinea sa Steopa, uluit de o definiție atît de exactă și de concisă a persoanei lui Hustov.

Ziua de ieri se reconstitua crîmpei cu crîmpei, totuși neliniștea nu-l părăsea pe directorul Teatrului de varietăți. Adevărul era că în această zi de ieri

se căsca un gol, un gol uriaș, întunecat. Credeți ce vreți, dar pe acest necunoscut cu beretă Steopa nu-l văzuse cu o zi înainte în cabinetul său.

— Woland, profesor de magie neagră, se prezentă autoritar vizitatorului, văzînd eforturile zadarnice ale gazdei de a-și aminti de dînsul, și-i povesti cum se petrecuse totul.

În ajun, sosise din străinătate la Moscova și se prezentase numai decît la Steopa, propunîndu-i să dea spectacolul său la Teatrul de varietăți. Steopa telefonase la Comisia regională de spectacole, unde reușise să rezolve problema (auzînd acestea, Steopa păli, clipind des din ochi), după care încheiase cu profesorul Woland un contract pentru șapte spectacole (Steopa căsca gura mare), cîzînd de acord amîndoi ca profesorul Woland să vină la el acasă a doua zi dimineața, la orele zece, în vederea precizării detaliilor. Și Woland venise. Ajuns la domiciliul lui Steopa, fusese întîmpinat de Grunia, femeia de serviciu, care îi explicase că tocmai atunci picase și ea, că lucrează cu ziua, că Berlioz nu este acasă, iar în cazul cînd oaspetele dorește să-l vadă pe Stepan Bogdanovici, n-are decît să poștească chiar în dormitorul dumnealui. Stepan Bogdanovici are un somn atît de adînc, încît ea, Grunia, nu se încumetă să-l trezească. Văzînd halul în care se afla Stepan Bogdanovici, artistul o trimisese pe Grunia la cel mai apropiat magazin alimentar să cumpere votcă și gustări, apoi la farmacie după gheață și...

— Permiteți-mi să vă restituî banii cheltuiți, schemă Steopa distrus, căutîndu-și portofelul.

— O, se poate, pentru asemenea fleacuri! exclamă artistul și nici nu voi să mai audă de așa ceva.

Prin urmare, se lămurise de unde proveneau votcă și gustarea, totuși și-era mai mare mila să te uiți

la Steopa: nu-și amintea deloc povestea cu contractul și, să-l tai, să-l omori, dar nu-l văzuse în ajun pe acest Woland. Hustov, da, trecuse pe la el, dar Woland nici vorbă.

— Permiteți-mi să mă uit un pic la contract, se rugă Steopa încetișor.

— Poftiți, poftiți, uitați-vă.

Steopa cercetă hirtia și îngheță. Toate erau întocmai cum scrie la carte: în primul rînd, propria lui semnătură, dată dracului... apoi, pieziș, apostila directorului financiar, Rimski, cu aprobarea acestuia de a i se avansa zece mii de ruble artistului Woland în contul sumei de treizeci și cinci de mii de ruble ce i se cuvenea pentru șapte spectacole. Mai mult decît atît, tot acolo, Woland confirma primirea banilor și semna pentru aceste zece mii!

„Ce-i asta?” se gîndi nefericitul Steopa, simțînd că-l apucă amețeala. Niște lapsusuri sinistre în memoria sa! Se înțelege de la sine că, după ce i se prezentase contractul, orice manifestări de mirare ar fi fost de-a dreptul deplasate... Îi ceru musafirului permisiunea să se retragă o clipă și, cum era, în ciorapi, alergă în vestiar, la telefon. Pe drum, strigă, cu ochii spre ușa bucătăriei:

— Grunia!

Nu primi nici un răspuns. Se uită la ușa ce da din vestiar în cabinetul lui Berlioz și, cum se zice, încremeni ca o stană de piatră. Pe clanța ușii atîrna, prins de o sfoară, un sigiliu uriaș.

„*Bonjour*, răni cineva în capul lui Steopa. Numai asta mai lipsea!” De-aici, gîndurile lui Steopa porniră pe o dublă cale, dar, după cum se întîmplă întotdeauna în momentul unei catastrofe, toate în aceeași direcție, și, în general, dracu știe unde. E greu de

redat harababura din capul lui Steopa! Nu era destul drăcovenia cu bereta neagră, votca la gheață și neverosimilul contract. Poftim, colac peste pupăză, sigiliu pe ușă! Cu alte cuvinte, oricui ați spune că Berlioz a făcut una boacănă n-o să creadă, zău, zău n-o să creadă! Bine, dar sigiliul — iată-l! M-da...

Și atunci începură să mișune în capul lui Steopa gânduri, din cele mai neplăcute, despre un articol pe care el, ca un făcut, i-l băgase pe gît lui Mihail Alexandrovici, să-l publice într-o revistă. Și articolul, între noi fie spus, era aiurit! Nu merita atenție, și nici cine știe ce parale nu luase pe el...

Imediat după amintirile legate de articol îi veni în minte o convorbire dubioasă, care avusese loc, după cîte își amintea, la douăzeci și patru aprilie, seara, tot în locuința lor, în sufragerie, în timp ce Steopa lua masa cu Mihail Alexandrovici. Desigur, acestei discuții nu i se poate spune dubioasă, chiar în adevăratul sens al cuvîntului (nu s-ar fi lăsat Steopa atras într-o asemenea discuție), era însă o discuție pe o temă oarecare. Se putea foarte bine; oameni buni, nici să n-o fi deschis. Înainte de sigilarea ușii, discuția n-ar fi fost, desigur, decît un fapt neînsemnat, dar, odată ce s-a pus acest sigiliu...

„Ah, Berlioz, Berlioz! clocoteau gândurile în mintea lui Steopa. Nu pricep în ruptul capului!”

Dar n-avea timp să se vaete prea mult și formă numărul directorului financiar Rimski de la Teatrul de varietăți. Situația lui Steopa era din cale-afară de delicată: în primul rînd, străinul putea să se ofenseze văzînd că-l verifică, după ce omul îi arătase contractul, și-apoi, îi venea extrem de greu să vorbească cu directorul financiar. Într-adevăr, doar nu era să-l întrebe: „Spune-mi, te rog, am

încheiat eu ieri un contract în valoare de treizeci și cinci de mii de ruble cu un profesor de magie neagră?” Nu, nu se putea!

— Da! auzi în receptor glasul tăios, neplăcut al lui Rimski.

— Bună ziua, Grigori Danilovici, vorbi încetîșor Steopa Lihodeev. Uite despre ce-i vorba... hm... hm... se află la mîine asta... ă... artistul Woland. În acest sens... am vrut să te întreb, ce se aude cu spectacolul de astă-seară?...

— Vorbiți de magul negru? făcu Rimski în receptor. Îndată vom avea afișele.

— Aha, zise cu glas stîns Steopa, bine, la revedere, deocamdată...

— Veniți repede? se interesea Rimski.

— Peste o jumătate de ceas, făgădui Steopa și, după ce puse la loc receptorul, își prinse capul înfierbîntat în mîini.

Era de rău! Ce se întîmplase cu memoria lui, oameni buni? Spuneți!

Nu mai putea întîrzia în vestiar și își făcu pe dată un plan: să mascheze prin toate mijloacele faptul că devenise atît de uituc și, în primul rînd, să-l tragă de limbă pe străin, fără ca acesta să-și dea seama, ce intenționează el, de fapt, să prezinte astăzi pe scena Teatrului de varietăți a cărui conducere îi fusese încredințată lui Steopa.

La acest gînd, se întoarse, dar în oglinda din vestiar, de mult neștersă de leneșa Grunia, văzu deslușit un individ ciudat, lung cît o prăjină și cu *pinçe-nez* pe nas. (O, dacă ar fi fost acolo Ivan Nikolaevici! L-ar fi recunoscut imediat pe tipul ăsta. Necunoscutul însă, după ce se reflectă în oglindă, pieri. Neliniștit la culme, Steopa privi lung în adîncul

vestiarului și fu zguduit din nou, pentru că în oglindă văzu apoi, trecînd și dispărînd, un motan negru mătăhălos.

Steopa simți cum inima dă să i se rupă în piept. Se clătina gata să cadă.

„Ce-i asta? gîndi. Nu cumva sînt pe cale să înnebunesc? de unde aceste vedenii?” Aruncă ochii în vestiar și strigă speriat:

— Grunia! Ce-i cu motanul ăsta care se plimbă la noi prin casă? De unde-i? Și mai e cineva.

— Nu vă neliniștiți, Stepan Bogdanovici, răsună un glas, dar nu al Gruniei, ci al musafirului din dormitor. Motanul e al meu. Nu vă enervați. Iar Grunia nu-i aici, am expediat-o la Voronej. Se plîngea că ați tras-o pe sfoară cu concediul; nu i l-ați dat.

Cuvintele acestea sunară atît de neașteptat și de stupid, încît Steopa își spusese că nu auzise bine. Zăpăcit la culme, se întoarse în dormitor și încremeni în prag. I se ridică părul măciucă, și pe frunte îi apărură broboane mici de sudoare.

Musafirul nu mai era singur în dormitor, ci cu o societate întreagă; în celălalt fotoliu ședea tipul care i se năzărise lui Steopa în oglinda din vestiar. Acum îl vedea limpede de tot: o mustăcioară pufoasă, un geam al *pince-nez*-ului sclipind viu, iar celălalt lipsă. Dar se constatară în dormitor lucruri mai albastre: pe un puf al văduvei bijutierului stătea tolănit într-o poză neobrazată un al treilea; și anume un motan negru de dimensiuni înspăimîntătoare, cu un pahar de votcă într-o labă și cu furculița, pe care apucase s-o înfigă într-o ciupercă marinată, în cealaltă.

Lumiņa, slabă și așa în dormitor, începu să se stingă de-a binelea în ochii lui Steopa.

„Iată, așadar, cum înnebunesc oamenii...” îi trecu prin mnite, și, ca să nu cadă, se prinse cu mîinile de uscior.

— Văd că sînteți oarecum mirat, scumpe Stepan Bogdanovici? îl întrebă Woland pe Steopa, căruia îi clănțaneau dinții de spaimă. Dar, de fapt, n-aveți de ce să vă mirați; este suita mea.

Tocmai în clipa aceea motanul dădu pe gît votca, și mîna lui Steopa lunecă pe uscior în jos.

— Și suita asta cere un loc în spațiu, urmă Woland așa încît unul din noi este de prisos în acest apartament. Și mi se pare că acest cineva de prisos sînteți tocmai dumneavoastră.

— Dumnealor, dumnealor! cîntă cu glas de tap prăjina cadrilată, vorbind despre Steopa la plural. În general, în ultima vreme, dumnealor numai de porcării se țin. Se bețivesc, se încurcă cu femei, profitînd de poziția pe care o au, toată ziua nu fac nimic și nici nu pot face, pentru că habar n-au, nu se pricepe defel la treaba ce le-a fost încredințată. Și-i duc cu preșul pe cei mari!

— Folosește aiurea, unde vrei și unde nu vrei, mașina statului! sări cu pîra motanul, mestecînd ciuperca.

Și atunci cînd Steopa lunecă pe podea, și cu o mîna neputincioasă zgîrie usciorul, avu loc a patra apariție.

Direct din oglinda fixată în perete apăru un ins mic, dar neobișnuit de lat în umeri, cu gambetă pe cap și cu un colț care, ieșindu-i din gură, îi slutea mutră — și așa neînchipuit de hidoasă și de respingătoare. Pe deasupra, avea și părul roșu ca para focului.

— În general, se băgă pe fir tipul nou apărut, nu pricepe cum de-a ajuns director — roșcatul vorbea tot mai fonfăit — e director cum sînt eu arhiereu.

— N-ai mără de arhieru, Azazello, interveni motanul, punindu-și crenguri în farfurie...

— Asta și spun, fonfai roșcatul și, întorcându-se spre Woland, adăugă respectuos: Îmi îngăduiți, *messire*, să-l arunc afară din Moscova la toți dracii?

— Zit!! răcnă deodată motanul, și blana i se zbirli.

Dormitorul porni să se învîrtească în jurul lui Steopa. Acesta se lovi cu capul de uscior și, pierzându-și cunoștința, își zise: „Mor...”

Dar nu muri. Întredeschizind ochii, se văzu stînd pe ceva de piatră. În jurul lui auzi un vuiet. Cînd deschise ochii, în toată legea, își dădu seama că vîjește marea și, chiar mai mult decît atît, valurile se leagănă la picioarele lui, că, într-un cuvînt, șade chiar la capatul unui dig, deasupra lui se înalță un cer albastru sclipitor, iar îndărăt se așterne un oraș alb, așezat pe crestele unor munți.

Neștiind cum se procedează în asemenea cazuri, Steopa se ridică pe picioarele ce i se zgîlțiau de frică și porni spre țarm.

Pe dig, stătea un tip care fuma și scuipa în mare. Se uită la Steopa buimac și încetă să mai scuipe.

Atunci, Steopa, lăsîndu-se în genunchi în fața fumătorului necunoscut, îl întrebă:

— Vă implor, spuneți-mi, ce oraș este ăsta?

— Ei, asta-i, știi că ai haz! dădu replica fumătorul fără suflut.

— Nu sînt beat, îl încredință cu glas răgușit Steopa, mi s-a întîmplat ceva, sînt bolnav... Unde mă aflu? Ce oraș e aici?

— Ei, Ialta, e bine?...

Steopa oftă încetîșor, căzu pe-o parte, lovindu-se cu capul de piatra caldă a digului și-și pierdu cunoștința.

DUELUL DINTRE PROFESOR ȘI POET

În timp ce la Ialta Steopa își pierduse cunoștința, adică pe la orele unsprezece și jumătate, Ivan Nikolaevici Bezdomnii își revenea în simțiri, trezindu-se după un somn adînc și îndelungat. Cîtăva vreme se strădui să-și dea seama cum nimerise în camera necunoscută cu pereții albi, cu o noptieră stranie dintr-un metal alburiu și cu storuri albe; în spatele căroră se ghicea soarele.

Ivan își scutură capul, se convinse că nu-l doare și-și aminti că se află într-o clinică. Acest gînd atrase după sine amintirea morții năprasnice a lui Berlioz, dar de data aceasta ea nu-i mai provocă o emoție puternică. După ce dormise pe săturate, Ivan Nikolaevici devenise mai calm, și mintea lui lucra mai limpede. Rămase un timp nemișcat, întins pe patul moale, comod, cu arcuiri, într-un așternut alb ca neaua. Descoperi chiar lîngă el butonul soneriei. Din obișnuința de a atinge lucrurile fără să fie nevoie, apăsă pe buton. Se aștepta să audă soneria sau să apară cineva; dar se produsese cu totul altceva.

La picioarele patului se aprinse un cilindru mat, pe care scria: „Apă”. După cîteva clipe, cilindrul începu să se rotească — pînă cînd răsări inscripția: „Îngrijitoarea”. Se înțelege că ingeniosul cilindru îl uimi pe Ivan. Inscriptiei „Îngrijitoarea” îi luă locul inscripția „Cheamă medicul”.

„Hm”... rosti Ivan, neștiind ce să facă mai departe cu cilindrul. Dar, întîmplător, avu noroc. Mai apăsă o dată pe buton la inscripția „Felcerița”: drept răspuns se auzi un țîrîit ușor, cilindrul își opri ro-

tațiile și se stinse, iar în cameră intră o femeie cu forme pline, simpatică, îmbrăcată cu halat alb.

— Bună dimineața ! îi spuse ea.

Poetul nu-i răspunse, socotind această urare nelalocul ei în condițiile date. Păi chiar așa, bagă un om sănătos la balamuc și se mai și poartă ca și când așa s-ar cuveni.

Cu aceeași expresie blajină pe față, printr-o apăsare pe buton, femeia ridică storul și, prin grilajul ușor și rar, ce ajungea pînă la podea, în cameră năvăli soarele. De partea cealaltă a grilajului se deschidea un balcon ; mai departe, malul șerpuitor al râului, iar dincolo de râu, o pădure veselă de pini.

— Poștiți, vă așteapta baia, îl invită femeia pe poet și, la un gest al mîinilor ei, se desfăcu un perete interior, ce ascundea o cameră de baie și o toaletă perfect amenajată.

Deși luase hotărîrea să nu vorbească cu femeia, Ivan nu se putu abține și, văzînd cum apa se rostogolește din robinetul sclipitor în cadă într-un șuvoi puternic, zise cu ironie :

— Io-te-te ! Ca la „Metropol“ !...

— O, nu, replică femeia cu mîndrie, e mult mai bine. O amenajare ca la noi nu găsești nicăieri, nici în străinătate. Medicii și oamenii de știință vin special să vadă clinica noastră. În fiecare zi ne vizitează turiști străini.

Auzind cuvîntul „turiști străini“, poetul își aminti îndată de „consultantul“ din ajun, se posomori, se uită pe sub sprîncene la felceriță și zise :

— Turiști străini ! Mă uit cum vă dați cu toții în vînt după turiștii străini ! Printre ei, în trecut fie spus, întîlnești de tot soiul ! Ieri, de pildă, am făcut cunoștință cu unul — mamă-mamă !

Era cît pe ce să înceapă povestirea despre Pilat din Pont, dar se stăpîni, dîndu-și seama că pe femeie

n-are s-o intereseze povestirea lui, că oricum n-o să-l poată ajuta.

După ce se îmbăie, Ivan Nikolaevici primi absolut tot ce e necesar unui bărbat după baie : o cămașă caldă, o pereche de izmene, ciorapi. Dar nu numai atît : deschizînd ușa unui dulăpior și invitîndu-l cu un gest să se uite înăuntru, femeia îl întrebă :

— Ce doriți să îmbrăcați — halătelul sau pijamăluța ?

Țîntuit în acest nou lăcaș, Ivan abia-și stăpîni uimirea auzind tonul din cale-afară de familiar al femeii și, în tăcere, arată cu degetul pijamaua dintr-un barchet roșu ca focul.

După aceea, Ivan Nikolaevici fu condus pe un coridor pustiu și tăcut, unde nu-ți auzai nici pașii, și introdus într-un cabinet uriaș. Întrucît luase hotărîrea să trateze cu ironie tot ce vede în clădirea aceasta atît de uimitor amenajată, boteză pe loc în sinea sa acest cabinet „bucătărie mecanizată“.

Și pe bună dreptate. Aici tronau dulapuri și dulăpioare de sticlă pline cu instrumente nichelate, strălucitoare. Se înălțau niște fotolii cu forme nespuse de complicate, lămpî pîntecoase cu globuri sclipitoare, o sumedenie de sticlute, arzătoare, fire electrice și niște aparate cu destinație absolut necunoscută.

În acest cabinet, pe Ivan îl luară în primire trei inși — două femei și un bărbat, toți trei în alb. Pentru început, îl duseră într-un colț, la măsura, cu scopul vădit de a-l trage de limbă.

Ivan se apucă să cîntărească situația. Avea trei căi de ales. Îl tenta, din cale-afară, prima : să se repeadă asupra acestor lămpi și obiecte complicate și întortocheate, să le spargă dracului, exprimîndu-și în felul acesta protestul împotriva faptului că este reținut fără motiv. Dar Ivan cel de astăzi se deose-

bea considerabil de Ivan cel de ieri și prima cale i se părură oarecum problematică: dacă o urmează, mai știi, ei ar putea rămâne la ideea că nu-i decît un nebun furios. De aceea renunță la prima variantă. Cea de a doua era să înceapă neîntîrziat povestirea despre consultant și Pilat din Pont. Dar experiența din ajun îi arătase că această povestire nu este crezută sau este înțeleasă denaturat. De aceea renunță și la această variantă, hotărînd s-o aleagă pe cea de-a treia — să se închidă într-o mîndră tăcere.

Nu reuși să-și ducă la împlinire decît parțial planul, căci trebui, vrînd-nevrînd, să răspundă, deși încruntat și cu zgîrcenie, la o serie de întrebări.

Îl iscodiră cu privire la absolut toate amănuntele vieții lui din trecut, interesîndu-se chiar cînd și cum se îmbolnăvisese de scarlatină, ceea ce se întîmplase cu cincisprezece ani în urmă. Întrucît pentru toate aceste amănunte a fost nevoie să se înnegrească o pagină întreagă, întoarseră fila, și una din femei, îmbrăcată în alb, se năpusti cu întrebările privind familia poetului. Începu o peltea plictisitoare: cine murise, cînd și din ce cauză, dacă nu băuse, dacă nu suferise de vreo boală venerică și altele de acest fel.

În încheiere, îl rugară să povestească întîmplarea din ajun, petrecută la Patriarșie prudi, fără să-l piseze prea mult, și nu se arătară surprinși auzind relatarea despre Pilat din Pont.

Apoi femeia îl dădu pe mîna bărbatului care făcuse de cu totul alte procedee, fără să-l mai ia la întrebări. Îi măsură poetului temperatura, îi numără bătăile pulsului, îl privi în ochi, luminîndu-i cu o lampă specială. Apoi, bărbatului îi veni în ajutor cealaltă femeie și amîndoi îl împunseră cu un ac în spinare, dar fără să-l doară, schițară pe pielea pieptului cu mînerul unui ciocănel niște semne, îi ciocăniră genunchii, ceea ce făcu să-i salte în sus picioarele, îi

împunseră degetul, luîndu-i sînge, îl împunseră la încheietura cotului și-i strînseră brațul cu niște brățări de cauciuc...

Ivan nu făcea decît să zîmbească în sinea lui cu o amară ironie, gîndindu-se cît de stupid și de ciudat se brodiseră toate. Închipuți-vă numai! Voise să-i prevină pe toți că-i amenință un pericol din partea consultantului necunoscut; își propusese să-l prindă — și care-i rezultatul? Cu ce s-a ales? A nimerit într-un cabinet misterios ca să povestească tot soiul de aiureli despre unchiul Feodor care locuise pe vremuri la Vologda și bea de stîngea. In suportabil de stupid!

În cele din urmă, cei trei îi dădură drumul și fu condus înapoi, în camera lui, unde primi o ceașcă de cafea, două ouă la capac și pîine albă cu unt. După ce mîncă, hotărî să-l aștepte pe mai-marele acestei instituții, din partea căruia spera să se bucure de atenție și dreptate.

Nu așteptă degeaba; îndată după micul dejun, ușa se deschise și în rezerva lui Ivan intră o groază de lume — toți în halate albe. În fruntea tuturor venea un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, proaspăt bărbierit, ca actorii, cu ochi frumoși, plăcuți, dar pătrunzători, cu maniere elegante, politicoase. Toată suita îl înconjura cu atenție și respect, de aceea își făcu o intrare foarte solemnă. „Ca Pilat din Pont!” gîndi Ivan.

Da, incontestabil, era șeful al mare. El se lăsă pe un taburet, în timp ce ceilalți rămaseră în picioare.

— Doctor Stravinski, se prezentă el lui Ivan, aruncîndu-i o privire prietenoasă.

— Poftim, Alexandr Nikolaevici, zise încet cineva cu o bărbuță îngrijită, și-i întinse șefului al mare foaia de observație a lui Ivan.

„Mi-au ticluit un coșcoagea dosar“, constată Ivan. Iar șeful al mare parcursese în fugă foaia, mormăind: „Mda, mda...“, și schimbă cu ceilalți câteva fraze într-o limbă puțin cunoscută. „Și latinește vorbește ca Pilat“, gândi trist Ivan. În clipa următoare, un cuvânt auzit îl făcu să tresară; cuvântul „schizofrenie“, rostit în ajun de străinul blestemat la Patriarșie prudi, și repetat acum, aici, de profesorul Stravinski. „Și pe asta a știut-o!“ gândi plin de neliniște Ivan.

Șeful al mare își luase, pesemne, obiceiul să fie întotdeauna de acord în toate și orice i-ar spune cei din jur — să se bucure; își exprima acordul sau bucuria repetând întruna: „Perfect, perfect“...

— Perfect! zise Stravinski înapoiind cuiva foaia și, întorcându-se spre Ivan, îl întreabă:

— Ești poet?

— Da, sînt poet, îi răspunse posomorît Ivan și simți, ca niciodată, un inexplicabil dezgust pentru poezie, iar propriile sale versuri, pe care și le aminti în clipa următoare, i se părură dezagreabile.

Cu fața crispată, se adresă la rîndul său lui Stravinski:

— Sînteți profesor?

La care Stravinski dădu din cap prevenitor.

— Și sînteți cel mai mare aici?

Stravinski dădu iar din cap, afirmativ.

— Trebuie să stau de vorbă cu dumneavoastră, îi declară cu înțeles Ivan Nikolaevici.

— Pentru asta am venit, se grăbi să-i răspundă Stravinski.

— Iată ce vreau să vă spun, începu Ivan, simțind că a venit clipa hotărîtoare: mă țin de nebun aici și nimeni nu vrea să mă asculte!

— Ba o să vă ascultăm cu toată atenția, ripostă pe un ton grav și liniștitor profesorul, și n-o să permitem nimănui să vă socoată nebun.

— Atunci, ascultați-mă: aseară, m-am întîlnit la Patriarșie prudi cu un personaj misterios, nu-s sigur dacă-i străin ori nu, care a știut dinainte că Berlioz va muri și l-a văzut personal pe Pilat din Pont.

Cei din suita profesorului îl ascultau pe poet muți și încremeniți.

— Pe Pilat? Cel care a trăit pe vremea lui Isus Christos? întreabă Stravinski, privindu-l pe Ivan printre gene.

— Chiar acela.

— Așa, se lămuri Stravinski, și acest Berlioz a căzut sub tramvai și a murit?

— Exact, chiar pe el l-a călcat tramvaiul, aseară, de față cu mine, la Patriarșie prudi, iar cetățeanul ăsta misterios...

— Cunoștința lui Pilat din Pont? întreabă Stravinski, care era, se vede, tare ager la minte.

— El, confirmă Ivan, observîndu-l pe Stravinski. Ca să știți, el a zis mai dinainte că Annușka a vărsat pe jos uleiul de floarea-soarelui... Și Berlioz a alunecat tocmai pe locul acela! Ce ziceți de asta? se întresă pe un ton semnificativ Ivan, sperînd să producă o adîncă impresie asupra profesorului.

Dar vorbele lui nu produsese nici un efect. Stravinski îi puse cît se poate de firesc următoarea întrebare:

— Dar cine e Annușka?

Întrebarea avu darul să-l amărasească un pic pe poet; fața lui se schimonosi.

— Annușka e fără importanță în toată istoria asta, rosti el, enervîndu-se. Dracu știe cine o fi. O toantă oarecare de pe Sadovaia. Important este că

el a știut dinainte, vă dați seama, a știut dinainte despre uleiul de floarea-soarelui! Mă înțelegeți ce spun?

— Te înțeleg perfect, îi răspunse foarte serios Stravinski și, atingînd ușor cu mîna genunchiul poetului, adăugă: nu te enerva, fii calm și continuă.

— Continui, zise Ivan străduindu-se să găsească tonul potrivit și știind din experiența-i amară că numai calmul îi poate ajuta, și ziceam că acest tip fioros (și trebuie să știți că minte, pentru că nu-i consultant) are în el o putere cu totul neobișnuită!... Dacă-l fugărești, de pildă, este cu neputință să-l ajungi din urmă... Și mai sînt cu el doi și aia-s grozavi, numai în alt gen: unul din ei, lung, cu geamurile ochelarilor sparte, iar perechea lui, un motan de dimensiuni fabuloase, călătorește absolut singur cu tramvaiul. Afară de asta — Ivan, pe care nimeni nu-l întrerupea, vorbea cu tot mai multă înflăcărare și convingere — a fost personal în balconul lui Pilat din Pont, lucru indiscutabil. Ce înseamnă asta, vă întreb. Trebuie arestat numaidecît, altfel o să dezlănțuie niște nenorociri de nedescris.

— Arestarea lui urmărești dumneata să obții? Te-am înțeles bine? întrebă Stravinski.

„E înțelept, gîndi Ivan, trebuie să recunoaștem că și printre intelectuali poți întîlni oameni de o înțelepciune sclipitoare, faptul acesta-i incontestabil“, și răspunse:

— Întocmai! Și-apoi, gîndiți-vă și dumneavoastră, s-ar putea altfel? Cînd colo, iată, sînt reținut aici cu forța, mi se bagă o lampă aprinsă drept în ochi, mi se face baie, mă tot descos ăștia, nu știu de ce, despre unchiul Fedea!... Iar el, bietul, e de mult pe lumea ailaltă. Așadar, cer insistent să mi se dea imediat drumul!

— Da, perfect, perfect! făcu Stravinski. Iată că s-au lămurit toate. Într-adevăr, ce rost are să reținem în spital un om sănătos? Bine, am să-ți fac îndată ieșirea, dacă ai să-mi spui că ești normal. Nu trebuie să-mi dovedești, ci să spui numai. Așadar, ești normal?

— Se lăasă o liniște desăvîrșită; femeia cea grasă, care dimineată îl îngrijise pe Ivan, îl privi cu venerație pe profesor, în timp ce Ivan își zise din nou în sine sa: „E realmente înțelept!“

Îi plăcuse mult propunerea profesorului, dar, înainte de a-i răspunde, medită îndelung, încrețindu-și fruntea, și, în cele din urmă, spuse ferm:

— Sînt normal.

— Ei, perfect, exclamă cu ușurare Stravinski, și, dacă-i așa, haide să raționăm logic! Să luăm, de pildă, ziua dumitale de ieri. Se întoarse și cineva îi întinse neîntîrziat foaia de observație a lui Ivan. În căutarea necunoscutului care ți s-a prezentat ca fiind o cunoștință a lui Pilat din Pont, ai făcut ieri următoarele: (Stravinski începu să numere pe degete, privind cînd în foaia de observație, cînd la Ivan.) Ți-ai agățat pe piept o iconiță. Așa-i?

— Așa-i, încuviință posomorit poetul.

— Ai căzut de pe gard, te-ai rănit la față. Așa e? Ai apărut la restaurant numai în cămașă și izmene, ținînd o lumînare aprinsă în mînă, și acolo ai bătut pe cineva. La noi te-au adus legat. Aici fiind, ai telefonat la miliție și ai cerut să se trimită niște mitraliere. Apoi ai făcut tentativa să te arunci pe fereastră. Așa e? Se pune întrebarea: procedînd în felul acesta, e oare posibil să prinzi sau să arestezi pe cineva? Și, dacă ești un om normal, singur ai să

răspunzi : în nici un caz. Vrei să pleci de aici ?
Poftim. Dar, dă-mi voie să te întreb, unde te duci ?

— La miliție, bineînțeles, răspunse Ivan, de data aceasta nu chiar atât de ferm și cam fistîcîndu-se sub privirea profesorului.

— Direct de aici ?

— Îhî...

— Dar pe-acasă n-ai de gînd să treci ? îl întrebă prompt Stravinski.

— N-am cînd să trec ! Cît timp ar dura drumul pînă acasă, el ar putea s-o șteargă !

— Bun. Și ce-ai să spui la miliție mai întîi de toate ?

— Despre Pilat din Pont, răspunse Ivan Nikolaevici, și ochii i se întunecară.

— Perfect, exclamă Stravinski încîntat și, adresîndu-se bărbatului cu bărbuță, porunci : Feodor Vasilievici, faceți-i formele de ieșire cetățeanului Bezdomnii. Dar rezerva aceasta să rămînă liberă, și nici așternutul nu e nevoie să-l schimbați. Peste două ceasuri, cetățeanul Bezdomnii va fi din nou aici. Ei, se întoarse el spre poet, n-am să-ți urez succes, pentru că nu cred în acest succes nici atîtîca. Pe curînd !

Spunînd aceasta, profesorul se ridică și în aceeași clipă se urni și suita sa.

— De ce să fii din nou aici ? îl întrebă alarmat poetul.

Stravinski aștepta parcă această întrebare ; se așează la loc și vorbe :

— De ce ? Îndată ce te vei prezenta la miliție, numai în izmene și vei declara că te-ai văzut cu un om care l-a cunoscut personal pe Pilat din Pont, vei fi adus aici și instalat frumuseț în această rezervă.

— Ce-au a face aici izmenele ? îl întrebă Ivan, privind fistîcit în jos.

— Mai ales Pilat din Pont. Dar și izmenele. Că doar o să te dezbrăcăm de hainele spitalului și o să-ți eliberăm veșmintele dumitale. La noi ai fost adus în izmene, nu ? Și unde mai pui că n-aveai deloc intenția să treci pe-acasă, deși îți făcusem eu o aluzie. Apoi va urma istoria cu Pilat... și gata socoteala.

Și aici se petrecu ceva ciudat cu Ivan Nikolaevici. Voința i se frînse parcă ; poetul simți o slăbiciune grozavă și nevoia de a se sfătui cu cineva.

— Și ce-i de făcut ? întrebă el, de astă dată sfios.

— Perfect ! decretă Stravinski. E o întrebare cît se poate de rezonabilă. Acum îți voi spune ce ți s-a întîmplat, de fapt. Ieri cineva te-a speriat rău și te-a răvășit cu povestirea despre Pilat din Pont și cu alte lucruri. Iar dumneata, exasperat la culme, ai pornit-o prin oraș, povestind, la rîndul dumitale, despre Pilat din Pont. E natural ca lumea să te ia drept nebun. Salvarea dumitale știi în ce constă ? Ai nevoie de liniște deplină. Și trebuie să rămîi neapărat aici.

— Bine, dar el trebuie prins negreșit ! exclamă de data aceasta, rugător, Ivan.

— De acord, dar pentru ce să alergi chiar dumneata după el ? N-ai decît să așterni pe hîrtie toate bănuielile și învinuirile pe care i le aduci acestui om. E cît se poate de simplu ; declarația dumitale va fi transmisă unde trebuie, și în cazul cînd, după cum presupui, avem de a face cu un criminal, toate se vor lămuri foarte repede. Dar îți pun o condiție : nu-ți încorda creierul și caută să te gîndești cît mai

FIGURILE LUI KOROVIEV

puțin la Pilat din Pont. Cîte nu se pot povesti ! Doar nu le crezi chiar pe toate cîte le auzi.

— Am înțeles ! declară ferm Ivan. Vă rog să mi se dea hîrtie și un toc.

— Dați-i hîrtie și un capăt de creion, porunci Stravinski femeii grășane. Apoi, adresîndu-se lui Ivan : Dar astăzi te sfătuiesc să nu scrii.

— Ba da, astăzi, neapărat astăzi vreau să scriu, sări alarmat Ivan.

— Bine. Fie. Dar nu-ți încorda creierul. Nu rezolvi astăzi, vei rezolva mâine.

— Are să fugă !

— O, nu, îl contrazise convins Stravinski, n-o să fugă nicăieri, îți garantez eu. Și ține minte : aici, la noi, vei fi ajutat cu tot ce se poate, iar fără asta, să știi că nu rezolvi nimic. Mă auzi ? îl întrebă deodată profesorul semnificativ, luînd mîinile lui Ivan Nikolaevici în ale sale. Ținîndu-le așa, îl privi multă vreme pe Ivan drept în ochi, repetînd : Aici o să te ajutăm... mă auzi ?... Aici o să te ajutăm... ai să simți o ameliorare... aici e liniște, totul e liniștit... o să te ajutăm...

Deodată, Ivan Nikolaevici căscă și chipul lui căpăta o expresie mai blîndă.

— Da, da, încuviință el încet.

— Ei, atunci e perfect ! încheie Stravinski discuția, după obiceiul său și, ridicîndu-se, urmă : La revedere ! Strînse mîna lui Ivan și, din ușă, se adresă bărbatului cu bărbuță : Așadar, încercați totuși oxigenul... și băile.

Peste cîteva clipe, Stravinski cu suita dispăru din fața lui Ivan. Dincolo de geamul apărat de gratii, pe celălalt mal, sub mîngîierea soarelui de amiază, se înălța semeață și luminoasă pădurea în straie de primăvară, iar mai încoace sclipea riul.

Nikanor Ivanovici Bosoi, președintele asociației locatarilor din imobilul Nr. 302 bis de pe strada Sadovaia din Moscova, imobil în care locuise răposatul Berlioz, era copleșit de griji și alergătură încă din noaptea precedentă, de miercuri spre joi.

La miezul nopții, după cum știm, sosise comisia din care făcu parte Jeldibin ; îl chemară pe Nikanor Ivanovici, îi comunicară vestea morții lui Berlioz și, împreună cu el, se deplasară la apartamentul nr. 50.

Acolo se procedase la sigilarea manuscriselor și a obiectelor personale ale defunctului. În momentul acela, atît Grunia, femeia de serviciu cu ziua, cît și ușuraticul Steopa Lihodeev lipseau din apartament. Comisia îl înștiințase pe Nikanor Ivanovici că manuscrisele defunctului vor fi ridicate în vederea trierii și punerii în ordine, că spațiul ce-i revenise pînă în momentul morții, adică cele trei camere (cîndva biroul, salonul și sufrageria văduvei bijutierului), se pune la dispoziția asociației, iar obiectele personale urmează să fie păstrate în spațiul arătat mai sus, pînă se vor prezenta moștenitorii.

Vestea morții tragice a lui Berlioz se răspîndi prin imobil cu o repeziciune uluitoare, nefirească, și, de la orele șapte dimineata, Bosoi, fu asaltat de telefoanele diversilor, care mai apoi începură să sosească personal cu cereri, reclamînd spațiul locativ al răposatului.

În decurs de două ceasuri, Nikanor Ivanovici primi treizeci și două de petiții.

Ele conțineau rugă, amenințări, intrigi, denunțuri, făgăduieli de a face reparațiuni pe propria cheltuială, plîngerii în legătură cu spațiul mult prea insuficient sau imposibilitatea de a mai conviețui în același apartament cu niște bandiți. Printre altele se afla descrierea, zguduitoare prin forța ei artistică, a unui furt de colțunași cu carne, introduși direct în buzunarul unei haine, în apartamentul nr. 31, două amenințări de sinucidere și mărturisirea tainică a unei femei însărcinate.

Toți îl invitau pe Nikanor Ivanovici să iasă în vestiarul apartamentului său, îl țineau de mîneacă, îi vorbeau în șoaptă, îi făceau cu ochiul, făgăduindu-i să-i fie recunoscători.

Chinul ținu pînă la orele unu, cînd Nikanor Ivanovici fugi, pur și simplu, din locuința sa în sediul administrației, aflat lîngă poartă, dar, cînd văzu că și acolo este pîndit, o șterse mai departe. După ce cu chiu, cu vai, scăpă, din curtea asfaltată, de cei care se țineau scai de el, Nikanor Ivanovici se făcu nevăzut intrînd pe ușa scării șase, urcă pînă la etajul patru, unde se afla afurisitul de apartament nr. 50.

Ajuns pe palier, își trase răsflarea și sună; nu-i deschise nimeni. Mai sună o dată și încă o dată, bombănind și înjurînd în surdina. Dar nici de data asta nu i se deschise. Scos din răbdări, președintele pescui din buzunar o legătură de chei duble aparținînd administrației imobilului, descuie ușa cu o mîna de stăpîn și intră.

— Hei, îngrijitoarea! strigă Nikanor Ivanovici din vestiarul cufundat în penumbră. Cum îți zice, Grunia sau cum?... Nu ești aici?

Nici un răspuns.

Atunci, președintele scoase din servietă un metru pliant, rupse sigiliul de la ușa cabinetului și păși

înăuntru. De pășit păși, dar se opri uluit în ușă și tresări chiar.

La biroul defunctului sedea un necunoscut, un cetățean lung, slab, cu veston cadrilat și șepcuță de jocheu pe cap, cu *pince-nez* pe nas... într-un cuvînt, ala era.

— Cine ești dumneata, cetățene? se interesă speriat președintele.

— Ian te uită pe cine-mi văd ochii! Nikanor Ivanovici! zbiară cu glas spart, de tenor, cetățeanul, apărut nu se știe de unde și, sărind în picioare, îl salută pe președinte printr-o strîngere de mîna neașteptată și smulsă cu forța.

Primirea făcută nu-l bucură defel pe Nikanor Ivanovici.

— Scuzați, începu el bănuitor, cine sînteți dumneavoastră? O persoană oficială?

— Eh, Nikanor Ivanovici! exclamă cu căldură necunoscutul. Ce importanță are dacă ești persoană oficială sau neoficială? Depinde numai din ce punct de vedere iei lucrurile. Toate astea, Nikanor Ivanovici, sînt șubrede, relative și convenționale. Astăzi sînt o persoană neoficială, iar mîine devin oficială! Dar se întîmplă și invers, și încă cum!

Raționamentul acesta nu fu de natură să-l satisfacă pe președintele administrației imobilului. Fiind de felul său un om bănuitor, trase concluzia că cetățeanul care perora aici, în fața lui, era tocmai o persoană neoficială și poate chiar și fără ocupație.

— Dar cine ești dumneata? Cum te cheamă? îl luă la întrebări, tot mai aspru, președintele, ba chiar agresiv.

— Numele meu, îi răspunse cetățeanul, fără să se impresioneze nici un pic de tonul aspru cu care i se vorbea, numele meu e, să zicem, Koroviev. Dar

ce-ar fi să luăm o gustare, Nikanor Ivanovici? Așa, fără fasoane!?

— Ce gustare?! sări indignat președintele. Ia ascultă! (Deși e neplăcut, trebuie să recunoaștem că Nikanor Ivanovici era cam grosolan din fire.) Este interzis accesul în spațiul răposatului! Dumneata ce cauți aici?

— Luați loc, vă rog, Nikanor Ivanovici, zbiera imperturbabil cetățeanul și, gudurindu-se, îi tot oferea președintelui fotoliul.

Turbat de furie, Bosoi respinse fotoliul, vociferând:

— Cine ești dumneata?

— Cu voia dumneavoastră, sînt translator pe lângă persoana străinului a cărui reședință se află în acest apartament, se recomandă cel care își spunea Koroviev și-și pocni călcîiele ghetelor roșcate și murdare.

Nikanor Ivanovici rămase cu gura căscată. Prezența unui străin în acest apartament și, pe deasupra, însoțit de un translator, era într-adevăr o surpriză pentru el și, în consecință, ceru explicații.

Translatorul îl lămuri cu plăcere. Artistul străin, domnul Woland, primise din partea lui Stepan Bogdanovici Lihodeev, directorul Teatrului de varietăți, invitația amabilă să locuiască în apartamentul lui în perioada în care își va da spectacolele, aproximativ o săptămînă; Lihodeev îi scrisese de altfel lui Nikanor Ivanovici, încă în ajun, rugîndu-l să-l treacă pe străin în cartea de imobil, ca flotant, pentru timpul cît el, Lihodeev, va fi plecat la Ialta.

— Nu mi-a scris nimic, negă președintele, uluit.

— Ia scotociți în servieta dumneavoastră, Nikanor Ivanovici, îi sugera cu glas mîeros Koroviev.

Dînd din umeri, președintele deschise servieta și descoperi scrisoarea lui Lihodeev.

— Cum am putut să uit? mormăi omul, privind timp plicul deschis.

— Se întîmplă, Nikanor Ivanovici, se întîmplă lucruri și mai rele! trîncănea înainte Koroviev. Sînteți distrat, distrat și surmenat, și aveți tensiunea arterială crescută, scumpul nostru prieten, Nikanor Ivanovici! Și eu sînt grozav de distrat! Într-o zi, la un păhărel, o să vă povestesc fapte din biografia mea — o să muriți de rîs!

— Și cînd pleacă Lihodeev la Ialta?!

— Păi, a și plecat! strigă translatorul. E pe drum, mă înțelegeți! A ajuns la dracu în praznic!

Spunînd acestea, translatorul flutură din miini, aidoma aripilor unei mori de vînt.

Nikanor Ivanovici îi declară că trebuie să-l vadă pe artistul străin, ceea ce translatorul îi refuza: Imposibil. E ocupat. Dresează motanul.

— Dacă doriți, vă pot arăta motanul, îi propuse Koroviev.

La rîndul său, președintele declină această ofertă, dar translatorul veni cu o propunere neașteptată, foarte interesantă: întrucît domnul Woland nu vrea în ruptul capului să locuiască la hotel, și este obișnuit să stea comod, poate că asociația locatarilor ar fi dispusă să închirieze pentru o săptămînă (cît durează turneul domnului Woland la Moscova) tot apartamentul, cu alte cuvinte, și odăile defunctului?

— Că doar lui, răposatului, nu-i mai pasă, șoptea hîrîit Koroviev; recunoașteți, Nikanor Ivanovici, că el nu mai are ce face acum cu acest apartament.

Oarecum nedumerit, președintele obiectă, arătînd că străinii trebuie să stea la „Metropol“, și nu în locuințe particulare.

— Vă spun eu, e capricios ca naiba știe cine! șopti Koroviev. Nu vrea, și pace! Nu are la stomac hotelurile! Uite, aici îmi stau turiștii ăștia străini!

se plînsese apoi, pe un ton intim, Koroviev, înfigîndu-și degetul în grumazul vînos. Mi-au scos sufletul, credeți-mă ! Vine unul și fie că spionează ca ultimul ticălos, fie că te chinuiește cu nazurile lui : că asta nu-i așa, că aia nu-i pe dincolo !... Iar asociația locatarilor dumneavoastră are tot interesul și poate trage un vădit folos de pe urma acestui străin. N-o să se zgîrcească în ce privește banii. Koroviev aruncă o privire prudentă în jur, apoi șopti la urechea președintelui : e milionar !

Propunerea translatorului avea o rațiune practică indiscutabilă, era serioasă, dar maniera sa de a vorbi, hainele lui, *pince-nez*-ul acela dezgustător, bun de nimic, arătau grozav de neserios. De aceea, sufletul președintelui trecea printr-un chin nelămurit și totuși hotărî să accepte propunerea. Adevărul era că asociația locatarilor imobilului avea un deficit cam măricel. La toamnă, trebuia cumpărată păcură pentru calorifer, iar gologani — canci. Cu banii turistului străin poate că s-ar mai descurca itele. Dar Nikanor Ivanovici, om dibaci și precaut, declară că, în primul rînd, va trebui să coordoneze chestiunea cu agenția „Inturist“.

— Înțeleg, strigă cu efuziune Koroviev. Nici nu se poate face fără coordonare ! Neapărat. Poștiți, aveți telefonul, Nikanor Ivanovici, coordonați numaimdecît ! Cît privește banii, nu vă jenați, adăugă el în șoaptă, trăgîndu-l pe președinte în vestiar, unde se afla telefonul. Vorba ceea : de la cine să ici, dacă nu de la el ! Dacă ai vedea ce vilă are la Nisa ! La vară, cînd ai să pleci în străinătate, să treci special pe acolo ; ai să rămîi paf !

Cu agenția „Inturist“ lucrurile se rezolvară într-o clipă, ceea ce îl ului pe președinte. Cei de acolo cunoșteau intenția domnului Woland de a sta în apar-

tamentul particular al lui Lihodeev și nu aveau nici o obiecție.

— Perfect ! zbiră Koroviev.

Oarecum buimăcit de trîncăneala lui, președintele îi declară că asociația locatarilor va fi de acord să închirieze pentru o săptămînă apartamentul nr. 50 artistului Woland, contra unei sume în valoare de... Nikanor Ivanovici se fîstîci un pic și adăugă :

— Cu cînci sute de ruble pe zi.

Și aici Koroviev îl ului definitiv pe președinte. Făcînd hoștețe cu ochiul în direcția dormitorului, de unde se auzeau săriturile domoale ale unui motan greu, el zise răgușit :

— Pentru o săptămînă, deci, ar fi trei mii și cîinci sute de ruble ?

Nikanor Ivanovici era convins că translatorul va adăuga : „Dar aveți niște pretenții, Nikanor Ivanovici !“ Koroviev însă spuse cu totul altceva :

— Păi, asta-i sumă ? ! Cere și dumneata cîinci, îți dă !

Hlizindu-se pierdut, președintele nu-și dădu seama cum nimerise la masa de scris a răposatului, unde Koroviev, cu o repeziciune și o îndemînare de neînchipuit, ticlui contractul în două exemplare. După care dădu o goană în dormitor și se întoarse, pe ambele exemplare lăfăindu-se acum semnătura lăbărțată a străinului. Semnă și președintele, apoi Koroviev îi ceru o chitanță pentru cîinci mii de ruble.

— În litere, în litere, vă rog, Nikanor Ivanovici ! atîtea mii de ruble... și, etalînd în fața președintelui cîinci teancuri de bancnote nou-nouțe, începu să rostească niște vorbe parcă nepotrivite cu o treabă atît de serioasă : *Ein, zwei, drei !...*

Urmă număraturii bancnotelor, presărat cu glumele și zicalele lui Koroviev, cum ar fi : „Și banii de

găsit se numără"; „Paza bună trece primejdia rea” și altele de felul acesta.

După ce numără gologanii și primi de la Koroviev pașaportul străinului, pentru a fi înscris ca flotant în cartea de imobil, președintele vîrî totul în servietă și, nerezistînd tentației, îi ceru, sfios, translatorului un bilet de favoare.

— Mai încape vorbă! vui Koroviev. Cîte bilete doriți, Nikanor Ivanovici? Douăsprezece, cincisprezece?

Președintele, uluit, îl lămuri că are nevoie numai de două, pentru el și pentru Pelagheia Antonovna, soția lui.

Koroviev scoase cu un gest îndemînativ un bloc-notes și-i scrisese dezinvolt o invitație pentru două persoane, în rîndul întîii. Cu mîna stîngă, translatorul strecură invitația lui Nikanor Ivanovici, iar cu dreapta vîrî în mîna președintelui un teanc gros, foșnitor.

Aruncînd o privire spre bancnote, Nikanor Ivanovici se făcu roșu ca para focului și se apucă să împingă teancul cît mai departe.

— Nu se cuvine... mormăi el.

— Nici nu vreau să aud, îi șopti la ureche Koroviev, la noi nu se cuvine, la străini se cuvine. O să-l jigniți, Nikanor Ivanovici, dacă-l refuzați, și nu se face. Dumneavoastră v-ați ostenit...

— Se pedepsește cu asprime, șopti încetișor președintele, privind cu teamă în jur.

— Bine, dar sîntem fără martori! îi șopti în cealaltă ureche Koroviev. N-aveți martori! Îi vedeți dumneavoastră?...

Și aici se petrecu o minune, după cum susținu ulterior președintele: teancul se vîrî singur în servieta lui. Apoi, președintele, muiat și distrus, se pomeni pe scară. Gînduri nenumărate i se învîrtejeau

în minte: și vila de la Nisa, și motanul dresat, și faptul că într-adevăr totul se petrecuse fără martori, și că Pelagheia Antonovna se va bucura cînd va vedea invitația. Erau gînduri fără șir, dar, în general, plăcute.

Cu toate acestea, undeva, în străfundul inimii, îl tot împungea un ghimpe subțirel. Era ghimpele neli-niștii. Colac peste pupază, pe scară se opri ca trăsînit de un gînd: „Dar cum a ajuns translatorul în cabinet, prin ușa sigilată?!... Și cum de nu l-a întrebat despre asta?!“ Cîtva timp, președintele se uită ca îndobitocit la treptele scării, pe urmă își zise s-o lase baltă, să nu se mai chinuie cu această întrebare prea complicată.

Îndată ce președintele părăsi apartamentul, din dormitor se auzi o voce de bas spunînd:

— Mie, Nikanor Ivanovici ăsta nu mi-a plăcut. E un potlogar, un hoțoman. N-am putea face să nu mai vină pe aici?

— N-aveți decît să porunciți, *messire*... răspunse de undeva glasul lui Koroviev, dar un glas răsunător, cristalin, nu ca cel de mai adineaori, spart.

În aceeași clipă, translatorul blestemat se și afla în vestiar, unde, după ce formă un număr, vorbi plîngăreț din cale-afară.

— Alo! Socot de datoria mea să vă înștiințez că președintele asociației locatarilor din imobilul nostru de pe Sadovaia 302 bis, pe nume Nikanor Ivanovici Bosoi, face speculă cu valută străină. În momentul de față, în apartamenul său cu nr. 35, are în canalul de ventilație de la toaletă patru sute de dolari înveliți într-un ziar. La telefon e Timofei Kvaștov, locatarul apartamentului nr. 11 din același imobil. Vă implor însă, păstrați numele secret; mă tem de-o răzbunare din partea numitului președinte.

După ce spuse acestea, puse receptorul la loc — ticălosul !

Ce s-a petrecut mai departe în apartamentul nr. 50 nu se știe, dar se știe ce s-a petrecut acasă la Nikanor Ivanovici. Intrînd în toaletă, președintele puse cîrligul la ușă, scoase din servietă teancul de bancnote pe care translatorul i-l vîrîse pe gît și se convinse că are acolo patru sute de ruble. Teancul acesta, președintele îl înfășură într-o ruptură de ziar și-l vîrî în canalul de ventilație.

După cinci minute președintele ședea la masă în micuța lui sufragerie. Soția sa aduse din bucătărie o scrumbioară taiată frumos, presărată cu ceapă verde, mărunțită. Nikanor Ivanovici își turnă un pahărel de votcă, îl bău, își turnă un al doilea, înfipse în vîrfur furculției trei bucăți de scrumbie... și, în clipa aceea, auzi sunînd la ușă. Pelagheia Antonovna intra tocmai cu o oală aburindă, în care, dăc-ă arunca numai o privire, puteai ghici plutind în marea clocotitoare a unui borș rusesc ceva ce nu are seamăn pe lumea asta — un os cu măduvă.

Înghițindu-și saliva, Nikanor Ivanovici mîrîi ca un dulău morocănos :

— Of, ducă-se pe pustii ! Nu lasă omul să mănînce... Te rog, nu da drumul nimănui, nu sînt acasă, nu sînt... Dacă-i pentru apartamentul acela, spune-le să nu bată drumul de pomană, peste o săptămînă va avea loc ședința și atunci vom vedea.

Consoarta se repezi în vestiar, iar Nikanor Ivanovici, operînd cu polonicul, smulse din marea în clocot osul care plesnise pe toată lungimea. În clipa următoare, în sufragerie își făcură intrarea doi cetățeni, iar cu ei, Pelagheia Antonovna, albă ca varul. Văzîndu-i pe cei doi, păli și președintele și se ridică de pe scaun.

— Umblătoarea unde-i ? se interesă preocupat primul din cei doi, îmbrăcat cu o bluză rusească albă.

Pe masa din sufragerie zdrăngăni ceva (Nikanor Ivanovici scăpase polonicul din mînă).

— Aici, aici, răspunse precipitat Pelagheia Antonovna.

Cei doi se îndreptară numaidecît spre coridor.

— Dar despre ce e vorba ? întrebă încet Nikanor Ivanovici, pașind în urma vizitatorilor. La noi în apartament nu poate fi nimic care... Și pe dumneavoastră vă rog... legitimațiile...

Primul cetățean îi arătă din mers președintelui legitimația, în timp ce celălalt, în toaletă, se și urcase pe un taburet și-și vîrî o mînă în canalul de ventilație. Nikanor Ivanovici văzu negru în fața ochilor. Desfăcură pachetul, dar în teanc nu erau ruble, ci niște bani necunoscuți — parcă albaștri, parcă verzi, cu imaginea unui bătrîn pe fiecare bancnotă. De altfel, Nikanor Ivanovici văzu toate astea ca prin ceață, înaintea ochilor lui pluteau niște pete stranii.

— Dolari în canalul de ventilație... făcu îngîndurat primul dintre cei doi și-l întrebă pe Nikanor Ivanovici blînd, politicos : Al dumneavoastră este pachetul ?

— Nu ! vociferă președintele cu glas înspăimîntător. Mi l-au strecurat niște dușmani !

— Se întîmplă, încuviință omul, și tot atît de blînd adăugă : și trebuie să predați și restul, tot ce aveți.

— Nu am ! Jur pe Dumnezeu, nu am ținut așa ceva în mînă de cînd sînt ! tipă disperat președintele.

Se repezi spre scrin, trase cu zgomot sertarul. Scoase de acolo servietă, strigînd fără șir :

VEȘTI DIN IALTA

— Poftim contractul... mi-a strecurat bestia de translator banii... Koroviev... ăla cu *pince-nez*!

Deschise servieta, se uită în ea, băgă mâna înăuntru și, învinețindu-se tot la față, scapă servieta în oala cu borș. Servieta era goală: nici scrisoarea lui Steopa, nici contractul, nici pașaportul străinului, nici banii, nici invitația pentru spectacol. Nimic, numai metrul pliant al președintelui.

— Tovarăși! urlă președintele disperat. Puneți mâna pe ei! La noi în bloc s-a aciuit necuratul!

Nu se știe ce i s-o fi năzărit Pelaghiei Antonovna, însă femeia, împreună și disperată miinile, strigă rugător:

— Căiește-te, Ivanici! Ai să scapi mai ieftin!

Cu ochii injectați, Nikanor Ivanovici își repezi pumnii spre capul consoartei, horcând:

— Uf, toantă afurisită!

Și se lăsa istovit pe scaun, hotărînd, se vede, să se supună inevitabilului.

În timpul acesta, pe palier, la ușa președintelui, Timofei Kondratievici Kvastov își lipea de gaura cheii când urechea, când ochiul și murea de curiozitate.

Peste cinci minute, locatarii, care se nimeriseră în curte, îl văzură pe președinte îndreptându-se spre poartă, însoțit de încă două persoane. Se povestea apoi că Nikanor Ivanovici era schimbat la față și se clătina ca un om beat, tot mormăind ceva.

Iar un ceas mai târziu, tocmai când Timofei Kondratievici povestea celorlalți locatari, nemaiputînd de bucurie, cum fusese umflat președintele, în apartamentul 11 se prezentă un cetățean necunoscut, care îi făcu semn lui Timofei Kondratievici să iasă din bucătărie în vestiar, îi spuse ceva și se pierdu fără urmă împreună cu el.

În timp ce avusese loc nenorocirea cu Nikanor Ivanovici, nu departe de imobilul nr. 302 bis, tot pe strada Sadovaia, în cabinetul lui Rimski, directorul financiar al Teatrului de varietăți, stăteau de vorbă doi bărbați: Rimski și Varionuha, administratorul teatrului.

Biroul spațios, situat la etaj, avea două ferestre spre Sadovaia, iar a treia — aflată în spatele lui Rimski, care ședea la masa lui de lucru — dădea spre Grădina de vară a teatrului, unde erau instalate chioșcuri cu răcoritoare, tirul și o estradă sub cerul liber. În afară de masa de scris, în cabinet se mai aflau: o măsuță cu o carafă de apă pe ea, patru fotolii și, într-un colț, o consolă cu macheta antediluviană și prăfuită ca vai de ea a unui spectacol de revistă. Pe un perete atîrnau afișe vechi. Se înțelege de la sine că mai era acolo și o casă de bani, nu prea mare, ponosită și coșcovită, care se înălța în stînga lui Rimski, lîngă masa de scris.

De dimineață, directorul financiar se afla într-o proastă dispoziție, în timp ce Varionuha, dimpotrivă, era plin de însuflețire, activ și deosebit de agitat. Nu găsea însă o canalizare energiei sale.

Acum stătea ascuns în biroul directorului financiar, să nu dea cumva ochii cu amatorii de bilete de favoare, care-i otrăveau viața, mai cu seamă în zilele ce urmau după schimbarea programului. Și era tocmai o zi din acelea. Îndată ce zbirniia telefonul, Varionuha lua receptorul și mințea:

— Cu cine? Cu Varionuha? Nu-i aici. A ieșit.

— Mai telefonează-i, te rog, o dată lui Lihodeev, îl rugă iritat Rimski.

— Dar nu-i acasă. L-am trimis pe Karpov pînă la el, nu e nimeni în tot apartamentul.

— Ptiu, drace! şuiără printre dinţi Rimski, tăcînd la maşina de calculat.

Uşa se deschise şi un plasator al teatrului tîrî înăuntru un maldăr gros de afişe suplimentare proaspăt tipărite; pe o foaie de hîrtie verde cu litere roşii de o şchioapă era scris:

ASTĂZI ŞI ÎN FIECARE SEARĂ LA
TEATRUL DE VARIETĂŢI, PESTE PROGRAM

PROFESORUL WOLAND
ŞEDINTE DE MAGIE NEAGRĂ CU
DEZVĂLUIRI TOTALE

Depărtîndu-se cu cîţiva paşi de afişul pe care-l aruncase peste macheta din colţ, Varionuha îl admiră cît îl admiră şi porunci să fie lipite numai-decît toate exemplarele.

— E bun... frapant! îşi dădu cu părerea Varionuha după plecarea plasatorului.

— În ce mă priveşte, îmi displace profund năzbîtia asta, mîrîi Rimski, aruncînd priviri furioase prin ochelarii cu ramă de baga, spre afişul cu pricina; şi, în general, mă mir, cum de i s-a permis să prezinte aşa ceva.

— Nu, Grigori Danilovici, n-ai dreptate! Este o iniţiativă foarte subtilă. Tot hazul va fi dezvăluirea.

— Nu ştiu, nu ştiu, găsesc că nu are nici un haz... şi întotdeauna el trebuie să născocească ceva de felul ăsta!... Măcar să ni-l fi arătat pe magician! Tu l-ai văzut? De unde l-o fi pescuit, naiba ştie.

Se constată că nici Varionuha nu-l văzuse pe magician. În ajun, Steopa năvălise („ca un nebun”, după expresia lui Rimski), în biroul directorului fi-

nanciar, cu ciorna contractului gata scrisă, dăduse dispoziţie ca textul să fie transcris numaidecît pe curat, iar lui Woland să i se achite banii. Magicianul o ştersese, şi nimeni, în afară de Steopa, nu-l mai văzuse la faţă.

Rimski se uită la ceas — era două şi cinci; şi se înverşună de-a binelea. Cum să nu te înverşunzi? Lihodeev telefonase pe la unsprezece, spunînd că va veni peste o jumătate de ceas, şi nu numai că nu venise la teatru, dar dispăruse şi de acasă.

— La mine treaba stă pe loc, aia e! mîrîia furios Rimski, arătînd cu degetul un munte de hîrtii nesemnate.

— Să nu fi nimerit ca Berlioz, sub tramvai! zise Varionuha, ţinînd la ureche receptorul în care răsunau nişte semnale joase, prelungite şi fără speranţă.

În aceeaşi clipă, în cabinet intră o femeie cu jachetă de uniformă, fustă neagră, cu şapcă pe cap şi pantofi sport în picioare. Din geanta pe care o purta la brîu, femeia scoase un pătrăţel alb şi un caiet, întrebînd:

— Unde-i Varieteul? Aveţi un suprafulger. Semnaţi de primire.

Varionuha puse o înfloritură indescifrabilă în caietul femeii şi, îndată ce uşa se închise după ea, desfăcu pătrăţelul. Cîtu conţinutul, clipi din ochi şi întinse telegrama lui Rimski.

Avea următorul conţinut: „*Alta, Moscova Varietăţi Stop Astăzi unsprezece treizeci miliţia judiciară prezentat şaten cămaşă noapte pantaloni desculţi alienat recomandat Lihodeev director Varietăţi Stop Telegrafiati fulger Miliţia judiciară Alta unde director Lihodeev Stop*”.

— Na-ţi-o bună! exclamă Rimski, adăugînd: Încă o surpriză!

— Falsul Dimitrie! făcu haz de necaz Varionuha și spuse în receptor: *Telegraful? Cont Teatrul de varietăți. Primiți o telegramă superfulger. Alo „Ialta Miliția judiciară... director Lihodeev aici Stop Director financiar Rimski“...*

Fără să facă vreo legătură cu înștiințarea privitoare la impostorul din Ialta, Varionuha se apucă din nou să-l caute pe Lihodeev la telefon pretutindeni și, bineînțeles, nu-l găsi.

Tocmai în momentul când Varionuha, ținând în mână receptorul, chibzuia unde să mai sune, își făcu apariția femeia care adusese prima telegramă și-i înmînă administratorului un nou pătrățel. Despăturindu-l grăbit, Varionuha citi conținutul și scoase un fluierat.

— Ce mai e? întrebă Rimski, tresărind nervos.

Celălalt îi întinse în tăcere telegrama și directorul financiar citi: *„Implor dați crezare Stop Aruncat Ialta hipnoză Woland Stop Telegrafiati fulger Miliția judiciară confirmarea identității Stop Lihodeev“.*

Stînd cap lîngă cap, cei doi recitiră telegrama, după care ramaseră tăcuți, uitîndu-se unul la celălalt.

— Tovarăși! se supără femeia. Iscăliți de primire, și după aceea tăceți cît vreți! Nu vedeți că distribui telegrame fulger?

Cu ochii pironiți pe telegramă, administratorul semna strîmb în caietul femeii, și aceasta dispăru după ușă.

— N-ai vorbit cu el la telefon pe la unsprezece și ceva? începu administratorul în culmea uimirii.

— E caraghios ce spui! țipă cu glas ascuțit Rimski. Am vorbit sau n-am vorbit, ce importanță are? Cert este că nu poate fi el la ora asta la Ialta! E caraghios!

— E beat! zise Varionuha.

— Cine-i beat? sări Rimski, și din nou tăcură, uitîndu-se unul la celălalt.

Nu exista nici un dubiu că cel care telegrafiasa din Ialta era un impostor sau un nebun. Altceva era ciudat: de unde mistificatorul din Ialta îl cunoștea pe Woland, abia sosit în ajun la Moscova? De unde știe el că Lihodeev ar avea vreo legătură cu Woland?

— „Hipnoză“... repetă Varionuha cuvîntul din telegramă. De unde știe el de existența lui Woland? Clipi din ochi și deodată țipă pe un ton hotărît: Nu! E o aiureală!... O aiureală!

— Unde o fi tras el, acest Woland, lua-l-ar dracu să-l ia? se interesă Rimski.

Varionuha ceru agenția „Inturist“ și, spre profunda mirare a lui Rimski, îl înștiință că Woland a tras la locuința lui Lihodeev. Varionuha formă numărul de telefon al lui Lihodeev și rămase îndelung să asculte semnalele joase din receptor. Printre aceste semnale, de undeva de departe, răsuna un glas apăsător și sumbru care cînta: „Refugiul meu sînt stîncile golașe...“ și Varionuha își zise că în rețeaua telefonică irumpesese cîunva un glas de la radiodifuziune.

— Acasă la el nu răspunde nimeni, zise Varionuha, punînd receptorul în furcă, sau să mai încerc...

Nu termină fraza. În ușă se ivi aceeași telegrafistă și amîndoi, atît Rimski cît și Varionuha, se ridicară în întîmpinarea ei. Femeia scoase din geantă o fițuică, de data aceasta nu albă, ci închisă la culoare.

— Devine interesant, strecură printre dinți Varionuha, petrecînd-o pe telegrafista care se îndepărtase grăbită.

Rimski puse cel dintîi stăpînire pe misivă.

Pe fondul întunecat al hîrtiei fotografice se reliefa limpede rîndurile scrise de mînă:

„Dovadă scrisul meu semnătura mea confirmată telegrafic fulger stop Puneți Woland observație secretă Stop Libodeev“.

În decurs de douăzeci de ani de activitate în sectorul teatral, Varionuha văzuse de toate, dar aici simți că mintea i se încetosează și nu izbuti să articuleze nimic, în afară de expresia banală și stupidă, pe deasupra :

— Nu se poate !

Rimski reacționează altfel. Se ridică, deschise ușa și răcni, adresându-se curierei care ședea pe un taburet.

— Nu dai drumul la nimeni decât la poștași ! după care încuie ușa cu cheia.

Scoase apoi din sertarul mesei un maldăr de hîrtii și începu să confrunte literele groase, înclinate spre stînga, ale fotografeiei cu cele din rezoluțiile lui Steopa și iscăliturile sale cu înflorituri în spirală. Varionuha stătea aproape culcat peste masă, și Rimski îi simți răsuflarea dogoritoare lîngă obrazul său.

— Este scrisul lui, declară, în cele din urmă, convins, directorul financiar, iar Varionuha repetă, ca un ecou :

— Al lui.

Uitîndu-se cu atenție la Rimski, administratorul fu izbit de cît se schimbaseră la față. Directorul financiar, slab și așa, se uscaseră parcă și mai mult și chiar îmbătrîniseră, iar ochii săi, încadrați în rama de baga, își pierduseră obișnuita expresie răutăcioasă, reflectînd acum nu numai neliniștea, ci și tristețea.

Varionuha proceda întotdeauna cum procedea o mulțime în clipele de profundă uimire. Dădu o goană prin cabinet, de vreo două ori își avîntă brațele spre tavan, ca răstignit, bău un pahar cu apă — cam galbuie — din carafă, exclamînd întruna :

— Nu pricep ! Nu pricep ! Nu pricep !

Rimski se uita pe fereastră și se gîndea la ceva cu încordare. Situația directorului financiar era foarte complicată. Se cerea ca, pe loc, fără să se urnească din acest cabinet, să găsească explicații obișnuite, firești pentru niște fenomene neobișnuite.

Cu ochii mișiți, directorul și-l închipui pe Steopa în cămașă de noapte, desculț, suindu-se astăzi, pe la orele unsprezece și jumătate, într-un avion ultrarapid, și apoi, tot pe el, și tot pe la unsprezece și jumătate, stînd în ciorapi pe aeroportul din Ialta... a dracului poveste !

Poate că astăzi, altcineva, și nu Steopa, vorbise cu el la telefon din apartamentul acestuia ? Ba era Steopa ! Să nu recunoască el glasul lui Steopa ? Și chiar dacă astăzi n-ar fi fost Steopa la telefon, ieri, pe înserat, venise din cabinetul său, chiar în acest birou, cu contractul acela idiot, enervîndu-l pe Rimski prin superficialitatea lui. Cum a putut să plece cu trenul sau cu avionul, fără să sufle o vorbă la teatru ? Chiar de-ar fi plecat în ajun — n-ar fi fost la Ialta astăzi la amiază. Sau poate totuși ar fi ajuns ?

— Cîți kilometri sînt pînă la Ialta ? întrebă Rimski.

Varionuha se opri din alergat și zbieră :

— M-am gîndit ! M-am gîndit și eu ! Pînă la Sevastopol, sînt vreo mie cinci sute de kilometri pe calea ferată, mai pune și vreo optzeci de kilometri pînă la Ialta ! Pe calea aerului, desigur, e mai scurt drumul.

Hm... Da... Nici nu poate fi vorba de tren... Atunci ce poate fi ? Un avion de vînătoare ? Dar cine îl lasă pe Steopa desculț într-un avion de vînătoare, și de unde avionul ?... Și pentru ce ? S-o fi descăl-

țat, poate, după ce a ajuns la Ialta! Dar și asta: pentru ce? Și apoi, nici încălțat nu l-ar lăsa nimeni să se suie într-un avion de vânătoare! De altfel, ce are a face aici avionul de vânătoare?! Doar e scris negru pe alb că s-a prezentat la miliția judiciară la orele unsprezece și jumătate, și vorbește la telefon din Moscova... o clipă, Rimski revăzu cu ochii minții cadranul ceasului său.

Căuta să-și amintească unde erau acele... Nemaipomenit! Telefonase la unsprezece și douăzeci.

Cum vine asta? Dacă am presupune că, imediat după convorbirea lor, Steopa s-a repezit la aeroport; a ajuns acolo în cinci minute, să zicem (ceea ce, în trecut, fie spus, de asemenea este imposibil), reiese că avionul, decolând în aceeași secundă, a parcurs în cinci minute peste o mie de kilometri. Înseamnă că avionul zboară cu o viteză de douăsprezece mii de kilometri pe oră... Exclus! Așadar, Steopa nu-i la Ialta!

Ce rămâne? Hipnoza? Nu există nici un fel de hipnoză pe lume, care să arunce omul la vreo mie de kilometri de locul unde se află. Va să zică, i se năzare lui că e la Ialta? Lui, poate; i se năzare, dar atunci și miliției judiciare din Ialta i se năzare? Nu, să-mi fie cu iertare, așa ceva e imposibil! Bine, dar ei telegrafiază de acolo, din Ialta.

Chipul directorului financiar era de-a dreptul înspăimântător. De afară, cineva trăgea de clanță, o răsucea și se auzea glasul curierei strigând disperată: — Nu e voie! Nu dau drumul! Nici moartă! E sedință!

Rimski făcu o sfortare să se stăpânească, luă receptorul și ceru:

— O convorbire urgentă cu Ialta, vă rog.

„Inteligent!“ gândi administratorul. Convorbirea cu

Ialta nu avu însă loc. Rimski puse receptorul în furcă:

— Ca un făcut, e întreruptă linia!

Se vede că defectarea liniei îl mîhnise profund, punîndu-l chiar pe gînduri. După un timp, puse din nou mîna pe telefon, notînd cu cealaltă ceea ce spunea în receptor:

— Primiți o telegramă suprafulger. Varietați. Da, Ialta. Miliția judiciară. Da? „Astăzi orele unsprezece jumătate Libodeev vorbit mine Moscova, Stop După asta nu s-a prezentat serviciu nu putem da de el la telefon Stop Confirm scrisul Stop Iau măsuri punere observație artistul indicat Stop Director financiar Rimski“.

„Foarte inteligent!“ gândi Varionuha, dar nu apucă să-și încheie gîndul, cînd prin cap îi trecu altceva: „E o prostie! Nu poate fi la Ialta!“

Între timp, Rimski, după ce împături cu grijă și strîns laolaltă toate telegramele primite, precum și copia telegramei lui, puse teancul într-un plic, îl lipi, scrise pe plic cîteva cuvinte, și-l înmîna administratorului.

— Ivan Saveliievici, neîntîrziat. Du-l tu personal. Să cerceteze cei de acolo.

„Da, asta, într-adevăr, e un pas inteligent!“ gândi Varionuha, virînd plicul în servietă. Apoi, pentru orice eventualitate, mai formă o dată numărul lui Steopa de acasă, ascultă și, deodată începu să facă cu ochiul și să se scâlîmbaie încîntat. Privindu-l, Rimski își lungi gîtul.

— Aș putea vorbi cu artistul Woland? întrebă mîeros Varionuha.

— Domnia-sa e ocupat, răspunse un glas spart, dar cine întrebă?

— Varionuha, administratorul Teatrului de varietăți.

— Ivan Savelievici? strigă omul încântat. Mă bucur grozav să vă aud glasul! Cum vă simțiți? Ce mai faceți?

— *Merți*, îi mulțumi uluit administratorul, dar cu cine vorbesc, vă rog?

— Asistentul, sînt asistentul și translatorul domniei-sale; Koroviev e numele meu! turuia omul. Sînt la dispoziția dumneavoastră, scumpul meu Ivan Savelievici! Dispuneți de mine cum veți găsi de cuviință. Așadar, cu ce vă pot fi util?

— Scuzați, vă rog... aș vrea să știu, Stepan Bogdanovici Lihodeev este acasă?

— Nu e! Regret! Nu-i acasă! urlă receptorul. A plecat!

— Unde a plecat?

— Prin împrejurimile orașului, să se plimbe cu mașina.

— Ce... cum? Să se plim... be... cu ma... șina?... Și cînd se întoarce?

— A zis: iau puțin aer și mă întorc...

— Așa... făcu Varionuha, descumpănit, *merți*... Fiți bun, transmiteți-i domnului Woland că reprezentarea domniei-sale are loc în astă-seară, în partea a treia a programului.

— Da, vă rog. Cum să nu. Îi transmit neapărat. Urgent. Negreșit. Sigur că da, se auzi sacadat în receptor.

— Toate cele bune, zise mirat în continuare Varionuha.

— Vă rog să primiți, auzi el în receptor, cele mai bune, cele mai calde salutări și urări! Succes! Reușită! Fericire deplină! Numai bine!

— Sigur că da! Nu ți-am spus eu! vociferă administratorul. Ce Ialta! S-a dus în împrejurimile orașului!

— Ei, dacă-i așa, zise, pălind de minie, directorul financiar, e într-adevăr o porcărie fără seamăn!

Deodată administratorul sări în sus și țipă atît de tare, încît îl făcu pe Rimski să tresară:

— Mi-am adus aminte, mi-am adus aminte! La Pușkino s-a deschis o zahana „Ialta“. Totul e limpede! S-a dus acolo, s-a pilit și acum telegrafiază de la „Ialta“.

— Ei, asta întrece orice măsură, replică Rimski. Obrazul îi zvîcni, iar în ochi îi ardea o ură autentică, grea. Ei, o să-l coste scump plimbarea asta!... Se poticni deodată și adăugă cam șovăielnic: Bine, dar cum de miliția judiciară a...

— Aiurea! Îs trucuri de-ale lui, îl întrerupse administratorul expansiv și-l întrebă: plicul să-l duc?

— Neapărat, răspunse Rimski.

Din nou se deschise ușa și iată aceeași factoriță... „Ea e!“ gîndi abătut Rimski. Și amîndoi se ridicară s-o întîmpine.

De data aceasta, telegrama suna așa:

„Mulțumesc confirmare, urgent cinci sute Miliția judiciară pentru subsenmatul Stop Miine plec avion Moscova Stop Libodeev“.

— A înnebunit, zise cu voce stinsă Varionuha.

În timpul acesta, Rimski făcu să zăngăne cheia, scoase din sertarul safeului niște bani, numără cinci sute de ruble, sună, înmînă banii curierului și-l trimise la telegraf.

— Iartă-mă, Grigori Danilovici, zise Varionuha — nu-i venea să creadă ceea ce vedea — dar am impresia că degeaba trimiți banii ăștia.

— Or să se întoarcă înapoi, replică încet celălalt, iar el o să dea socoteală pentru picnicul ăsta. Și adăugă, arătîndu-i lui Varionuha servieta: Du-te, Ivan Savelievici, nu tărăgăna...

Și Varionuha ieși iute din cabinet.

Cobori la parter, zări o coadă nesfârșită la casă, află de la casierită că se așteaptă ca peste un ceas toate biletele să fie vândute, întrucît, de cînd se pusesese afișul anunțînd programul suplimentar, publicul năvalise în neștire; îi dădu dispoziție să mai pi-tească din bilete, să pună deoparte 30 de bucăți, locurile cele mai bune în loji și stal, o zbughi din casa de bilete, reuși din mers să scape de amatorii sîcîitori de bilete de favoare și se strecură în biroul lui mititel să-și ia șapca. Tocmai în clipa aceea țîrîi telefonul.

— Da! strigă Varionuha.

— Ivan Savelievici? se informă în receptor o voce fonfăită și respingătoare.

— Nu-i la teatru! strigă Varionuha, dar individul din receptor nu se dădu bătut.

— Nu face pe nebunul, Ivan Savelievici, mai bine ascultă. Nu duce telegramele nicăieri și nu le arăta nimănui.

— Cine-i la telefon? vociferă Varionuha. În-ce-tează, cetățene, cu glumele astea! Vei fi îndată des-coperit. De la ce număr vorbești?

— Varionuha, urmă același glas respingător. Îți vorbesc rusește, nu înțelegi? Nu duce nicăieri tele-gramele!

— A, nu vrei să te astîmperi? urmă administra-torul turbînd de furie. Ia vezi! Ai să plătești pentru asta!

Mai strigă ceva în receptor amenințîndu-l pe in-divid, dar amuți simțînd că nu mai e nimeni pe fir.

Biroul strîmt începu să se cufunde cam prea de-vreme în întuneric. Varionuha ieși în goana mare, trînti ușa și, printr-o ieșire laterală, se îndreptă spre Grădina de vară.

Administratorul era tulburat și plin de energie. În urma telefonului neobrăzat, nu se îndoia de faptul că o bandă de huligani pusese la cale toate

glumele astea de prost-gust și că ele au o legătură cu dispariția lui Lihodeev. Dorința de a-i demasca pe mișei îl sufoca, și, oricît ar părea de ciudat, pre-simțea ceva plăcut, savurînd dinainte o voluptate neștiută. Așa se întîmplă cînd omul aspiră să de-vină centrul atenției, să facă într-un anumit loc niște comunicări senzaționale.

În grădină, vîntul suflă drept în fața administra-torului, îi aruncă nisip în ochi, barîndu-i parcă drumul, prevenindu-l. La etaj se trînti o fereastră cu atita putere, încît geamurile erau să zboare țan-dări. Vîrfurile arțarilor și ale teilor foșniră cuprinse parcă de alarmă. Afară se întunecase și se răcorise. Aministratorul se frecă la ochi și văzu tîrîndu-se deasupra Moscovei, jos de tot, un nor de ploaie mă-tăhalos, galben pe o parte. Undeva în zare, cerul mîrîi surd și gros.

Oricît de mult se grăbea Varionuha, o dorință de nestăvilit îl atrase pentru o clipă în W.C.-ul de vară, să controleze din mers dacă electricianul mon-tase plasa la bec.

Trecînd pe lîngă standul de tir, Varionuha nimeri într-un desiș de liliac, unde se lăfăia construcția albastră a W.C.-ului. Electricianul se dovedise a fi om de cuvînt; becul din W.C.-ul pentru bărbați era prins într-o plasă metalică, însă pe administrator îl întristă faptul că pînă și în întunericul acela pre-vestitor de furtună se putea vedea că pereții fuse-seră mîzgăliți cu creion și cărbune.

— Ei, ce înseamnă a... începu administratorul, cînd, deodată, auzi în spatele lui un glas, ca de motan, torcînd:

— Dumneavoastră sînteți, Ivan Savelievici?

Varionuha tresări, întoarse capul și văzu în fața sa un grăsan scund, după cum i se păru, cu o mutră de motan.

— Da, eu sînt, răspuse ostil Varionuha.

— Îmi pare foarte, foarte bine, zise grăsanul motaniform, cu glas pițigăiat și, brusc, făcîndu-și vînt îl pocni pe Varionuha peste ureche cu atîta putere, încît șapca zbură de pe capul administratorului și dispăru fără urmă în orificiul W.C.-ului.

Lovitura dată de grăsan făcu să se reverse pentru o clipă în încăperea W.C.-ului o lumină tremurătoare, iar cerul răspuse cu un bubuit puternic. Apoi lumina aceea mai scînteie o dată și în fața administratorului apărură un al doilea individ măruntel, dar cu umeri de atlet, cu părul roșu ca para focului, cu albeață la un ochi și un singur colț în gură... Acesta, fiind, se vede, stîngaci, îl pocni pe administrator peste cealaltă ureche. Din nou bubui cerul drept răspuns, și peste acoperișul de lemn al W.C.-ului începu să răpăie ploaia.

— Ce doriți, tov... șopti administratorul, înnebunit, dar, dîndu-și în cele din urmă seama că cuvîntul „tovarăși“ nu li se potrivește de fel bandiților care atacă un oîm într-un W.C. public, horcăi: cetă... se gîndi că nici acest cuvînt nu-i de ei, și primi o a treia lovitură, nu știu nici el de la care din doi, dar atît de cumplită, încît sîngele îi țîșni din nas peste cămașă.

— Ce ai în servietă, parazitule? strigă strident cel care semăna cu un motan. Telegramele? N-ai fost avertizat la telefon să nu le duci nicăieri? te întreb?

— Am fost averiti... zat... zat... se bîlbîi administratorul.

— Și tu te-ai grăbit să le duci? Dă-moace servietă, netrebnicule! îl luă în primire al doilea — glasul fonfăit de la telefon —, smulgînd din mîinile

tremurătoare ale lui Varionuha servietă cu telegramele.

Cei doi îl apucară pe Varionuha de brațe și-l tîrîră afară din grădina, pornind cu el în galop pe Sadovaia. Furtuna se dezlănțuise năprasnică, șuvoaiele de apă se prăvăleau urlînd și vîind în gurile de canal, pretutindeni se umflau ridicîndu-se adevărate talazuri; de pe acoperișuri ploaia se revărsa peste burlane și streșini, din curți alergau torente înspumate. Nici un suflet viu nu rămăsese pe Sadovaia și n-avea cine să-i sară în ajutor lui Ivan Savelievici, să-l scape. Sărind peste șuvoaiele tulburi, luminați în răstimpuri de fulgere, bandiții îl tîrîră într-o secundă pe administratorul, aproape sfîrșit, pînă la casa cu nr. 302 bis, se năpustiră cu el pe poarta boltită, unde stăteau lipite de zid două femei desculțe, care-și țineau ciorapii și pantofii în mîini. Apoi, ticăloșii se repeziră pe scara a 6-a și Varionuha gata să-și iasă definitiv din minți, fu urcat pînă la etajul patru și aruncat pe podea, în vestiarul cam întunecat, pe care-l cunoștea perfect, din apartamentul lui Stepan Lihodeev.

Apoi cei doi tîlhari pieriră, iar în locul lor răsări o jună roșcată, goală-pușcă, cu ochii scînteind fosforescent.

Varionuha înțelese că ăsta era lucrul cel mai cumplit din toate cîte i se întîmplaseră pînă atunci și, gemînd, se retrase la perete. Juna se apropie, se lipi de administrator, și-și așeză palmele pe umerii săi. Părul lui Varionuha se ridică măciucă; chiar și prin pînza rece și udă a cămașii simți cum palmele acestea sînt și mai reci, reci ca gheața.

— Lasă-mă să te sărut, zise roșcata duios și, lîngă ochii lui, Varionuha văzu ochii ei scînteietori; leșină pe loc fără să mai simtă gustul sărutării.

DEDUBLAREA LUI IVAN

Pe malul celălalt al râului, pădurea, luminată cu un ceaș mai devreme de razele soarelui de mai, se înnegură, se șterse și se destrămă.

În spatele ferestrei apa se prăvălea ca un val neîntrerupt. În înalături, scăpărau întruna fulgerele, asemenea unor filamente incandescente, cerul se despica; în camera bolnavului se prelingea o lumină tremurată, înfricoșătoare.

Ivan plîngea încetișor, stînd în pat și privind rîul turbure ce clocotea cu bulbuci. La fiecare bubuit de tunet, poetul scotea un tipăt jalnic, și-și acoperea fața cu mîinile. Pe podea zăceau foile scrise de mîna lui. Le împrăștiase vîntul ce năvălise în odaie înainte de a se dezlănțui furtuna.

Încercările poetului de a compune o declarație cu privire la fiorosul consultant se dovediră cu totul infructuoase. Îndată ce Praskovia Feodorovna, sora cea grasă, i-a înmînat un vîrf de creion și hîrtie, poetul și-a frecat mîinile cu aerul omului preocupat și și-a făcut loc la măsută. Începutul misiunii se dovedi destul de vioi:

„Către Miliție. Ivan Nikolaevici Bezdomnîi, membru al Massolit-ului. Declarație. Aseară am mers împreună cu răposatul M. A. Berlioz la Patriarșie prudi...”

Aici poetul se încurcă, mai cu seamă din cauza cuvîntului „răposatul”. Din capul locului ieșea o aiureală: cum se poate una ca asta? — „am mers împreună cu răposatul”! Morții nu circulă! Mai știi, te pomenești că o să mă ia drept nebun!

Gîndind astfel, Ivan Nikolaevici se apucă să îndrepte cele scrise: „Cu M. A. Berlioz, ulterior răpo-

sat...” Nici textul acesta nu-l satisfăcu. A trebuit să redacteze o a treia variantă, care se dovedi însă mai slabă decît primele două: „cu Berlioz, care a nimerit sub tramvai...” ; aici se mai băgă pe fir și compozitorul acela neștiut de nimeni, tizul lui Berlioz, și a trebuit să adauge: „nu compozitorul...”

După ce se chinui cu cei doi Berlioz, Ivan șterse tot ce așternuse pe hîrtie și hotărî să înceapă din capul locului cu ceva foarte tare, pentru a atrage numaidecît atenția cititorului, și scrise cum a văzut motanul urcîndu-se în tramvai, apoi însă se întoarse la episodul cu capul retezat. Capul și prezicerea consultantului îl aduseră cu gîndul la Pilat din Pont și, ca textul să sune mai convingător, Ivan hotărî să expună povestirea despre procurator, integral, descriind totul din clipa în care acesta, înfășurat într-o mantie albă cu căptușeală sîngerie, ieșise sub colonada palatului lui Irod.

Ivan lucra sîrguincios, ștergînd uneori cele scrise, introducînd cuvînte noi; încercă chiar să-l deseneze pe Pilat din Pont, iar după aceea pe motan stînd pe etichetele dinapoi. Dar nici desenele nu i-au fost de nici un ajutor, și, cu cît avansa, cu atît mai încîlcit și mai de neînțeles suna declarația poetului.

Atunci cînd se stîrni vîntul, și cînd, mînat de departe, se ivi norul acela înspăimîntător cu marginile învolburate, care învălui pădurea, Ivan se simți sleit de puteri, neputîncios să vină de hac declarației, și, lăsînd să zacă pe podea, fără să le strîngă, filele împrăștiate în toate părțile, izbucni încetișor într-un plîns amarnic. Praskovia Feodorovna, felcerița blajină, intră la poet în timpul furtunii; femeia se arătă îngrijorată văzîndu-l că plînge, trase storurile, ca fulgerele să nu-l sperie pe bolnav, ri-

dică filele împrăștiate și, cu ele în mână, fugi să aducă un medic.

Acesta veni, îi făcu lui Ivan o injecție în braț, asigurându-l că nu va mai plînge, că totul are să treacă, are să se schimbe și are să se uite.

Medicul avu dreptate. Nu trecu mult și pădurea de peste rîu își recăpătă fața ei de totdeauna. Se profilă limpede, copac lângă copac, sub cerul din nou senin, iar rîul se domolise. Starea de neliniște și melancolie începu să-l părăsească pe Ivan, îndată după injecție, și acum poetul stătea întins, liniștit, privind curcubeuul arcuit pe bolta albastră.

Rămase așa pînă seara, și nici nu văzu cum pierise curcubeuul, cum se mohorîse cerul, cum se întunecase pădurea.

După ce bău o cană de lapte cald, se întinse iar și se miră singur cît de mult i se schimbaseră firul gîndurilor. Se estompase amintirea motanului afurisit, nu-l mai înspăimînta capul retezet, și, mutîndu-și gîndul de la el, Ivan începu să raționeze că, de fapt, în clinică nu-i deloc rău, că Stravinski este o minte și o celebritate, și că e extrem de plăcut să ai de-a face cu el. Pe deasupra, aerul serii e răcoros și dulce după furtună.

Casa durerii ațipea. Pe coridoarele învăluite în tăcere se stinseseră becurile lăptoase și în locul lor, conform programului statornicit, se aprinseseră niște veioze discrete, albastre, și tot mai rar răsunau după ușa pașii mărunți, precauți, ai felcerițelor, pe mocheta de cauciuc a coridoarelor.

Acum Ivan stătea întins într-o stare de dulce languoare, aruncînd priviri cînd spre becul ce-și revărsa de sub tavan lumina estompată de un abajur, cînd spre luna ce se iveau de după pădure întunecată, și conversa cu el însuși.

— De ce, la drept vorbind, m-a tulburat în așa hal faptul că Berlioz a nimerit sub tramvai? raționa poetul. La urma urmei, ducă-se pe pustii! Nu mi-a fost nici frate, nici prieten, dacă e să fim drepti. Dacă e să scormonim bine lucrurile, reiese că, de fapt, nici nu-l cunoșteam ca lumea pe răposat! Păi da, ce știam eu despre el? Nimic, decît că era chel și teribil de elocvent. Mai departe, cetățeni, își urmă discursul Ivan, adresîndu-se nu se știe cui, iată ce trebuie să analizăm: ce m-a apucat, spuneți-mi și mie, de m-am înversunat așa împotriva aceluia consultant enigmatic, magician și profesor cu unul dintre ochi negru și gol? La ce bun toată acea urmărire stupidă? De ce l-am fugărit, numai cu izmenele pe mine, cu lumînarea în mână, iar apoi de ce toată aiureala aceea din restaurant?

— Ia te rog! Ia! zise deodată undeva, înlăuntrul său, sau la urechea lui, Ivan cel de altădată. Că Berlioz o să moară cu capul retezat, el a știut-o dinainte! Și-atunci, cum să nu mă tulbur?

— Ce să vorbim, tovarăși! obiectă Ivan cel nou, la spusele celui alt. Pînă și un copil înțelege că aici nu e lucru curat. Este sută la sută un personaj misterios, ieșit din comun! Păi ăsta e lucrul cel mai interesant. Omul l-a cunoscut personal pe Pilat din Pent, mai vreți ceva, vă trebuie altceva mai palpitant? Și, în loc de gălăgia atît de prostească, pe care am stîrnit-o la Patriarșie prudi, n-ar fi fost mai inteligent să-l întreb politicos ce s-a întîmplat mai departe cu Pilat și cu arestatul acela, Ha-Nozri? Și eu m-am apucat de dracu știe ce!

Ce să spun, întîmplare din cale-afară de importantă — l-a călcat tramvaiul pe redactorul-șef al unei reviste! N-o să mai apară revista din cauza asta, sau ce, mă rog? Ce să-i faci? Omul e muritor, și, după cum s-a spus, pe bună dreptate, subit

muritor. Ei, să-i fie țărîna ușoară! Ei, și-o să vină un alt redactor-șef, și poate chiar mai elocvent decât predecesorul lui!

După ce moșăi un timp, noul Ivan îl întrebă vaninos pe cel vechi:

— În cazul acesta cine sînt eu, la urma urmelor?

— Un năărău! răspunse distinct, de undeva, o voce de bas, care nu era a nici unui din Ivani și care semăna grozav cu vocea groasă a consultantului.

Ivan nu se simți ofensat pentru epitet; dimpotrivă, plăcut surprins la auzul acestui calificativ, zîmbi și ațipi liniștit. Somnul se furișă spre poet, i se și năzărise un palmier ce se înalta proptit într-un picior gigantic, trecuse prin fața lui moțanul dar nu era deloc furios, ci vesel; într-un cuvînt, somnul era gata-gata să-l fure de-a binelea pe Ivan, cînd, deodată, grilajul ușii se dădu la o parte fără zgomot și în balcon răsări o siluetă tainică; ferindu-se de lumina lunii, îl amenință pe poet cu degetul.

Fără pic de teamă, Ivan se săltă în pat și zări pe balcon un bărbat. Acesta, ducîndu-și degetul la buze șopti:

— S-s-s-t!...

Capitolul 12

MAGIA NEAGRĂ ȘI DEZVALUIRILE EI

Pe scena Teatrului de varietăți își făcu intrarea, călare pe o bicicletă obișnuită, un omuleț cu nasul stacojiu în formă de pară, și cu o gambetă galbenă, găurită, pe cap. În sunetele unui foxtrot, descrie

un cerc, apoi scoase un strigăt victorios după care bicicleta cabră. Continundu-și cursa numai pe roata dinapoi, se așeză cu picioarele în sus, reuși să demonteze din mers roata din față și să-i facă vînt în culise, după care-și urmă drumul pe o roată, pedalînd cu mîinile.

Pe un catarg metalic înalt, cu o sa în vîrf și sprijinit pe o singură roată, apărură o blondă grăsulie, în tricou și fustiță presărată cu stele argintii, care porni de asemeni să descrie un cerc. Ori de cîte ori se întîlnea cu ea, omulețul scotea niște strigăte de salut și-și sălta reverențios gambeta cu piciorul.

În cele din urmă, sosi în goană, pe o bicicletă micuță de care era fixat un uriaș claxon de automobil, un pici de vreo opt ani, cu fețișoara bătrînicioasă, și începu să se vîre printre cei mari.

După ce descrie cîteva bucle, toată trupa, acompaniată de bătaia alarmantă a tobei, se apropie de rampă, și spectatorii din primele rînduri scoaseră țipete de spaimă, dîndu-se înapoi — aveau impresia că trio-ul cu aparatura lui se va prăbuși peste orchestră.

Dar bicicletele se opriră chiar în clipa cînd roțile amenințau să alunece în gol. Strigînd cu glas tare „Hap“, cicliștii săriră de pe aparatele lor, înclinîndu-se în fața publicului; blondina făcu bezele, iar piciul claxonă intens un semnal caraghios.

Clădirea răsună de aplauze furtunoase, cortina albastră lunecă din ambele părți și-i acoperi pe cicliști, luminile verzi cu inscripția „Iesire“ se stinseră, și în vîlmășagul trapezelor de sub cupolă se aprinseră, asemenea unui soare, niște globuri albe. Începuse antracul premergător ultimei părți din program.

Singurul om pe care nu-l interesau nici de frică minunile tehnicii ciclismului demonstrate de familia Giulli era Grigori Danilovici Rimski. Ședea singurel în cabinetul său, mușcându-și buzele subțiri; din când în când obrazul îi zvicnea nervos. La dispariția miraculoasă a lui Lihodeev se adăuga dispariția cu totul neprevăzută a lui Varionuha.

Rimski știa prea bine unde plecase, dar plecase... și nu mai venise! Directorul financiar dădea din umeri și-și șoptea:

— Dar care să fie cauza?

Și, lucru curios: pentru un om atât de serios ca directorul financiar, cel mai simplu ar fi fost, desigur, să telefoneze acolo unde se dusesese Varionuha și să afle ce se întâmplase cu acesta; dar, pînă la orele zece seara, Rimski nu se putu hotărî s-o facă.

La zece, printr-un efort suprem de voință, își impuse să ridice receptorul și atunci constată că telefonul lui e mort. Omul de serviciu îi raportă că nici celelalte telefoane din clădire nu funcționează. Această întâmplare neplăcută desigur, însă nu supranaturală, îl zgudui peste măsură pe directorul financiar, dar în același timp îi aducea și o bucurie: căzuse de la sine necesitatea de a telefona.

În momentul cînd deasupra capului său se aprinse și porni să clipească un bec roșu, semn că începuse antracul, intra omul de serviciu vestind sosirea artistului străin. Directorul financiar tresări și, negru la față ca noaptea, se duse în culise să-l întîmpine pe artistul aflat în turneu, întrucît acum n-avea cine face acest lucru în afară de el.

Din coridorul unde începuseră să țîrîie tot soiul de semnale și sonerii, curioșii își băgau nasul sub diferite pretexte în cabina spațioasă a artiștilor. Vedeai scamatori în halate și turbane tipătore, un patinator în pulover alb croșetat, un povestitor

palid din cauza stratului prea gros de pudră și un machior.

Celebritatea nou-venită îi uimi pe toți prin fracul său de croială superbă, de o lungime nemaivăzută, și prin masca neagră care-i acoperea partea de sus a feței. Dar amănuntul cel mai uimitor îl constituia cei doi însoțitori ai săi: individul deșirat în haine cadrilate cu un *pince-nez* erăpat și un motan negru, gras, care intra în cabina artiștilor pe etichetele dinapoi, și se așeză foarte dezinvolt pe canapea, făcînd ochii mici din cauza lămpioanelor orbitoare, fără nici un abajur, special instalate pentru machiaj.

Rimski se strădui să schițeze un zîmbet, ceea ce dădu feței sale o expresie acră și răutăcioasă și urmă un schimb de saluturi între el și magul tăciurn, care ședea pe canapea, alături de motan. Nici o strîngere de mînă. În schimb, cadrilatul, obraznic din cale-afară, se recomandă singur directorului financiar, spunînd că este „asistentul domniei-sale”. Această împrejurare îl surprinse pe director, și anume îl surprinse neplăcut: în contract nu se pomenea absolut nimic de existența vreunui asistent.

Pe un ton forțat și rece, Grigori Danilovici se interesă la cadrilatul căzut din senin pe capul lui unde e aparatura domnului artist.

— O, nestemat celest, neprețuite domnule director, răspunse cu glas hodorogit asistentul magului, aparatura noastră este întotdeauna cu noi, iat-o! *Ein, zwei, drei!* și, răsucindu-și degetele noduroase sub nasul lui Rimski, scoase deodată, de după urechea motanului, ceasul de aur cu lanț al directorului financiar, ceas care pînă atunci sălășluise în buzunarul vestei lui Rimski, sub haina butonată și cu lăntuțul trecut printr-o butonieră.

Fără să vrea, Rimski se apucă cu miinile de burtă, asistența scoase un „ah“, iar machiorul care băga mereu nasul pe ușă, icni aprobator.

— E cesulețul dumneavoastră ? Vă rog să-l luați în primire, zise cadrilatul, zîmbind familiar, și pe palma lui murdară îi întinse lui Rimski, obiectul care-i aparținea.

— Cu unul ca ăsta să nu te urci în tramvai, șopti vesel povestitorul la urechea machiorului.

Iar motanul făcu o figură mai ceva decît cea cu ceasul șterpelit. Se ridică deodată de pe canapea, se apropie pe labele dinapoi de măsuta din fața unei oglinzi, întinse o labă, scoase dopul din carafă, își turnă apă în pahar, bău, puse dopul la loc și-și șterse mustațile cu o cîrpă folosită la machiaj.

Nu se mai auzi nici un „ah“, toți rămaseră cu gura căscată și numai machiorul șopti extaziat :

— Înaltă clasă !...

În timpul acesta, pentru a treia oară, tîrîră soneriile și toți, excitați la culme, presimțind și savurînd dinainte programul interesant, părăsiră în grabă cabina artiștilor.

De îndată, în sala de spectacol se stinseră luminile din globuri, se aprinseră cele ale rampei, aruncînd reflexe roșietice pe partea de jos a cortinei, și în despicătura ei luminată se ivi în fața publicului un bărbat cu fața rasă, rotofei, vesel ca un eopil, îmbrăcat cu un frac boțit și cu o cămașă nu tocmai curată. Era comperul Georges Bengalski, binecunoscut publicului moscovit.

— Așadar, cetățeni, începu Bengalski, cu un zîmbet de prunc pe buze, îndată va apărea în fața dumneavoastră... Aici, Bengalski își întrerupse discursul, urmînd cu alte intonații în glas : Văd că numărul spectatorilor a mai crescut după ultimul an-

tract. Astăzi avem la noi jumătate din Moscova ! Zilele acestea, mă întîlnesc cu un prieten și-i zic : „De ce nu vii pe la noi ? Ieri a fost la teatru jumătate din Moscova.“ Iar el îmi răspunde : „Eu stau în cealaltă jumătate !“

Bengalski făcu o pauză, așteptîndu-se la o explozie de rîs, dar, cum nimeni nu rîse, continuă... Așadar, îl veți vedea pe celebrul artist de peste hotare, *monsieur* Woland, într-o ședință de magie neagră. Dumneavoastră și cu mine ne dăm seama — aici Bengalski avu un zîmbet superior — că magia neagră nu există și că ea nu este altceva decît o superstiție. Pur și simplu, maestrul Woland posedă tehnica scamatoriei la cel mai înalt nivel, ceea ce se va și vedea din partea cea mai interesantă a programului domniei sale, adică aceea a dezvăluirii acestei tehnici, și, deoarece noi toți ca unul sîntem și pentru tehnica și pentru dezvăluirile ei, îl invităm pe domnul Woland !...

După ce debită toate aceste nerozii, Bengalski își împreună palmele și-și avîntă brațele în chip de salut în direcția cortinei, care, la această invitație se deschise cu un foșnet.

Apariția magului cu asistentul său deșirat și cu motanul pășind pe labele dinapoi captivă publicul spectator.

— Fotoliul, vă rog, porunci încet Woland și, în aceeași clipă, nu se știe de unde și în ce fel pe scenă apărură un fotoliu, în care magul se așează. Dragă Fagot, arată-ne, pentru început, ceva simplu.

Prin sală trecu un freamat. Fagot cu motanul porniră, în direcții opuse, de-a lungul rampei. Fagot își pocni degetele, strigînd semeț : „Trei, patru“, prinse din zbor un pachet de cărți de joc, le amestecă și le aruncă motanului, în chip de panglică șerpuitoare. Motanul prinse panglica și-i dădu dru-

mul înapoi. Șarpele de atlas fișii. Fagot deschise gura ca un pui de pasăre și înghiți întreaga panglică, carte cu carte. După care motanul, ridicat în două picioare, se înclină în fața publicului și își lovi călcâiul labei drepte de cel stîng, strîinind aplauze frenetice.

— Înaltă clasă! Înaltă clasă! strigau glasuri exaltate de după culise.

Între timp, Fagot arată cu degetul spre parter și declară:

— Pachetul ăsta de cărți, stimați cetățeni, se află acuși în rîndul șapte, la cetățeanul Parcevski, exact între hîrtia de trei ruble și somația de la tribunal, în chestiunea pensiei alimentare pe care dumnealui trebuie s-o plătească cetățenei Zelvova.

Parterul începu să freacă, cîte unii se sculară în picioare și, în cele din urmă, un cetățean pe care îl chema într-adevăr Parcevski, roșu la față, uimit, scoase din portofel pachetul de cărți de joc, vînturîndu-l în aer și neștiind ce să facă cu el.

— Lăsați, să vă rămînă ca amintire! strigă Fagot. Nu degeaba spuneți aseară, la cină, că, fără pocher, viața dumneavoastră la Moscova ar fi fost insuportabilă.

— E veche figura! se auzi de la galerie. Țsta de la parter e din gașcă.

— Credeți? strigă Fagot, îndreptîndu-și ochii îngustați spre galerie. În acest caz și dumneata faci parte din gașca noastră, pentru că pachetul e în buzunarul dumatăle.

La galerie se auzi o foială și apoi un glas fericit:

— Așa-i! La el e! Aici, aici! Stai! Apăi, ăștia-s bani!

Cei de la parter întoarseră ochii spre galerie. Acolo, un cetățean era buimăcit la culme: descoperise în buzunarul său un teanc cu banderola băncii, purtînd inscripția: „Una mie ruble“. Vecinii se îm-

bulzeau în jurul lui, în timp ce omul, uluit, zgîndărea cu unghia banderola, vrînd să se convingă dacă sînt bancnote autentice sau vrăjite.

— Zău că-s autentice! Sînt bani! urlau niște glasuri încîntate de la galerie.

— Încercați și cu mine! Cu un pachet de cărți din ăsta, se rugă vesel un grăsan de la mijlocul parterului.

— *Avec plaisir!* dădu replica Fagot. Dar de ce numai cu dumneavoastră? Va fi antrenată întreaga sală! Și, spunînd aceasta, dădu comanda: „Vă rog să priviți în sus!... Unu!“ În mîna lui apără un pistol. „Doi!“ strigă el. Pistolul se avîntă cu țeava în sus: „Trei!“ strigă Fagot. Urmă o străfulgerare, un bubuit și îndată, de sub cupolă, plutind printre trapeze, începură să cadă în sală niște hîrtii albe.

Se roteau, purtate în toate părțile, la galerie, peste capetele muzicanților, pe scenă. În cîteva clipe, ploaia de bani, tot mai deasă, atînse fotoliile și spectatorii începură să prindă bancnotele.

Sute de mîini se întindeau în sus, spectatorii duceau la ochi bancnotele privind spre scena viu luminată, și constatau filigranele cele mai-autentice. Nici mirosul bancnotelor nu mai lăsa vreo îndoială: era mirosul, incomparabil prin farmecul său, al banilor proaspăt tipăriți. Întîi sala fu cuprinsă de veselie, apoi urmă o mirare profundă. Peste tot vîia cuvîntul „bancnote“, se auzeau exclamații de uimire: „Ah! Ah!“ și rîsete.

Pe fețele celor de la mîliție se întipări, încetul cu încetul, o expresie de nedumerire, iar artiștii începură, fără jenă, să-și scoată nasul din culise.

Excitarea generală creștea și nu se știe cum s-ar fi soldat totul, dacă Fagot n-ar fi întrerupt ploaia de bani, suflînd pe neașteptate în aer.

Schimbînd o privire semnificativă și veselă, doi tineri o luară din loc, îndreptîndu-se fără nici un ocol spre bufet.

Teatrul vuia, ochii spectatorilor străluceau plini de agitație. Da, da, nu se știe cum s-ar fi soldat totul, dacă Bengalski nu și-ar fi adunat puterile și nu ar fi întreprins nimic. Căutînd să fie stăpîn pe el, își frecă palmele din obișnuință și, cu un glas mai sonor ca de obicei, începu așa :

— Iată, cetățeni, adineaori, noi am avut un caz de așa-zisă hipnoză în masă. O experiență pur științifică ; ea dovedește cum nu se poate mai bine că în magie nu există nici un fel de minuni. Să-l rugăm pe *maestro* Woland să ne dezvăluie acest experiment. Îndată, cetățeni, veți vedea cum aceste așa-zise bancnote vor dispărea tot atît de neașteptat cum au apărut.

Începu să aplude, dar de unul singur ; pe față îi juca un zîmbet trufaș, în timp ce ochii, departe de a avea aceeași expresie trufașă, mai degrabă implorau.

Publicului spectator nu-i plăcu discursul lui Bengalski. Se lăsă o tăcere adîncă, pe care o curmă cadrilatul Fagot.

Iar acesta este un caz de așa-zise gogoși declară el, cu glasul-i behăitor, ca de capră. Bancnotele, stimați cetățeni, sînt autentice.

— Bravo ! răzni un bas undeva în înălțimi.

— Trebuie să vă spun de altfel că asta, Fagot arată spre Bengalski, mă plictisește. Se bagă mereu, unde nu-i fierbe oala și strică reprezentăția cu observațiile lui mincinoase ! Ce să facem cu el ?

— Să-i smulgem capul, propuse un glas aspru de la galerie.

— Ce-ați spus ? Poftim ? reacționează imediat Fagot la această propunere nerușinată. Să-i smulgem ca-

pul ? E o idee ! Ei, Behemoth, strigă el motanului. „Executarea ! *Ein, zwei, drei !* !”

Se petrecu un lucru nemaivăzut. Motanul își zbirli blana neagră și scoase un mieunat sfișietor. Apoi, se făcu ghem și, ca o panteră, sări drept în pieptul lui Bengalski, de unde se mută pe capul acestuia. Mirîind, își înfipse labele grase în părul rar al comperului și, cu un urlet sălbatic, după ce îl răsuci de două ori, smulse capul de pe gîtul lui durduliu.

Cei două mii cinci sute de spectatori exclamară toți ca un singur om. Din arterele sfișiate de la gît singlele țîșni în sus, ca un havuz, inundînd plastronul și fracul. Trupul își mai tîrși aiurit picioarele și se lăsă la pămînt. În sală izbucniră țipete isterice de femei. Motanul îi prezentă lui Fagot capul smuls ; acesta îl apucă de păr și, ridicîndu-l, îl arătă publicului, în timp ce capul țipa deznădăjduit, de se auzea în toată sala :

— Un medic !

— Ai să mai trîncănești și pe viitor verzi și uscate ? întrebă amenințător Fagot, adresîndu-se capului care plîngea.

— Nu, niciodată, horcăi capul.

— Pentru Dumnezeu, nu-l mai chinuiți ! răsună, acoperind larma generală, un glas de femeie dintr-o lojă, și magul își întoarse privirea într-acolo.

— Ce facem, cetățeni, îl iertăm ori nu ? întrebă Fagot, adresîndu-se sălii.

— Să-l iertăm, să-l iertăm ! răsunară la început glasuri răzlețe și în majoritate de femei, care apoi formară un cor cu glasurile bărbaților.

— Cum porunciți, *messire* ? întrebă Fagot pe cel cu mască.

— Ce să-i faci, răspunse meditativ magul, sînt oameni ca toți oamenii... Ușuratici... ce să-i faci...

uneori și mila bate la poarta inimii lor... oameni obișnuiți... și porunci cu glas tare: Puneți-i capul la loc!

Ochind cu cât mai multă precizie, motanul arboră capul pe umeri și acesta își reluă exact locul ca și când nu s-ar fi desprins nici o clipă de trup. O cicatrice nu rămase pe grumaz! Motanul șterse cu labele fracul și plastronul lui Bengalski, și urmele de sânge pieriră. Fagot îl ridică pe comper de pe podea, îl puse în picioare, îi băgă în buzunarul fracului un teanc de bancnote și-l expedie de pe scenă, spunându-i:

— Ia-ți valea, fără dumneata e mai vesel!

Privind buimac în jur și clătînându-se, comperul ajunsese doar pînă la postul de pompieri, unde i se făcu rău. Strigă jalnic:

— Capul, capul meu!

Printre cei care-i săriră în ajutor, se afla și Rimski. Comperul plîngea, se silea să prindă ceva cu mâinile, mormăind:

— Dați-mi capul înapoi, capul... Luați casa, luați tablourile, numai dați-mi capul înapoi!...

Un curier dădu fuga să aducă un medic. Încercară să-l culce pe Bengalski pe canapeaua din cabina artiștilor, dar nefericitul se zbatu, devenind violent. A fost nevoie să vină salvarea. Cînd mașina cu nefericitul comper plecă, Rimski o luă grăbit înapoi spre scenă și văzu noi minuni. În treacăt fie zis, chiar atunci sau poate ceva mai înainte, magul dispăruse de pe scenă, cu fotoliul său decolorat cu tot, și trebuie să spunem că publicul nici nu prinsese de veste, vrăjit de figurile extraordinare dezlănțuite de Fagot.

Făcîndu-i vînt nefericitului comper, Fagot anunță publicul:

— Acuși, după ce ne-am descotorosit de pisălogul ăsta, haideți să deschidem un magazin pentru doamne!

Și îndată, pe podiumul scenei se așternură covoare persane, se înălțară oglinzi uriașe, luminate lateral de niște tuburi verzui, iar în intervalul dintre oglinzi se instală vitrine, în care spectatorii, uluiți și încîntați, văzură cele mai variate modele de toalete pariziene în fel și fel de culori. În alte vitrine văzură sute de pălării de damă cu pene și fără pene, ca catarama și fără, sute de perechi de pantofi, apărură sticle de parfum, mormane de poșete din antilopă și atlas, iar printre ele, grămezi de batoane aurii, lunguiețe și grele, cu ruj de buze.

O jună roșcată, răsărită cine știe de unde, într-o toaletă de seară, o jună care ar fi fost desăvîrșită dacă n-ar fi dezavantajat-o cicatricea ciudată de la gît, se postase lîngă vitrine, arborînd un zîmbet de gazdă primitoare.

HLizîndu-se dulceag, Fagot anunță că firma primește rochii și pantofi purtați, dînd în schimb toalete pariziene și pantofi de asemenea de la Paris. Toate astea gratuit. Același schimb era valabil în ce privește gențile și alte mărunțisuri.

Motanul începu să-și pocnească din nou călcîiele unul de celălalt, făcînd în același timp, cu laba dinainte, gesturile pe care le fac portarii cînd deschid o ușă.

Cu glasul ușor voalat, dar dulce și cîntător, juna începu să debiteze, graseind, ceva greu de înțeles, dar nespun de ademenitor, judecînd după figura doamnelor din stal.

— *Guerlain, Chanel, Mitzouko, Narcisse noir, Chanel numéro cinq*, rochii de seară, rochii cocktail...

Fagot se răsucea ca un șarpe, motanul se înclina, juna deschidea vitrinele de cristal.

— Poștiți! zbiera Fagot. Fără fasoane și fără nici o jenă!

Publicul se agita, însă pentru moment nimeni nu se încumeta să se aventureze pe scenă. În cele din urmă, din stal, cam din rîndul zece, se ridică o brunetă și, arborînd un zîmbet care voia să spună că nu-i pasă de nimic, se urcă pe una din scările laterale pe scenă.

— Bravo! strigă Fagot. Salut pe cea dintîi vizitatoare. Behemoth, fotoliul! Începem cu pantofii, *madame!*

Bruneta se instalează în fotoliul oferit, și Fagot etală în fața ei, pe covor, un morman de pantofi. Bruneta întinse piciorul drept, încercă un pantof mov, tropăi pe covor, examinează și tocul.

— Dar n-o să mă strîngă? îl întrebă ea îngîndurată.

La care Fagot exclamă ofensat:

— Vai, se poate!

Iar motanul, jignit și el, mieună scurt.

— Iau perèchea asta, *monsieur*, zise bruneta demn, încălțînd și celălalt pantof.

Pantofii vechi fură aruncați după o perdea, unde dispăru și bruneta, însoțită de roșcată și de Fagot, care ducea cîteva rochii elegante pe umerase. Motanul se agita, ajuta și el și, ca să-și dea aere, își atîrnă de gît un centimetru.

Peste cîteva clipe, bruneta reapăru de după perdea, dar într-o toaletă atît de superbă, încît tot stalul oftă ca un singur om. Curajoasa femeie, devenită ca prin farmec mult mai drăguță, se opri în fața oglinzii, mișcă din umerii dezgoliți, pipăi părul la ceafă și se răsuci, străduindu-se să se vadă din spate.

— Firma vă roagă să primiți asta ca amintire, zise Fagot, oferindu-i brunetei o cutie deschisă cu un flacon înăuntru.

— *Merci*, zise arrogant bruneta și făcu cale-n-toarsă, în vreme ce spectatorii săreau de la locurile lor, ca să pipăie cutia cu flaconul și s-o vadă. De aici încolo se dezlănțuiră patimile și, din toate părțile, femeile purnă spre scenă.

Prin larma agitată a glasurilor, printre risete și suspine, se auzi un glas de bărbat: „Nu-ți dau voie!” și un glas de femeie: „Ești un despot și un mic-burghez! Nu-mi răsuci mîna!” Femeile dispăreau după perdea, își lepădau acolo rochiile, și apăreau în altele noi. Pe taburetele cu picioare aurite ședeau în șir cucoane și tropoteau energic pe covor, cu pantofii noi. Fagot, lăsat în genunchi, manevra limba metalică de pantofi, motanul, cocîrjat sub povara mormanelor de poșete și pantofi, făcea neobosit naveta între vitrină și taburete, juna cu gîtul mutilat ba apărea, ba dispărea, pînă la urmă începu să turuie numai în franceză și, ceea ce e uimitor, cum deschidea gura, o înțelegeau toate femeile, chiar și acelea care nu știau o boabă franțuzește.

Pe toți îi uimi un bărbat, apărut și el pe scenă, care declară că nevastă-sa e gripată și de aceea roagă să i se trimită darul prin el. Drept dovadă că era înșurat, cetățeanul fu gata să-și prezinte actul de identitate. Cererea soțului grijuliu fu întîmpinată cu hohote de rîs. Fagot tipă că-l crede și fără acte, așa cum se crede pe el însuși, și-i înmînă două perechi de ciorapi de mătase, iar motanul adăugă, de la el, un baton de ruj.

Femeile întîrziate dădeau năvală, iar de pe scenă se scurgeau fericitele în rochii de bal, în pija-

male cu dragoni, în taioare sobre de vizită, cu pălării trase pe-o sprânceană.

Apoi, Fagot înștiință publicul că, orele fiind înaintate, magazinul se închide până a doua zi.

După un minut, răsună un foc de pistol, oglinzile disparură, vitrinele și taburetele se prăvăliră nu se știe unde, covorul se topi în văzduh, la fel ca și perdeaua. La urmă de tot dispăru și mormanul de rochii și ghețe purtate, iar scena redeveni austeră, pustie și goală.

Atunci intră pe fir un personaj nou. Din loja numărul doi răsună o voce plăcută de bariton, sonoră și foarte insistentă.

— Ar fi de dorit totuși, cetățene artist, să dezvăluți în fața spectatorilor tehnica scamatoriilor dumneavoastră, îndeosebi aceea cu bancnotele. De dorit este, de asemenea, și întoarcerea comperului pe scenă. Soarta lui îi neliniștește pe spectatori.

Glasul de bariton aparținea lui Arkadi Apollonovici Sempleiarov, președintele Comisiei acustice a teatrelor din Moșcova, oaspetele de onoare al acelei serii.

Arkadi Apollonovici stătea în lojă cu două doamne: una în vîrstă, gătită după ultima modă, numai cu lucruri scumpe pe ea, și alta tinerică, nostimă și îmbrăcată mai modest. Prima, după cum se constată în curînd, la întocmirea procesului-verbal, era consoarta lui Arkadi Apollonovici, iar a doua — rudă îndepărtată de-a lui, actriță debutantă, un talent promițător, venită de la Saratov și găzduită în casa lui Arkadi Apollonovici.

— Pardon! sări Fagot. Iertați-mă, aici nu ai ce dezvălui, totul e limpede.

— Ba să-mi fie cu iertare! Dezvăluirea este absolut necesară. Fără aceasta, numerele strălucit prezentate de dumneavoastră vor lăsa o impresie apă-

sătoare. Marea masă a spectatorilor cere o explicație.

— Marea masă a spectatorilor, îi tăie vorba lui Sempleiarov măscăriciul neobrăzat, nu și-a exprimat, după cîte știu, nici un fel de pretenții. Luînd însă în considerație preastimata dumneavoastră dorință, Arkadi Apollonovici, treacă de la mine, voi proceda la dezvăluiri. Dar pentru aceasta îmi permiteți încă un mic număr?

— De ce nu... răspunse proteguitor Arkadi Apollonovici, dar negreșit cu dezvăluire.

— Am înțeles. Voi proceda întocmai. Așadar, permiteți-mi să vă întreb, Arkadi Apollonovici, unde ați fost aseară?

Auzind o asemenea întrebare deplasată și chiar, am spune, de bădăran, Arkadi Apollonovici se schimbă la față.

— Aseară, Arkadi Apollonovici a fost la o ședință a Comisiei acustice, declară arogant din caleafară consoarta lui Sempleiarov, dar nu înțeleg ce legătură are cu magia?

— *Oui, madame!* confirmă Fagot. E firesc să nu înțelegeți. În ce privește ședința, sînteți greșit informată. După ce a plecat de acasă la ședința amintită, care, fiindcă veni vorba, nici nu era fixată pentru ieri, Arkadi Apollonovici i-a dat drumul șoferului la Cistie Prudî, în fața clădirii ce adăpostește Comisia acustică (nici toată sala amuți) și, cu autobuzul, s-a dus în vizită, pe strada Elovovskaia, la Milița Andreevna Pokobatkô, artistă la teatrul raional de turneuri, unde a rămas aproape patru ore.

— Vai! răsună în liniștea ce se lăsase o exclamație îndurerată.

Iar tînăra rudă a lui Arkadi Apollonovici izbucni în hohote de rîs joase și înspăimîntătoare.

— Totul e limpede, strigă ea. De mult bănuiam ceva! Acum înțeleg de ce rolul Luizei l-a primit acea nulitate!...

Și, făcîndu-și vînt, îl pocni pe Arkadi Apollonovici în cap cu o umbrelă liliachie scurtă și groasă.

Ticălosul de Fagot, *alias* Koroviev, strigă:

— Iată, stimați cetățeni, una din dezvăluirile, cerute cu atîta insistență agasantă de Arkadi Apollonovici!

— Cum ai îndrăznit, ticăloaso, să te atingi de Arkadi Apollonovici? întrebă amenințătoare consoarta acestuia, ridicîndu-se în picioare, în toată înalțimea ei gigantică.

Un al doilea acces de hohot satanic puse din nou, pentru scurt timp, stăpînire pe tînăra rudă.

— Alții ca alții, răspunse ea printre hohote dar, în ce mă privește, am tot dreptul să-l pocnesc. Și auzi, pentru a doua oară, trosnind sec umbrela ce ricoșă de pe capul lui Arkadi Apollonovici.

— Miliția! Ridicați-o! zbieră cu un glas atît de cumplit consoarta lui Sempleiarov, încît multora le îngheță inima în piept.

Colac peste pupază, motanul veni pînă la rampă, răcnind, pe neașteptate, cu glas omenesc:

— Ședința a luat sfîrșit! Maestre! Trîntește un marș!

Dirijorul, înnebunit, fără să-și dea seama ce face, își ridică bagheta, și orchestra nu cîntă, nu intonă și nici nu-i zise, ci, întocmai expresiei oribile a motanului, trînti un marș cu totul aiuristic, inadmisibil prin tonul său dezmețat.

O clipă, unora li se păru că mai auziseră cîndva, sub cerul înstelat al Sudului, într-un *café-chantant*,

textul confuz, greu de înțeles, în schimb, îndrăznînd al acestui marș:

*Excelența sa avea
Cocoși în curte, și puicute,
Și sub aripa lui ținea
Fetițe tandre și dragute!!!*

Dar poate că nici nu a fost acest text, ci un altul, pe aceeași melodie, indecent la culme. Nu asta are importanță, ci faptul că, după toate cele descrise aici, la „Varietăți” începu o adevărată babilonie. Spre loja lui Sempleiarov alerga miliția, curioșii dădeau buzna spre rampă, răsunau explozii infernale de rîs, strigăte turbate, estompate de clinchetul talelelor de alamă ale orchestrei.

Se văzu cum, deodată, pe scenă nu mai rămase nimeni, pezevenghiul de Fagot, ca și neobrăzatul cotoi Behemoth se topiră parcă în văzduh, pierind cum pierise mai înainte magul și fotoliul său cu tapiserie decolorată.

Capitolul 13

APARIȚIA EROULUI

Așadar, necunoscutul îl amenințase pe Ivan cu degetul, șoptindu-i „S-s-s-t!”...

Poetul își lăsa picioarele pe podea și-și încordă privirea. Pe ușa dinspre balcon își băga capul cu fereală un bărbat de vreo treizeci și opt de ani, brunet, cu obraji rași, cu nasul ascuțit și ochii plini de neliniște. O șuviță de păr îi căzuse pe frunte.

Încredințîndu-se că Ivan e singur și trăgînd cu urechea la sunetele din jur, misteriosul vizitator

prinse curaj și intră în cameră. Atunci Ivan observă că și necunoscutul era îmbrăcat cu haine de spital. Purta pijama, papuci pe piciorul gol, iar pe umeri, un halat cafeniu.

Noul venit îi făcu lui Ivan cu ochiul, ascunse în buzunar o legătură de chei, apoi întreabă dacă se poate așeza și, primind un răspuns afirmativ, se instalează în fotoliu.

— Cum ai nimerit aici? îl întreabă Ivan, în șoaptă, supunându-se degetului uscățiv care-l avertiza. Gri-lajele dinspre balcon nu sînt încuiate cu lacăt?

— Da, sînt încuiate, încuviință oaspetele; însă Praskovia Feodorovna, o ființă tare cumsecade, e, din păcate, distrată. Cu o lună în urmă i-am șterpelit o legătură de chei, și în felul acesta pot să ies în balconul comun, care se întinde ca un brâu pe tot etajul, și să mai vizitez din cînd în cînd cîte un vecin.

— De vreme ce poți ieși în balcon, rezultă că poți să și fugi de aici; sau e prea sus? se interesează Ivan.

— Nu, răspunse hotărît oaspetele, nu pot să fug de aici, nu pentru că ar fi prea sus, ci pentru că nu am unde. Făcu o pauză, apoi adăugă: Așadar, stăm închiși?

— Stăm, îi răspunse în ton Ivan, uitîndu-se cu atenție în ochii noului venit, căprui și fără astîmpăr.

— Da... zise oaspetele, neliniștindu-se, sperînd că nu ești nebun furios? Pentru că, știi, nu pot îndura gălăgia, vînzoleala, folosirea forței și alte lucruri de felul ăsta. Urăsc, îndeosebi, țipetele omenești, indiferent dacă exprimă suferință, furie sau alte simțăminte. Liniștește-mă, te rog, spune-mi, așa-i că nu ești nebun furios?

— Aseară, la restaurant, l-am pocnit pe unul peste bot, mărturisî cu curaj poetul înviorat.

— Pe ce motiv? întreabă sever oaspetele.

— Păi, ca să fiu sincer, fără nici un motiv, îi răspunse, stînjinit, Ivan.

— E rușinos, îl muștră oaspetele, adăugînd: Și apoi ia seama cum te exprimi: „l-am pocnit peste bot... Despre om nu se poate spune sigur ce are: bot sau față. Eu însă cred că are față. Așa că, să știi, cu pumnii nu... Să te lași de treburi d-astea și pentru totdeauna.

După ce-l muștră astfel pe Ivan, oaspetele se informă:

— Profesia dumitale?

— Poet, mărturisî cam în silă Ivan.

Vizitatorul se întristă.

— Oh! ce ghinion pe capul meu! exclamă el, dar, dîndu-și seama că făcuse o gafă, își ceru scuze, și întreabă: care-i numele dumitale?

— Bezdomnii.

— Eh, eh... zise oaspetele, strîmbîndu-se.

— Nu-ți plac versurile mele? îl întreabă curios Ivan.

— Nu-mi plac nici de frică.

— Ce anume ai citit?

— N-am citit nici un vers de-al dumitale! exclamă nervos vizitatorul.

— Atunci de ce vorbești așa?

— Mare lucru! Parcă n-aș fi citit alte versuri! Deși, poate că printr-o... minune...? Bine, sînt gata să le accept. Spune, sînt frumoase versurile pe care le-ai scris?

— Oribile! rosti deodată sincer și neînfricat Ivan.

— Să nu mai scrii! făcu rugător vizitatorul.

— Promit și jur ! făgădui solemn poetul.

Întărirea jurământului cu o strângere de mână, dar, tocmai în clipa aceea, din coridor se auziră niște pași domoli și glasuri.

— S-s-t ! șopti oaspetele și sări în balcon, închizând ușa cu grilaj.

În rezervă își bagă capul Praskovia Feodorovna, îl întreabă pe Ivan cum se simte și dacă vrea să doarmă cu lumina aprinsă ori stinsă. Acesta o rugă să lase lumina aprinsă și Praskovia Feodorovna se retrase urându-i noapte bună. Când totul se liniști, din balcon se reîntoarce oaspetele.

Acesta îi comunică în șoaptă lui Ivan că în rezervă 119 a fost adus unul nou, un grăsan cu fața stacojie, care bombăne tot timpul despre nu se știe ce valută ascunsă în canalul de ventilație și care se jură că la ei, pe Sadovaia, s-a instalat necuratul.

— Îl înjură pe Pușkin de toți sfinții și urlă întruna : „Kurolesov, bis, bis !“ povesti oaspetele, cutremurându-se înspăimântat. Dar apoi se liniști, se instalează din nou în fotoliu și zise : De altfel, să-l lăsa în plata Domnului, și, reluând firul discuției întrerupte, întreabă : Așadar, din ce cauză ai nimerit aici ?

— Din cauza lui Pillat din Pont, răsuse Ivan aruncând o privire mohotită în podea.

— Cum ? ! strigă oaspetele, uitând de orice prudență și astupându-și în clipa următoare gura cu mâna. Ce coincidență extraordinară ! Te implor, să-mi povestești ! Te implor !

Capătînd, fără vreun motiv anume, încredere în necunoscut, la început poticnindu-se și fisticindu-se, apoi mai cu îndrăzneală, Ivan se apucă să-i istorisească întîmplarea din ajun, de la Patriarșie prudi. Da, misteriosul hoț de chei era pentru Ivan Nikolaevici un auditor ideal. Oaspetele nu-l so-

cotea nebun ; părea foarte interesat de istorisirea poetului și, tot ascultînd, pînă la urmă se entuziasma la culme. Îl întrerupea mereu pe Ivan cu exclamații :

— Și, și, mai departe ? Te rog din suflet, mai departe ! Dar, pentru Dumnezeu, punct cu punct !

Ivan nu lăsa nimic deoparte, ba chiar îi venea mai ușor să povestească așa ; treptat, treptat, ajunse la scena, cînd, înfășurat într-o mantie albă cu căptușeala sîngerie, Pilat din Pont ieșise în balcon.

Oaspetele își împreună mîinile ca pentru rugăciune, șoptind :

— O, cum am ghicit ! O, cum am ghicit totul !

Descrierea morții îngrozitoare a lui Berlioz necunoscutul o întîmpină cu o observație enigmatică, în timp ce ochii îi scăpărau de ură.

— De un singur lucru îmi pare rău, că în locul lui Berlioz nu a fost criticul Latunski sau literatul Mstislav Lavrovici ; și exclamă apoi frenetic, tot în șoaptă : Mai departe !

Motanul care voise să-și plătească biletul de tramvai îl amuză grozav pe oaspete ; se înăbușea de un rîs mut, uitîndu-se la Ivan care, surescit de succesul povestirii sale, sârea, ghemuit, imitînd motanul cu grivna sub mustață.

În cele din urmă, după ce povesti întîmplarea de la „Casa Griboedov“, întristat și întunecat la chip, Ivan încheie :

— Și uite așa am ajuns aici.

Oaspetele își puse mîna cu simpatie pe umărul bietului poet, vorbind astfel :

— Nefericit poet ! Dar numai dumneata singur, dragul meu, ești vinovat, ți-ai făcut-o cu mîna dumitale. Nu trebuia să te porți cu el atît de familiar și oarecum chiar obraznic. Iată răsplata. Ba ar merita încă să zici *merci* c-ai scăpat atît de ieftin.

— Dar cine o fi el, mă rog, la urma urmei? exclamă Ivan, scuturându-și pumnii, excitat la culme.

Oaspetele îl privi cu luare-aminte și-i răspunse tot cu o întrebare:

— Dar n-o să te enervezi prea tare? Noi, cei de aici, nu sîntem oameni prea de nădejde. N-o să urmeze după aia doctor, injecții? N-o să se facă zarvă?

— Nu, nu, exclamă Ivan. Spune, te rog, cine-i el?

— Bine, răspunse oaspetele, urmînd răsplat și convingător: ieri la Patriarșie prudi te-ai întîlnit cu satana.

După cum promisese, Ivan nu se enervă, dar rămase uluit.

— Imposibil! Nu există satana!

— Să-mi fie cu iertare. Dar dumneata ești cel mai puțin îndreptățit s-o spui. Ai fost, după cît se pare, una din primele lui victime. Ești internat, după cum îți dai seama, într-o clinică de psihiatrie, și mai cutezi să spui că el nu există! E ciudat, crede-mă!

Zăpăcit de-a binelea, Ivan amuți:

— De-ndată ce ai început să mi-l descrii, urmă oaspetele, am bănuir cu cine ai avut plăcerea să conversezi aseară. Și, mărturisesc cîstit, mă mir de Berlioz! În ce te privește, desigur, ești un novice, ca să zic așa (aici oaspetele își ceru din nou scuze)

— Berlioz însă, după cîte am auzit despre el, a citit totuși cîte ceva în viața lui! Cînd mi-ai relatat primele vorbe roșite de acest profesor, mi s-au risipit toate îndoielile. Pe el, dragul meu, nu poți să nu-l recunoști! De fapt, dumneata... te rog iarăși să mă ierți, cred că nu mă înșel, ești un ignorant, nu-i așa?

— Indiscutabil, încuviință Ivan, devenit de nerăcunoscut.

— Ei, vezi... doar pînă și chipul pe care mi l-ai descris, ochii aceia unul într-un fel, celălalt în altfel, sprîncenele!... Iartă-mă, dar n-ai auzit pesemne nici de opera *Faust*?

Ivan se simți teribil de rușinat și, cu obraji în flăcări, începu să mormăie ceva despre o vilegiatură, o călătorie la o casă de odihnă... din Ialta...

— Ei, tocmai ceea ce spuneam... nu-i de mirare! Berlioz însă, repet, mă uimește... Era un om nu numai cîstit, dar și foarte abil. Deși, în apărarea lui trebuie să spun că, desigur, Woland e în stare să-l ducă de nas și pe unul mai ceva ca Berlioz.

— Cum ai spus? ! strigă la rîndul său Ivan,

— Mai încet!

Ivan se lovi cu palma peste frunte, șuierînd:

— Înțeleg, înțeleg. Am văzut un W pe cartea lui de vizită. A-ia-ia-i, ce poveste! Tăcu un timp, descumpănit, privind stăruitor discul lunei ce plutea de cealaltă parte a grilajului, apoi vorbi: În concluzie, se putea deci foarte bine să-l fi vizitat pe Pilat din Pont. Că doar el era născut pe vremea aceea! Și se mai zice că sînt nebun! adăugă Ivan, arătînd revoltat spre ușă.

O cută amară se contură în colțul gurii oaspetelui.

— Să privim adevărul drept în față. Și oaspetele se întoarse spre astrul nopții, care trecea repede printr-un nor. Și dumneata și eu sîntem nebuni, ce să ne mai ascundem după deget! Vezi, el te-a zguduit și te-ai scrîntit, pentru că ai fost pesemne un teren propice pentru așa ceva. Dar ceea ce povestești s-a întîmplat, fără doar și poate, în realitate. Numai că toate acestea sînt atît de ieșite din comun încît pînă și Stravinski, un psihiatru ge-

nial, nu te-a crezut. Te-a examinat? (Ivan încuviință din cap.) Interlocutorul dumitale l-a vizitat pe Pilat, și a fost la dejun la Kant, iar acum se află la Moscova.

— Bine, dar o să faci prăpăd pe aici! Cumva trebuie să punem mîna pe el! ridică, nu tocmai convins, capul, vechiul Ivan, pe care noul Ivan nu izbutise încă să-l doboare de-a binelea.

— Ai încercat și-ți ajunge, ripostă ironic oaspetele. Nici pe alții nu-i sfătuiesc să încerce. Că o să faci prăpăd poți fi sigur! Ah! Ce ciudă mi-e că l-ai întâlnit dumneata, și nu eu! Deși totul s-a stins și cenușa s-a așternut peste tăciuni, îți jur că pentru întâlnirea aceasta aș fi dat legătura de chei furată de la Praskovia Feodorovna; e tot ce am de dat. Sînt sărac lipit pămîntului.

— Dar ce nevoie ai de el?

Multă vreme oaspetele tăcu trist, cuprins de un zgîlțit nervos, dar în cele din urmă vorbi:

— Vezi ce istorie ciudată? Mă aflu aici din aceeași cauză ca și dumneata și anume din cauza lui Pilat din Pont. Spunînd acestea, oaspetele privi temător în jur și urmă: E vorba de un roman despre Pilat, pe care l-am scris acum un an.

— Sînteți scriitor? Întrebă cu interes poetul.

Oaspetele, întunecîndu-se la față, îl amenință cu pumnul.

— Sînt maestru, spuse el cu un aer sever. Scoase din buzunarul halatului o tichie unsuroasă, pe care era brodată cu mătase galbenă o literă majusculă *M*. Își puse tichia și i se arătă lui Ivan *en profil* și *en face*, pentru a demonstra că este maestru. Mi-a cusut-o cu mîinile ei, adăugă el misterios.

— Vreți să-mi spuneți numele dumneavoastră de familie?

— Nu mai am nume de familie, răspunse disprețuitor ciudatul oaspete. Am renunțat la el, cum, de altfel, am renunțat la toate în viață. Să-l lăsăm uitării.

— Vorbiți-mi, cel puțin, despre roman, îl rugă cu delicatețe Ivan.

— Cu plăcere. Viața mea, trebuie să ți-o spun, se orînduise nu tocmai obișnuit, începu oaspetele.

...De specialitate istoric, cu doi ani în urmă mai lucra, încă la un muzeu din Moscova, făcînd și traduceri.

— Din ce limbă? îl întrerupse cu interes Ivan.

— Cunosc cinci limbi în afară de rusă: engleza, franceza, germana, latina și greaca. Și mai citesc puțin italianeste.

— Ian te uita! șopti, invidios, Ivan.

...Istoricul trăia retras, singuratic, nu avea rude și aproape nici o cunoștință la Moscova. Și, închipuiți-vă, într-o zi cîștigă o sută de mii de ruble.

— Imaginează-ți uimirea mea, șopti oaspetele cu tichia neagră; bag mîna în coșul cu rufe murdare, mă uit — același număr ca și în ziar. Obligația pe care o aveam în coș, îl lămuri el pe poet, mi-o dăduse cineva la muzeu.

...După ce cîștigase o sută de mii de ruble, misteriosul oaspete al lui Ivan se comportase în felul următor: cumpărase cărți, își părăsise camera pe care o ocupa pe strada Miasnițkaia...

— U-u-uf, ce văgăună afurisită! mîrîi el.

...Pe o ulicioară, aproape de Arbat, închiriasse două camere la subsol într-o casuță împrejmuită de o grădină mică. Părăsi slujba de la muzeu și începu să scrie romanul despre Pilat din Pont.

— Ah! A fost o epocă de aur! șopti povestitorul, cu ochi strălucitori. O locuință absolut separată, pe deasupra un vestibul cu o chiuvetă, sublinie el,

mîndru nevoie-mare, ferestruici joase, chiar de-
asupra cărării pietruite ce ducea de la poartă spre
căsuță. În fața ferestrelor, la cîțiva pași numai,
chiar lîngă gard, tufe de liliac, un tei și un arțar.
Of, of, of! Iarna vedeam rareori pe fereastră niște
picioare negre, și auzeam zăpada scîrțîind sub pașii
trecătorilor. În soba mea duduia totdeauna, vesel,
focul. Deodată, sosi primăvara și, prin geamurile
tulburi, am văzut tufe de liliac, întii golăse, apoi
îmbrăcîndu-se în verde. Și tocmai atunci, în pri-
măvara trecută, se întîmplă ceva mult mai încîn-
tător decît cele o sută de mii de ruble cîștigate,
ceea ce este, vă rog s-o recunoașteți, o sumă uriașă!

— E-adevărat, recunosc Ivan care asculta cu lu-
are-aminte.

— Deschiseseam fereastra și ședeam în camera a
doua, micuță de tot. Oaspetele se apucă să descrie
cu mîinile mobila din odaia aceea: Aici un divan,
la peretele opus un alt divan, iar la mijloc, o mă-
suță cu o splendidă veioză; mai spre fereastră, căr-
țile; tot acolo, o mică masă de scris, iar în prima
cameră — o cameră enormă, paisprezece metri! —
cărți, cărți și soba. Ah, ce interior aveam! și ce
grozav mirosea liliacul. Și, de oboseală, capul meu
se făcea ușor, și Pilat se apropia vertiginos de sfîrșit...

— Mantie albă, căptușeală roșie! Înțeleg! ex-
clamă Ivan.

— Întocmi! Pilat se apropia vertiginos de sfîr-
șit, se apropia de sfîrșit, și de pe atunci știam chiar
cuvintele eu care voi încheia romanul: „...Al cincilea
procurator al Iudeii, călărețul Pilat din Pont“. Și, fi-
rește, ieșeam afară să mă plimb. O sută de mii, o sumă
uriază, și aveam un costum superb de haine. Sau mă
duceam să iau masa la un restaurant ieftin. Pe Arbat
era un restaurant foarte bun, nu știu dacă mai

există și astăzi. Apoi, oaspetele deschise larg ochii
și, privind luna, își urmă șoapta:

...Purta în brațe un buchet de flori galbene ori-
bile, neliniștitoare. Dracu le știe cum se numesc,
dar la Moscova apar cele dintii. Florile contrastau
cu pardesiul ei negru, de primăvară. Purta în brațe
un buchet de flori galbene. O culoare care aduce
nenoroc. Cotind de pe Tverskaia într-o ulicioară,
întoarse capul. Cunoști Tverskaia, nu-i așa? Mii
de oameni se perindau pe strada asta, dar te asi-
gur că ea mă văzu numai pe mine și mă priyi, poate,
nu neliniștită, ci îndurerată. Pe mine mă uimise
atunci nu atît frumusețea ei, cît singurătatea cu
totul neobișnuită, nemaivăzută, — ce i se citea în
ochi. Supunîndu-mă acelui simbol galben, am cotit
și eu în ulicioară, luînd-o pe urmele ei. Pășeam
amîndoi tăcuți pe ulicioara strîmbă, cenușie, ea pe
o parte, eu, pe cealaltă, și nu era, închipuie-ți, în
afară de noi doi, tipenie de om. Mă chinuiam —
aveam senzația că neapărat trebuie să-i vorbesc,
și mă temeam că n-am să pot scoate o vorbă, că ea
va pleca și nu o voi mai vedea niciodată. Dar, pe
neșteptate, închipuie-ți, a vorbit: „Vă plac flo-
rile mele?“

Mi-amintesc de glasul ei, grav, dar cu inflexiuni
neșteptate și, deși e stupid, mi se păruse în clipa
aceea că ecoul răsunase în ulicioară, desprinzîndu-se
dintr-un zid galben și murdar. Traversînd
grăbit strada și apropiîndu-mă de ea, i-am răspuns:
„Nu.“

M-a privit mirată, iar eu mi-am dat seama de-
odată că iubisem toată viața mea această femeie!
Ce istorie, nu-i așa? Ai să spui, firește, că sînt
nebun?

— Nu spun deloc, sări Ivan, adăugînd: Mai de-
parte, vă implor.

Și oaspetele urmă :

— Da, m-a privit mirată, iar apoi m-a întrebat : „Nu vă plac florile ?” În glasul ei mi se păruse că deslușesc ceva ostil. Pășeam alături de dînsa, străduindu-mă să țin cadența și, spre mirarea mea, nu mă simțeam cîtuși de puțin stînjenit. „Ba-mi plac, însă nu de-astea.” „De care ?” „Trandafirii.”

În clipa urmatoare am regretat răspunsul meu, pentru că ea, zîmbind vinovată, își aruncă florile într-un șant. Descumpănit, le-am ridicat și i le-am întins, însă ea, cu un zîmbet amar pe buze, le refuză : așa că ne-am urmat drumul — eu cu florile ei în mîna.

Am mers un timp așa în tăcere, pînă cînd ea îmi luă florile și le aruncă în mijlocul străzii, apoi își puse mîna cu mînușă neagră în mîna mea și ne-am urmat drumul unul lîngă altul.

— Mai departe, se rugă de el Ivan și, vă rog, să nu săriți nimic !

— Mai departe ? repetă oaspetele întrebarea. Ai putea să ghicești și singur ce-a urmat. Cu mîneca dreaptă își șterse o lacrimă neașteptată și continuă : Dragostea răsărise în calea noastră, așa cum din pămînt răsare într-o ulicioară un ucigaș — ne lovi pe amîndoi deodată ! Astfel lovește fulgerul, și tot așa pumnalul ! De altminteri, ea, mai tîrziu, susținea că lucrurile nu stau așa, că ne iubeam de mult, de cînd lumea, fără să ne cunoaștem, fără să ne fi văzut vreodată și că ea trăise cu un alt bărbat... iar eu acolo, atunci... cu asta, cum îi spune...

— Cu cine ? insistă Ivan.

— Cu asta, ei cu, of, am uitat... se enervă oaspetele, pocnind din degete.

— Ați fost căsătorit ?

— Păi da, de aia pocnesc din degete... Cu Varenka... cu Manecika... ba cu Varenka... avea o rochie în dungii, și la muzeu... Deși, nu mai știu, nu mai țin minte.

Așadar, ea îmi spuse că ieșise în ziua aceea din casă, cu flori galbene în brațe, că eu, în sfîrșit, s-o găsesc, și că, dacă nu ne-am fi întîlnit, s-ar fi otrăvit, pentru că viața-i era pustie.

Da, dragostea ne lovise fulgerător, am înțeles acest lucru chiar în aceeași zi, chiar peste un ceas, cînd ne-am pomenit, fără să ne dăm seama, lîngă zidul Kremlinului, pe chei.

Stăteam de vorbă, ca și cum nu ne-am fi despărțit decît ieri, parcă ne cunoșteam de ani și ani. Ne înțelesesăm să ne întîlnim a doua zi tot acolo, pe malul riului Moscova, și ne-am întîlnit. Soarele de mai ne zîmbea. Și în scurt timp femeia aceasta a devenit soția mea de taină. Venea la mine în fiecare zi, iar eu începeam s-o aștept de cum se iveau zori. Cum o așteptam ? Mutam de la locurile lor obiectele de pe masă. Cu zece minute înainte de ora stabilită, mă așezam la fereastră și pîndeam să aud trîntindu-se porțița veche. Și ce curios : înainte de a o cunoaște, în curticica noastră arareori venea cineva ; mai bine zis, nu venea nimeni ; acum însă mi se părea că tot orașul se scurge pe la noi. Ea intra o dată pe porțiță, dar mie, nu mint, pînă atunci, pe puțin de zece ori inima îmi bătea să-mi spargă pieptul — nu alta ! Apoi, cînd venea ora ei și ceasornicul arăta amiaza, inima pornea să bată nebunește pînă în clipa cînd, aproape fără zgomot, se apropiau de fereastră pantofii cu fundă neagră de antilopă, prinsă în cataramă de metal.

Uneori se răsfața și, oprindu-se lîngă a doua fereastră, ciocănea cu vîrfurile pantofului în geam. În aceeași clipă, ieșeam la fereastra în care ciocănise,

dar pantoful dispărea, dispărea și mătasea neagră care pentru o clipă întunecase lumina zilei, și eu mă duceam să-i deschid.

Te asigur că nimeni nu știa de legătura noastră, cu toate că, de obicei, nu se întâmplă așa. Nici bărbatul ei, nici cunoștințele nu știau nimic. Cei din căsuța veche, unde se afla subsolul ocupat de mine, cunoșteau situația, fără îndoială, fiindcă vedeau că vine o femeie în vizită, dar numele nu i-l știau.

— Dar cine era? se interesează Ivan foarte curios să afle povestea asta de dragoste.

— Oaspetele făcu un gest care însemna, că n-o să spună asta niciodată nimănui și-și urmă povestirea.

Ivan află că maestrul și necunoscuta se îndrăgostiseră atât de tare unul de altul, încât deveniseră inseparabili. Ivan își închipuia (din povestire) cele două cămăruțe de la subsol, unde veșnic domnea o penumbră deasă din cauza liliacului și a gardului. Vedeă aievea mobila tapisată cu roșu, roasă, biroul, ceasornicul care suna din jumătate, în jumătate de oră, și cărțile, multe cărți, ce se înălțau de la podeaua vopsită până la tavanul afumat, și soba.

Află că din primele zile ale legăturii lor, oaspetele său și tainica lui soție se convinseseră că destinul îi scosese pe unul în calea celuilalt la încrucișarea străzii Tverskaia cu ulicioara aceea, fiind făcuți unul pentru altul și sortiți să nu se mai despartă niciodată.

Din povestirea oaspetelui său, Ivan mai află cum își petreceau ziua cei doi îndrăgostiți. Când venea la el, își puneă mai întâi șorțul în antreul îngust, unde se afla și chiuveta cu care se mândrea atîta sârmanul bolnav, aprindea lampa cu petrol instalată pe masă, pregătea dejunul și așeza masa în prima cameră. Când se dezlănțuiau furtunile de mai, și prin fața geamurilor chioare se rostogoleau cu

zgomot în gang șuvoaie năvalnice, amenințînd să inunde și cel din urmă adăpost, cei doi îndrăgostiți aprindeau focul în sobă și-și coceau cartofi. Se ridicau aburi, coaja neagră de cartofi își murdărea degetele. La subsol se auzeau rîsete, copacii din grădina își scuturau crenguțele rupte în timpul ploii și inflorescențele albe.

După ce se sfîrșiră furtunile și veni vara toridă, într-un vas de flori apărură trandafirii mult așteptați, dragi amîndurora. Maestrul lucra febril la romanul său, care o absorbise și pe necunoscută.

— Zău, în unele momente eram gelos pe el, îi șoptea lui Ivan oaspetele nocturn venit din balconul scaldat în lumina palidă a lunii.

Înfîgîndu-și în păr degetele subțiri cu unghiile ascuțite, ea citea și recitea la nesfîrșit cele așternute pe hîrtie, iar apoi lucra tichiuța aceea cu monogramă galbenă. Cîteodată ședea chircită lîngă rafturile de jos ale bibliotecii sau, stînd în picioare și ajungînd pînă la cele de sus, ștergea cu cîrpa sutele de cotoare prăfuite. Îi prezicea glorie, îl zorea, și în perioada aceea începuse să-i spună „maestru”. Aștepta nerăbdătoare cuvintele făgăduite, ultimele cuvinte despre al cincilea procurator al Iudeii, repeta, cîntat, cu glas tare, fraze răzlete care-i plăceau și spunea că în romanul acesta e viața ei.

Romanul fusese terminat în luna august și dat unei dactilografe necunoscute care-l transcrise în cinci exemplare. În sfîrșit, sosise ceasul cînd trebuia să părăsească refugiul tainic și să iasă în arena vieții.

— Am ieșit în arena vieții, ținînd manuscrisul în mînă, și atunci viața mea a luat sfîrșit, șopti maestrul, plecîndu-și capul, și multă vreme după aceea tichia neagră cu „M”-ul ei galben nu s-a mai oprit din clătinat.

Oaspetele își urmă povestirea, care era acum cam incoerentă, un singur lucru se putea înțelege, că atunci se petrecuse o catastrofă cu el.

— Nimerisem pentru prima dată în lumea literaturii; acum însă, când totul s-a sfârșit și pieirea mea este evidentă, îmi aduc aminte de el cu groază, șopti solemn maestrul, ridicându-și mâna. Da, m-a uimit din cale-afară, ah, cât de mult m-a uimit!

— Cine? șopti abia auzit Ivan, temându-se să nu-l tulbure pe povestitor.

— Redactorul, ți-am spus doar, redactorul! Da, îmi citise romanul. Mă privea cu coada ochiului, de parcă mi se umflase obrazul din cauza vreunui abces la mâsea; se uita într-un ungher și mai și chicotea stînjénit. Frământa manuscrisul în mîna, fără rost, icnind. Întrebările lui mi se păreau ale unui nebun. Fără un cuvînt în legătură cu romanul, el mă întreba cine sînt și de unde am răsărit, daeu scriu de mult și de ce nu s-a auzit vorbindu-se de mine mai înainte, punîndu-mi chiar o întrebare de-a dreptul idioată, din punctul meu de vedere: cine m-a inspirat să scriu un roman cu o temă atît de ciudată? În cele din urmă m-am plictisit și l-am întrebat direct dacă îmi va publica sau nu romanul. Începu să se agite, să mormăie, declarîndu-mi că singur nu poate lua o hotărîre, că opera mea trebuie citită și de alți membri ai colegiului redacțional și anume, de criticii Latunski și Ariman, precum și de literatul Mstislav Lavrovici. M-a invitat să mai vin peste două săptămîni. Când am venit după două săptămîni, am fost primit de o tîpescă care, de atîtea minciuni ce-i ieșeau din gură, se uita cruciș.

— Era Lapşenninikova, secretara de redacție, zise zîmbind Ivan, care cunoștea prea bine lumea descrisă cu atîta mînie de oaspetele său.

— Se poate, îl opri acesta, ei bine, ea mi-a înapoiat romanul, destul de ferfeniț și slinos. Străduindu-se să nu-mi întîlnească privirea, Lapşenninikova m-a înștiințat că redacția are portofoliul asigurat pe doi ani și că, din cauza asta, problema publicării romanului meu, după cum se exprima ea, „nu se pune”. Ce mai țin minte din cele ce s-au mai petrecut? mormăi maestrul, frecîndu-și tîmpla. Da, petalele roșii scuturate pe prima pagină a manuscrisului meu și ochii prietenei mele. Da, ochii ei nu i-am uitat.

Povestirea oaspetelui era tot mai confuză și mai plină de reticente. Vorbi ceva despre o plozie piezișă și despre disperarea care se instăpînise după aceea în refugiul de la subsol; despre drumul pe care-l mai făcuse el într-un loc. În șoaptă disperată, zicea că n-o învinuiește deloc pe ea, pe aceea care îl îmboldise să lupte, o, nu, nu o învinuiește!

Mai departe, după cum îi fu dat lui Ivan să audă, urmasse ceva neprevăzut și straniu. Odată, într-un ziar, descoperi un articol al criticului Ariman prin care autorul îi prevenea pe toți și pe fiecare, că el, eroul nostru, făcuse tentativa de a strecura la țipar o apologie a lui Isus Christos.

— O, cum să nu, îmi amintesc, sări Ivan. Am uitat însă numele dumneavoastră!

— Să lăsăm, repet, eu nu mai am nume, îi răspunse oaspetele. Nu e vorba de asta. A treia zi, în alt ziar, apărui un articol semnat de Mstislav Lavrovici, în care autorul cerea să se lovească și să se lovească tare în „pilatism” și în cel care și-a pus în gînd să-l strecoare (din nou același cuvînt afurisit) în presă. Uluit de cuvîntul acesta nemaiauzit, „pilatism”, am despăturit și un al treilea ziar. Am găsit acolo două articole: unul — al lui Latunski, celălalt — semnat cu inițialele „N.E.” Te asigur că cele

scrise de Ariman și Lavrovici se puteau socoti o glumă în comparație cu opera lui Latunski. E de ajuns să-ți spun că articolul în cauză se intitula „Un militant de rit vechi”. Mă absorbise într-atât lectura articolelor despre persoana mea, încît nu observasem cum ea (uitasem să închid ușa, își făcuse apariția ținînd umbrela udă și ziare muiate de ploaie în mînă. Ochii îi ardeau, mîinile îi tremurau și erau reci. Întîi s-a repezit să mă sărute, apoi, cu glasul răgușit, bătînd cu palma în masă, mi-a declarat că-l va otrăvi pe Latunski.

Auzind cuvintele maestrului, Ivan scînci stînjedit, dar fără să spună o vorbă cu glas tare.

— Au venit apoi zile triste de toamnă, urmă oaspetele, eșecul nemaipomenit suferit cu acest roman îmi smulsese parcă o parte din inimă. De fapt, nu mai aveam ce face și trăiam de la o înîlnire de dragoste la alta. Tocmai atunci se întîmplă ceva cu mine. Dracu știe ce; în orice caz, ceva ce pentru Stravinski e probabil limpede de mult. Și anume, aveam o stare de teamă, de depresiune și niște prezentimente. Astfel, mă temeam de întuneric. Într-un cuvînt, făcusem o boală psihică. Mi se părea, mai ales cînd eram gata să adorm, că o caracatiță mlădioasă și rece își strecoară tentaculele drept spre inima mea. Și a trebuit să încep să dorm cu lumina aprinsă. Iubita mea se schimbase mult (despre caracatiță nu-i vorbisem, desigur, dar își dădea seama că e de rău cu mine), slăbise și-și pierduse rumeneala, nu mai rîdea niciodată și se ruga întruna de mine s-o iert că mă sfătuisese să-mi public un fragment din roman. Spunea să las totul baltă, să plec în Sud, pe țărmul Mării Negre, cheltuind pentru această călătorie tot restul de bani ce-mi rămăsese din suta de mii.

Era foarte stăruitoare, și ca să n-o contrazic (ceva îmi spunea că nu-mi va fi dat să plec pe litoralul

Mării Negre), îi făgăduisem să-i fac pe plac într-una din zile. Mi-a spus că-mi va cumpăra chiar ea bilețul de tren. Atunci, am scos toți banii mei, adică circa zece mii de ruble, și i-am dat, „De ce atît de mult?” se mirase ea. I-am răspuns că mi-e frică de hoți și c-o rog să-mi păstreze banii pînă ce plec. Luînd banii și punîndu-i în poșetă, m-a sărutat și mi-a spus că ar fi preferat să moară decît să mă lase singur în halul în care mă aflam, dar că este așteptată, că se supune — e nevoită s-o facă — și că se va întoarce a doua zi. Mă implora să nu mă tem de nimic.

Era-n amurg, pe la mijlocul lui octombrie. A plecat. M-am întins pe divan și am adormit, fără să aprind lumina.

M-am trezit cu senzația că în odaie se afla din nou caracatița. Bîjbîind prin întuneric, cu chiu, cu vai am reușit să aprind lampa.

Ceasul meu de buzunar arăta ora două noaptea. Mă culcasem indispus ca să mă trezesc bolnav. Deodată, mi se păru că bezna autumnală va sparge geamurile, va curge în odaie și mă voi îneca în ea ca într-o cerneală. Cînd m-am ridicat din pat, nu mai eram stăpîn pe mine. Am scos un țipăt, mi-a fulgerat prin minte să fug la cineva, fie și la gazda mea care locuia sus. Mă luptam cu mine însumi ca un om ieșit din minți. Izbutisem să ajung pînă la sobă, să aprind focul. Cînd lemnele au început să trosnească și ușa să se cutremure, m-am simțit mai ușurat. Repezindu-mă în antreu, am aprins lumina, am găsit o sticlă de vin alb, am destupat-o, am dus-o la gură, și m-am pus pe băut.

Teamă mi se mai potolise, așa încît am izbutit să mă înfrînez și să nu alerg sus la gazda mea; m-am întors deci lîngă sobă. Deschizînd ușa sobei, am lăsat să mi se încingă bine fața și mîinile,

șoptind: „Trebuie să simți că mi s-a întâmplat o nenorocire... Vino, vino, vino !...”

Dar nu venea nimeni. În sobă duduia focul, ploaia turna șfichiindu geamurile. Atunci se mai întâmplă ceva. Scoțind din sertarul mesei caietele cu romanul scris de mână și exemplarele dactilografiate, am început să le ard. E o treabă foarte grea, fiindcă hîrtia scrisă arde anevoie. Rupîndu-mi unghiile, sfîșiam caietele, așezîndu-le în picioare printre bucățile de lemn și scormonind foile cu cleștele.

Erau clipe cînd cenușa mă biruia, înăbușind flăcările, dar mă luptam cu ea, și romanul meu, împotrivindu-se cu înverșunare, pierea totuși. Prin fața ochilor îmi treceau slove cunoscute, galbenul flăcărilor se furișă nestăvilit, mîncînd paginile de jos în sus, dar cuvintele tot mai stăruiau. Piereau doar atunci cînd hîrtia se înnegrea și, înarmat cu cleștele, eu le veneam de hac, cuprins de turbare.

Deodată, se auzi cineva zgîrîind încetișor la geam. Inima îmi zvîcni și, aruncînd pe foc ultimul caiet, m-am repezit să deschid. Niște trepte de cărămidă duceau din subsol în sus, spre ușa dinspre curte. Poticnindu-mă, am ajuns în goană la ușa și am întrebat încet: „Cine e?” Și mi-a răspuns glasul ei: „Eu sînt...”

Nu mai știu cum am reușit s-o scot la capăt cu lanțul, cu cheia. Abia pași pragul, că se lipi de mine, udă toată de ploaie, cu obraji uzi, cu părul despletit, tremurînd ca varga. Nu eram în stare să vorbesc, repetam un singur cuvînt: „Tu... tu...” apoi glasul mi s-a frînt și am alergat amîndoi în subsolul meu.

Ea și-a lăsat paltonul în antreu și am intrat repede în prima odaie. Cu un țipăt înăbușit, ea s-a repezit spre sobă și, cu mîinile, a scos din flăcări ultimul teanc pe care focul nu-l mistuise încă. Fu-

mul umpluse încăperea. Stingeam cu picioarele focul, iar ea, trîntită pe divan, a izbucnit într-un plîns convulsiv, nestăvilit.

După ce s-a mai liniștit, i-am spus: „Am început să urăsc romanul ăsta și mă tem. Sînt bolnav. Mi-e frică...”

Ea s-a ridicat de pe divan, spunînd: „Doamne, ești tare bolnav! Pentru ce, pentru ce trebuie să suferim? Dar te voi salva, da, te voi salva. Of, de ce, de ce toate acestea?”

Îi vedeam ochii umflați de fum și de lacrimi, îi simțeam mîinile reci mîngîindu-mi fruntea. „Am să te vindec, da, am să te vindec, bolborosea ea, înfîgîndu-și degetele în umerii mei. Ai să-l reconstitui. De ce, ah, de ce n-am luat la mine un exemplar?”

Rînjind de furie, mi-a spus ceva nedeslușit, apoi, cu buzele strînse, s-a apucat să adune și să îndrepte filele cu marginile arse. Era un capitol din mijlocul romanului, nu mai țin minte care anume. A rînduit cu grijă filele, le-a învelit în hîrtie, legîndu-le cu o panglică. Fiecare gest al ei, fiecare mișcare vedeau acum o nestrămutată hotărîre și stăpînire de sine. Îmi ceru vin și, după ce bău, vorbi mai liniștită: „Uite cum se plătește minciuna! rosti ea. Nu vreau să mai mint de-acum încolo! Aș fi rămas și acum la tine, dar nu-mi vine să procedez în felul ăsta. Nu vreau ca bărbatul meu să rămîna pentru totdeauna cu ideea că am fugit de la el, pe ascuns, noaptea... Nu mi-a făcut niciodată vreun rău... Adineauri a fost chemat de urgență: la ei, la uzină, a izbucnit un incendiu. O să se întoarcă repede. Mîine dimineață am să mă explic cu el. Îi voi spune că iubesc pe un altul și voi veni pentru totdeauna la tine. Spune, poate *nu vrei* să vin?” „Biata de tine, sărmana de tine, am zis eu. N-am să îngădui să faci una ca asta. Mie are să mi se îndepline ceva rău,

și nu vreau să pieri și tu odată cu mine.“ „E singura cauză?“ m-a întrebat ea, apropiindu-și ochii de ai mei. „Singura.“

S-a înviorat nespus, s-a lipit de mine, și, luându-mă de gât, mi-a zis: „Ba pier cu tine. Măine dimineată voi fi aici.“

„Și iată ce-mă mai amintesc din viață; o fișie de lumină din vestiarul meu, iar în această lumină, o suviță răvășită de păr, bereta ei și ochii dârzi, plini de hotărâre. Îmi mai amintesc o siluetă neagră în pragul ușii de la intrare și un pachetel alb. „Nu te teme. Răbdă câteva ceasuri. Măine dimineată voi fi la tine.“

Acestea au fost ultimele ei cuvinte din viața mea... Sst! își curmă singur vorbele bolnavul, punându-se în gardă și ridicînd degetul. Tare zbuciumată e noaptea asta — noapte cu lună.

Maestrul dispăru pe balcon. Ivan auzi pe coridor un zgomot de roți, cineva sughiță de plîns și scoase un țipăt slab.

Cînd se așternu iar liniștea, oaspetele își făcu din nou apariția anunțîndu-l pe Ivan că în rezerva 120 fusese instalat cineva și că noul locatar se tot roagă să i se dea capul înapoi. Interlocutorii tăcură o vreme, îngrijorați, apoi, liniștindu-se, reînnoară firul povestirii întrerupte. Oaspetele dădu să deschidă gura, dar noaptea se brodiseră într-adevăr agitată. Pe coridor mai răsunau glasuri; atunci oaspetele se aplecă și-i vorbi lui Ivan la ureche, dar atît de încet, încît toate cele povestite abia ajunseră la știrea poetului, în afară de prima frază, care suna astfel:

— La un sferit de oră după ce ea m-a părăsit, am auzit pe cineva bătînd în geamul meu...

Poetul fu, pesemne, adînc tulburat de ceea ce-i șoptea bolnavul la ureche.

Din cînd în cînd, obrazul îi tremura convulsiv, în ochi i se cuibăriseră teama și focul zbuciumat al miniei. Maestrul arăta undeva în direcția lunii, care pierise demult din balcon. Numai după ce amuțiră toate sunetele de afară, oaspetele se dădu mai la o parte și vorbi cu glas normal:

— Da, și astfel, la mijlocul lui ianuarie, într-o noapte, îmbrăcat cu același palton, numai cu toți nasturii lipsă, zgribulit de frig, am ajuns în curticia mea. În spatele meu se înălțau troiene de zăpadă, care acoperiseră tufe de liliac, iar în față, jos, se vedeau ferestrele mele, mici, slab luminate, cu staturile lăsate. Lipindu-mă de prima fereastră, am tras cu urechea. În odaile mele cînta un patefon. Atîta am putut să aud, că de văzut nu puteam vedea nimic. După ce am rămas câteva clipe așa, lîngă geam, am ieșit pe porțiță în ulicioară. Se dezlănțuise viscolul. Un cîine s-a repezit să mă înhațe de picioare, m-am speriat și am trecut repede de partea cealaltă a străzii. Frigul și acel sentiment de teamă, care mă însoțea pretutîndeni în ultima vreme, mă făceau să-mi pierd cumpătul. Nu aveam unde să mă duc, și cel mai simplu lucru ar fi fost, fără îndoială, să mă arunc sub un tramvai ce trecea pe strada în care dădea ulicioara mea. Vedeam de departe cutiile lor, luminate pe dinăuntru și îmbrăcate pe dinafară într-o pojghiță de gheață, și auzeam scrișnetul lor dezgustător în cătușele-gerului. Dar, scumpul meu vecin, toate astea se petreceau pentru că frica pusese stăpînire pe fiecare fibră a trupului meu. Și așa cum mă speriasem de un cîine, mă temeam și de tramvai. Da, boală mai rea decît a mea, să știi că nu afli alta în toată clădirea asta!

— Bine, dar puteați s-o înștiințați, zise Ivan, plin de compătimire pentru nefericitul bolnav. Și unde

mai pui că la dînsa au rămas și banii dumneavoastră. Sînt convinși că i-a păstrat, nu-i așa?

— Nici să nu te îndoiești de asta, sigur că i-a păstrat. Dar dumneata, după cîte văd, nu mă prea înțelegi. Sau, mai curînd, mi-am pierdut eu capacitatea de altădată de a descrie ceva. De altfel, nici n-o regret pînă-ntr-atît, deoarece n-o să mai am nicicînd nevoie de această capacitate. Ea — aici oaspetele privi cu venerație, undeva, în bezna nopții — ar fi primit o scrisoare din balamuc. Poți trimite cuiva o scrisoare cînd ai o asemenea adresă?... Porcu, un bolnav psihic, să-i scriu?... Glumești, dragul meu! S-o fac nefericită? Nu, nu sînt în stare de una ca asta.

Ivan nu știu ce să răspundă. Însă taciturnul Ivan îl înțelegea pe oaspetele său și-i părea rău de el. Acesta, chinuit de amintiri, dădea din cap, scuturîndu-și tichia neagră și murmurînd:

— Sărmana femeie, nădăjduiesc însă că m-a uitat...

— Dar vă puteți face bine... zise sfios Ivan.

— Sînt incurabil, ripostă calm oaspetele. Cînd Stravinski îmi spune că mă va readuce la viață — nu-l cred. E foarte uman și nu vrea decît să mă consoleze. Nu neg, de altfel, că acum starea mea s-a îmbunătățit mult. Da, și unde am rămas?... Era ger și tramvaiele astea care alergau nebunește... Știam că se deschisese clinica aceasta, și am străbătut orașul pe jos, ca să ajung aici. Nebunie! Cu siguranță că aș fi murit degerat, după ce am ieșit din oraș, dacă nu mă salva o întîmplare. La vreo patru kilometri de barieră, staționa un camion în mijlocul șoselei. Suferise o pană. Apropiîndu-mă de șofer, l-am rugat să mă ia și pe mine. Spre mirarea mea, șoferului i s-a făcut milă și m-a luat. Camionul mergea în direcția clinicii și m-a adus chiar pînă aici. M-am ales doar cu degetele de la piciorul stîng degerate. Dar

s-au vindecat. Și iată-mă de aproape patru luni în clinică. Și, știi ceva, găsesc că nu e deloc rău aici. Nu trebuie să-ți faci planuri grandioase, scumpul meu vecin, ascultă ce-ți spun! Eu, de pildă, voiam să fac o călătorie în jurul pămîntului. Ce să-i faci, se vede că nu mi-e dat s-o întreprind. Văd doar o porțiune neînsemnată a acestui pămînt. Cred că nu este cea mai frumoasă, dar, repet, nu e chiar atît de rău. Uite, vine vara la noi și, după cum promite Praskovia Feodorovna, iedera se va cîrlionța în balcon. Cheia mi-a lărgit posibilitățile. Vor fi nopți cu lună. Ah, luna s-a și dus! Și se lasă răcoarea. E trecut de miezul nopții. Trebuie să mă întorc în camera mea.

— Spuneți-mi, vă rog, ce a fost mai departe cu Ieshua și cu Pilat? îl rugă Ivan. Vă implor, vreau să știu.

— O, nu, nu, răspunse oaspetele, cutremurîndu-se chinuit. Tremur ori de cîte ori mi-aduc aminte de romanul meu. Cunoscutul dimitale de la Patriarșie prudi ar fi făcut-o mai bine decît mine. Îți mulțumesc pentru conversație. La revedere.

Și înainte ca Ivan să se dezmeticească, grilajul se închise cu un clinchet ușor, oaspetele făcîndu-se nevăzut.

Capitolul 14

SLAVĂ COCOȘULUI!

Nervii dădură chix, cum se zice, și Rimski fugi în cabinetul său, fără să mai aștepte încheierea procesului-verbal. Ședea la masa lui de lucru, uitîndu-se cu ochii injectați la bancnotele fermecate din fața

lui. Directorul financiar era complet năuc. De afară se auzea un vuiet uniform, Publicul se revărsa şuvoaie din clădirea teatrului în stradă. Deodată, auzul încordat la culme al lui Rimski înregistrează triful împiedicat al unui miliţian, care, la drept vorbind, nu prevesteşte niciodată ceva bun. Dar când se repetă, şi-i sări în ajutor încă unul, mai autoritar şi mai prelung, la care se adăugară un hohot de râs şi parca nişte huiduieli, directorul financiar îşi dădu seama că în stradă se petrecea ceva scandalos şi obscen, şi că acest ceva, oricât ai vrea să nu ţii seama de el şi să-l dai la o parte, este strâns legat de reprezentarea dezgustătoare a magului şi a asistenţilor săi.

Sensibilul director nu se înşelase deloc. De îndată ce aruncă o privire pe fereasta dinspre Sadovaia, faţa i se schimonosi, şi buzele şoptiră, sau, mai degrabă, şuierară :

— Eram sigur !

La lumina vie a puternicelor felinare de pe stradă, văzu jos pe trotuar o doamnă numai în cămaşă şi chiloşi liliachii. Pe cap, ce-i drept, avea o pălărieuţă, şi în mână ţinea o umbrelă. Era cuprinsă de panică, se lăsa ba la pământ, ba dădea să fugă cine ştie unde, şi mulţimea din jurul ei fremăta hohotind. Directorul financiar simţi fiori de gheaţă pe şira spinării. Lângă doamna cu pricina se agita un cetăţean care voia să-şi lepede pardesiul de vară şi, de emoţie, nu reuşea să-şi vină de hac mîneţii în care i se încurcase braţul.

La intrarea din stînga se auziră alte chiote şi hohote turbate de râs ; întorcîndu-şi ochi într-acolo, Grigori Danilovici zări o altă doamnă, în *dessous-uri* roz. Aceasta sărise de pe caldarîm pe trotuar, voind să se ascundă într-un gang, dar publicul ce se scurgea fi bară drumul, şi sărmana, victimă a uşurinţei şi a pasiunii sale pentru toalete, înşelată de firma blestematului Fagot, nu-şi dorea decît un

singur lucru — s-o înghită pămîntul. Un miliţian venea spre nefericită, sfredelind văzduhul cu fluierul său, iar în urma acestuia se îmbulzeau nişte tineri foarte veseli, cu şepci pe cap. Ei erau acei care rîdeau în hohote şi huiduiau.

Un birjar uscăţiv, mustăcios şi semet îşi opri din goană mîrtoaga costelivă, în dreptul primei despuiate. Mustăciosul se hlizea încîntat.

Rimski îşi dădu un pumn în cap, scuipă cu năduf şi se îndepărtă iute de fereastră. Stătu cîtăva vreme la biroul său trăgînd cu urechea la zgomotele de-afară. Iscate din puncte diferite, fluierăturile atinseră apogeul, apoi începură să scadă. Spre mirarea lui Rimski, scandalul se lichidă neaşteptat de repede.

Se apropia momentul cînd trebuia să acţioneze şi să bea din cupa amară a răspunderii. Pînă la sfîrşitul spectacolului, aparatele telefonice fuseseră reparate ; trebuia să telefoneze, să comunice neîntîrziat cele întîmplate, să ceară ajutor, să toarne la minciuni, să dea toată vina pe Lihodeev, să se apere ca să iasă basma curată, şi aşa mai departe... Ptiu, drace !

Directorul pusese de două ori cătrănit mîna pe receptor şi de două ori renunţase să mai cheme. Deodată, în liniştea de mormînt a cabinetului, răsună strident soneria telefonului drept în faţa directorului care tresări cutremurat de un fior de gheaţă. „Da rău mi s-au mai zdruncinat nervii !“ îşi zise el ridicînd receptorul. În aceeaşi clipă însă se dădu înapoi alb ca varul. Un glas domol, insinuant şi dezmaţat de femeie şopti la telefon :

— Nu telefona nicăieri, Rimski, altfel o păţeşti...

În secunda următoare nu mai era nimeni pe fir. Cu furnicăături pe şira spinării, directorul puse receptorul în furcă şi se uită, fără să ştie nici el de

ce, pe fereastra din spatele său. Printre crengile rare încă și ușor înverzite al arțarului, văzu luna gonind către un nor străveziu. Ațintindu-și nu se știe de ce privirea spre aceste crengi, Rimski se tot uita la ele, și cu cât se uita mai mult, cu atât îl cuprindea o frică mai cumplită.

Făcînd un efort de voință, se întoarse cu spatele spre fereastra pe care se revărsa lumina lunii și se ridică în picioare. Nu mai putea fi vorba de nici un telefon; singurul gînd care-l frămînta în clipa aceea era cum să plece mai repede din teatru.

Trase cu urechea: clădirea era cufundată în tăcere. Dîndu-și seama că nu se mai află de mult nimeni afară de el la etajul întîi, îl cuprinsese o teamă copilărească, de neînvins. Nu se putea gîndi fără să se cutremure la drumul pe care urma să-l parcurgă singur prin coridoarele pustii și pe scări în jos. Luă febril de pe masă bancnotele hipnotizatorului, le ascunse în servietă și tuși, ca să-și dea un pic de curaj. Glasu-i sună răgușit, fără vlagă.

Atunci i se păru că pe sub ușa cabinetului său pătrunde o adiere de umezeală și putreziciune. Îl trecură fiorii. Colac peste pupăză, ceasul porni să bată miezul nopții și pîna și bătăile ornicului îl făcură să tremure. Dar, cînd mai auzi în ușa întorcîndu-se încet cheia yale, inima i se strînse cît un purice.

Înfîgîndu-și mîinile asudate și reci în servietă, directorul simți că dacă mai continua scîrșitul acela din braască, el nu va mai rezista și va izbucni într-un țipăt strident.

În cele din urmă, cedînd eforturilor, ușa se deschise, și în cabinet intră neauzit Varionuha. Rimski simți că i se taie picioarele și se prăbuși în fotoliu. Trăgînd aer în piept, zîmbi lingușitor, rostind abia auzit:

— Doamne, cum m-ai speriat...

Da, apariția asta neașteptată putea să sperie pe oricine, dar constituia în același timp și o mare bucurie: în nodul încîlcit se ivise măcar un capăt cît de mic al firului...

— Ei, vorbește, hai mai repede! Zi odată! hîrîi Rimski, agățîndu-se de capătul acesta. Ce înseamnă toate astea?

— Iartă-mă, te rog, îi răspunse cu glas surd celălalt, închizînd ușa. Credeam că ai plecat.

Și Varionuha, așa cum era, cu șapca pe cap, se îndreptă spre un fotoliu și se instală de cealaltă parte a mesei de lucru.

Trebuie să recunoaștem că răspunsul lui Varionuha suna cam straniu: asta îl șocă din capul locului pe directorul financiar, care, în ceea ce privește sensibilitatea, putea concura cu seismograful celei mai bune stațiuni seismice din lume. Cum adică? Ce căuta Varionuha în cabinetul directorului financiar, de vreme ce nu se aștepta să-l găsească pe acesta acolo? Are doar cabinetul său, una la mînă. Și, două la mînă, indiferent pe ce ușa intrase în clădire, trebuia să-l întîlnească inevitabil pe unul din paznicii de noapte, iar aceștia fuseseră înștiințați cu toții că Grigori Danilovici va mai rămîne cîtva timp în biroul său. Directorul însă nu stătu multă vreme să mediteze la ciudățenia asta; nu de ea îi ardea lui acum.

— De ce n-ai telefonat? Ce înseamnă toată halima aia cu Ialta?

— Ceea ce și spuneam, răspunse administratorul, plescînd din gură ca și cînd l-ar fi supărat o măsă. L-au găsit într-o bodegă la Pușkino.

— Cum la Pușkino? Lîngă Moscova? Și telegramele din Ialta?!

— Ce Ialta, lua-l-ar dracu! L-a îmbătat pe telegrafistul de la Puškino și s-au apucat amândoi să facă nebunii; printre altele, să trimită telegrame cu menținerea „Ialta“.

— Aha... Aha... Bine, bun... roști cîntător Rimski, în priviri cu o lucire gălbuie.

În minte vedea de pe acum tabloul sărbătorec al scoaterii rușinoase a lui Steopa din post. Eliberarea! Eliberarea mult așteptată, eliberarea de această calamitate numită Lihodeev! Stepan Bogdanovici s-ar putea să se învîrtească chiar și de ceva mai rău decât numai pierderea postului...

— Vreau amănunte! țipă Rimski, lovind cu tamponul în masă...

Și Varionuha începu să-i relateze amănuntele. Îndată ce se prezentase acolo unde îl trimisese directorul financiar, fusese primit numaidecît și ascultat cît se poate de atent. Nimeni din cei de față nu acceptase o clipă ideea că Steopa ar putea fi la Ialta. Toți s-au declarat din capul locului de acord cu presupunerea lui Varionuha că Lihodeev se află la „Ialta“ din Puškino.

— Și acum unde e? îl întrerupse tulburat directorul pe administrator.

— Unde să fie? zîmbi stîmb acesta. La miliție, la camera specială pentru dezmeticirea din beție.

— Oho! Foarte bine!

Varionuha își urmă relatarea și, pe măsură ce povestea, în mintea directorului financiar se desfășura tot mai viu lanțul nesfîrșit al faptelor dezgustătoare, nerușinate, bătărăniile lui Lihodeev, și fiecare verigă din acest lanț era mai rea decât cea precedentă. Fie și numai țopăiala aceea de bețivi, de gît cu telegrafistul, pe poiana din fața poștei de de la Puškino, în sunetele unei caterinci hoinare, chiar și numai așa — cîte parale făcea! Apoi s-a

luat după niște cetățene, care, cuprinse de spaimă, au urlat ca din gură de șarpe. După aceea, Lihodeev a încercat să se încaiere cu bufetierul de la „Ialta“, după care a aruncat cu generozitate pe podeaua „Ialtei“ ceapă verde. Apoi a spart opt sticle de vin alb sec „Ai-Danil“. A sfărmat aparatul de taxat al unei mașini de piață, pentru că șoferul nu voise să stea cu mașina la dispoziția lui. I-a amenințat apoi cu arestarea pe cetățenii care încercaseră să-i potolească măgariile... Într-un cuvînt, o grozăvie.

Steopa era binecunoscut în cercurile teatrale din Moscova, și toți știau că este o poamă bună. Dar prea de tot era, chiar și pentru Steopa, ceea ce povestea administratorul despre el. Da, prea de tot, chiar prea, prea de tot.

Ochii ironici, răi, ai lui Rimski sfredeleau peste masă figura administratorului și, pe măsură ce Varionuha își depăna povestirea, ochii aceștia se întunecau tot mai tare. Cu cît mai colorate, mai vii deveneau amănuntele obscene cu care-și umplea povestirea administratorul, cu atît mai puțin îi dădea crezare directorul. Iar cînd Varionuha spuse că Steopa se dezlanțuise într-atît, încît încercase să opună rezistență celor ce veniseră să-l ia ca să-l aducă la Moscova, Rimski știu cu precizie că tot ce-i povestise administratorul, întors la miezul nopții la teatru, este o minciună! O minciună de la început și pînă la sfîrșit.

Varionuha nu se duse la Puškino și nici Steopa nu trecuse pe acolo. Și povestea cu telegrafistul beat, și geamul spart din locanță, și scena legării lui Steopa cu frînghii — toate erau scorneli.

Îndată ce se convinse că administratorul îl minte, pe director îl cuprinse o teamă ce se târî de-a lungul trupului său, de la picioare spre crîștet, și de vreo două ori i se părură din nou că dinspre podea adie o umezeală putredă, purtătoare de malarie.

Fără să-l slăbească o clipă din ochi pe administrator, care se zvîrcolea suspect în fotoliul său străduindu-se în același timp să rămînă în umbra lămpii de birou și care-și acoperea cu un gest foarte straniu fața cu un ziar, ca să se ferească, chipurile, de lumina supărătoare a becului, directorul financiar se gîdea la un singur lucru: ce-i totuși cu istoria asta? De ce-l minte oare cu atîta neobrăzare, în clădirea tăcută și pustie, administratorul întors la o oră atît de tîrzie? Și Rimski își simți sufletul chinat de sentimentul unei primejdii, a unei primejdii neștiute, dar strașnice, amenințătoare. Prefăcîndu-se a nu observa șiretlicurile lui Varionuha și figurile lui cu ziarul, directorul financiar îi examină, atent figura fără să-i mai asculte aproape deloc palavrele. Mai era ceva și mai inexplicabil decît povestirea calomnioasă cu privire la aventurile petrecute la Pușkino, născocite nu se știe în ce scop, și acest ceva era o schimbare petrecută atît în aspectul exterior, cît și în manierele administratorului.

Cu toate strădaniile lui Varionuha de a-și trage cozorocul șepcii pe ochi, pentru ca fața lui să rămînă în umbră, și oricît încerca el să se ascundă după ziar, directorul reuși să deslușească o vînație uriașă ce se întindea pe obrazul lui drept, pînă aproape de nas. Și unde mai pui că administratorul, rumen de obicei, avea acum o paloare nesănătoasă, iar la gît, nu se știe de ce, cu toată noaptea înăbușitoare, purta un fular vechi, în dungi. Dacă la aceasta mai adăugăm maniera degustătoare de a plescăi din buze, apărută la administrator în timpul absenței sale de la teatru și schimbarea izbitoare ce se putea observa în inflexiunile glasului său, devenit surd și aspru, precum și expresia lașă și hoțască a ochilor, putem spune fără șovăire că Ivan Savelievici Varionuha era de necunoscut.

Îl mai neliniștea ceva la culme pe directorul financiar, dar ce anume nu-și putea da seama, oricît își încorda creierul înfierbîntat și oricît îl fixa pe Varionuha cu privirea. Un lucru putea să afirme: în această contopire a administratorului cu binecunoscutul fotoliu era ceva nemaivăzut, cu totul nefiresc.

— Apoi i-au venit de hac; pînă la urmă l-au îmbarcat în mașină, bubuia Varionuha, privind de după ziar și acoperindu-și cu palma vînația.

Deodată, Rimski întinse mîna parcă mașinal și, bătînd în același timp darabana cu degetele pe masă, apăsă soneria electrică și înmărmuri. În clădirea pustie ar fi trebuit să se audă un sunet ascuțit. Dar sunetul nu urmă, și butonul se lăsă mort în tăblia mesei. Butonul era mort, soneria, defectă.

Șiretlicul directorului financiar nu-i scăpă lui Varionuha, care, încrunțîndu-se, îl întrebă cu selipiri răutăcioase în ochi:

— De ce suni?

— Fără să vreau, răspunse surd Rimski, trăgîndu-și mîna înapoi și, la rîndul său, întrebă cu glas șovăitor: Ce ai pățit la obraz?

— În automobil m-am lovit de clanța portierei, îi răspunse Varionuha, ocolîndu-i privirea.

„Minte!“ exclamă în gînd directorul și, în aceeași clipă, rămase cu ochii rotunjiți de spaimă, niște ochi de nebun, pironiți asupra spetezei fotoliului.

În spatele fotoliului, pe podea, se încrucișau două umbre, una mai deasă și mai întunecată, cealaltă slabă, cenușie. Pe podea se profila clar umbra spetezei fotoliului și a picioarelor lui ascuțite, dar deasupra spetezei de pe podea lipsea umbra capului lui Varionuha, așa cum sub picioarele fotoliului nu se așternea nici umbra picioarelor sale.

„Nu aruncă umbră!” strigă disperat în gînd Rimski, începînd să tremure ca varga.

Varionuha se uită hoște în jur, urmărind privirea dementă a lui Rimski ținută în spatele fotoliului, și-și dădu seama că este descoperit. Se ridică (ceea ce făcu și directorul financiar) și se dădu înapoi cu un pas, strîngînd în mîini servieta.

— Ai priceput, afurisitul! Totdeauna ai fost isteț, rosti Varionuha, hlizindu-se cu furie drept în fața directorului, apoi sări deodată de la fotoliu spre ușă și trase în jos siguranța la yale.

Directorul aruncă în jurul său o privire deznădăjduită, retrăgîndu-se spre fereastra dinspre grădina și, în fereastra asta scaldată în lumina lunii, văzu, lipit de geam, chipul unei fete goale și brațul ei gol, pe care-l strecurase prin oberliht, străduindu-se să deschidă zăvorul de jos. Pe cel de sus îl deschisese.

Lui Rimski i se păru că lampa de pe masa lui de lucru se stinge și că masa se apleacă. Se simți scaldat parcă într-un val de gheață, dar, din fericire, cu o sfortare a voinței, rămase în picioare. Nu mai avu puterea să strige, însă izbui să șoptească :

— Ajutor...

În timp ce păzea ușa, Varionuha sărea în sus, răminînd îndelung în văzduh și legănîndu-se. Își agita degetele încîrligate ale mîinilor în dreptul ochilor lui Rimski, plescaia din buze, șuiera și făcea cu ochiul tipesei de la fereastră.

Tipesa începu să se grăbească, își băgă capul roșcovan prin oberliht, își întinse cît putu mîna zgîrîind cu unghiile încuietoearea și zgîlțîind rama ferestrei. Mîna i se tot lungea, ca și cînd ar fi fost de cauciuc, colorîndu-se într-un verde cadaveric. În cele din urmă, degetele verzi ale moartei apucară capul încuietorii, îl întoarseră, și rama începu să

se deschidă. Rimski scoase un țipăt slab și se sprijini de perete, ținîndu-și dinainte servieta în chip de scut. Își dădea seama că-i sunase ceasul.

Fereastra se deschise larg, dar în loc să intre răcoarea nopții și parfumul teilor înfloriți, în casă năvăli o duhoare de pivniță. Moarta păși pe prichiciul ferestrei, și Rimski zări deslușit pe pieptul ei semnele putrefacției.

În momentul acesta, dinspre grădina, din clădirea joasă din spatele tirului, unde erau ținute păsările necesare pentru program, răsună pe neașteptate un cîntec radios de cocoș. Cocoșul dresat, galăgios, trîmbița vestea că dinspre soare-răsare zorile se apropie grăbite de Moscova.

Chipul roșcovanei se schimonosi de o furie turbată, o înjurătură gîtuia îi izbucni din gîtlej, iar Varionuha țipă strident și se prăvăli din văzduh, pe podea, lîngă ușă.

Urmă un al doilea „cucurigu”, juna clătănă din dinți, părul roșcat i se ridică măciucă-n cap. La al treilea cîntat, făcu stînga-mprejur și-și luă zborul. Săltîndu-se în sus, întins orizontal în aer, aidoma unui cîupidon în zbor, Varionuha trecu pe deasupra mesei și, plătind alene, ieși în urma moartei pe fereastră.

Un bătrîn cu părul alb ca neaua, care nici nu aducea cu Rimski cel de adineiori, se apropie în fugă de ușă, ridică siguranța de la yale și o luă la goană pe coridorul întunecos. Ajuns în dreptul scării, gemînd de groază, găsi pe dibuite comutatorul și-și lumină drumul. Pe scară, bătrînul, care se clătina și tremura ca varga, se poticni, avînd impresia că-i căzuse Varionuha în cap. Ajuns la parter, Rimski îl văzu pe portarul de serviciu adormit pe un scaun, lîngă casă, în vestibul. Se strecură pe lîngă el în

vîrful picioarelor și se furișă pînă la intrarea principală.

Afară, în stradă, se simți oarecum mai ușurat. Își reveni într-atît, încît, apucîndu-se cu mîinile de cap, își dădu seama că-și uitase pălăria în cabinet.

Se înțelege de la sine că nu s-a mai întors s-o ia, ci, gîfîind, trecu repede strada largă pînă la celălalt colț, unde se afla un cinematograf, în dreptul căruia clipea o lumină palidă, roșiatică. În cîteva clipe, Rimski fu lîngă cinematograf și reuși să pună mîna pe un taxi.

— La rapidul de Leningrad. Ai un bacșiș gras, spuse el gîfîind și ținîndu-se cu mîna de piept.

— Mă retrag la garaj, răspunse cu ură șoferul, întorcîndu-i spatele.

Atunci Rimski deschise servieta, scoase din ea cincizeci de ruble și le întinse prin geamul deschis șoferului.

Peste cîteva clipe, mașina zbura ca vîntul, zdrăgănînd pe strada Sadovaia. Pasagerul se zgîlțîia în fundul mașinii și, în ciobul de oglindă ce atîrna în fața șoferului, Rimski vedea ba ochii radioși ai acestuia, ba pe ai săi, de nebun.

În dreptul gării, Rimski sări jos din taxi și strigă celui dintîi om cu șorț alb și număr de hamal, care-i ieșise în cale :

— Unul pentru clasa întîi, îți dau treizeci, spuse el, scoțînd și mototolînd bancnotele din servietă ; nu găsești a-nuția — iei a doua, dacă nu — a treia !

Aruncînd o privire la cadranul luminos al ceasului din gară, hamalul smulse banii din mîna lui Rimski.

Peste cinci minute, rapidul zvîeni de sub cupola de sticlă a peronului și dispăru în bezna nopții.

Odată cu el dispăru și Rimski.

NIKANOR IVANOVICI

Nu este greu de ghicit că grăsanul cu figura sta-cojie, internat în rezerva 119 din clinica de psihiatrie, era Nikanor Ivanovici Bosoi.

Nu nimerise chiar de la început la profesorul Stravinski, ci trecuse în prealabil printr-alt loc. Din acel loc, Nikanor Ivanovici nu rămase cu cine știe ce amintiri. Ținea minte doar o masă de birou, un dulap și o canapea.

Cei de acolo încercaseră să lege o conversație cu Nikanor Ivanovici, căruia din cauza singelui urcat la cap și a surescitării nervoase i se tulburase vederea, dar conversația a fost ciudată, încîlcită. Mai bine zis, nu se legă defel.

Iată prima întrebare adresată lui Nikanor Ivanovici :

— Sînteți Nikanor Ivanovici Bosoi, președintele Comitetului de bloc al imobilului 302 bis de pe Sadovaia ?

Redăm textual răspunsul lui Nikanor Ivanovici care-și însoți cuvîntele cu un rîs înspăimîntător.

— Da, sînt Nikanor, sigur că mă cheamă Nikanor ! Dar nu sînt președinte, naiba să mă ia !

— Cum așa ? Ce vrei să spunei ? îl întrebă cu ochii mijiți insul.

— Uite de aia, că dacă eram președinte, trebuia să constat din capul locului că el e necuratul ! Că deh, cum vine asta ? Pince-nez-ul crăpat, hainele numai zdrențe, cum putea el să fie translator pe lîngă strainul acela ?

— Despre cine vorbești ? se intereseă insul.

— Despre Koróviev ! strigă Nikanor Ivanovici, s-a băgat la noi în bloc, în apartamentul 50. Scrieți : Koroviev ! Trebuie prins numaidecât. Scrieți : scarașase. Acolo stă.

— De unde ai luat valuta străină ? îl întreabă cordial insul pe Nikanor Ivanovici.

— Dumnezeu! adevărat, Dumnezeu! atotputernic, rosti Nikanor Ivanovici, el vede tot... așa-mi trebuie. În viața mea n-am ținut în mână și habar n-am avut cum arată valuta asta ! Domnul mă pedepsește pentru păcatul meu — urmă cu osîrdie Nikanor Ivanovici, tot descheindu-și și încheindu-și gulerul că-mășii și făcîndu-și cruce — am luat banii ! Da, am luat, dar de-ai noștri, sovietici ! Treceam în cartea de imobil pe cîte unii, contra bani, nu zic nu. Ce-a fost a fost ! Nu mi-e rușine nici cu Prolejnev, secretarul nostru, nu mi-e rușine deloc ! S-o spunem pe șleau, în administrația blocului toți sînt hoști... Dar valuta străină n-am luat.

Rugat să nu facă pe prostul și să spună cum nimeriseră dolarii în canalul de ventilație, Nikanor Ivanovici se trînti în genunchi clătîndu-se și căscînd larg gura, vrînd parcă să înghită un calup din parchet.

— Uite, doriți, mugii bătrînul, înghit și pămînt, dacă am luat ? ! Cît despre Koroviev — el e diavolul !

Orice răbdare are și margini, și insul de la masă ridică tonul, dîndu-i a înțelege lui Nikanor Ivanovici că ar fi timpul să înceapă a vorbi ca oamenii.

În aceeași clipă, un urlet sălbatic răsună în încăperea cu canapeaua :

— Uite-l ! Uite-l după dulap ! vociferă Nikanor Ivanovici sărînd în picioare. Uite-l cum se hlizește ! Și *pince-nez*-ul lui.. Puneți mîna pe el ! Aghesmuți încăperea.

Nikanor Ivanovici se făcu alb la față. Tremurînd, schiță semnul crucii în aer, alergă pînă la ușă și înapoi, apoi întonă o rugăciune și, în cele din urmă, începu să bată cîmpii rău de tot.

Era limpede că nu se putea întreține cu el nici un fel de conversație. A fost scos afară și instalat într-o cameră separată, unde s-a mai potolit oarecum, mulțumindu-se doar să se roage și să plîngă cu sughituri.

Desigur, s-a făcut o descindere în Sadovaja, la apartamentul 50. Dar Koroviev nu a fost găsit și nimeni în tot imobilul nu cunoștea și nu văzuse nici un Koroviev. Apartamentul ocupat de răposatul Berlioz și de Lihodeev, plecat la Ialta, era pustiu, și în cabinet, pe ușile dulapurilor, atîrnau pașnic și giliile intacte. Oamenii plecaseră după cum veniseră, luîndu-l înșă cu ei pe Prolejnev, secretarul administrației, abătut și buimac.

Seara, Nikanor Ivanovici a fost dus la clinica lui Stravinski. Acolo îl cuprinse o tulburare atît de mare, încît trebui să i se facă o injecție conform prescripției lui Stravinski, și abia după miezul nopții adormi în rezerva 119, scoțînd în rastimpuri, un fel de muget gros, de om chinuit.

Dar starea lui de neliniște se transmisese în rezerva 120, unde bolnavul se trezi și începu să-și caute capul, și în rezerva 118, unde un maestru necunoscut, cuprins de neliniște, își frîngea mîinile, plin de melancolie, privind luna cu gîndul la ultima și amarnică noapte de toamnă din viața sa, la fișia de lumină venind de sub ușa unui subsol și la pîrul acela despletit.

Din rezerva 118, prin balcon, neliniștea i se transmisese și lui Ivan, care se trezi și izbucni în plîns.

Medicul înșă îi potoli repede pe toți cei cuprinși de neliniște, cu mîntea rătăcită, și somnul începu

să-i învăluie treptat. Ivan ațipi ultimul, la ceasul când peste rîu mijeau zorile. După ce medicamentul i se prelinse prin tot corpul, liniștea veni asupra lui ca un val, acoperindu-l. Își simți trupul mai ușor, iar adierea caldă a somnului îi mîngîie capul. Înainte de-a adormi de-a binelea, mai auzi, din pădure, ciripitul păsărilor care vesteau apropierea zorilor. Dar păsările amuțiră curînd, și Ivan văzu în vis cum soarele sta să se prăvale peste muntele Golgota și muntele era împresurat de un dublu cordon de soldați.

Capitolul 16

SUPLICIUL

Soarele sta să se prăvale peste muntele Golgota, iar muntele era împresurat de un dublu cordon de soldați.

Pîlcul de călăreți ce tăiase aproape de prînz calea procuratorului se îndrepta în trapul cailor spre Poarta Hebronului. Calea le și fusese deschisă. Pedestrașii din Capadocia împinseseră pe laturile drumului mulțimea de oameni, asini și cămile, iar călăreții, tropotînd și ridicînd trîmbe albe de praf pînă la cer, ajunseseră la răscrucea a două drumuri: cel de sud, către Betfaghe, și cel de nord-vest, către Jaffa. Călăreții o luară pe drumul de nord-vest. Aceiași capadocieni, postați din loc în loc pe marginile drumului, măturaseră din vreme, într-o parte și alta, toate caravanele zorite să ajungă la Yerushalayim în ziua sărbătorii. Mulțimea de pelerini se îmbulzeau în spatele soldaților, lăsîndu-și în pără-

sire corturile vărgate, pe care le întinseseră la popasuri, de-a dreptul pe iarbă. Străbătînd cam un kilometru, călăreții depășiră cohorta a doua a Legiunii Fulminanta și, după alt kilometru, ajunseseră cei dinți la poalele Golgotei. Aci descălecară. Comandantul îi împărți în cete, care împresurară poalele colinei joase, lăsînd liberă numai ieșirea la drumul spre Jaffa.

Nu mult după aceea, ajunse la colină și cohorta a doua, și se așeză de pază, mai sus, încercuind culmea.

În sfîrșit, sosi și centuria comandată de Marcus — Moartea Șobolanilor. Soldații mărșăluiau pe marginile drumului, iar între șiruri, pe un car, escortați de garda secretă, erau duși cei trei osîndiți cu tablite albe la gît, pe care sta scris în arameică și elină „tilhar și răzvrătit“.

Carul osîndiților era urmat de altele, încărcate cu stîlpi proaspăt geluiți și cu drugi de lemn tîntuiți transversal, cu funii, sape, găleți și topoare. Pe carele acestea se aflau și cei șase călăi. La urmă călăreau centurionul Marcus, șeful gărzii templului din Yerushalayim, și bărbatul cu glugă căruia îi vorbise în treacăt Pilat în odaia întunecoasă a palatului.

Procesiunea se încheia cu un șir de soldați, iar apoi venea mulțimea — vreo două mii de gură-cască ce înfruntaseră căldura aceea de iad, dornici să asiste la interesantul spectacol. La acești gură-cască din oraș se adăugaseră și pelerinii, lăsați să treacă în coada procesiunii. Cortegiul începu să urce pe Golgota în strigătele ascuțite ale crainicilor care repetau proclamația rostită de Pilat la amiază.

Călărimea îi lăsă să treacă pe toți, dar centuria a doua nu-i lăsă decît pe cei cu rost la ceremonia supliciului, apoi, cu o manevră rapidă, risipi mulțimea jur-împrejur pe colină, așa încît ea se afla acum strînsă între pedestrașii de pe culme și călăreții

de la poale. Oamenii puteau privi supliciuul doar printre rîndurile, nu prea dese, de pedestrași.

Trecuseră astfel mai bine de două ceasuri de cînd începuse urcușul pe Golgota; soarele scăpăta spre asfințit, dar căldura se dovedea încă insuportabilă; pentru soldații din ambele cordoane era un chin, mureau de plictiseală și-i blestăuau în gînd pe cei trei tîlhari, urîndu-le din suflet să moară cît mai repede.

Cu fruntea brobonită și cămașa albă întunecată de sudoare, mărunțul comandant al călăreșilor înșirați la poalele colinei se apropia mereu de căldarea din piele groasă, aflată la ndemîna primelor rînduri, scotea apă în pumni, bea și-și uda turbanul. După ce se mai răcorea puțin, se depărta și începea să bată înainte și înapoi drumul prăfuit ce ducea spre culme. Lunga lui spadă lovea încălțările de piele încheiate cu șireturi. Comandantul voia să dea oamenilor săi un exemplu de tărie; dar fiindu-i milă de soldați, le îngădui să-și pună în piramidă lăncile și să-și arunce deasupra pelerinele albe. Sub acest soi de corturi, sirienii se mai putură adăposti de soarele dogoritor.

Gălețile se deșertau vîzînd cu ochii, astfel că oștenii din diferite centurii porniseră pe rînd să care apă dintr-o vîlcea de la poalele colinei, unde, prin valurile de zăduf, la umbra firavă a unor duzi subțiratici, abia își mai ducea zilele un pîriu cu apă tulbure. Tot acolo, încercînd să se adăpostească la umbra nestatornică a pomilor, stăteau în picioare, plictisiți, păzitorii de cai, ținînd de căpestre caii toropiți de arșiță.

Lehametea soldaților și ocările lor la adresa tîlharilor erau de înțeles. Temerile procuratorului în privința unor tulburări ce-ar fi putut izbucni cu prilejul supliciuului în odiosul oraș al Yerushalayimului nu fuseseră, din fericire, justificate. Iar cînd se scurse și cel de-al treilea ceas al supliciuului, între

cele două cordoane — cel de sus, pedestrima, și cel de jos, călărima — la poalele colinei, nu rămăsese, contrar așteptărilor, nici măcar un singur om. Soarele se abătuse dogoritor peste mulțimea grămădită și ogonise îndărăt spre Yerushalayim. Între cordoanele celor două unități romane nu se mai aflau decît doi cîini, probabil fără stăpîn, ajunși cine știe cum acolo. Dar și ei erau potopiți de căldură și se lungiseră, cu limbile spînzurate și suflînd din greu, fără să dea cea mai mică atenție șopîrilelor cu spinările verzi, singurele vietăți ce nu se temeau de dogoare și lunecau de colo-colo printre bolovanii încinși și tulpinile răsucite și spinoase ale tufelor lipite de pămînt.

Nimeni nu încercase să-i elibereze pe oșîndiți, nici în Yerushalayimul întesat de trupe, nici aici, pe colina împresurată de paza armată; mulțimea se reîntoarse în oraș, fiindcă, într-adevăr, nu era nimic deosebit de văzut la acest supliciu, în timp ce acolo, în cetate, se desfășurau pregătirile pentru marea sărbătoare a Paștilor, ce avea să înceapă spre seară.

Pedestrașii romani din cordonul de sus sufereau și mai mult decît călăreșii. Singura învoire la care se îndurase centurionul lor, Moartea-Șobolanilor, fusese ca soldații să-și scoată coifurile și să-și acopere capul cu fișii de pînză muiate în apă, dar să rămîină în picioare și cu lancea în mînă.

El însuși, ca și ceilalți, cu o pînză pe cap, uscată însă, se plimba în sus și în jos aproape de grupul călărilor, fără să-și fi scos măcar de pe tunică insignele de argint cu capete de lei și păstrîndu-și cu dîrzenie spada și pumnalul. Soarele cădea drept pe centurion fără să-l supere parcă, dar la capetele de lei nu te puteai uita, te orbea scăpărarea argintului ce părea incandescent.

Chipul mutilat al centurionului nu exprima nici oboseală, nici nemulțumire; părea că uriașul oștean

ar. fi fost în stare să umble o zi întreagă așa cum era, și noaptea toată, și ziua următoare; în sfârșit, atîta cît ar fi fost nevoie să umble astfel cu mîinile pe greul centiron cu plăci de aramă, privind cu aceeași asprime cînd la stîlpii cu cei osîndiți, cînd la soldații din cordon, dînd deoparte, cu vîrfurile încălțării lui prăfuite și cu aceeași indiferență, oseminte omenești, albite de vreme sau frînturile de silex printre care călca.

Omul cu glugă se așezase nu departe de stîlpi, pe un trepid și stătea într-o molcomă nemișcare; totuși, de plictiseală, mai zgîria din cînd în cînd cu o nuielușă în nisipul încins din dreptul lui.

Am spus că dincolo de cordonul călăreșilor nu mai rămăsese suflet de om, dar nu e tocmai așa. Un om tot se mai afla acolo, dar nu putea fi văzut de oricine. Se așezase nu pe partea drumului unde trecerea fusese deschisă și de unde i-ar fi venit mai ușor să privească supliciul, ci pe versantul de miază-noapte, acolo unde pîvnîșul nu era nici lîm și nici accesibil, ci abrupt, cu gropi și bolovăniș, acolo unde, într-un prăvăliș, agățîndu-se cu sete de pămîntul arid, blestemat de ceruri, încerca să mai trăiască un smochin prăpădit.

Tocmai sub acel smochin, sub care nu aflai umbră, se așezase pe o piatră, chiar de la început, adică de peste trei ore, singurul spectator, nu participant, la supliciu. Da, ca să privească supliciul, omul acela nu-și alesese locul cel mai bun, ci pe cel mai rău. Dar și de aici puteai vedea stîlpii, puteai vedea printre oștenii de pază cele două pete strălucitoare de pe pieptul centurionului, și asta, pentru un om care dorea să treacă neobservat și nimeni să nu-l tulbure, era desigur destul.

Cam cu patru ore înainte, chiar la începutul supliciului, omul acela avusese cu totul altă atitudine,

ba chiar ar fi putut fi luat repede la ochi și poate tocmai asta îl făcuse să se poarte altminteri acum, izolîndu-se.

Omul apăruse pentru prima dată printre întîrziati, atunci cînd procesiunea, trecînd de cordonul soldaților, abia suise pe culme. Răsuflea din greu și nu mergea la pas, ci suia în goană colina, croindu-și cale cu violență prin mulțime, iar cînd văzu cum în fața lui, ca și a celorlalți, se-nchide cordonul, recurse la un șizetlic naiv, prefăcîndu-se a nu înțelege strigătele celor ce-i porunceau să se oprească, și dădu să se strecoare nebunește printre soldați pînă la locul supliciului, unde tocmai coborau din car osîndiții. Pentru asta primi în piept o lovitură grea cu capătul bont al lîncii și sari înapoi cu un țipăt, dar nu din pricina durerii, ci a deznădejdiei. Aruncă spre legionarul care-l lovisе o privire tulbure și cu totul indiferentă, aidoma unui om nesimțitor la durerile fizice.

Tușind și răsufliînd din greu, ținîndu-se cu mîna de piept, o luă la goană în jurul colinei, vrînd să gasească pe versantul de miazănoapte vreo spărtură în cordonul de soldați și să se strecoare pînă la locul supliciului. Dar acum era prea tîrziu, cordonul se închisese strîns, iar omul, cu chipul schimonosit de suferință, trebui să renunțe la tentativa de a-și deschide drum spre carele de unde se descărcau stîlpii. Această tentativă ar fi putut duce doar la arestarea lui, ceea ce nu i-ar fi convenit cîtuși de puțin, mai ales în acea zi.

Astfel, el se îndreptă spre vîgăuna unde era atîta liniște și nimeni nu-l putea tulbura.

Așezat pe o piatră, omul acela cu barba neagră, cu ochii arși de soare și nesomn, era cuprins de o grea amărăciune. Suspinînd, ba își descheia *taletb*¹-ul

¹ Pelerină.

tocit în timpul pribegiei, care din albastru ajunsese de un cenușiu murdar, și-și dezgolea pieptul lovit de lance și îmbâcsit de sudoare; ba, cuprins de un chin insuportabil, își înălța ochii la cer, urmărind cei trei vulturi ce se roteau de multă vreme prin văzduh, presimțind ospățul ce-i aștepta sau își pironia privirile disperate în pământul galben cătînd la o țeastă de cîine pe jumătate roasă ori urmărea șopîrlele ce alergau în jurul lui.

Suferea atît de mult, încît din vreme în vreme își vorbea sieși cu voce tare:

— Ah, ce nerod sînt... bolborosea el, legănîndu-se a jale pe piatră, copleșit de durerea ce-i măcina inima și zgîriindu-și pieptul înnegrit de soare. Nerod ca o muiere! Laș! Sînt o lepadătură, nu om pe lume!

Tăcea, își lăsa mereu capul în piept; pe urmă, după ce sorbea puțină apă încropită dintr-o ploscă de lemn, mai prindea puteri și apuca ba cuțitul ascuns la piept, ba o bucăciță de pergament pe care-o avea în față, pe o piatră, lîngă un bețișor de trestie și o călîmară cu tuș.

Pe pergament făcuse însemnări:

„Gliepele fug, iar eu, Levi Matei, stau pe Golgota, și moartea nu mai vine!”

Iar mai jos:

„Soarele cade la apus, și moartea nu mai vine”.

Apoi, deznădăjduit, Levi Matei scrisese cu vîrf de ascuțit al bețișorului:

„Doamne! De ce te-ai mîniat pe el? Trimite-i moartea!”

După ce scrisese aceste cuvinte, începu să suspine fără lacrimi, zgîriindu-și din nou pieptul cu unghiile.

Cauza disperării lui Levi era groaznică nenorocire ce se abătuse asupra lui Yeshua și a sa, precum și aceea greșeală grozavă pe care o săvîrșise, după cre-

dința sa, chiar el, Levi. Cu două zile înainte, Yeshua și Levi se aflau la Betfaghe, aproape de Yerushalaym, oaspeți ai unui grădinar căruia îi plăceau mult predicile lui Yeshua. Toată dimineața cei doi oaspeți lucraseră la grădina pe lîngă stăpînul casei și se gîndeau să plece spre Yerushalayim pe răcoarea serii. Dar, cine știe de ce, Yeshua se arătă grăbit, zicînd că-l așteaptă la Yerushalayim o îndatorire ce nu suferă amînare, iar către prînz plecase singur. Aici fusese prima greșeală a lui Levi Matei. De ce, ah, de ce-l lăsase să plece singur?

În seara aceea lui Matei nu-i mai fu dat să meargă la Yerushalayim; o boală cumplită îl lovise fulgerător. Era scuturat de friguri, trupul îi ardea ca focul, dinții îi clănțăneau, și cerea mereu apă.

Nu se putea mișca. Se trîntise pe o cergă în șopro-nul grădinarului și zăcuse pînă vineri dimineața, cînd suferința îl părăsi, la fel de neașteptat precum venise. Deși era încă slăbit și-i tremurau picioarele, Levi, chinuit de presimțirea unei nenorociri, își luase rămas bun de la stăpînul casei și plecase la Yerushalayim, unde prinse de veste că inima nu-l înșelase, că nenorocirea s-a și întîmplat. Se afla în mulțime în clipa cînd procuratorul rostise osînda.

Cînd osîndiții erau duși pe munte, Levi Matei alergă cu mulțimea de curioși, de-a lungul șirului de soldați, încercînd să-i dea de știre, într-ascuns măcar, lui Yeshua, că el, Levi, se găsea în preajmă-i, că nu-l părăsise în ultimul drum și că se ruga din suflet ca moartea să-l ia pe Yeshua cît mai grabnic. Dar Yeshua privea drept înainte, în direcția spre care era dus și, firește, nu-l văzu pe Levi.

După ce procesiunea străbătuse cam jumătate de kilometru pe drumul în urcus, Matei, împins în mulțime pe lîngă șirul de soldați avu o idee simplă și genială, și îndată, cum era iute din fire, începu să

se blesteme că nu-i venise gândul acela mai devreme.

Soldatii nu mergeau în șir compact; între ei mai erau spații libere. Cu multă agilitate și un calcul precis, putea, aplecându-se, să sară printre doi legionari, să se repeadă pînă la car și să se salte sus. Atunci Yeshua ar fi fost cruțat de chinuri.

Ar fi ajuns o clipă, cît să-l lovească pe Yeshua cu un cuțit în spate, strigîndu-i: „Yeshua! Te scap de chin și plec cu tine! Eu, Matei, unicul și credinciosul tău ucenic!”

Și dacă Dumnezeu l-ar fi binecuvîntat cu încă o clipă de libertate, poate ar fi avut timp să se lovească și pe el cu cuțitul, evitînd astfel moartea pe stîlpul suplicului. De altfel, acest amănunt îl interesa prea puțin pe Levi, dăbilarul de altădată. Lui nu-i pasa cum va muri. Un singur lucru voia el: ca Yeshua, care în viața lui nu făcuse nici cel mai mic rău nimănui, să scape de cazne.

Planul era foarte bun, dar Levi nu avea nici un cuțit asupra lui. Nici bani n-avea.

Furiș pe sine, ieși din mulțime și se întoarse în goană în cetate. În capul lui înfierbîntat juca un singur gînd aprins: să-și procure îndată, prin orice mijloace, un cuțit și să ajungă din urmă, la timp, procesiunea.

Ajunsesse în goană la porțile Yerushalayimului, în îmbulzeala caravelor pe care le sorbea cetatea, și văzu la stînga lui ușa deschisă a unei mici brutării. Răsufă din greu după atîta goană pe drumul acela potopit de arșiță, dar se stapîni, intră demn înăuntru, salută pe brutăreasa din spatele tejghelei și o rugă să-i dea o pîine așezată tocmai sus de tot, fiindcă-i plăcea mai mult decît celelalte, iar cînd femeia se întoarse cu spatele, înhață iute, fără o vorbă, de pe tejghea, un lucru cum nici n-ar fi visat

mai nimerit: un cuțit de tăiat pîine, ascuțit ca un brici; apoi se repezi pe ușa afară.

Cîteva clipe după aceea, era din nou pe drumul Jaffei. Dar procesiunea nu se mai zărea. O luă la goană. Din vreme în vreme se lăsa să cadă istovit în praf și rămînea nemișcat pînă îi mai venea sufletul la loc. Zăcea așa, spre mirarea trecătorilor care se îndreptau spre Yerushalayim pe jos sau călări pe asini. Sta întins, ascultînd cum i se zbătea inima nu numai în piept, dar și în creștet și-n urechi. După ce-și mai revenea, o lua repede la drum, începea iarăși să alerge, dar din ce în ce mai fără vlagă. Cînd, în sfîrșit, zări lunga procesiune ridicînd în depărtare nori de praf, ea se afla la poalele colinei.

— O, Doamne!... gemu Levi, înțelegînd că nu va izbuti să ajungă la vreme.

Și, într-adevăr, nu ajunse.

Cînd trecu și al patrulea ceas de supliciu, chinurile lui Levi atinseră culmea și îl cuprinseseră o aprigă mînie. Ridicîndu-se de pe piatră, zvrîli cuțitul, pe care acum i se părea că-l furase zadarnic, lîvi cu piciorul în ploscă, lipsindu-se de apă, își smulse din cap *kafi*¹-ul, își înfipse unghiile în părul său rar și începu să se blesteme.

Se blestema, striga vorbe fără șir, gemea din adînc și scuipa, îi hulea pe tatăl și pe mama sa, care aduseseră pe lume o asemenea făptură fără minte.

Dar cum hula și blestemele se dovedeau a fi în van, iar dogoarea nu se potolea, își încheștă pumnii descărnați și, strîngînd pleoapele, își ridică brațele cu mare obidă la ceruri și la soarele care luneca tot mai jos — lungind umbrele și depărtîndu-se, ca să cadă în Mediterană — și-i ceru lui Dumnezeu să facă neîntîrziat o minune. Îi ceru lui Dumnezeu ca Yeshua să moară pe dată.

¹ Batistă triunghiulară de pus pe cap.

Cînd redeschise ochii, văzu că pe colină nimic nu se schimbase, doar petele de foc de pe pieptul centurionului se stinseseră. Soarele bătea în spatele osîndișilor, iar chipul lor era întors către Yerushalayim. Atunci Levi izbucni într-un strigăt :

— Dumnezeuule, te blestem !

Cu voce spartă striga că acum vede nedreptatea Domnului și că nici nu se mai gîndește să creadă în el !

— Ești surd ! urla Levi. Dacă n-ai fi surd, m-ai fi auzit și i-ai fi luat zilele pe dată !

Cu pleoapele strînse, Levi aștepta să cadă trăsnetul ceresc asupra capului său. Dar nu se întîmplă nimic, și, fără să-și deschidă ochii, Levi continua să profereze împotriva cerului vorbe mușcătoare și aprige ocări. Își striga amarnica sa dezamăgire, striga că mîi sînt și alți dumnezei, și alte credințe. „Da, un alt Dumnezeu n-ar fi îngăduit, n-ar fi îngăduit niciodată ca un om ca Yeshua să fie/ mistuit astfel de soare pe stîlpul supliciului !”

— M-am înșelat ! striga Levi, aproape fără glas. Ești Dumnezeul răului ! Ori poate ochii tăi nu mai văd nimic de fumul tîmîierilor din templu, iar urechile tale nu mai aud alceva decît osanalele preoților ! Nu ești un Dumnezeu atotputernic ! Ești un Dumnezeu negru ! Te blestem, Dumnezeu al tîlhărilor, ocrotitorul și duhul lor !

În clipa aceea, simți o adiere pe obraz și un fosețet sub picioare. Adierea îl atînea din nou, și atunci, deschizînd ochii, Levi văzu că totul se schimbase în jur, din pricina blestemelor lui sau poate din alte pricini. Soarele dispăruse mai-nainte de a ajunge la mare, unde se cufunda în fiecă seară. Îl înghițise un nor de furtună, care, amenințător și fără odihnă, se ridica pe cer, la apus. Marginile lui fierbeau într-o spumă albă, iar pîntecele-i negru ca zgura avea re-

flexe galbene. Norul tuna surd, din el desprinzîndu-se din vreme în vreme fișii de foc. Pe drumul Jaffei de-a lungul aridei văi a Gionului, peste corturile pelerinilor, zburau vîrtejuri de praf împinse de vînt și ridiciîndu-se în trîmbe.

Levi tăcu, încercînd să-și dea seama dacă furtuna care se va așterne peste Yerushalayim va aduce vreo schimbare în soarta nefericitului Yeshua. Și îndată, privind fulgerele ce străpungeau norul, începu să implore ca trăsnetul să cadă pe stîlpul de supliciu al lui Yeshua. Privi ros de căință către petecul de cer senin pe care nu-l mîncase încă norul și unde vulturii se pregăteau să fugă de furtună ; Levi se gîndi că s-a grăbit nebunește cu blestemele sale : acum Dumnezeu nu-i va mai da ascultare.

Își întoarse privirea spre poalele colinei, cu ochii țintă la partea unde, în rînduri ordonat rărite, păzeau călăreții, și-și dădu seama că acolo se petrecuseră mari schimbări. De pe înălțime izbuti să vadă mai bine că soldații se mișcau și își smulgeau lănciile înfipte în pămînt, își aruncau pelerinele pe spate, în timp ce oamenii de la cai alergau grăbiți spre drum, trăgînd caii de căpăstru. Era limpede că ostașii se pregăteau de plecare. Apărîndu-se cu mîna de praful ce-i bătea în față, scuipînd întruna, Levi încerca să înțeleagă de ce plecau călăreții. Își ridică ochii mai sus și distinse o mică siluetă, cu o hlamidă militară, purpurie, care urca spre locul supliciului. Atunci presimțirea unui sfîrșit fericit făcu să-i salte inima lui Levi.

În al cincilea ceas de chin al osîndișilor, urcă pe colină comandantul de cohortă, sosit călare de la Yerushalayim, împreună cu însoțitorul său. La un gest al lui Marcus, șirul de soldați se desfăcu, și centurionul îl salută pe tribun. Acesta-l luă îndată deoparte pe Moartea-Șobolanilor și-i șopti ceva.

Centurionul mai salută o dată și porni spre grupul călăilor care se așezaseră pe pietre sub stîlpul de supliciu. Tribunalul se îndreptă însă spre cel care ședea pe scaunul, iar acesta se ridică cu venerație în fața lui. Tribunalul îi zise ceva tot în șoaptă, și amîndoi porniră către stîlpul de supliciu. Îi întovărași seful gărzii templului.

Strîmbîndu-se cu dezgust la zdrențele murdare ce zăceau pe jos lângă stîlpi și în care nu demult fuseseră veșmîntați osîndiții, la lucrurile acelea refuzate de călăi, Moartea-Șobolanilor chemă pe doi dintre călăi și le porunci :

— Urmați-mă !

De la stîlpul cel mai apropiat venea un cîntec nebulos și răgușit.

Aflat de trei ore răstignit acolo, mîncat de muște și ars de soare, Hestas își ieșise din minți și acum îngina ceva despre struguri ; din cînd în cînd își clătina capul înfășurat în turban, și atunci muștele se ridicau penese de pe fața lui, ea peste o clipă să se întorcă iarăși.

Răstignit pe al doilea stîlp, Dismas suferea mai rău decît ceilalți doi, pentru că nu-și pierduse cunoștința, și-și scutura capul repede și uniform, la dreapta și la stînga, ca să-și lovească umărul cu urechea.

Yeshua fusese mai norocos decît ceilalți doi. Din primul ceas căzuse în leșinuri, apoi își pierduse cunoștința și rămăsese cu capul atîrnat în jos și turbanul desfăcut. Astfel, muștele și tăunii îl acoperiseră cu totul, și chipul său nu se mai vedea sub roitoarea mască neagră. Pe mijloc, pe pîntece și la subțiori se așezaseră tăunii și sugeau din îngălbenitul trup gol.

Dînd ascultare semnelor făcute de omul cu glugă, unul dintre călăi luă o lance, celălalt aduse lângă stîlp o găleată și un burete. Primul ridică lancia

și întepă pe rînd brațele lui Yeshua, legate cu funii de lemnul transversal al stîlpului de supliciu : trupul cu coastele ieșite în afară avu o tresărire. Călăul îi trecu virful lăncii pe pîntece. Atunci Yeshua înălță capul, și muștele bîzîitoare se ridicară în zbor, descoperindu-i chipul umflat de întepături : un chip de nerecunoscut.

Ridîndu-și cu greu pleoapele, Ha-Nozri privi în jos. Ochii lui, limpezi de obicei, se aburiseră.

— Ha-Nozri ! zise călăul.

Ha-Nozri își mușcă buzele tumefiate și răspunse cu o voce răgușită, de tîlhar :

— Ce vrei ? De ce ai venit la mine ?

— Bea ! zise călăul ; și buretele muiat în apă se ridică în virful lăncii pînă la buzele lui Yeshua. Bucuria îi străluci în ochi ; își lipi buzele de burete și începu să sugă apa cu lăcomie.

De pe stîlpul de alături se auzi glasul lui Dismas :

— E nedrept ! Și eu sînt tîlhar, ca și el !

Dismas făcu un efort, dar nu se putu mișca ; brațele lui erau legate de lemnul transversal prin trei noduri strînse. Își supse pîntecele, unghiile i se înfipseră în marginile lemnului și rămase întors către stîlpul lui Yeshua. Ochii îi ardeau de ură.

Un nor de praf acoperi atunci locul acela și se lăsă un mare întuneric. Cînd praful se risipi, centurionul strigă :

— La al doilea stîlp, gura !

Dismas tăcu. Yeshua își desprinse buzele de burete, străduindu-se să dea vocii sale o expresie blîndă și convingătoare, dar nu izbîti și-l rugă răgușit pe călău :

— Dă-i să bea.

Se făcea tot mai întuneric. Norul acoperise acum jumătate de cer, abătîndu-se spre Yerushalayim ;

norii albi ca spuma alergau înaintea norului negru, plin de apă și de foc. Peste colină săgetă puternic un fulger și tună. Călaul luă buretele din lance.

— Slăvește-l pe mărinimosul hegemon! șopti el solemn și, cu o mișcare ușoară, îl împunse pe Yeshua în inimă.

Acesta tresări, șoptind:

— Hegemon...

Singele i se prelinse pe pîntece, falca de jos tresări convulsiv, și capul îi căzu iarăși pe piept. La al doilea tunet, călaul îi dădea să bea lui Dismas și repeta aceleași cuvinte:

— Slăvește-l pe hegemon! apoi îl ucise și pe el. Cu mințile pierdute, Hestas strigă înspăimîntat, văzîndu-l lîngă el pe călău, dar, cînd buretele îi atinse buzele, bolborosi ceva și-l prinse cu dinții. Puține clipe după aceea și trupul lui se lăsă în jos, pe cît îngăduiau funiile strînse.

Omul cu glugă îl urma pas cu pas pe călău și pe centurion; în spatele lor venea șeful gărzii templului. Oprindu-se la primul stîlp, omul cu glugă îl privi cu luare-aminte pe Yeshua însîngerat, îl atinse cu mîna-i albă pe picior și spuse celor ce-l înțovășeau:

— E mort.

Același lucru se repetă și lîngă ceilalți stîlpi. Atunci tribunul făcu un semn centurionului și, întorcîndu-se, începu să coboare colina însoțit de șeful gărzii templului și de omul cu glugă. Se lăsa întunericul, fulgerele brăzdau cerul negru. Acolo țîșni focul dintr-o dată, și strigătul centurionului „Ridicați cordonul!” se înecă în tunet mare.

Fericiți, soldații începură să alerge în jos pe colină, punîndu-și coifurile.

Întunericul învăluia Yerushalayimul.

Ploaia se dezlănțui violent, prinzîndu-i pe soldați la mijlocul povîrnișului. Apa se revărsa cu atîta putere, încît soldații care alergau spre poalele colinei erau depășiți de torente. Soldații lunecau și cădeau pe argila udă, grăbindu-se către drumul drept, de-a lungul căruia, aproape nevăzuți sub valul de apă, mînau spre Yerushalayim călareții, și ei uzi pînă la piele. Cîteva clipe după aceea, pe colina fumegînd de furtună, de apă și de foc, rămăsese un singur om.

Scuturînd cuțitul furat nu în zadar, poticnindu-se pe pietrele lunecoase, agățîndu-se de tot ce-i sta la îndemînă, tîrîndu-se în genunchi, el zorea spre stîlpii de supliciu. Aci dispărea în deplină întunecime, aci era luminat dintr-o dată de scăpărarea fulgerelor.

Cînd, în sfîrșit, izbuti să ajungă la stîlpi, cu apa pînă peste glezne, smulse de pe el *taletb*-ul rece, îngreunat de ploaie, rămase doar în cămașă și se lipi de picioarele lui Yeshua. Tăie funiile ce-i legau gleznelor, se urcă pe traversa de jos, îl cuprinse pe Yeshua în brațe și-i liberă și brațele de legăturile strînse. Trupul gol și umed al lui Yeshua se prăvăli peste el, doborîndu-l la pămînt și strivindu-l sub greutatea-i. Levi vru să-l salte îndată pe umeri, dar un gînd îl opri. Lăsă acolo jos, în apă, trupul cu capul căzut pe spate și brațele desfăcute, și alergă, lunecînd pe argila moale, spre ceilalți doi stîlpi. Le tăie și celorlalți funiile, iar cele două trupuri se prăbușiră și ele.

Peste cîteva clipe, pe colină nu mai rămaseră decît două trupuri și cei trei stîlpi de supliciu goi. Apa lovea puternic leșurile.

Dar în vremea aceasta, pe colină nu se mai afla nici Levi, nici trupul lui Yeshua.

O ZI AGITATĂ

Vineri dimineață, adică a doua zi după blestematul spectacol, întregul personal de la „Varietăți” — adică: contabilul Vasili Stepanovici Lastocikin, doi socotitori, trei dactilografe, ambele casierite, plasatorii și femeile de serviciu — cu alte cuvinte, toți cei prezenți — în loc să-și vadă de treabă la posturile lor, ședeau pe pervazurile ferestrelor dinspre strada Sadovaia și se uitau la cele ce se petreceau în preajma teatrului. Acolo se înghesuiau, pe două rânduri, mii de persoane făcând coadă. Virful acestei cozi se pierdea în Piața Kudrinskaia. În capul ei stăteau vreo douăzeci de speculanți de bilete prea bine cunoscuți în lumea teatrală din Moscova.

Cei care stăteau la coadă erau teribil de impaciențați, atrăgând atenția trecătorilor ce se scurgeau grăbiți prin fața teatrului și comentind povestirile pasionante despre nemaivăzutul program de magie neagră din ajun. Aceste povestiri îl tulburară nespus pe contabilul Vasili Stepanovici, care nu asistasese la reprezentație. Plasatorii povesteau fel și fel de bazonii; de pildă că, la terminarea celebrului spectacol, unele cetățene ar fi alergat în ținută indecentă pe stradă, precum și altele de felul ăsta. Vasili Stepanovici, om modest și potolit, clipea doar din ochi, ascultând relatarea acestor minuni și nu știa deloc ce anume să întreprindă. De făcut trebuia să facă ceva, și tocmai el era cel dator să acționeze, deoarece rămăsese acum cel mai mare peste trupa de la „Varietăți”.

Pe la zece dimineața, coada pe care o formau cei ahtiați după bilete se făcuse atât de stufoasă, încât

vestea ajunse la urechile miliției și, drept urmare, au fost trimise cu o uimitoare grabă echipe ecvestre și pedestre, care au și făcut puțină ordine. Șerpuind pe o lungime de un kilometru, deși ordonată, coada în sine constituia o mare ispita, nedumerindu-i profund pe cetățenii de pe Sadovaia.

Toate acestea se petreceau afară, în stradă, dar lucrurile nu stăteau mai bine nici în incinta teatrului. Dis-de-dimineață au început să sune telefoanele; sunau în neștire: în cabinetul lui Lihodeev, în al lui Rimski, la contabilitate, la casierie și în biroul lui Varionuha. La început, Vasili Stepanovici mai răspundea la câte unele, răspundea și casiera, bîiguiau ceva în receptor plasatorii, dar de la o vreme n-au mai răspuns, pentru că la întrebarea unde e Lihodeev, Varionuha sau Rimski, nu știau ce să spună. Inițial, au încercat să scape cu „Lihodeev e acasă”, dar li se riposta că acasă la el se dă răspunsul „e la «Varietăți»”.

O doamnă, adinc tulburată, îl ceru stăruitor pe Rimski la telefon. A fost sfătuită să telefoneze soției lui; la care vocea de la telefon a răspuns printre hohote de plîns că e chiar soția lui Rimski și că acesta nu e de găsit nicăieri. A început o adevărată babilonie. O femeie de serviciu apucase să povestească tuturor că, intrînd în biroul directorului financiar, găsise ușa vraită, lumina aprinsă, geamul dinspre grădină spart, un fotoliu răsturnat, iar în cameră — nimeni.

După ora zece dădu buzna în teatru doamna Rimski. Plîngea în hohote, frîngîndu-și mâinile. Vasili Stepanovici, năuc, nu știa ce sfat să-i dea. La zece și jumătate sosis miliția. Prima întrebare, absolut rezonabilă, suna cam așa:

— Ce se petrece la dumneavoastră, cetățeni? Despre ce e vorba?

Întreaga echipă se trase înapoi, împingându-l în față pe Vasili Stepanovici; palid și tulburat. Fu nevoit să spună lucrurilor pe nume, recunoscînd că întreaga conducere, adică directorul teatrului, directorul financiar și administratorul, dispăruse și nu se știe unde se află; că, după ședința de magie neagră din ajun, comperul fusese dus la un spital de psihiatrie și, în încheiere, califică reprezentația din ajun ca ceva de-a dreptul scandalos.

După ce hohotele de plîns ale doamnei Rimski fură pe cît posibil potolite, cei de la miliție o expediază acasă, interesîndu-se îndeaproape de tot ce istorisise femeia de serviciu cu privire la dezastrul găsit în cabinetul lui Rimski. Salariații au fost rugați să treacă la locurile lor, și să se apuce de treabă. Foarte curînd apărură în clădirea teatrului anchetatorii, însoțiți de un ciîne-politist — un dulău mușchiulos, cu blana de culoarea scrumului de țigară, cu urechile ascuțite și ochi din cale-afară de inteligenți. Numai-decît, printre salariații teatrului se răspîndi zvonul că dulăul ar fi celebrul *As de Caro*. Comportarea celebrului *As* îi uimi pe toți. De îndată ce năvăli în cabinetul directorului financiar, *Asul* începu să mîrîie, rînjindu-și colții monstruoși și galbeni, apoi se întinse pe burtă și, cu o oarecare expresie de tristețe și în același timp de furie în ochi, se tîrî spre geamul spart. Învîingîndu-și frica, sări deodată pe pervaz și, repezîndu-și botul ascuțit în sus, se porni să urle cu furie sălbatică. Refuza să coboare, mîrîia în draci, se zvîrcolea, ba chiar încerca să sară pe fereastră.

Dulăul fu scos din cabinet și lăsat liber în vestibul, de unde ieși prin intrarea principală în stradă și-i conduse pe cei ce-l urmau la stația de taxiuri. Acolo, *As de Caro* pierdu urma după care se ținuse și fu scos afară din teatru.

Anchetatorii se instalară în cabinetul lui Varionuha, unde erau chemați pe rînd toți salariații de la „Varietați” care fuseseră martori la evenimentele din timpul reprezentației. Trebuie să menționăm că anchetatorii întîmpinau la fiecare pas greutăți neprevăzute. Firul pe care îl țineau în mînă se rupea mereu.

Afișe au existat? Au existat, dar peste noapte au fost lipite altele noi, și acum puteai să tragi și cu tunul că nu găseai nici un afiș! De unde apăruse magul ăsta? Cine-l cunoaște? Cu alte cuvinte, fusese încheiat un contract cu el?

— Probabil, răspunse Vasili Stepanovici tulburat.

— Păi, dacă s-a încheiat un contract, el trebuia să treacă pe la serviciul contabilității, nu-i așa?

— Negreșit, zise, emoționîndu-se și mai mult, Vasili Stepanovici.

— Și unde-i?

— Nu-i, răspunse, tot mai palid, Vasili Stepanovici, desfăcîndu-și brațele a nedumerire.

Într-adevăr, nici în dosarele de la contabilitate, nici în cele ale directorului financiar și nici măcar la Lihodeev sau Varionuha nu se găsi urmă de contract.

Cum îl cheamă pe acest mag? Vasili Stepanovici nu știa. Lipsise în ajun de la reprezentație. Plasatorii nu știau, iar casierita care vînduse biletele, după ce încreți neobosită fruntea și-și frămîntă îndelung mintea, spuse în cele din urmă:

— Wo... pare-se, Woland...

Sau... poate că nu era Woland? S-ar putea să nu fie Woland. Nu cumva Waland?

De la biroul de control al străinilor se răspunse că nu se știe nimic despre vreun magician Woland sau Waland.

Curierul Karpov le declară anchetatorilor cum că magul ar fi tras la Lihodeev. Se înțelege că pe dată se făcu o descindere în apartamentul lui Lihodeev, dar acolo nu dădură de nici un mag. Nici Lihodeev nu era acasă. Grunia, femeia de serviciu, lipsea și ea și nimeni nu știa unde plecase. Nikanor Ivanovici, președintele comitetului de bloc, nu era nici el de găsit. Tot așa și Prolejev !

Se petrecea ceva absolut uluitor : dispăruse toată conducerea teatrului ; în ajun avusese loc un spectacol ciudat și scandalos, dar cine-l jucase și cine pusese totul la cale nu se știa.

Între timp, acele ceasornicelor se apropiau de amiază, ora când trebuia să se deschidă casa de bilete. Dar despre așa ceva, bineînțeles, nici nu putea fi vorba ! Pe ușa teatrului fu atârnată imediat o bucată enormă de carton pe care scria : „Spectacolul de astăzi se contramandază”. Oamenii care făceau coadă, îndeosebi cei din față, începură să se agite, dar, după un timp, se potoliră, și coada porni să se destrame, așa că, peste vreo oră, nu mai rămase nici urmă dintr-însa pe Sadovaia. Anchetatorii plecară pentru a-și continua ancheta în altă parte, salariații, în afara celor de serviciu, au fost lăsați să plece și ei, iar ușile teatrului au fost încuiate.

Contabilul Vasili Stepanovici avea două sarcini urgente. În primul rînd, trebuia să se ducă la Comisia de spectacole și serbări distractive, spre a prezenta raportul referitor la evenimentele din ajun și, în al doilea rînd, să treacă pe la sectorul financiar pentru spectacole, ca să predea încasările din ajun — 21.711 ruble.

Om ordonat și conștiincios, Vasili Stepanovici împachetă banii în hîrtie de ziar, legă pachetul cruciș cu sfoară, îl vîrî în servietă și, cunoscînd la perfecție

instrucțiunile respective, se îndreptă spre stația de taxiuri și nu spre autobuz sau tramvai.

De îndată ce șoferii celor trei mașini din stație văzură un pasager grăbit, cu o servietă doldora apropiindu-se de ei, o luară tustrei din loc, chiar de sub nasul lui, cu mașinile goale, aruncîndu-i, din motive necunoscute, priviri răutăcioase.

Uimit de această împrejurare, contabilul rămase îndelung încrămențit, căuțînd să găsească o explicație.

Peste vreo trei minute sosi în stație o mașină goală, dar fața șoferului se strîmbă chiar în clipa în care-l observă pe client.

— Liber ? întrebă, dregîndu-și glasul, uimit, Vasili Stepanovici.

— Arătați-mi banii, răspunse cu răutate șoferul, fără să-l privească pe pasager.

Merîndu-se din ce în ce mai mult și strîngînd la subțioară prețioasa servietă, Vasili Stepanovici scoase din portofel o hîrtie de zece ruble și i-o arată.

— Nu merg ! i-o reteză acesta.

— Scuzați, vă rog, cum... începu contabilul, dar șoferul îl întrerupse.

— Una de trei aveți ?

Totalmente buimac, contabilul scoase din portofel două hîrtii a trei ruble și le arătă șoferului.

— Urcati-vă, strigă acesta și izbi în aparatul de taxat, gata să-l rupă. Am plecat.

— Nu ai rest sau ce ? întrebă timid contabilul.

— Am buzunarul doldora de rest ! urlă șoferul, și în oglinjoara de la parbriz scînteiară doi ochi injectați. A treia oară mi se întîmplă pe ziua de azi. La fel au pățit și alți șoferi. Un ticălos îmi dă o hîrtie de zece și-i număr restul — patru ruble și cincizeci de copeici. Se dă jos lepădătura. Peste vreo cinci minute, mă uit la bancnotă, și ce să vezi ? O

etichetă de la o sticlă de apă minerală ! (Aici șoferul rosti câteva cuvinte nepublicabile.) Apoi, un altul, pe Zubovskaia. Iar una de zece. Îi dau restul — trei ruble. Pleacă. Bag mîna în buzunar și dau peste o albină. Hait, și-mi înțeapă un deget, afurisita ! Fir-ar să fie de... și șoferul trînti din nou niște vorbe de rușine. Mă uit, hîrtia de zece — ia-o de unde nu-i ! Și aseară la „Varietăți“, un... (cuvinte ce nu pot fi reproduse)... o jigodie de scamator a dat o reprezentatie cu niște hîrtii de zece ruble (cuvinte nepublicabile)...

Contabilul își pierdu graiul, se zgribuli tot și făcu o mutră, de parcă pîna și cuvîntul „Varietăți“ l-ar fi auzit pentru prima dată, gîndind în sinea lui : „Grozave chestii !“

După ce ajunse la destinație și achită fără incidente cursa, contabilul intră în clădire și se îndreptă pe coridor spre cabinetul șefului respectiv, dîndu-și seama înainte de a ajunge la ușa lui că nimerise într-o clipă nepotrivită. În cancelaria Comisiei de vizionare a spectacolelor domnea un tărăboi fără seamăn. O curieră cu băsmăluța căzută pe ceafă, cu ochii holbați, trecu în goană pe lîngă contabil.

— Nu-i și nu-i ! Nu este, dragii mei ! striga femeia, adresîndu-se cuiva ; pantalonii și haina sînt aici, la locul lor, dar în haină nu-i absolut nimic !

Dispăru după ușa, și în urma ei se auzi de îndată zgomot de veselă spartă. Din biroul secretariatului ieși glonț șeful sectorului unu al Comisiei — un cunoscut al contabilului, dar în așa un hal, încît fără măcar să-l observe, pieri dintr-odată.

Zguduit de cele văzute, contabilul ajunse în fața biroului secretariatului — anticamera președintelui Comisiei, unde rămase de-a dreptul stupefiat.

Dinspre ușa închisă a cabinetului răsună o voce amenințătoare, aparținînd fără doar și poate lui Prohor Petrovici, președintele Comisiei. „Pesemne că-l

săpunește pe vreunul !“ își dădu cu părerea contabilul năucit, dar, aruncînd o privire în jur, văzu un alt tablou : într-un fotoliu de piele, zăcea cu capul rezemat de spetează, plîngînd în hohote nestăvilite cu o batistă udă în mîna și cu picioarele întinse pînă aproape de mijlocul încăperii, secretara personală a lui Prohor Petrovici, frumoasa Anna Riceardovna.

Bărbia Annei Riceardovna era mînjită toată cu roșu de buze, iar pe obraji ei ca piersica rimelul lichefiat se prelingea în șiroaie negre.

Văzîndu-l pe contabil în ușă, secretara sări în picioare, se repezi la el, își înfipse mîinile în reverele hainei lui și începu să-l zgîlție :

— Slavă Domnului ! Bine că s-a găsit totuși un om curajos ! Toți au luat-o care încotro, ca potîrnichile, toți l-au trădat ! Să mergem, să mergem la el ! Nici nu știu ce-i de făcut ! Și, continuînd să plîngă cu hohote, îl tîrî pe contabil în cabinet.

Cum trecu pragul, contabilul scăpă servieta jos și toate gîndurile i se învîlmășiră, de parcă s-ar fi întors cu picioarele în sus. Și, trebuie s-o recunoaștem, nu fără teme !

La un birou imens, cu o călimară masivă în mijloc, ședea un costum gol pe dinăuntru și plimba pe hîrtie un toc cu penița uscată, fără cerneală. Costumul avea cravată, din buzunarul de la piept ieșea vîrfurile unui stilou, dar deasupra gulerului nu se afla nici gît, nici cap, și nici din manșete nu se vedeau ieșind mîinile. Costumul era cufundat în lucru și nu băga în seamă defel harababura care domnea în jur. Auzind zgomotul ușii deschise, costumul se lăsă pe speteaza fotoliului și deasupra gulerului răsună vocea atît de cunoscută a lui Prohor Petrovici :

— Ce-i asta ? Doar stă scris pe ușă că nu primesc pe nimeni !

Frumoasa secretară scoase un țipăt ascuțit și, frîngîndu-și mîinile, strigă :

— Ați văzut ? Vedeți ? Nu e ! Nu mai e ! Dați-mi-l înapoi, o, dați-mi-l !

În clipa aceea cîeva își strecură nasul pe ușă, scoase un țipăt de uimire și pieri. Contabilul simți cum îi tremură picioarele, se așeză pe marginea unui scaun, fără să scape din vedere să-și ridice servieta. Topăind în jurul contabilului, Anna Riceardovna îi maltrata haina, vociferînd :

— Totdeauna îl opream cînd drăcuia ! Iată unde a ajuns drăcuind !

Deodată, frumoasa se repezi la birou și, cu o voce muzicală, duioasă, deși puțin cam nazală din cauza plînsului, exclamă :

— Proșa ! Unde ești ?

— Pe cine iei dumneata cu „Proșa” ? se informă cu aroganță costumul, înfundîndu-se și mai mult în fotoliul său.

— Nu mă recunoaște ! Pe mine ! Vă dați seama ! se puse iar pe bocit secretara.

— Te rog să încetezi cu plînsul la mine în cabinet ! se răsti de data aceasta înfuriat de-a binelea irascibilul costum în dungi și trase cu mîneca spre el un set nou de hîrtii, cu intenția vădită de a pune rezoluții pe ele.

— Nu, nu sînt în stare să văd așa ceva, e peste puterile mele ! răcni Anna Riceardovna, ieșind ca vîntul din cabinet.

Contabilul se năpusti și el în urma ei.

— Închipuți-vă, povestea secretara, tremurînd toată de tulburare și înfigîndu-și din nou mîinile în mîneca contabilului. Stăteam la biroul meu și, deodată, intră un motan. Negru, voinic, o namilă — cît un hipopotam... Natural, am strigat la el : „zît !” Motanul o șterse, dar în locul lui intră un grăsan,

tot cu mutră de motan și-mi spusé : „Ce înseamnă asta, cetățeano, iei cu «zît» pe vizitatori ?” și, tușt — la Prohor Petrovici. „Ai înnebunit ?” țip eu. Ne-

obrazatul însă se așaza într-un fotoliu, drept în fața lui Prohor Petrovici. Dumnealui, deși inimă de aur, se enervează uneori. Nu zic ba, și-a ieșit din pepeni. E nervos, muncește enorm, și s-a aprins : „De ce intri fără să fii anunțat ?” zice. Ala, obraznic, închipuți-vă, tolănit în fotoliu, zîmbește și zice : „Am venit să stăm de vorbă. Am cu dumneata o trebușoară.” Prohor Petrovici se înfurie și mai și : „Sînt ocupat”. Să vedeți ce-i răspunde individul : „N-ai nici o treabă...” Ce spuneți de una ca asta ? Și-atunci, bineînțeles, Pohor Petrovici își pierde răbdarea, și strigă : „Ce înseamnă asta ? Afară cu el, scoateți-l de aici, lua-m-ar dracii !” Celălalt, închipuți-vă, zîmbește și-i spune : „Să vă ia dracii ? Dacă doriți, se poate !” Și deodată — pac ! N-am apucat să zic pis, mă uit... individul cu mutră de motan nu mai e... și, te văd ? În fotoliu și... șade... un costum... He-e-e ! începu să urle frumoasa secretară, căs-cînd larg gura pocită de atîta plîns.

Se înecă într-un nou val de hohote, își trase apoi sufletul și începu să îndruge ceva fără noimă :

— Și scrie, scrie, scrie mereu ! Să înnebunești, nu alta ! Vorbește la telefon ! Da, costumul ! Toți au fugit care încotro, ca potîrnichile !

Contabilul stătea și tremura ca varga. Soarta însă îi veni în ajutor. Sosi miliția : doi bărbați, cu pas calm, măsurat. Zărindu-i, frumoasa începu să hohotească și mai tare, arătînd mereu cu mîna spre ușa cabinetului.

— Hai să nu mai plîngem, cetățeano, spusé calm primul bărbat, iar contabilul, simțînd că prezența lui e absolut de prisos, o șterse din secretariat și peste un minut era afară, în stradă. În cap simți

un fel de curent de aer, îi vuia ca un horn și în vîietul acela desluși frînturi din cele povestite de plāsatori cu privire la motanul ce participase la reprezentăția din ajun. „E-he-he! N-o fi chiar motănelul nostru?”

Neizbutind să rezolve ce avea de rezolvat la comisie, conștiinciosul Vasili Stepanovici hotărî să treacă pe la filiala ei, de pe strada Vagankovo și, ca să se mai liniștească, făcu drumul pînă acolo pe jos.

Filiala își avea sediul într-o vilă cu pereții coșcoviți de vreme, situată în fundul unei curți, și era celebră prin coloanele sale de porfir din vestibul. Dar nu coloanele îi uimeau în ziua aceea pe vizitatori, ci ceea ce se petrecea sub ele.

Cîteva persoane încremeniseră locului cu ochii țintă la o domnișoară care plîngea, la o măsută cu afișe teatrale, pe care le vindea. În momentul acela domnișoara nu mai oferea nimănui marfa ei spre vînzare ci răspundea cu gesturi deznădăjduite la numeroasele întrebări compătimitoare. Între timp, de sus și de jos, din toate secțiile filialei, se auzeau cel puțin douăzeci de telefoane răgușite de atîta zbîrniit.

După ce mai plînse puțin, domnișoara tresări și strigă isteric:

— Iar mă apucă! și, așa, tam-nisam intonă cu glas tremurător de soprană:

Slăvită mare, Baikal mult inbit...

Curierul, care se arătă pe scară, amenință cu pumnul pe cineva și o acompanie pe domnișoară, cu o voce voalată, ștearsă, de bariton.

Vitează corabie, bogat pescuit...

La vocea curierului se alăturară și alte voci, mai îndepărtate. Corul se amplifică, prinse puteri și, în cele din urmă, melodia vui în toate colțurile filia-

lei. În camera de alături, nr. 6, biroul secției de calculație și revizie, se distingea îndeosebi o voce de bas, profundă și cam răgușită.

Hei, colo, la vîsle, mai cu inimă frate!

urla curierul pe scară.

Lacrimile șiroiau pe obrajii fetei; încerca să strîngă din dinți, dar gura i se deschidea de la sine, și ea continua să cînte cu o octavă mai sus decît curierul:

De peste deal era voinicul!...

Pe vizitatorii amuțiți îi uluia faptul că toți coriștii, deși răspîndiți în diferite colțuri ale filialei, cîntau foarte armonios, ca și cînd întregul cor ar fi stat strîns unit, cu ochii țintă la un dirijor invizibil.

Trecătorii de pe stradă se opreau lîngă grilaj, uimiți de veselie din filială.

Odată cu sfîrșitul primului cuplet, cîntecul amuți brusc, ca la semnul unei baghete. Curierul trase încet o sudalmă și dispăru.

Apoi, pe intrarea principală își făcu apariția un cetățean într-un pardesiu de sub care ieșeau poalele unui halat alb. Îl însoțea un milițian.

— Luați măsuri, domnule doctor, vă implor! strigă isteric tînăra de la măsută.

Pe palierul scării dădu buzna secretarul filialei, care, mort, se vede, de rușine, și fîstîcit la culme, rosti bîlbîindu-se:

— Să vedeți, tovarășe doctor, la noi e un caz de hipnoză în masă... și e absolut necesar să...

Nu termină fraza, ci, înecîndu-se cu propriile-i cuvinte intonă deodată cu voce de tenor:

Șilka și Nercinsk...

— Tîmpitul, izbuti să strige tînăra fată, dar în loc să explice pe cine înjură, începu cu o ruladă și se apucă și ea să cînte despre Șilka și Nercinsk.

— Țineți-vă firea! Terminați cu cîntatul! se adresă doctorul secretarului.

Se vedea bine că bietul secretar ar fi dat orice să nu mai cînte, dar nu se putu stăpîni și, împreună cu corul, duse pînă la urechea trecătorilor din stradă la vestea că :

*„În desis de codru des,
Fiera nu-l dăduse ghes,
Iar în fuga-i de pe urmă,
Glonțul nu l-a prins din urmă“.*

După acest cuplet, tînăra primi cea dintîi din mîna doctorului o doză de valeriană. Apoi, doctorul, urmîndu-l pe secretar, alergă la ceilalți, să-i calmeze și pe ei.

— Scuzele mele, tovarășico, se adresă deodată fetei Vasili Stepanovici. Nu cumva a fost pe la dumneavoastră un motan negru?

— Ce motan, dom-le? strigă fata în culmea furiei, avem un bou la noi la filială, un bou în toată puterea cuvîntului! Apoi adăugă: Lasă-l să audă, am să povestesc totul!

Și povestii într-adevăr totul de-a fir-a-păr.

Din spusele fetei află că șeful filialei orașenești, suferind de mania organizării a tot felul de cercuri, „dezorganizase de fapt activitatea cercurilor“.

— Un mistificator. Îi ducea de nas pe șefi! urla tînăra.

În cursul anului șeful filialei reușise să organizeze un cerc pentru studierea operei lui Lermontov, unul de șah-dame, unul de ping-pong și unul de călărie. La vară amenința să organizeze un cerc de canotaj pe apă dulce și un cerc de alpinism. Și iată că astăzi, în pauza de prînz, apare el, șeful... la braț

cu un ticălos — povestea fata — pripășit nu se știe de unde, îmbrăcat cu niște pantalonași cadrilați, cu un pînce-nez crăpat... O mutră pur și simplu imposibilă!

După spusele fetei, șeful îl recomandase pe acesta tuturor celor ce luau masa la cantina filialei drept un specialist de vază în organizarea cercurilor de coriști amatori.

Chipurile viitorilor alpiști se întunecară, dar șeful făcu apel la optimismul lor, iar specialistul mai glumi, mai făcu vreo cîteva spirite și, jurîndu-se, îi incredința pe toți că cercul acesta nu le va răpi mult din timp, iar roadele se vor culege cu duiumul.

Și așa, după cum povestea fata, cei dintîi s-au repezit să se înscrie, desigur, Fanov și Kosarciuk, renumitele „periute“ ale filialei. Ceilalți salariați, convingîndu-se și ei că n-au nici o scăpare, s-au înscris pînă la unul. S-a hotărît ca exercițiile de canto să se facă în pauza de prînz, întrucît restul timpului era afectat lui Lermontov și cercului de șah-dame. Ca să dea exemplu, șeful spuse că are voce de tenor. Cele ce-au urmat s-au desfășurat ca într-un vis urît. Cadrilatul dirijor-specialist urlă: „Do-mi-sol-do!“ și-i scoase pe cei mai timizi, pîtiți în spațele unor dulapuri, unde încercaseră să scape. Lui Kosarciuk îi spuse că are o rară ureche muzicală, apoi începu să se vaiete, să se tînguiască, îi rugă să-i facă pe plac „bătrînului dirijor de cor“. Pocnindu-și diapazonul de degete, îi implora să întoneze „Baikalul“.

Intonară. Intonară cu toții. Cadrilatul își cunoștea într-adevăr meseria. După ce au terminat primul cuplet, dirijorul se scuza spunînd că va lipsi „un minut“ și dispăru. Lumea credea că se va întoarce într-adevăr după un minut. Dar trecură zece, și

el tot nu se întoarce. Cei de la filială nu mai puteau de bucurie, zicându-și : „A șters-o !”

Deodată însă începură — așa, de la sine — să cînte al doilea cuplet. Toți se luară după Kosarciuk, care, deși poate nu avea o ureche chiar atît de infailibilă, era totuși posesorul unei voci de tenor destul de plăcute. Cîntară cupletul, dar pe dirijor, ia-l de unde nu-i ! Apoi se îndreptară fiecare spre locul de muncă, dar nici n-apucară să se așeze bine, pe scaune că începură să cînte deodată, împotriva voinței lor. Încercară să se oprească, aș, de unde, nici chip ! Tăceau vreo două-trei minute, ca apoi s-o ia din nou de la capăt. Și iar mai tăceau ce mai tăceau, ca să izbușnească iarăși ! În cele din urmă, își dădură seama că-i cam albastru ! Iar șeful, de rușine, se încuie în cabinet !

Aici povestirea tinerei se întrerupse. Picăturile de valeriană nu avuseseră nici un efect.

Peste un sfert de oră, în fața grilajului din strada Vagankovo traseră trei camioane în care fu ambarcat tot personalul filialei, în frunte cu șeful acesteia.

De îndată ce primul camion ieși, legănîndu-se, în străduța Vagankovo, salariații, stînd în picioare și ținîndu-se unul de umerii celuilalt, își deschiseră gurile și întonară popularul cîntec. Cei din camioanele următoare se alăturară și ei corului. Străbăteau străzile cîntînd. Trecătorii grăbiți îi priveau fără mirare, bănuind că e un colectiv care pleacă în excursie, undeva, în afara orașului. Plecau într-adevăr în afara orașului, dar nu într-o excursie ci la clinica profesorului Stravinski.

Peste o jumătate de oră, contabilul, care nu mai știa unde-i este capul, ajunsese la sectorul financiar, sperînd că, în sfîrșit, va scăpa de banii statului. Pățit, aruncă în primul rînd pe furis o privire în sala

prelungă unde, dincolo de geamurile mate, cu înșcripții aurii, ședeau funcționarii. Nu descoperi însă nici un semn de tulburare sau de neconviniță. Domnea o liniște perfectă, cum se și cuvine într-o instituție serioasă.

Vasili Stepanovici își strecură capul pe fereastra ghișeului „Depuneri”, dădu binețe unui funcționar pe care nu-l mai văzuse niciodată și ceru politicos un formular.

— Pentru ce aveți nevoie de formular ? întrebă funcționarul de la ghișeu.

Întrebarea îl miră pe contabil.

— Vreau să vîrs niște bani. Sînt de la teatrul „Varietați”.

— Un minut, vă rog, îi răspunse funcționarul și, într-o clipă, trase oblonul.

„Curios !” se gîndi contabilul uimit pe bună dreptate. Pentru prima dată în viața lui de contabil se vedea într-o asemenea împrejurare. Toată lumea știa perfect cît de greu e să primești bani și cîte piedici pîși întîlni pînă îi iei. Dar, în cei treizeci de ani de activitate, nu-i fusese dat să vadă pe cineva refuzînd să primească bani, fie acel cineva o persoană juridică sau particulară.

În sfîrșit, oblonul fu redeschis și contabilul se aplecă din nou peste ghișeu.

— Aveți o sumă mare ? întrebă funcționarul.

— Douăzeci și una de mii șapte sute unsprezece ruble.

— Oho ! făcu ironic funcționarul și-i întinse un formular verde.

Cunoscînd bine formalitățile, contabilul îl completă la iuteală și începu să dezlege sfoara de la pachet. Isprăvind să despaturească hîrtia văzu negru în fața ochilor și mormăi ceva nedeslușit, ca un om bolnav.

Pe dinaintea lui pluteau, peștrițe, bancnote străine de tot felul: teancuri de dolari canadieni, lire sterline englezești, guldeni olandezi, late letone, coroane estoniene...

— Iată-l pe unul din panglicarii Teatrului de varietăți! se auzi o voce amenințătoare deasupra contabilului care își pierduse graul.

Și, pe loc, Vasili Stepanovici fu arestat.

Capitolul 18

VIZITATORII GHINIONIȘTI

În timp ce sirguinciosul contabil gonia cu un taxi ca să ajungă la costumul năzdrăvan care știa să scrie, din vagonul nr. 9 de clasa întâi cu locuri rezervate al trenului de Kiev, printre ceilalți călători coborî un bărbat arătos, cu o valioară de fibră în mână. Pasagerul nu era altcineva decât Maximilian Andreevici Poplavski, unchiul răposatului Berlioz, economist-planificator, care locuia la Kiev pe fosta stradă Institutskaia. Sosise la Moscova, chemat fiind printr-o telegramă primită în urmă cu două zile, seara târziu. Tată conținutul telegramei:

*„Adineauri am fost tăiat de
tramvai la Patriarșie stop
Înmormîntarea vineri orele 15
stop vino stop
Berlioz.”*

Maximilian Andreevici era considerat, și pe merit, drept unul dintre cei mai inteligenți oameni din Kiev. Dar chiar și pe cel mai inteligent om o asemenea

telegramă poate să-l pună în derută. Odată ce omul telegrafiază că l-a tăiat tramvaiul, e împiedecă nu a fost tăiat mortal. Dar atunci ce rost are aici „înmormîntarea”? Sau poate e în stare gravă și prevede că va muri? Posibil, dar această precizare este cum nu se poate mai ciudată: de unde știe el că va fi înmormîntat vineri la orele 15? Uluitoare telegramă!

Totuși, oamenii inteligenți tocmăi de aceea sînt inteligenți ca să priceapă și să deznoade lucrurile încifluite. Foarte simplu: S-a strecurat o greșeală și depeșă a fost transmisă cu sensul inițial denaturat. „Am fost” a nimerit, fără îndoială, aici dintr-o altă telegramă în locul cuvintelor „Berlioz a fost”, iar „Berlioz” a apărut la sfîrșitul telegramei. Această corectare făcea sensul telegramei clar, deși, firește, tragic.

Cînd se potoli explozia de durere, care o lovise pe soția lui Maximilian Andreevici, omul începuse de îndată să se pregătească de plecare la Moscova.

Se cuvine să dezvăluim o taină a lui Maximilian Andreevici. Nu se pune la îndoială faptul că-i părea rău de nepotul soției sale, dispărut în floarea vîrstei. Dar, firește, ca om practică ce era, își dădea seama că n-ar fi chiar atît de necesară prezența lui la înmormîntare. Totuși, Maximilian Andreevici era foarte grăbit să plece la Moscova. De ce? Dintr-un singur motiv. Locuința! O locuință la Moscova nu e de lepădat! Din cine știe ce cauze, Kievul nu-i plăcea lui Maximilian Andreevici, și gîndul mutării la Moscova îl rodea atît de mult în ultima vreme, încît începuse chiar să sufere de insomnie.

Îl lăsau rece revărsările de primăvară ale Niprului, cînd, inundînd ostroavele dinspre malul mai scund al fluviului, apa se contopea cu orizontul.

Nu-i mîngîia ochiul nici priveliştea, uluitor de frumoasă, care se deschidea de la statuia cneazului Vladimir. Nu-i creştea cîtuşi de puţin inima cînd primăvara, pe cărările pietruite ale colinei Vladimir, prindeau să joace petele de soare. Nu-i trebuia nimic din toate acestea, dorea un singur lucru : să se mute la Moscova.

Anunţurile date la ziare pentru un schimb de locuinţă — o oferea pe a lui, de pe strada Institutskaia din Kiev, contra unui spaţiu mai redus, la Moscova — nu dăduseră nici un rezultat. Nu găsea amatori şi, dacă arareri pica vreunul, propunerile nu erau tocmai onorabile.

Telegrama l-a zguduit pe Maximilian Andreevici. Era o ocazie care ar fi fost păcat să-i scape! Oamenii practici ştiu că asemenea ocazii nu se repetă.

Pe scurt, în ciuda oricăror obstacole, trebuia să fie abil, să pună mîna pe locuinţa de pe Sadovaia, să-l moştenească pe nepot. Da, era complicat, foarte complicat, dar aceste complicaţii trebuiau biruite cu orice preţ. Multexperimentatul Maximilian Andreevici ştia că pentru aceasta primul pas absolut indispensabil era înscrierea sa temporară, ca flo-tant, în spaţiul nepotului răposat, adică în cele trei camere ale lui.

Vineri la amiază, Maximilian Andreevici intra pe uşa odăii în care îşi avea sediul administraţia imobilului nr. 302 bis, de pe strada Sadovaia din Moscova.

Într-o cameră îngustă, în care pe un perete atîrna o placardă arhaică, reprezentînd în cîteva tablouri procedeele folosite pentru readucerea la viaţă a celor înecaţi, la o masă de lemn simplu, stătea, singur cuc, un bărbat nebărbierit, de vîrstă mijlocie, cu un fel de nelinişte în ochi.

— Aş putea să-l văd pe preşedintele comitetului de bloc? se informă politicianul economist-planificator, scoţîndu-şi pălăria şi așezîndu-şi valijoara pe un scaun.

Această întrebare, după cum s-ar părea nevino-vată, îl amări, nu se ştie de ce, pe omul de pe scaun în așa măsură, încît se schimbă chiar la faţă. Se uită chiorîş, plin de panică şi mormăi nedesluşit că preşedintele lipseşte.

— O fi acasă? întrebă Poplavski. Am o chestiune urgentă.

Omul de pe scaun răspunse iarăşi incoerent, dar se putea ghici că preşedintele nu este acasă.

— Şi cînd poate fi găsit?

Omul nu-i dădu nici un răspuns la această întrebare, ci, cu un fel de jale, îşi aruncă ochii pe ferastră.

„Aha!” îşi zise perspicace Poplavski, şi se interesă dacă nu poate vorbi cu secretarul.

Ciudatul personaj de la masă, stacojiu de încordare, răspunse tot mormăit că şi secretarul lipseşte, că nu se ştie cînd vine şi... că e bolnav...

„Aha!” îşi zise din nou Poplavski şi urmă, stăruitor, cu glas tare :

— Totuşi, cineva din comitet trebuie să fie!?

— Eu, răspunse omul cu glas slab.

— Vedeţi dumneavoastră, începu răspicat Poplavski, sînt singurul moştenitor al răposatului Berlioz, nepotul meu, care a pierit, după cum bine ştiţi, la Patriarşie prudi şi sînt dator, conform legii, să preiau moştenirea care constă din apartamentul nostru numărul 50...

— Nu sînt la curent, tovarăşe... îl întrerupse omul, abătut.

— Daţi-mi voie, spuse Poplavski cu glas răsunător, ca membru în comitetul de bloc sînteţi obligat...

La acest punct al conversației, în cameră își făcu apariția un cetățean. Văzându-l, omul de pe scaun îngălbeni.

— Dumneata ești Piatnajko, membru al comitetului de bloc ? îl întreabă noul venit.

— Eu, răspunse acesta abia auzit.

Noul venit îi șopti ceva omului de pe scaun, iar acesta, mîhnit din cale-afară, se ridică, și peste cîteva clipe Poplavski se trezi singur în camera goală a administrației.

„Măi, ce complicație ! Ca un făcut, tocmai acum să nu fie nici unul care...” gîndi cu năduf Poplavski, străbătînd cu pas grăbit curtea asfaltată, ca să ajungă la apartamentul nr. 50.

De îndată ce economistul-planificator atinse soneria, ușa se deschise și el pătrunse într-un vestibul cufundat în semiobscuritate. Îl surprinse întru-cîtva o împrejurare : nu-și dădea seama cine-i deschisese. În vestibul, pe un scaun, sedea un motan negru, uriaș ; încolb nu mai era nimeni !

Maximilian Andreevici tuși ca să-și anunțe prezența, se foi pe loc bocănind, și atunci ușa dinspre cabinet se deschise, iar în vestibul intră Koroviev. Maximilian Andreevici se înclină cu politețe, dar demn, și spuse :

— Mă numesc Poplavski. Sînt unchiul...

Nu apucă să sfîrșească vorba : Koroviev scoase din buzunar o batistă murdară, își afundă nasul în ea și începu să plîngă.

— ...răposatul Berlioz...

— Da, da, sigur ! îl întrerupse Koroviev, luîndu-și batista de la nas. De îndată ce v-am văzut, am și ghicit cine sînteți ! Din nou, cutremurat de plîns, începu să strige : Ce nenorocire ! Cum a fost cu puțință una ca asta ? !

— L-a călcat tramvaiul ? întrebă în șoaptă Poplavski.

— L-a făcut zob ! strigă Koroviev, și lacrimile începură să-i curgă de sub *pince-nez* șiroaie. Zob ! Am fost martor. Mă credeți, pac ! și capul i s-a dus într-o parte. Apoi, trosc ! — piciorul drept tăiat în două. Trosc ! — și cel stîng tăiat în două. Iată unde te aduc tramvaiele !

Și, ca și cum n-ar fi fost în stare să se stăpînească, Koroviev se izbi cu nasul în perete, zguduit de plîns.

Unchiul lui Berlioz fu profund impresionat de comportarea necunoscutului. „Și se mai spune că în secolul nostru nu întîlnești oameni de inimă !” se gîndi el, simțind că și pe el îl ustură ochii. În același timp, un nor neplăcut îi întunecă sufletul și, de îndată, îl străfulgeră gîndul perfid, dacă nu cumva acest om de inimă se și trecuse în cartea de imobil, ca locatar, în apartamentul răposatului, deoarece au mai fost pe lume și astfel de cazuri.

— Iertați-mă, erați prieten cu răposatul Mișa ? întrebă el, ștergîndu-se cu mîneca la ochiul stîng, uscat, în timp ce cu dreptul îl studia pe Koroviev răvășit de o profundă întristare. Dar acesta plîngea atît de amarnic, încît nu puteai înțelege nimic altceva în afara cuvintelor pe care le repeta întruna : „Trosc, și în două !” După ce boci pe săturate, Koroviev se desprinsese în sfîrșit de perete și rosti :

— Nu, nu mai pot ! Mă duc să iau trei sute de picături de valeriană eterată... și, întorcînd spre Poplavski o față răvășită de lacrimi, adăugă : Astea-s tramvaiele !

— Scuzați-mă că vă întreb, dumneavoastră mi-ați trimis telegrama ? întrebă Maximilian Andreevici, chinuîndu-se să ghicească cine ar putea fi acest plîngăreț ciudat.

— El, răspunse Koroviev, și arătă cu degetul spre motan.

Poplavski holbă ochii, presupunând că nu auzise bine.

— Nu, nu sînt în stare, nu mai pot, continuă Koroviev smiorcăindu-se. Numai cînd mi-aduc aminte: roata i-a venit peste picior... o roată atîrnă zece puduri... Trosc! Mă duc să mă vîr în pat, să adorm, să uit...

Spunînd acestea, dispăru din vestibul.

Motanul se mișcă, sări de pe scaun, se așeză pe labele dinapoi, își puse labele dinainte în șolduri, deschise botul și spuse:

— Ei bine, eu am dat telegrama. Altceva ce mai vrei?

Maximilian Andreevici simți cum amețește, mâinile și picioarele îi amorțiră, scăpă geamantanul și se lăsă pe scaun în fața motanului.

— Ți-am vorbit rusește, mi se pare, spuse cu severitate motanul, altceva ce mai vrei?

Poplavski însă rămase fără grai.

— Buletinul de identitate! răcni motanul, întinzînd o labă durduliie.

Pierzînd uzul rațiunii și văzînd înaintea sa doar cele două scînteii arzînd în ochii motanului, Poplavski își scoase din buzunar buletinul ca pe-un pumnal. Motanul luă de pe măsura de sub oglindă niște ochelari cu ramă neagră groasă, și-i arboră pe nas făcîndu-se și mai impunător; apoi smulse buletinul din mîna tremurătoare a lui Poplavski.

„Interesant, oare voi leșina sau nu?“... se gîndea unchiul. De departe, se auzeau smiorcăielile lui Koroviev, tot vestibulul se umpluse de miros de eter, valeriană și încă ceva greșos.

— Ce secție ți-a eliberat documentul? întrebă motanul, privind atent pagina.

Dar nu primi nici un răspuns.

— Patru sute doisprezece, vorbi pentru sine motanul plimbîndu-și laba pe act și ținîndu-l cu josul în sus. Păi sigur. Cunosce secția asta care eliberează acte la fieșcine. Eu, de pildă, nu l-aș fi eliberat unui individ ca dumneata; pentru nimic în lume nu l-aș fi eliberat! Mi-aș fi aruncat mai întîi ochii pe fața dumatăle și te-aș fi refuzat. Motanul se mîniase în asemenea hal, încît trînti actul pe podea. Participarea dumatăle la înmormîntare se contramandea, urmă el pe un ton oficial. Fă bine și pleacă acolo unde domiciliiezi. Și răcni spre ușă: Azazello!

La această chemare, în vestibul veni în fugă, strîns într-un tricou negru și cu un cuțit înfipt la brîu, un bărbat mic, roșcat, schiop, cu un clonț galbui ieșind din gură și cu albeață la ochiul stîng.

Poplavski simți că se înăbușă, se ridică și se dădu înapoi ținîndu-se de inimă.

— Condu-l, Azazello! porunci motanul, ieșind din vestibul.

— Poplavski, spuse încet și fonfăit bărbatul care intrase, nădăduiesc că totul e limpede?

Poplavski dădu afirmativ din cap.

— Întoarce-te imediat la Kiev, continuă Azazello. Stai acolo cuminte, nu crîcni și mută-ți gîndul; n-ai să pupi nici un apartament la Moscova. Înțeles?

Acest pitic, care-l înspăimîntase de moarte pe Poplavski cu clonțul lui, cu cuțitul și cu ochiul sașiu, îi ajungea economistului numai pînă la umăr, dar acționa energic și organizat.

În primul rînd ridică actul și-l înmînă lui Maximilian Andreevici care-l luă cu o mînă vîlăguită.

Apoi, numitul Azazello ridică cu o mână geamantanul, cu cealaltă deschise ușa și, ținându-l de braț pe unchiul lui Berlioz, îl conduse pe palier. Poplavski se sprijini de perete. Fără a avea nevoie de cheie, Azazello descuie geamantanul, scoase din el, învelită într-un ziar unsuros, o găină uriașă friptă, cu un picior lipsă, și o puse pe palier. Pe urmă scoase două rînduri de lenjerie, o curea de ascuțit briciul, un carnet și un toc; și toate acestea le împinse cu piciorul în casa scării, lăsînd pe palier numai găina. Tot într-acolo zbură și valiza goală. Se auzi cum se rostogolea huruind și, judecînd după sunet, îi sări se capacul.

Pe urmă, banditul cel roșcat apucă găina de uncul picior și izbi atît de strașnic cu ea în grumazul lui Poplavski, încît trupul găinii se desprinsese și Azazello rămase numai cu piciorul în mînă. „Totul se învălmășise în casa Oblonski“, după cum prea bine s-a exprimat celebrul Lev Tolstoi. La fel s-ar fi spus și în cazul de față. Da! Totul se învălmășise în ochii lui Poplavski. Văzu un fel de scînteie prelungă, care apoi luă înfățișarea unui șarpe îndoliat ce stinse pentru o clipă lumina zilei senine de mai, și Poplavski zbură pe scări în jos, ținîndu-și în mînă documentul.

Zbură așa pînă la prima cotitură, izbi la palierul următor cu piciorul într-un geam și se așază pe o treaptă. Pe lîngă el trecu, sărînd din treaptă în treaptă, găina fără picioare și se prăbuși în casa scării. Azazello, rămas sus, înfulecă într-o clipă carnea de pe picior, virî osul în buzunarul lateral al tricoului, se întoarse în apartament și trînti ușa cu zgomot.

În vremea aceasta, de jos răsunară pași. Cineva urca tiptil treptele.

După ce mai parcurse un etaj, Poplavski se așază pe o banchetă de lemn, întîlnită în cale și-și trase răsufllarea.

Urca un omuleț în vîrstă, pipiriu, cu o față neobișnuit de tristă, într-un costum de modă veche din alpaca, cu o pălărie de pai, tare, cu panglică verde. Se opri lîngă Poplavski.

— Îngăduiți-mi să vă întreb, cetățene, se informă cu tristețe omul, unde este apartamentul numărul 50?

— Mai sus, răspunse scurt Poplavski.

— Cu plecăciune vă mulțumesc, cetățene, spuse omul la fel de trist și-și continuă urcușul iar Poplavski părăsi bancheta, coborînd în fugă.

Se naște întrebarea: oare nu cumva Maximilian Andreevici alerga la miliție să se plîngă de bandiții care-l atacaseră ziua-namîiaza mare? Nu, în nici un caz, o putem afirma cu toată tăria. Să intri la miliție și să spui că, vedeți dumneavoastră, un motan cu ochelari mi-a descifrat buletinul de identitate, iar mai apoi un lom în tricou, cu un cuțit... Nu, oameni buni, Maximilian Andreevici era într-adevăr o persoană inteligentă.

Ajunse jos și chiar lîngă ieșire zări o a doua ușa care dădea într-un săi de cămară. Geamul ei era spart. Poplavski își ascunse buletinul în buzunar, aruncă o privire în jur, nădăjduind să-și găsească lucrurile aruncate. Dar nici urmă de ele. Singur se minună cît de puțină amărăciune îi pricinuia pierderea. Îl preocupa un alt gînd interesant și ademenitor: să mai verifice încă o dată cu ajutorul aceluși omuleț apartamentul blestemat. De vreme ce s-a interesat unde se află, înseamnă că se duce acolo pentru prima oară. Deci, în momentul de față, e gata să cadă drept în ghearele bandei care se cîmbărise în apartamentul nr. 50. Ceva îi spunea că omulețul

va ieși foarte curînd din susnumitul apartament. Maximilian Andreievici nu mai intenționa, firește, să se ducă la înmormîntarea nepotului său și, pînă la plecarea la Kiev, era încă destulă vreme. Economistul aruncă o privire în jur și se strecură în cameră.

În timpul acesta, departe, sus, se trînti o ușă. „A intrat”, își zise Poplavski cu o strîngere de inimă. În cameră era răcoare și duhnea a șoareci și a cizme. Maximilian Andreievici se așeză pe un butuc de lemn și se hotărî să aștepte. Avea o poziție favorabilă: din cameră se vedea tocmai ușa de la scara a șasea.

Dar unchiul din Kiev trebui să aștepte mai mult decît își închipuisese. În tot timpul acesta, scara rămase pustie. Se deslusea bine orice se petrecea; într-un târziu, la etajul patru pocni o ușă. Poplavski înghetă. „Da, sînt pașii lui. Coboară...” Se deschise o ușă cu un etaj mai jos. Pașii se potoliră. Răsună un glas de femeie. Apoi vocea omului trist, da, era vocea lui... Se auzi parcă: „Lasă, pentru numele lui Dumnezeu...” Poplavski își lipi urechea de geamul spart. Auzi un rîs de femeie. Pași repezi și ușori în jos. Și iată apărînd un spate de femeie. Cu o poșetă verde în mînă, ieșea din hol în curte. Acum pașii omulețului răsunară din nou mai departe. „Ciudat! Se înapoiază în apartament! Nu cumva face parte și el din bandă? Da, se întoarce. Uite, din nou s-a deschis ușa de sus. Bine, să mai așteptăm...”

De data asta n-avu mult de așteptat. Zgomotul unei uși. Pași. Pașii se sting. Tăcere. Un urlet desperat. Un mieunat de pisică. Pași mai repezi, mărunți, coborînd în jos, în jos, mereu în jos!

Poplavski nu așteptase degeaba. Făcîndu-și semnul crucii și mormăind ceva, omul cel trist zbură pe scări, fără pălărie, cu o față de nebun, cu chelia

zgîriată și cu pantalonii complet uzi. Începu să tragă de clanța ușii de la ieșire, speriat cum era, nedîndu-și seama dacă se deschide în afară sau înăuntru; apoi, îi veni de hac și zbură în curte, spre soare.

Verificarea apartamentului fusese efectuată. Fără să se mai gîndească la nepotul răposat ori la apartament, outremurat de gîndul primejdiei la care se expusese, Maximilian Andreievici, șoptind întruna trei cuvinte: „totu-i limpede, totu-i limpede!”, ieși fuga din imobil. Peste cîteva minute, troleibuzul îl ducea pe economistul-planificator spre gara Kiev.

Cîtă vreme economistul stătuse ascuns în cameră, omulețului pipiriu i se întîmplase o istorie dintre cele mai neplăcute. Era bufetier la Teatrul de varietăți, se numea Andrei Fokici Sokov. În timp ce la teatru avusese loc ancheta, Andrei Fokici se ținuse la o parte de evenimente; de remarcat e numai faptul că devenise mai trist decît era de obicei și, pe deasupra, că se informase la curierul Karpov unde trăsesse magul sosit din străinătate.

Așadar, după ce se despărți de economist pe palier, bufetierul ajunsese la etajul patru și sună la apartamentul 50.

I se deschise de îndată, dar bufetierul tresări, se trase înapoi și mai zăbovi în prag. Era de înțeles! Îi deschisese o jună care n-avea nimic altceva pe ea decît un șorțuleț cochete de dantelă, și o bonetă albă pe cap. În picioare, ce-i drept, purta niște pantofi aurii. Avea un trup desăvîrșit, și singurul cusur al ei putea fi considerat doar cicatricea sta-cojii de la gît.

— Intrați odată, de vreme ce ați sunat, spuse juna piromindu-l pe bufetier cu niște ochi verzi și desfrînați.

Andrei Fokici oftă, clipi din ochi și, scoțîndu-și pălăria, pași în vestibul. Tocmai atunci, în vestibul

sună telefonul. Punându-și un picior pe scaun, împodica subreta ridică receptorul și spuse:

— Alo !

Bufetierul nu știa unde să-și ascundă ochii, se foia de pe un picior pe altul, gândind : „Halal subreta ! mai are și străinul ăsta ! Priu, ce spurcăciune !” și, ca să nu se spurce, privi în lături cam cruciș.

Întreaga încăpere, spațioasă și semiobscură, era împinzită cu fel de fel de lucruri neobișnuite. Astfel, pe speteaza unui scaun era aruncată o mantie îndoliată, căptușită cu un material purpuriu, pe măsuta de la oglindă zăcea o sabie lungă cu mîner de aur scînteietor. Alte trei săbii cu mîner de argint stăteau rezemate într-un colț, tot așa de firesc, ca niște umbrele sau bastoane. Iar pe coarnele de cerb din perete atîrnau berete cu pene de vultur.

— Da, spuse subreta la telefon. Cum, baronul Meigel ? Vă ascult. Da, domnul artist este acasă astăzi. Da, va fi bucuros să vă vadă. Da, are oaspeți... Frac sau haine negre. Cum ? Pe la orele douăsprezece noaptea. Terminînd convorbirea, puse receptorul la loc și se adresa bufetierului : Ce doriți ?

— Trebuie să-l vad negreșit pe cetățeanul artist.

— Cum ? Chiar pe dînsul în persoană ?

— Pe dînsul, răspunse trist bufetierul.

— Am să întreb, zise, parcă șovăielnic, femeia și, întredeschizînd o ușă care dădea în cabinetul răposatului Berlioz, anunță : Cavalerie, a venit un om mărunțel care spune că trebuie să-l vadă negreșit pe *messire*.

— Să între, răsună din cabinet glasul spart al lui Koroviev.

— Poștiți în salon, spuse juna cu firescul unei persoane îmbrăcate omeneste și, crăpînd ușa spre salon, părăsi vestibulul.

Intrînd unde fusese invitat, bufetierul uită pînă și de treaba pentru care venise, într-atît îl uimii interiorul camerei. Prin vitraliile ferestrelor mari (fantezia văduvei bijutierului, dispărută fără urmă), se prelingea o lumină neobișnuită, ca într-o biserică. În șemineul străvechi, uriaș, deși afară era o zi caldă, de primăvară, duduia un foc viu. În cameră însă nu era deloc cald ; dimpotrivă, cînd intrai te izbea o umezeală de pivniță. În fața șemineului, pe o blană de tigru, ședea un motan neașu uriaș, care-și mîjca blajin ochii, fixînd flăcările din șemineu. Mai era acolo și o masă ; privînd-o, bufetierul, om cu frica lui Dumnezeu, tresări : era acoperită cu un brocart bisericesc. Pe masă se lăfăiau o mulțime de sticle burduhănoase, pline de praf și mucegai. Printre sticlele schipea un platou, care se vedea bine că era din aur curat. În fața șemineului, un individ scund, roșcat, cu un cuțit la brîu, prăjia cîteva bucăți de carne înfipte în vîrfurile unei săbii lungi de oțel. Sucul picura direct în flăcări, iar fumul se pierdea undeva sus, prin coșul șemineului. Mirosea a friptură și a parfum foarte tare cu iz de tămîie, din care cauză bufetierul, care aflase din ziare despre moartea lui Berlioz și știa că locuise aici, se gîndi că se oficiase pesemne un *parastas* pentru odihna sufletului celui răposat. Dar alungă acest gînd ca pe ceva lipsit de noimă.

Uluit, auzi deodată o voce profundă de bas, înterogativă :

— Cu ce vă pot fi util ?

În aceeași clipă bufetierul descoperi în umbra încăperii pe cel de care avea nevoie.

Magicianul stătea tolănit pe un divan jos, imens, cu o mulțime de perne aruncate ici și colo. Bufetierului i se păru că străinul nu avea pe el decît len-

jerie neagră de corp și pantofi negri cu botul ascuțit.

— Sînt, încep cu amărăciune bufetierul, responsabilul bufetului de la Teatrul de varietăți...

Actorul întinse înainte o mînă cu degetele încărcate de pietre scînteietoare, ca și cînd ar fi vrut să oprească vorbele vizitatorului său, și încep înflăcărat :

— Nu, nu, nu ! Nici un cuvînt în plus ! În nici un caz, niciodată ! N-am să iau în gură nimic de la bufetul dumitale ! Aseară, stimabile, am trecut pe lîngă tejgheaua dumitale și nu pot uita nici pînă azi nisetrul și brînză ! Scumpul meu, brînză de culoare verde nu există ! Te-a păcălit cineva. Brînză trebuie să fie albă. Da, și ceaiul ? ! Niște lături ! Am văzut cu ochii mei cum o tînără cam murdară turna apă rece din găleată în uriașul dumitale samovar, și în același timp clienții continuau să fie serviți cu ceai de acolo. Nu, dragul meu, așa ceva e inadmisibil.

— Scuzați-mă, vă rog, încercă să riposteze Andrei Fokici, uluit de acest atac neașteptat, n-am venit în problema asta, și nisetrul n-are nici în clin nici în mîneacă...

— Cum adică, nici în clin nici în mîneacă, dacă era stricat ?

— Mi s-a trimis la bufet nisetru cu prospețime de gradul doi, îi comunică bufetierul.

— E o prostie, pușorule !

— Ce e o prostie ?

— Prospețimea de gradul doi ! Prospețimea poate fi de un singur fel : un aliment ori e proaspăt, ori nu e. Dacă nisetrul are prospețimea de gradul doi, înseamnă că s-a împuțit.

— Scuzați, vă rog... încep din nou bufetierul, neștiind cum să scape de artistul care-i căuta nod în papură.

— Nu pot scuza, îi răspunse acesta cu hotărîre.

— Am venit în altă problemă, îngîna amărît de-a binelea bufetierul.

— În altă problemă ? Ce altă problemă poate să te aducă la mine ? Dacă nu mă înșală memoria, din persoanele înrudite cu dumneata ca profesie n-am avut de-a face decît cu o vivandieră, dar și asta demult, pe cînd nici nu erai venit pe lume. Totuși, sînt bucuros să te primesc, Azazello ! Un taburet pentru domnul responsabil de bufet !

Individul care frigea carnea se întoarse, îngrozindu-l pe bufetier cu colțul lui, și-i dădu cu dibăcie unul din taburetele aproape negre, din lemn de stejar. Alte scaune nu existau în cameră.

— Vă mulțumesc respectuos, rosti timid responsabilul și se lăsă pe taburet. În aceeași clipă, un picior din spate se rupse trosnind, și bietul vizitator se prăbuși, izbindu-se zdravăn cu dosul de podea. În cădere, agățat cu piciorul un alt taburet din fața lui și-și răsturnă peste pantaloni o cupă plină de vin negru.

— Vai, nu cumva te-ai lovit ? exclamă artistul.

Azazello îl ajută pe ghinionist să se ridice și-i oferi alt taburet. Cu vocea adînc îndurerată, acesta refuză propunerea gazdei de a-și scoate pantalonii pentru a-i pune la uscat în fața focului. Simțindu-se nespus de stingherit în hainele și lenjeria ude leocă, se așeză prevăzător pe al doilea taburet.

— Îmi place să șed pe scaune joase, urmă artistul. Nu e nici prea periculos cînd cazi. Așadar, ne-am oprit la nisetru. După cum am mai spus, dragul meu, prospețime, prospețime și iar prospețime !

Aceasta trebuie să fie deviza fiecărui bufetier. Apropo, n-ai vrea să guști...

La aceste cuvinte, în lumina purpurie a șemineului, în fața vizitatorului scîlpi o spadă, și Azazello puse pe farfuria de aur o bucată sfîrșitoare de carne, apoi o stropi cu zeamă de lămîie și-i întinse bufetierului o furculiță de aur cu doi dinți.

— Vă mulțumesc frumos, dar eu...

— Te rog, te rog să guști!

Din politețe, responsabilul băgă o bucățică în gură și simți imediat că mestecă ceva într-adevăr foarte proaspăt și, îndeosebi, ceva grozav de gustos. Dar, după ce mestecă bucățica de carne aromată și succulentă, fu cît pe ce să se înecă și să cadă din nou. Din camera de alături veni în zbor o pasăre mare, neagră, atingînd ușor cu aripa chelia bufetierului. Se așeză pe tablă șemineului alături de ornice. Era o bufniță. „Doamne, Dumnezeu! își zise Andrei Fokici, nervos ca toți bufetierii. Halal apartament, n-am ce spune!”

— O cupă de vin? Alb, negru? La ora aceasta ce vii preferi? Din ce țară?

— Vă mulțumesc... nu sînt băutor...

— Rău faci! Atunci poate dorești o partidă de zaruri? Sau preferi alte jocuri? Domino, cărți?

— Nu joc, răspunse, sfîrșit, bufetierul.

— Rău de tot, conchise gazda. Treaba dîmțale, dar după mine, bărbații care se feresc de vin, de jocuri, de compania femeilor frumoase și de o discuție la o masă amicală ascund ceva necurat. Oamenii de soiul ăsta sau sînt bolnavi, sau mizantropi. Nu-i mai puțin adevărat că există și excepții. Uneori, printre cei ce au luat cu mine parte la vreun ospăț s-au aflat și ticăloși notorii!... Așadar, te ascult.

— Aseară ați binevoit să faceți scamatorii...

— Eu? sări uimit magicianul. Gîndește-te ce spui! Nici nu mi-ar sta bine una ca asta!

— Vă rog să mă scuzați, rosti buimac bufetierul. Bine, dar... sedința de magie neagră...

— A, da, da! Și ce anume, în legătură cu acest spectacol, te-a adus la mine?

— Binevoiti să vă reamintiți că printre altele au căzut din tavan niște hîrtii. Bufetierul coborî vocea și privi jenat în jur. Bineînțeles, lumea a sărit buluc să le prindă. În pauză vine la bufet la mine un tînăr și-mi dă o hîrtie de zece ruble la care i-am dat rest opt ruble și jumătate. Apoi altul...

— Tot un tînăr?

— Nu, unul în vîrstă. Apoi un al treilea, al patrulea... Le-am dat la toți restul. Azi-dimineață verific casa și, în loc de bani, dau peste bucăți de hîrtie tăiată. Au păgubit bufetul cu o sută nouă ruble.

— Vai, vai, vai! se miră actorul. Cum puteau să creadă că sînt bani adevărați? Nici nu concep măcar că au făcut-o intenționat!

Bufetierul aruncă o privire piezișă și tristă în jur, fără să scoată o vorbă.

— Să fi fost niște escroci? îl întrebă alarmat magul pe musafir. E posibil ca printre moscoviți să existe escroci?

Drept răspuns, păgubașul zîmbi cu atîta amărăciune, încît nu mai încăpea nici o îndoială; da, printre moscoviți erau și escroci.

— Ce josnicie! se revoltă Woland. Ești un om sărac... Nu-i așa?

Bufetierul își strînse capul între umeri, așa încît se vedea limpede că e un om sărac.

— Cît ai la casa de economii?

Tonul întrebării era plin de simpatie, totuși o întrebare de felul ăsta numai delicată n-o poți numi. Bufetierul se fîstîci.

— Două sute patruzeci și nouă de mii de ruble, la cinci, case de depuneri, dădu replica din camera vecină o voce spartă, iar acasă, sub dușumea, încă două sute monede de aur a cîte zece ruble.

Bufetierul rămase parcă lipit de taburet.

— Ei, la urma urmei, nu e cine știe ce sumă, îi spuse îngăduitor Woland musafirului. Deși, nici de banii ăștia nu ai nevoie. Cînd ai să mori?

De data aceasta bufetierul se revoltă.

— Nimeni n-o poate ști, și pe nimeni nu privește.

— Ți-ai găsit! „Nimeni n-o poate ști!” se auzi aceeași voce mizerabilă din cabinet. Ce să spun! Binomul lui Newton, nu alta! Va muri peste nouă luni, în februarie viitor, de cancer la ficat, la clinica universitară nr. 1 din Moscova, salonul patru.

Fața condamnatului se făcu galbenă ca ceara.

— Nouă luni... calcula îngîndurat Woland. Două sute patruzeci și nouă de mii... una peste alta, revine la douăzeci și șapte de mii pe lună... cam puțin, dar dacă duci o viață modestă, ajunge... Unde mai pui și monedele de aur...

— De monedele de aur nu se va atinge, se băgă pe fir aceeași voce, care îngheța inima bufetierului. După moartea lui Andrei Fokici, casa va fi imediat demolată, iar monedele găsite sub podea vor fi expediate la Banca de stat.

— Nici nu te-ai sfătui să te internezi la clinică, continuă artistul. Ce sens are să mori într-un salon, în gemetele și horcăielile unor bolnavi condamnați la moarte? N-ar fi mai bine să faci un chef grozav cu aceste douăzeci și șapte de mii și apoi să iei otravă, să te muți pe lumea cealaltă în sunetul strunelor,

înconjurat de femei frumoase, ameteite de vin, și de prieteni — oameni de viață?

Viitorul răposat ședea nemișcat. Îmbătrînise din cale-afară în cîteva clipe. Cearcăne vineții îi umbreau ochii, obraji i se scofilciseră, falca de jos îi atîrna.

— Dar ne-am cam lăsat pradă visării, exclamă amfitrionul. Să trecem la lucruri concrete. Arată-mi, te rog, bucățile dumitale de hîrtie.

Tulburat, bufetierul scoase din buzunar pachetul, îl desfăcu și încremeni. În pachet erau bancnote adevărate de cîte zece ruble.

— Dragul meu, ești într-adevăr bolnav, spuse Woland strîngînd din umeri.

Bufetierul, cu un zîmbet dement, se ridică de pe taburet.

— A-a-a... bîlbîi el... dar dacă ele din nou vor... aia...

— Hm, căzu pe gînduri artistul. Atunci să treci din nou pe la noi. Mai poștește, sînt bucuros de cunoștință...

Din cabinet țîșni Koroviev și, repezindu-se la bufetier, îi înșfăcă mîna și începu să i-o scuture, rugîndu-l să transmită tuturor, dar absolut tuturor, complimente. Năucit de-a binelea, Andrei Fokici o luă din loc spre antreu.

— Hella, condu-l pe domnu! strigă Koroviev.

Din nou roșcata cea despuiată se afla în antreu! Bufetierul se strecură pe ușă, piuind: „La revedere”, și se îndepărtă cu pas de om beat. Coborînd scara, se opri, se așeză pe o treaptă, scoase pachetul și-l verifică. Banii erau la locul lor.

Tocmai atunci, dintr-un apartament pe același palier ieși o femeie cu o geantă verde. Văzînd omul de pe trepte, care privea tîmp la banii ce-i avea într-un pachet, femeia zîmbi, spunînd gînditoare:

— Ce casă păcătoasă și la noi... Asta s-a cheluit dis-de-dimineață... Geamul de pe scara noastră iar l-a spart careva!

Uitându-se însă mai atent la bufetier, adăugă:

— Tîi, ce mai bănet, să-l mănînci cu lingura!...

Mai bine l-ai împărți cu mine, cetățene. Ce zici?

— Pentru numele lui Christos, lasă-mă în pace! spuse speriat bufetierul, vîrîndu-și banii cu îndemînare în buzunar.

Femeia izbucni în rîs.

— Lua-te-ar naiba, zgirie-brînză! Am glumit... și începu să coboare scara.

Bufetierul se ridică încet, își duse mîna la pălărie s-o îndrepte și descoperi cu uimire că n-o mai are pe cap. Tare n-ar fi vrut să se mai întoarcă, dar îi părea rău de pălărie. După o clipă de șovăială, se întoarse totuși și sună la ușă.

— Ce mai vrei? îl întrebă blestemata de Hella.

— Mi-am uitat pălărioara... șopti bufetierul împungîndu-și cu degetul chelia. Hella se întoarse cu spatele spre el. Bufetierul își scuipă menta în sân și închise ochii. Cînd îi deschise din nou, Hella îi întindea pălăria și o spadă cu mînerul negru.

— Nu-i a mea... șopti bufetierul, dînd la o parte spada și punîndu-și cu repeziciune pălăria pe cap.

— Ai venit fără spadă? se miră Hella.

Bufetierul mormăi ceva și se repezi pe scară în jos. Nu-și dădu seama ce anume, dar îl incomoda ceva în creștet și-i era prea cald cu pălăria. O scoase și sări în sus de groază, scăpînd un tipăt înfundat. Ținea în mîini o beretă de catifea cu o pană ponosită de cocoș. Își făcu semnul crucii. În aceeași clipă, bereta scoase un mieunat, se prefăcu într-un pîsoi negru și, sărînd înapoi pe capul lui Andrei Fokici, își înfipse ghearele în chelia lui. Cu

un răcnet desperat, bufetierul o luă la goană în jos, iar pîsoiul se desprînsese de pe chelie și o zbughi pe scară în direcția opusă.

Ieșind la aer, bufetierul străbătu în trap mărunț drumul pînă la poartă și părăsi pentru totdeauna acel cuib al diavolului — imobilul cu numărul 302 bis.

Se știe cu lux de amănunte ce s-a petrecut mai apoi. Ieșind în goană din gang, aruncă o privire sălbatică în jur, ca și cînd ar fi căutat ceva. Peste cîteva clipe se afla în farmacia de peste drum. Nici n-apucă să rostească bine:

— Spuneți-mi, vă rog... și farmacistul exclamă:

— Cetățene, capul dumitale e numai zgîrieturi!

După alte cinci minute, bandajat la cap, bufetierul află că cei mai buni specialiști în boli de ficat sînt profesorii Bernadski și Kuzmin. Interesîndu-se care e mai aproape, află, în culmea bucuriei, că profesorul Kuzmin locuiește chiar a doua casă de-acolo, într-o vilăsoară albă și peste încă două minute intra în acea vilăsoară.

Înăuntru totul era străvechi, dar foarte, foarte intim. În amintirea bufetierului rămase o dădacă bătrînă, care îi ieșise prima în întîmpinare. Bătrîna vru să-i ia pălăria, dar, fiindcă nu avea așa ceva, plecă molfăind cu gura-i știrbă.

În locul ei, lîngă oglinda așezată sub o arcadă, se afla acum o femeie de vîrstă mijlocie, cu halat alb, care-i declară că nu-l poate înscrie decît pentru ziua de 19. Bufetierul pricepu pe loc ce are de făcut. Aruncînd o privire stînsă ca de muribund pe sub arcadă și văzînd că în încăperea ce putea fi numită cameră de așteptare ședeau trei pacienți, șopti:

— Sînt grav bolnav, pe moarte...

Femeia privi nedumerită capul bandajat al pacientului și spuse după un moment de ezitare:

— Dacă-i așa... și-l lăsa să treacă pe sub arcadă. În aceeași clipă, ușa de vizavi se deschise, și în cadrul ei străluci un *pince-nez* de aur. Femeia cu halatul spuse :

— Cetățeni, bolnavul acesta va intra peste rînd.

Nici nu apucă să se dezmeticească bine că se și trezi în cabinetul profesorului Kuzmin. Camera aceea prelungă nu avea nimic din aerul înspăimîntător, solemn, al unui cabinet medical.

— Ce-ai pătit? îl întrebă cu voce caldă profesorul Kuzmin, privindu-i cu oarecare îngrijorare capul bandajat.

— Adineauri am aflat dintr-o sursă sigură, răspunse bufetierul, examinînd cu privirea sălbătică o fotografie de grup înrămată, că în februarie viitor voi muri de cancer la ficat. Vă implor, opriți evoluția bolii.

Profesorul Kuzmin se lăsă pe speteaza înaltă în stil gotic a fotoliului său de piele.

— Iertați-mă, dar nu vă înțeleg... Ați fost la vreun medic? De ce aveți capul bandajat?

— Ce medic... Dacă l-ați fi văzut pe medicul ăsta... răspunse bufetierul și începu deodată să clănțane din dinți. În ce privește capul, dați-l dracului, n-are nici în clin, nici în mîneacă... Altceva vă rog... Opriți evoluția bolii !...

— Dați-mi voie, cine v-a spus asta?

— Credeți-l ! îl ruga fierbinte bufetierul. Știe el bine ce știe !

— Nu pricep nimic ! spuse profesorul, dînd din umeri și îndepărtîndu-se cu fotoliu cu tot de masă. Cum poate să știe dumnealui cînd veți muri? Cu atît mai mult, cu cît nici nu-i medic !

— În salonul patru, răspunse bufetierul.

Profesorul se uită lung la pacient, la capul lui, la pantalonii uzi, și-și spuse : „Asta mai lipsea ; e nebun...”

— Obişnuieți să beți votcă ? îl întrebă el.

— În viața mea n-am pus votcă în gură.

Atunci profesorul îl puse să se dezbrace și să se culce pe canapeaua rece, tapisată cu mușama. Îi pipăi burtă, și bufetierul se înșenină, întrucît Kuzmin îi spuse categoric că în prezent, cel puțin în clipa de față, nu găsește nici un indiciu de cancer. Totuși, dacă lucrurile stau așa, adică dacă-i e teamă, dacă a dat peste un șarlatan care l-a băgat în spe-rieti, trebuie să facă toate analizele...

Profesorul umplu cîteva foi de hîrtie, explicîndu-i unde să meargă și ce să ducă. Afară de asta, îi dădu un bilet către profesorul-neuropatolog Bourré, spunînd pacientului că sistemul lui nervos este complet zdruncinat.

— Cît vă datorez, domnule profesor ? întrebă bufetierul cu o voce duioasă și tremurătoare, scoțînd un portofel umflat dolidora.

— Cît doriți, răspunse sec și scurt profesorul.

Pacientul scoase treizeci de ruble și le puse pe masă, apoi, pe neașteptate, puse încetîșor, cu o mișcare felină, peste bancnote, un fișic zăngănitor, învelit într-o hîrtie de ziar.

— Ce-nseamnă asta ? întrebă Kuzmin, răsucindu-și mustața.

— Vă rog să primiți, cetățene profesor, șopti el, vă implor, opriți evoluția cancerului.

— Să-ți iei imediat aurul de-aici, spuse profesorul mîndru de el. Mai bine ți-ai îngriji nervii. Chiar mîine să-ți duci urina la analiză, să nu bei mult ceai, iar mîncarea să fie complet nesărată.

— Nici în supă să nu pun sare ?

— Nicăieri, îi ordonă Kuzmin.

— O-of ! exclamă întristat bufetierul și, privindu-l duios pe profesor, strânse aurul și o luă spre ușă de-a-ndărâtelea.

În seara aceea profesorul nu avusese prea mulți pacienți ; când pogorî amurgul plecă și ultimul dintre ei. Scoțându-și halatul, aruncă o privire spre locul unde bufetierul lăsase banii și, în loc de bancnote, văzu trei etichete de la șampania „Abrau-Diurso“.

— Dracu știe ce-o mai fi și asta ! bolborosi Kuzmin tirîndu-și poalele halatului pe podea și pipăind hîrtiile. Pesemne că ăsta nu-i numai schizofrenic, ci și escroc ! Nu înțeleg ce a vrut de la mine ? Recomandație scrisă pentru analiza urinei ? M-aș mira ! Vai, vai, vai ! O fi furat paltoanele ! Profesorul se napusti în antreu, așa cum era, cu halatul îmbrăcat numai pe o mină. Xenia Nikitișna ! striga el strident. Vezi dacă nu lipsește vreun palton.

Paltoanele erau la locul lor. În schimb, când profesorul, revenit în cabinet, își lepădă în sfîrșit halatul de pe el și aruncă o privire spre birou — încremeni și-și simți picioarele ținute parcă de parchet. Pe locul unde se găseau etichetele ședea un pisoi negru, mic și orfan, cu un botișor trist, mieu-nînd deasupra unei farfurioare cu lapte.

— Dați-mi voie, a-asta ce-o mai fi ? Asta întrece... și Kuzmin își simți ceafa ca un sloi de gheață.

La strigătul stîns și jalnic al profesorului, veni în fugă Xenia Nikitișna care-l calmă pe loc, spunîndu-i că, fără doar și poate, careva dintre pacienți lăsase pisoiul acolo, și că în lumea profesorilor se întîmplă frecvent asemenea lucruri.

— Probabil că o duc greu, explică ea, pe cînd noi, desigur...

S-au apucat să-și dea cu presupusul care anume dintre pacienți abandonase pisoiul. Bănuiala căzu pe bătrînica cu ulcer la stomac.

— Ea, fără-ndoială, declară convinsă Xenia Nikitișna. Ce-o fi zis bătrîna : Tot trebuie să mor, păcat de pisic...

— Bine, bine ! striga Kuzmin. Dar laptele ? Farfurioara ! Tot ea le-a adus ?

— Laptele l-o fi adus în sticlută și aici l-o fi turnat în farfurioară, explică Xenia Nikitișna.

— În orice caz, ia de-aici pisoiul și farfurioara, spuse Kuzmin, conducînd-o pe Xenia Nikitișna pînă la ușă. Cînd se întoarse, situația era schimbată.

Atîrnîndu-și halatul în cui, profesorul auzi de afară hohote de rîs. Privind pe fereastră, rămase năuc. Prin curte fugea spre căsuța de vizavi o doamnă îmbrăcată numai în cămașă. Profesorul o cunoștea și-i știa și numele. Se numea Maria Alexandrovna. În curte, un băiat se prăpădea de rîs.

— Ce-i asta ? zise disprețuitor Kuzmin.

Imediat, în camera de alături, ocupată de fiica profesorului, patefonul începu să cînte foxtrotul „Halleluiah“, și, în aceeași clipă, profesorul auzi în spatele său un eiripit de vrăbie. Se întoarse și văzu un vrăbii mare săltînd pe birou.

„Hm... trebuie să-mi păstrez calmul !“ își propuse profesorul. „O fi intrat cînd m-am îndepărtat de fereastră. Totul e-n ordine !“ hotărî el, simțind dimpotrivă că totul e într-o dezordine cumplită și asta, fără-ndoială, mai ales din cauza acestui vrăbii. Privindu-l mai atent, profesorul se convinse din capul locului că vrăbiiul nu e unul obișnuit. Parșivul se lăsa pe piciorușul stîng, se maimuțărea, tirîndu-l, sarea sincopat, într-un cuvînt, dansa foxtrot în sunetele patefonului, ca un om beat lingă teighea, și

se obrăznică în fel și chip, privindu-l cu impertinență pe profesor.

Mina profesorului se lăsa pe telefon. Se pregătea să-l întrebe pe colegul său de promoție Bourré ce semnificație poate avea apariția unui vrăbioi din asta, când ai șaiszeci de ani și, pe deasupra, mai suferi și de amețeli?

Între timp, vrăbioiul se așeza pe călimara primită cadou de către profesor, se găina în ea (nu glumesc deloc!), se avântă în sus, rămase atârnat în aer, apoi, luându-și elan, se repezi cu ciocul său dur ca oțelul în geamul fotografiei cu promoția de absolvenți ai anului 1894, îl făcu țandări și numai după aceea își luă zborul pe fereastră.

Profesorul se răzgîndi și, în loc să-i telefoneze colegului său Bourré, telefonă la „Serviciul lipitori”, spunîndu-și numele și titlul și rugînd să i se trimită neîntîrziat acasă niște lipitori. Puse receptorul la loc și, întorcîndu-se cu fața spre birou, scoase un urlet. La birou ședea, cu boneta pe cap, o infirmieră, ținînd în mînă o geantă pe care scria „Lipitori”. Profesorul porni să urle și mai sălbatic: femeia avea o gură de bărbat, căscată și strîmbă, care-i ajungea pînă la urechi, un clonț enorm și ochi de moartă.

— Bănuții am să-i strîng eu, spuse cu o voce de bas infirmiera, n-au de ce să zacă aici.

Adună, cu ghearele ei de pasăre, etichetele și se topi în văzduh.

Două ore mai tîrziu, profesorul Kuzmin ședea în dormitorul său, lungit pe pat; la tîmple, după urechi și la gît îi atîrnau lipitori. La picioarele lui, pe plapuma de mătase, stătea profesorul Bourré, un bărbat cu mustața căruntă; îl privea compătimitor pe Kuzmin și încerca să-l consoleze, spunîndu-i că peripe-

țiile lui erau o nimica toată. De afară, noaptea se uita pe fereastră.

Ce întîmplări năstrușnice s-or mai fi petrecut în noaptea aceea la Moscova nu știm și, desigur, nici nu vom căuta să aflăm, cu atît mai mult, cu cît a sosit timpul să trecem la partea a doua a acestei istorisirii adevărate. Vino cu mine, cititorule!

CARTEA A DOUA

MARGARETA

Vino cu mine, cititorule! Cine ți-a spus că nu există pe lume dragoste adevărată, devotată, dragoste veșnică? Să i se taie mincinosului limba lui ticăloasă!

Vino cu mine, cititorul meu, numai cu mine, și am să-ți arăt o asemenea dragoste!

Da! Maestrul se înșela, când la spital, în ceasul acela târziu după miezul nopții, îi spunea lui Ivan că ea l-a uitat. Era cu neputința. Nu, ea nu-l uitase.

Înainte de toate, să dezvăluim taina pe care maestrul nu voise s-o dezvăluie lui Ivan. Pe iubita lui o chema Margareta Nikolaevna. Tot ceea ce maestrul îi povestise despre ea sărmanului poet era adevărul adevărat. I-a descris-o așa cum era: frumoasă și inteligentă. La aceasta trebuie să mai adăugăm ceva: putem spune cu convingere că multe femei ar fi dat orice să facă schimb cu Margareta — adică, să-și schimbe viața cu a ei. Femeie la treizeci de ani, fără copii, Margareta era soția unui specialist de vază, care, pe deasupra, făcuse o descoperire de importanță națională. Era tânăr, frumos, bun, cinstit, și-și adora nevasta. Margareta Nikolaevna cu soțul ei ocupau etajul de sus al unei vile superbe, aflată pe o ulicioară din apropierea Arbatului, în mijlocul

unei grădini. Un loc încântător! Oricine se poate convinge de asta, dacă vrea să se ducă pînă acolo. Să-mi spună mie, și eu îi dau adresa, îi arăt drumul; vila mai e și astăzi acolo.

Margareta Nikolaevna nu ducea lipsă de bani. Putea să-și cumpere orice-i făcea plăcere. Printre cunoscuții soțului erau și oameni foarte interesați. Niciodată nu avusese de-a face cu un primus. Nu cunoștea ororile traiului într-un apartament comun! În concluzie... era oare fericită? Nici o clipă! Din ziua cînd, la nouăsprezece ani, se măritase și se mutase în această vilă, ea nu cunoscuse fericirea. O, zei! Ce-i lipsea acestei ființe? Ce-i trebuia acestei femei, în ai cărei ochi ardea totdeauna o mică flacără de neînțeles? Ce-i trebuia acestei vrăjitoare, cu uitătura puțin crucișă, care în acea zi de primăvară ieșise ținînd în mînă un buchet de mimoze? Nu știu, nu am aflat. Desigur, spunea adevărul, avea nevoie de el, de maestru, nu de vila aceea în stil gotic, nici de grădina ei, și nici de bani. Spunea adevărul, pe el îl iubea.

Chiar și mie, povestitor obiectiv și un străin, mi se strînge inima la gîndul sentimentului pe care l-a încercat Margareta cînd a venit a doua zi în căsuța maestrului (din fericire, fără să fi vorbit cu bărbatul ei, care nu se întorsese la ora fixată) și a aflat că maestrul dispăruse. A făcut totul ca să afle ceva despre el, dar, bineînțeles, nu a aflat nimic. Și s-a întors la vila ei, urmîndu-și cursul vieții de pînă atunci.

Dar de îndată ce zăpada murdară de pe trotuare și de pe străzi se luă, de îndată ce pe fereastră intră prima adiere a vîntului de primăvară, jilav și neliștitor, Margareta Nikolaevna începu să tînjească și mai mult decît în timpul iernii. Plîngea deseori pe-ascuns, ceasuri în șir, amarnic. Nu știa pe cine

iubește: un om viu sau unul mort? Și pe măsură ce zilele treceau pline de disperare, mai cu seamă cînd afară se lăsa bezna nopții, o chinuia tot mai des gîndul că dragostea ei o leagă de un mort.

Trebuia să-l uite sau să moară. Nu putea să mai continue o viață ca aceasta! Nu, nu putea! Trebuia să-l uite cu orice preț, da, să-l uite! Dar el nu se lăsa uitat, asta era durerea ei!

„Da, da, aceeași greșală!“ își spuse Margareta stînd lingă sobă, cu ochii aținuți la focul pe care-l aprinsese în amintirea celui foc ce ardea atunci, cînd el, maestrul, scria despre Pilat. „Ah, pentru ce am plecat în noaptea aceea de la el? Pentru ce? A fost o nebunie! M-am întors a doua zi, după cum îi făgăduisem, dar a fost prea tîrziu. Da, m-am întors așa cum s-a întors și nefericitul Levi Matei — prea tîrziu!“

Toate aceste cuvinte erau, fără îndoială, absurde, pentru că, ce s-ar fi schimbat în realitate, dacă ea ar fi rămas în noaptea aceea la maestru? L-ar fi salvat? E ridicol!... am exclama noi, dar asta n-o vom face de față cu o femeie deznădăjduită.

În ziua cînd se iscase toată zarva fără de noimă provocată de apariția magului negru la Moscova, în vinerea aceea în care unchiul lui Berlioz a fost izgonit înapoi la Kiev, cînd a fost arestat contabilul și s-au mai petrecut o mulțime de alte lucruri stupide și de neînțeles, Margareta s-a trezit pe la amiază în dormitorul ei cu ferestre mari, orientate spre turnul vilei.

Deșteptîndu-se din somn, Margareta nu izbucni în plîns, cum se întîmpla adeseori, pentru că se trezise cu o presimțire — cu presimțirea că în ziua aceea se va întîmpla, în sfîrșit, ceva. Această presimțire ea căută s-o păstreze în sufletul ei, să-i facă mai mult loc, de teamă ca nu cumva s-o părăsească.

„Cred! șopti solemn Margareta. Cred că se va întâmpla ceva! Imposibil să nu se întâmple, fiindcă, mă întreb, pentru care păcate mi-a fost trimis chinul ăsta de o viață? Recunosc că am mințit, că am înșelat, că am dus o viață tănuită, dar nu-i cu puțință să fiu pedepsită pentru asta atât de crunt... Ceva se va întâmpla, negreșit, pentru că nimic nu poate să dureze o veșnicie. Și apoi, visul meu a fost prevestitor, vă jur că-i așa...”

Astfel șoptea Margareta Nikolaevna, privind stururile purpurii în care se cuibărise lumina soarelui, în timp ce se îmbrăca cu gesturi nervoase și-și piep-tăna în fața unei oglinzi triple părul cîrlionțat, tăiat scurt.

Visul pe care-l avusese în noaptea aceea Margareta fusese într-adevăr neobișnuit. Trebuie spus că în timpul chinurilor ei sufletești din iarna ce trecuse, nu-l visase niciodată pe maestru. Noaptea, el o lăsa în pace; numai ziua ea se chinuia cumplit. În noaptea asta însă îl visase.

Se făcea că se află într-o regiune cu totul necunoscută, tristă, posomorită sub cerul înmouurat al unui început de primăvară. Sus — cerul acela cu nori miștoși, grăbiți, iar mai jos, dedesubtul norilor — un pîlc de ciori de cîmp zburînd mut. O punte mică și strîmbă, sub ea un rîuleț tulbure de primăvară. Copaci amărîți, aproape golași. Un plop tremurător, singuratic, iar mai departe, printre copaci, la capătul unei grădini, o construcție mică din bîrne, o bucătărie, sau o baie de aburi, sau naiba mai știe ce!

Și iată, închipuiți-vă, ușa clădirii din bîrne să dă de perete și apare el. E destul de departe, dar Margareta îl vede deslușit. Nu se poate dumiri cu ce este îmbrăcat, dar își dă seama că e în zdrențe. Are părul vîlvoi, e nebărbierit. Ochii lui bolnavi sînt plini de neliniște. O cheamă, îi face semn cu

mîna să se apropie. Încîndu-se în văzduhul fără viață ce o învăluie, Margareta fuge spre el pe terenul accidentat și se trezește.

„Visul acesta poate să însemne una din două, își spunea Margareta Nikolaevna, sau a murit și m-a chemat, ceea ce ar însemna că a venit să mă ia și am să mor în curînd, sau trăiește, și atunci visul poate să însemne că vrea să-mi aduc aminte de el! Vrea să spună că ne vom mai vedea... Da, ne vom vedea curînd de tot!”

În aceeași stare de surescitare, Margareta se îmbrăcă, încercînd să se convingă că, în esență, totul se potrivește cum nu se poate mai bine și că asemenea clipe trebuie să știi să le prinzi și să profiți de ele. Bărbatul său plecase în delegație pentru trei zile. Timp de trei zile și trei nopți rămînea de capul ei; nimeni n-o putea împiedica să gîndească la ce voia, să viseze la ce-i plăcea. Toate cele cinci odăi de la etajul de sus al vilei, întregul apartament, pentru care ar fi invidiat-o zeci de mii de moscoviți, se afla la dispoziția ei și numai a ei.

Dar, fiind liberă trei zile întregi, Margareta nu-și alege din tot acest apartament luxos locul cel mai bun. După ce-și bău ceaiul, se retrase într-o cămăruță întunecoasă, fără ferestre, în care se păstrau valizele și unde erau două dulapuri mari cu tot felul de vechituri. Chincită în fața unuia dintre dulapuri, deschise sertarul de jos și, de sub un mor-man de cîrpe de mătase, scoase singurul lucru de preț pe care-l avea în viață. Ținea în mînă un vechi album din piele maronie în care avea fotografia maestrului, carnetul de la Casa de economii cu cele 10 000 de ruble depuse pe numele lui, petalele unui trandafir uscat, păstrate între filele unei foite, și o parte dintr-un caiet, de grosimea unei coli de tipar, cu pagini scrise la mașină și cu marginea de jos arsă.

Înapoindu-se în dormitor cu această comoară în mîini, Margareta Nikolaevna așeză fotografia pe oglinda triplă și rămase așa aproape un ceas cu acel caiet, mistuit în parte de foc, pe genunchi, răsfoindu-l și recitînd textul; după ce-l atinseseră flăcările, acesta nu mai avea nici început, nici sfîrșit: „...Întunericul, venit de pe Mediterană, învăluisă orașul atît de odios procuratorului. Se mistuieră punțile suspendate care legau templul de cumplitul turu Antonius; din țării pogorîse beznă, așternîndu-se peste zeii înaripați ce se înălțau deasupra hipodromului, peste palatul Asmoneilor, cu meterezele lui, peste bazaruri, caravanserauri, ulicioare și elestea... Pierise marele oraș, Yerushalayimul, de parcă nici n-ar fi existat vreodată...”

Margareta ar fi vrut să citească mai departe, dar mai departe nu era nimic, doar niște franjuri carbonizate, inegale.

Ștergîndu-și lacrimile, Margareta Nikolaevna puse caietul deoparte și, proptindu-și coatele pe măsuta de sub oglindă, reflectîndu-se toată în ea, rămase multă vreme cu ochii țintă la fotografie. Apoi, într-un tîrziu, lacrimile îi secară. Își strînsese cu grijă comoara, care, peste cîteva minute, era ascunsă din nou sub cîrpele de mătase, și, în camera întunecoasă, zdrăngani, încuîndu-se, lacatul.

Margareta Nikolaevna își îmbracă pardesiul, cu gîndul să se ducă la plimbare. Frumoasa Natașa, femeia ei de serviciu, veni s-o întrebe ce ar dori să-i gătească pentru felul doi la masă și primi dezlegarea să-l facă la alegerea ei; ca să-i mai treacă de urît, Natașa lungi vorba cu stăpîna, povestindu-i printre altele că în ajun, la un teatru, un scamator făcuse niște trucuri atît de năstrușnice, încît lumea rămăsese buimacă; împărțise la toți pe gratis cîte două flacoane de parfüm străin și ciorapi, iar apoi, după

sfîrșitul spectacolului, cînd publicul ieșise în stradă, se pomeniră toți goi-puşcă! Margareta Nikolaevna se trînti pe scaunul de lîngă oglindă și izbucni în hohote de rîs.

— Natașa! cum de nu ți-e rușine, ești o fată cu carte, deșteaptă... oamenii născocesc dracu știe ce, pe la diferite cozi, iar dumneata le dai, crezare!...

Natașa se îmbujoră la chip, replicîndu-i cu foc că nu e vorba de minciuni, fiindcă în ziua aceea chiar, văzuse ea, cu ochii ei, la un magazin alimentar de pe Arbat o cetățeană care venise în pantofi, dar, stînd la rînd la casă, observă deodată că rămăsese desculță, numai cu ciorapi în picioare, iar pantofii ia-i de unde nu-s. Stătea acolo, cu ochii holbați, cu o gaură cît toate zilele la călcîi! Pantofii aceia fermecați îi aveau de la spectacolul din seara trecută.

— Și s-a dus așa acasă?

— Așa s-a dus! zicea Natașa, tot mai roșie, de ciudă că nu i se dă crezare. Da, aflați că aseară miliția a ridicat o sută de persoane. Unele cetățene, plecînd de la spectacolul cu pricina, fugeau pe Tverskaia numai cu chiloții pe ele.

Această discuție comică se încheie cu o surpriză plăcută pentru Natașa. Margareta Nikolaevna se duse în dormitor și ieși de acolo ținînd în mînă o pereche de ciorapi și un flacon de colonie și, spunîndu-i Natașei că și ea ar vrea să facă o scamatorie, îi dăruî fetei ciorapii și flaconul, rugînd-o un singur lucru: să nu alerge desculță pe Tverskaia și să nu asculte pălăvrăgelele Dariei. După ce se sărutară, cele două femei se despărțiră.

În timp ce troleibuzul o ducea de-a lungul Arbatului, rezemată de speteaza moale a banchetei, Margareta Nikolaevna se gîndea la ale ei, mai trăgînd uneori cu urechea și la șușotelile celor doi cetățeni din față.

Aceștia, întorcînd capul din cînd în cînd cu teamă — să nu-i audă cumva cine știe cine — șușoteau pur și simplu niște aiureli. Bărbatul de lîngă geam, zdravăn, carnos, cu niște ochi mici ca de porc, libidinosi, îi povestea vecinului său, un om mărunțel, că sicriul a trebuit să fie acoperit cu un văl negru...

— Nu se poate! șopti uimit mărunțelul. E nemaiauzit!... Și ce-a făcut Jeldibin?

Prin vîietul uniform al troleibuzului, dinspre fereastră, se auzi răspunsul: miliția judiciară... scandal mare... mister nu altă!...

Din aceste frînturi de fraze, Margareta Nikolaevna înjghebă ceva mai coerent. Cei doi șușoteau despre un mort (nu-i pomeniseră numele) căruia azi-dimineață i se furase capul din sicriu...

În cele din urmă, Margareta Nikolaevna se plictisi să mai asculte flecăreala misterioasă despre capul furat din sicriu și se bucură văzînd că ajunsese la destinație și că trebuie să coboare.

După cîteva minute, ședea pe o bancă de lîngă zidul Kremlinului, față în față cu Manejul.

Margareta își îngusta ochii, să se ferească de soarele strălucitor, amintindu-și de visul ei din noaptea trecută și gîndindu-se că exact cu un an în urmă, în aceeași zi și la același ceas, stătuse pe această bancă alături de el. Ca și atunci, geanta ei neagră se afla lîngă dînsa, pe bancă. El însă lipsea acum, dar Margareta Nikolaevna vorbea totuși cu dînsul, în gînd: „De ce nu-mi dai nici un semn de viață? Nu mă mai iubești? Nu, nu știu de ce, dar nu pot crede una ca asta. Ai murit, deci... Atunci, te rog, lasă-mă, dă-mi în sfîrșit libertatea de a trăi, de a respira!...” Tot ea răspundea în locul lui: „Ești liberă... nu vezi că nu te țin legată?” apoi tot ea îi replica: „Nu, asta nu-i un răspuns! Dispari din amintirea mea, și-atunci voi fi liberă...”

Prin fața ei se perindau trecătorii.

Trăgînd cu coada ochiului la femeia cochetă, atras de frumusețea și singurătatea ei, un bărbat tuși ca să-și dreagă glasul, se așeză pe celălalt capăt al băncii și, luîndu-și inima în dinți, vorbi:

— Indiscutabil, astăzi este o vreme frumoasă.

Dar Margareta îi aruncă o privire atît de posomorîtă, încît, ridicîndu-se pe dată, individul plecă.

„Iată, de pildă, urmă în gînd Margareta, vorbind cu cel care-i stăpînea sufletul. De fapt, de ce l-am alungat pe acest bărbat? Mă plictisesc, și acest donjuan nu era chiar atît de nesuferit, în afară, poate, de cuvîntul acela prostesc al lui, «indiscutabil»... De ce stau așa, singură cuc, lîngă acest zid? De ce mi-e viața pustie?”

Ședea acolo tristă și abătută. Dar deodată simți în piept același val de așteptare și emoție care o izbise și dimineața. „Da, o să se întîmple ceva! Valul o izbi din nou, și ea-și dădu seama că era un val sonor. Prin zgomotele orașului răsunau tot mai deslușit, apropiindu-se, sunetele unei tobe și ale unor instrumente de suflat ce cîntau cam fals.

Înainte a tuturor, trecînd pe lîngă grilajul grădinii, apărură, mergînd la pas, un milițian calare, urmat de alți trei, pe jos. Apoi se ivi un camion înaintînd încet; în el era îmbarcată o orchestră. În urma camionului un autodric nou-nouț, cu sicriul pe el, acoperit de coroane și jerbe, avînd în cele patru colțuri cîte un om în picioare: trei bărbați și o femeie.

Margareta urmări cu privirea cortegiul, trăgînd cu urechea la bătălie triste ale tobei ce se stingeau în depărtare, articulînd mereu același „bum, bum, bum”, și gîndi: „Ce înmormîntare stranie... și cum te întristează bum-bum-ul ăsta! Of, zău, mi-aș vinde și sufletul diavolului, să aflu doar dacă trăiește... Aș vrea să știu, totuși, pe cine înmormîntează?”

— Pe Berlioz Mihail Alexandrovici, se auzi alături un glas fonfăit de bărbat, pe președintele Massolitului.

Adînc mirată, Margareta Nikolaevna se întoarce și zări pe bancă lîngă ea un cetățean, care se așezase probabil neauzit atunci cînd Margareta urmărise procesiunea funerară și e de presupus că, distrată cum era, ultima întrebare și-o pusesse cu glas tare.

Între timp, cortegiul își încetini mersul; capătul lui ajunsese la un stop.

— Da, urmă necunoscutul, ăștia sînt într-o stare de spirit cu totul stranie. Conduc la groapă un mort, gîndindu-se toți la un singur lucru: ce s-o fi întîmplat cu capul lui?

— Care cap? întrebă Margareta, privindu-l cu atenție pe vecinul ei căzut parcă din cer. Descoperi că era mic de stat, roșu ca focul, cu un clonț uriaș ieșindu-i din gură; purta un costum în dungii, de calitate bună, cămașa scrobită, pantofi de lac și un melon pe cap. La gît avea o cravată țipătoare. Uimitor era faptul că din buzunarul de la piept, unde bărbații poartă de obicei batista sau stiloul, ieșea un os de găină.

— Da, vedeți dumneavoastră, o lămuri roșcatul, azi-dimineață, în sala Griboedov, acestui mort i s-a șterpelit capul din sicriu.

— Cum se poate una ca asta?! exclamă, fără să vrea, Margareta, amintindu-și de șoaptele din troleibuz.

— Naiba știe cum! răspunse familiar roșcatul și, mai cu seamă, e de neînțeles cine și pentru ce are nevoie de capul lui!

Deși era preocupată de gîndurile ei, strania flecăreală a necunoscutului o impresionă pe Margareta Nikolaevna.

— Dați-mi voie! exclamă ea deodată. Ați spus Berlioz? Despre el s-a scris astăzi în ziare?...

— Cum să nu... Cum să nu...

— Va să zică, în urma sicriului merg literații? întrebă Margareta.

— Firește!

— Și dumneavoastră îi cunoașteți cum arată la față?

— Pe toți, fără excepție, se laudă roșcatul.

— Spuneți-mi, urmă Margareta, și glasul ei sună înfundat, printre ei îl vedeți cumva pe criticul Latunski?

— Ba bine că nu! răspunse roșcatul. Iată-l, ultimul din rîndul al patrulea.

— Blondul acela? întrebă Margareta, mijindu-și ochii.

— Da, are părul de un blond cenușiu... îl vedeți, ăla care-și tot înalță ochii spre cer!

— Care seamănă cu un pastori?

— Aia, aia!

Margareta nu-l mai întrebă nimic, scrutîndu-l pe Latunski.

— După cum văd, vorbi din nou roșcatul cu un zîmbet, dumneata, Margareta Nikolaevna, îl urăști pe acest Latunski!

Margareta se întoarce spre el, mirată:

— Mă cunoști?

Drept răspuns, roșcatul își scoase melonul și o salută cu un gest larg.

„O adevărată mustră de răufăcător!“ se gîndi Margareta, privindu-l cu luare-aminte pe interlocutorul ei întîmplător.

— Eu nu te cunosc, zise ea rece.

— De unde să mă cunoști? Dar, dacă vrei să știi, am fost trimis la dumneata într-o chestiune.

Margareta păli, dîndu-se înapoi.

— Nu înțeleg nimic ; în ce chestiune ?
După ce aruncă un ochi în jur, roșcatul rosti misterios :

— Am fost trimis să te invit la cineva în astă-seară.

— Cred că aiurezi ; cine e acel cineva ?

— Un foarte ilustru străin, zise cu tîlc roșcatul, îngustîndu-și un ochi.

Margareta se minie foc.

— A apărut o specie nouă — codoșul de stradă ! rosti ea, ridicîndu-se să plece, dar în aceeași clipă auzi în spate glasul roșcatului :

— „Întunericul, venit de pe Mediterană, învăluisese orașul atît de odios procuratorului. Se mistuiseră pînțile suspendate care legau templul de cîmplitul turn Antonius... Pierisese marele oraș, Yerushalayimul, de parcă nici n-ar fi existat vreodată...” Piei și dumneata, să nu te mai văd, cu caietul dumitale pîrlit, cu trandafirul uscat, cu tot ! Stai aici pe bancă singură și roagă-te de el să-ți dea libertatea de a trăi, de a respira ; să dispară din amintirea dumitale !

Albă la față, Margareta se întoarse spre bancă.

Roșcatul o privea printre gene.

— Nu înțeleg nimic, rosti ea încet. Despre pagini puteai afla... puteai să pătrunzi în casă, să spionezi... Dar cum ai putut să-mi afli gîndurile ? Crispîndu-se ca de o durere, adăugă : Cine ești, spune ?

— Ce plictiseală... bombăni roșcatul. Stai jos, te rog.

Margareta se supuse fără nici o împotrivire ; totuși, așezîndu-se, îl mai întrebă o dată :

— Cine ești ?

— Ei bine, mă cheamă Azazello, dar asta tot nu îți spune nimic.

— Știi oare ceva despre el ? șopti rugător Margareta.

— Ei, să zicem că știu.

— Te implor, spune-mi numai un lucru... Trăiește?... Nu mă chinui !

— Trăiește, trăiește, îi răspunse în silă Azazello.

— Doamne !...

— Te rog, fără țipete și fără multă zarvă, îi zise Azazello încruntîndu-se.

— Iartă-mă, iartă-mă, bolborosea Margareta, acum supusă ; sigur că m-am supărat pe dumneata, dar, recunoaște, cînd un necunoscut de pe stradă invită o femeie undeva, într-o vizită... nu am prejudecăți, te asigur — aici Margareta zîmbi cu amarăciune — dar eu niciodată nu mă văd cu nici un fel de străini, și nici nu am poftă să întrețin relații cu ei... și afară de asta, soțul meu... vezi, drama mea constă în faptul că trăiesc cu un om pe care nu-l iubesc... dar cred că ar fi nedrept să-i stric viața... Cu mine s-a purtat totdeauna frumos...

Vădit plictisit, Azazello ascultă vorbele ei incoerente, după care îi spuse cu asprime :

— Te rog să taci un minut.

Și Margareta amuți, supusă.

— Te invit la un străin cu totul inofensiv. Și nici un suflet de om n-o să afle despre această vizită. Așa eel puțin ți-o garantez eu.

— Ce fel de străin ? ! strigă răvășită Margareta, atît de tare, încît persoanele care treceau pe lîngă băpăcă întoarseră capul spre ea. Și ce interes am eu să mă duc la el ?

Azazello se aplecă spre dînsa, șoptindu-i semnificativ :

— La drept vorbind, ai un foarte mare interes, profiță de ocazie...

— Cum ? exclamă Margareta cu ochii deodată rotunjiți. Dacă nu mă înșel, îmi dai de înțeles că acolo aș putea afla ceva despre el ?

Azazello încuviință tăcut din cap.

— Merg! strigă cu energie Margareta, apucându-l pe Azazello de mână. Merg, oriunde ar fi!

Scoțînd un „uf” de ușurare, Azazello se lasă pe speteaza băncii, acoperind cu spatele lui cuvîntul „Niura”, crestat cu briceagul, și zise ironic:

— Greu ți-e și cu femeile! și-și băgă mîinile în buzunarele pantalonilor, întinzîndu-și înainte picioarele. De ce, de pildă, m-au trimis pe mine în chestiunea asta? Mai bine se ducea Behemoth, el e plin de farmec...

— Încetează cu mistificările dumitale și nu mă mai chinui cu tot felul de enigme, îl rugă Margareta, zîmbind amar. Sînt o ființă nefericită, și dumneata profiți de lucrul ăsta... Mă bag într-o istorie stranie, dar, îți jur, numai pentru că m-ai ademenit vorbindu-mi despre el! Simt că toate aceste lucruri, pe care nu le înțeleg, mă ameteșc...

— Fără drame, fără drame, te rog, ripostă, strîmbindu-se, Azazello. Trebuie să înțelegi și situația în care mă aflu eu. Să iau la palme pe vreun administrator, sau să dau afară din casă vreun unchi, sau să împușc pe cineva, sau vreun alt fleac de felul ăsta, asta, da, e specialitatea mea directă. Dar să stau de vorbă cu femeile îndrăgostite, mulțumesc, nu!... Pentru că, vezi dumneata, de o jumătate de ceas mă tot chinuiesc să te conving... Ei, cum rămîne, vii?

— Vin, răspunse simplu Margareta Nikolaevna.

— Atunci fii bună și ia asta, urmă Azazello și, scoțînd din buzunar o cutiuță rotundă din aur curat, o întinse Margaretei, adăugînd: Dar ascunde-o odată, nu vezi că se uită trecătorii? O să-ți prindă bine, Margareta Nikolaevna. Că în ultimele șase luni, dumneata ai îmbătrînit binișor de durere.

Margareta se aprinse la față, dar nu spuse un cuvînt, iar Azazello urmă:

— Astă-seară, la orele 9,30 fix, fii bună, după ce te dezbraci pînă la piele, să-ți ungi fața și corpul cu alifia asta. Mai departe, poți să faci ce vrei, dar să nu te depărtezi de telefon. La orele zece am să te sun și am să-ți spun tot ce ai de făcut. N-ai să ai grijă de nimic, vei fi dusă acolo unde trebuie și nu ai să ai de suferit nici un fel de neplăceri. E limpede?

Margareta rămase mută cîteva clipe, apoi răspunse:

— E limpede. Obiectul acesta este din aur curat, se vede după greutate. Ce să-i faci, înțeleg foarte bine că cineva vrea să mă cumpere și să mă atragă într-o afacere dubioasă, pentru care am să plătesc foarte scump...

— Ce înseamnă asta, la urma urmei? șuiera Azazello. Iar începi?...

— Nu, stai puțin!

— Dă-mi crema înapoi!

Margareta strînse mai aprig cutiuța în pumn.

— Dă-mi-o înapoi! răzni cu furie Azazello. Dă-mi-o înapoi, și — la dracu cu toate astea! N-au decît să-l trimită pe Behemoth!

— O, nu! exclamă Margareta, spre mirarea trecătorilor. Primesc să fac orice, sînt gata să joc toată comedia asta cu alifia, sînt gata să mă duc și la dracu-n praznic! Nu-ți dau cutia!

— Ptiu! vociferă pe neașteptate Azazello și, cu ochii holbați spre grilajul grădinii, îi arăta ceva cu degetul.

Margareta se uită într-acolo, fără să descopere nimic deosebit. Dar cînd se întoarse spre Azazello, ca să-i ceară o explicație la stupidul „ptiu”! nu avea cine să i-o mai dea: interlocutorul ei misterios dispăruse.

CREMA LUI AZAZELLO

Printre crengile unui arțar se străvedea luna plină plutind pe cerul limpede al serii. Teii și salcîmii din grădina pictaseră pămîntul cu meșteșugite arabescuri de pete. Fereastra cu trei canaturi, larg deschisă, acoperită cu o draperie, era violent luminată. În dormitorul Margaretei Nikolaevna, toate lămpile erau aprinse, luminînd dezordinea nemaipomenită care domnea acolo.

Pe pat, deasupra plăpumii, erau aruncate cămași, ciorapi, lenjuri. Alte obiecte vestimentare, mototolite, zăceau pe podea, alături de o cutie de țigări strivită nervos cu piciorul. O pereche de pantofi se afla pe noptieră, alături de o ceașcă de cafea nebăută și de scrumiera, în care mai fumega un muc de țigară. Pe speteaza unui scaun atîrna o rochie neagră de seară. În cameră mirosea a parfum; afară de asta, de undeva venea un miros de fier încins.

Margareta Nikolaevna ședea în fața oglinzii, cu halatul de baie aruncat pe trupu-i gol, și cu pantofi negri, de antilopă, în picioare. Ceasul de aur — un ceas-brățară — și-l pusese în față, alături de cutiuța primită de la Azazello, și nu-și mai lua ochii de la cadran.

Uneori i se părea că ceasul s-a stricat și că acele încremeniseră. Dar ele se mișcau, deși foarte încet, lipindu-se parcă de cadran; înaintau totuși și, în sfîrșit, acul cel lung căzu peste al 29-lea minut după ora 9. Inima Margaretei zvîcni cumplit, cu atîta putere, încît nici nu reuși în primele clipe să ia în mînă cutiuța. Învingînd momentul de slăbiciune, o deschise și văzu crema grasă și gălbuie dinlăuntru

ei. I se păru că miroase a mocirlă. Cu vîrfurile degetului, luă un pic de cremă în palmă, simțind în aceeași clipă, mai tare, mirosul de pădure și de ierburi de baltă; apoi, cu palma, începu să-și ungă fruntea și obrazul.

Crema se așternea cu ușurință și, după cum i se păru, se evapora pe dată. După cîteva încercări, Margareta se privi în oglindă și scăpă din mîini cutiuța, drept pe geamul ceasului, care plesni. Închise ochii, apoi mai consultă o dată oglinda și izbucni într-un ris zgomotos.

Depilate la margini cu penseta, sprîncenele ei se făcuseră acum mai dese, așternîndu-se în două arcade egale deasupra ochilor, deveniți fără veste mai verzi și mai vii. Brazda verticală, subțire, care-i tăia rădăcina nasului, apărută atunci, în octombrie, cînd dispăruse maestrul, pierise acum cu desăvîrșire. Pieriseră, de asemenea, și umbrele gălbui de la temple; precum și zbîrciturile abia vizibile de la colțul ochilor. Pielea obrazilor prinse o culoare egală, trandafirie, fruntea era albă și pură, iar părul coafat i se despletise.

Din oglindă, pe Margareta cea de treizeci de ani o privea o femeie de douăzeci, cu părul negru, cîrlionțat.

După ce rise pe săturate, se săltă făcînd să-i alunece de pe umeri halatul și, luînd o mînă din crema grasă și ușoară, începu să-și ungă cu ea trupul, care capătă deodată o tentă roză și arămie. Apoi, într-o clipă, ca și cînd cineva i-ar fi scos din creier un ac ce o înțepa, i se calmă durerea de la tîmplă ce o chinuise întreaga seară după întîlnirea cu Azazello; mușchii brațelor și ai picioarelor i se întăriră, în timp ce trupul își pierdu greutatea.

Se săltă, rămînînd suspendată în văzduh deasupra covorului, apoi încet, atrasă în jos, se lăsă pe podea.

— Vai, ce cremă ! Vai, ce cremă ! strigă Margareta, aruncându-se într-un fotoliu.

Crema o schimbase nu numai la înfățișare. Acum, în ea, în tot trupul ei, în fiecare particică a lui, clo-cotea bucuria, pe care o simțea ca pe niște bășici ce-i înțepau trupul. Se simțea liberă, eliberată de toate. Pe deasupra, înțelegea acum limpede că se întâmplase tocmai ceea ce presimțise de dimineată, și că acum își părăsește pentru totdeauna casa și viața ei de altădată. Din această viață de altădată, se desprinsese totuși gândul că are de îndeplinit numai o datorie, una singură, înainte de-a începe ceva nou, neobișnuit, care o trăgea sus, în văzduh. Și, așa cum era, goală, trecu din dormitor, ridicându-se mereu în văzduh, în cabinetul bărbatului ei și, luminându-l, se repezi spre masa de scris. Luă un creion, smulse o filă din blocnotes și scrisese repede cu caractere mari, fără ștersături, un bilet :

„Iartă-mă și uită-mă cât se poate de repede. Te părăsesc pentru totdeauna. Nu mă căuta, este inutil. Am ajuns vrăjitoare din cauza durerilor și a nenorocirilor care m-au lovit. E timpul să plec. Adio, Margareta.”

Cu sufletul ușor ca un fulg, zbură apoi în dormitor, iar în urma ei veni în fugă Natașa, cu mâinile încărcate de tot felul de lucruri. De îndată, toate acestea — un umăraș de lemn cu o rochie, batiste de dantelă, pantofi albaștri de atlas pe calapoade, o cingătoare — toate se risipiră pe podea, și Natașa își plesni în culmea uimirii mâinile, acum eliberate de povară.

— Ce zici, sînt frumoasă ? strigă cu glas tare, răgușit, Margareta Nikolaevna.

— E cu puțință ? șopti Natașa, dîndu-se înapoi. Cum faceți asta, Margareta Nikolaevna ?

— E crema ! Crema, crema ! țipă Margareta, arătînd spre cutiuța scînteietoare de aur și răsucindu-se în fața oglinzii.

Ca ieșită din minți de uimire, Natașa încremeni, privind-o un timp pe Margareta, apoi i se aruncă de gît, sărutînd-o și strigînd :

— Pielea e ca de atlas ! Luminoasă ! Ca de atlas ! Dar sprîncenele, vai, ce mai sprîncene !

— Ia toate cîrpele astea, ia-ți parfumurile și cără-le la dumneata în cufăr ; Ascunde-le, mai strigă Margareta, dar să nu te atingi de bijuterii, ca să nu fii învinuită de furt !

Natașa strînse într-o boccea tot ce-i căzu sub mîină ; rochii, pantofi, ciorapi, lenjerie, și ieși în fugă din dormitor.

Tocmai în momentul acela, de undeva dinspre partea cealaltă a ulicioarei, dintr-o fereastră deschisă, țîșni un valș grațios și răsunător și se auzi zgomotul unei mașini ce stopa în fața porții.

— Îndată o să telefoneze Azazello ! strigă Margareta, ascultînd valsul ce se revărsa în ulicioară. Are să telefoneze ! Iar străinul este inofensiv, da, acum înțeleg că este inofensiv !

Mașina urui, depărtîndu-se. Apoi, porțița se trînti cu zgomot, și pe lespezile cărării răsunară pași.

„E Nikolai Ivanovici, îl cunosc după pași, se gîndi Margareta ; trebuie să fac la despărțire ceva caraghios și interesant în același timp.”

Trase la o parte draperia ferestrei, așezîndu-se într-o rină pe pervaz, și-și cuprînse genunchiul cu brațele. O rază argintie o mîngîia din dreapta. Margareta ridică ochii spre lună, cu un aer îngîndurat și poetic. Pașii mai răsunară un timp, apoi se opriră. După ce mai admiră un pic clarul de lună, Margareta oftă, întoarse privirea spre grădină și-l văzu într-adevăr pe Nikolai Ivanovici, vecinul de la eta-

jul de jos. Era scădat în lumina strălucitoare a lunei. Ședea pe bancă și se vedea de la o poștă că nimerise involuntar acolo. Ochelarii îi stăteau strîmb pe nas, iar servieta și-o strîngea în brațe.

— Să trăiești, Nikolai Ivanovici, zise Margareta cu o voce tristă. Bună seara! Vii de la o ședință? Nikolai Ivanovici rămase tăcut.

— Și eu, urmă Margareta, aplecîndu-se tot mai mult pe fereastră, stau singură, după cum vezi, mă plictisesc, privesc luna și ascult valsul...

Își trecu mîna stîngă peste tîmplă, potrivindu-și o suviță de păr, apoi zise furioasă:

— Să știi că e nepoliticos din partea dumitale, Nikolai Ivanovici! Sînt femeie, la urma urmei! E o bădăranie să nu răspunzi cînd ți se vorbește.

Nikolai Ivanovici se profila clar în lumina lunei, deslușindu-i-se pînă și ultimul nasture la vesta lui cenușie, pînă și cel din urmă fir de păr din bărbuta lui spălăcită; deodată zîmbi ca un dement, se ridică de pe bancă și, nemaștiind, se vede, de el, stînjnit cum era, în loc să-și scoată pălăria, își avîntă servieta și-și îndoi picioarele, ca și cînd s-ar fi pregătit să joace.

— Ah, ce tip plicticos ești, Nikolai Ivanovici! urmă Margareta. În general, nici nu pot să-ți spun cum mi s-a urît de voi toți, și sînt atît de fericită că mă despart de voi! Lua-v-ar mama dracului pe toți!

În clipa asta, în spatele Margaretei, în dormitor, zbîrnîi telefonul. Margareta sări de pe pervaz și, uitînd de Nikolai Ivanovici, smulse receptorul din furcă.

— Azazello la telefon, se auzi în receptor.

— Dragul meu, dragul meu Azazello! strigă Margareta.

— E timpul. Ia-ți zborul, urmă Azazello în receptor, și din tonul lui se simțea că-i face plăcere elanul sincer, bucuria Margaretei. Cînd ai să treci deasupra porții, strigă: „sînt invizibilă“. Apoi, mai zboară puțin deasupra orașului, ca să te mai obișnuiești, după care o iei spre sud, afară din oraș, și drept la rîu te oprești. Ești așteptată!

Margareta puse la loc receptorul și, în aceeași clipă, în camera alăturată se auzi un bocănit, un fel de șchiopătat și un ciocănit. Margareta deschise larg ușa și, dansînd, peria de parchet zbură în dormitor. Bătea cu vîrfurile ei darabana pe podea, zvîrlea din coadă și se repezea spre fereastră. Chiuind de bucurie, Margareta încăleacă pe coada periei. Abia atunci își aminti călăreata că în toată învîlmășeala asta uitase să se îmbrace. Porni în galop spre pat și înhătă primul obiect ce-i căzu în mînă — o cămașă albastră. Apoi, avîntînd-o în aer ca pe un stindard, ieși în zbor pe geam. Deasupra grădinii valsul răsună mai tunător.

Luncînd de pe pervaz în jos, Margareta îl văzu pe Nikolai Ivanovici stînd pe bancă. Parcă încremenise acolo, complet uluit, trăgînd cu urechea la strigătele și bocănelile care se auzeau din dormitorul viu luminat al locatarilor de sus.

— Nikolai Ivanovici, adio! strigă Margareta dănuind prin fața lui.

Acesta oftă adînc și luncă de pe bancă jos, agîtîndu-și mîinile și trăgînd servieta după el.

— Adio pentru totdeauna! Îmi iau zborul! strigă Margareta, acoperind cu glasul ei sunetele valsului.

Aici își dădu seama însă că n-are deloc nevoie de cămașă și, cu un sinistru hohot de rîs, acoperi cu ea capul lui Nikolai Ivanovici. Orbit, acesta se prăbuși pe lespezele aleii.

Ca să arunce o ultimă privire spre casa în care se chinuise atîția ani, Margareta întoarse capul și zări la fereastra cuprinsă parcă de flăcări chipul Natașei schimonosit de uimire.

— Adio, Natașa ! strigă Margareta, smucind coada periei. Sînt invizibilă ! Sînt invizibilă ! strigă ea și mai tare și trecînd peste poartă printre crengile arțarului care-i sfichiuiă obrajii, zbură în ulicioară, urmărîta de sunetele demente ale valsului.

Capitolul 21

ZBORUL

Sînt invizibilă ! Sînt invizibilă...

Zburînd pe deasupra ulicioarei ei, Margareta nimeri într-alta ce o tăia pe prima în unghi drept. Străbătu într-o clipă această ulicioară lungă, peticită, cîrpită, cu casele într-o rîină, cu ușa strîmbă a găzării în care petrolul se vindea cu măsura, iar insecticidul în flacoane, învăînd cu acest prilej că liberă fiind, și invizibilă, și, oricît de mare i-ar fi plăcerea, trebuie să fie cît de cît rezonabilă. Era gata-gata să se lovească mortal de un felinar vechi și strîmb din colțul străzii, și nu izbuti decît printr-o minune să frîneze în ultima clipă. După ce-l ocoli, strînse mai tare coada periei și-și continuă zborul, mai încetînit, atentă la cablurile electrice și la firmele care atîrnau de-a curmezișul trotuarelor.

A treia ulicioară dădea spre Arbat. Aici, Margareta învăță să-și conducă peria în mod magistral, dîndu-și seama că vehicolul ei e sensibil la cea mai ușoară atingere a mîinilor și a picioarelor și că,

zburînd deasupra orașului, trebuie să fie cu ochii în patru și să nu se dezlanțue. Afară de asta, chiar pe cînd străbătea spațiul pe deasupra primei ulicioare, și-a dat seama că trecătorii n-o vedeau zburînd. Nimeni nu-și sucea capul, nimeni nu striga : „Uite, uite !“ Nimeni nu se dădea în lături speriat, nu țipa, nu leșina ; nimeni nu izbucnea într-un rîs dement.

Margareta zbura neauzit, foarte încet și jos, cam la nivelul etajului al doilea. Dar, cu tot zborul lent, chiar la intrarea în Arbatul cu luminile lui orbitoare, nu-și calculă bine mișcarea și se lovi cu umărul de un disc luminos, cu o săgeată. Accidentul asta o supără foc. Se dădu îndărăt pe peria ei ascultătoare, zbură în lături și apoi, năpustindu-se deodată asupra discului, îl făcu țandări cu coada periei. Se auzi zăngănitul cioburilor, trecătorii săriră într-o parte, de undeva se desluși un fluierat, și Margareta, săvîrșind această năzbîtie, izbucni în hohote de rîs.

„Pe Arbat trebuie să fii prevăzătoare, își zise ea. Pe aici e o adevărată harababură, așa încît te descurci greu.“ Spunînd aceasta, începu să se strecoare printre cabluri. Sub ea pluteau acoperișurile troleibuzelor, ale autobuzelor, și ale turismelor, în timp ce, pe trotuare, după cum i se părea de sus, pluteau rîuri de șepci. Și din ele se desprindeau pîrîiașe, ce se vărsau în gurile de foc ale magazinelor luminate în noapte.

Tăie Arbatul, se ridică mai sus, cam la înălțimea etajul trei, și, trecînd pe lîngă clădirea din colț a teatrului cu luminile lui orbitoare, pluti într-o ulicioară îngustă cu două rînduri de case înalte. Toate ferestrele erau deschise și de pretutindeni se revărsa muzica transmisă la radio. Din curiozitate, Margareta aruncă o privire pe una din ferestre. Era o bucătărie. Lîngă două primusuri, arzînd cu un vuiet

năprasnic, stăteau și se certau două femei, fiecare cu câte o lingură în mână.

— Uite ce-i, Pelagheia Petrovna, te rog să stingi lumina când ieși de la toaletă, spuse femeia ce stătea înaintea unei cratițe pline cu bunătăți, din care ieșeau aburi. Că de nu, o să cerem în scris evacuarea dumitale.

— Grozavă mai ești dumneata, răspunse cealaltă.

— Amîndouă sînteți grozave, zise tare Margareta, trecînd prin fereastră, în bucătărie.

Părțile beligerante, auzindu-i glasul, se întoarseră, încremenind cu lingurile murdare în mână. Margareta își întinse încetîșor mîna printre ele și, întorcînd robinetul primusurilor, le stinse. Scoțînd un geamăt de uimire, femeile rămaseră cu gurile căs-cate. Dar Margareta se și plictisise în bucătărie și, pornind iar în zbor, se întoarse în ulicioară.

Imobilul uriaș și luxos cu șapte etaje de la capătul acesteia, construit pesemne de curînd, îi atrase atenția. Veni în jos și, aterizînd, descoperi că toată fațada casei era din marmură neagră, că avea uși largi, că în spatele vitrinei se profila șapca cu firet de aur și scilipeau nasturii portarului și că, deasupra intrării, scria cu litere de aur: „Casa Dramlitului”¹.

Uitîndu-se printre gene, Margareta căuta să pătrundă sensul cuvîntului „Dramlit”. Luînd la subțioară peria, intră în vestibul, îmbrîncindu-l cu ușa, spre marea lui mirare, pe portar, și, lîngă ascensor, pe un perete, zări o tablă neagră, uriașă, iar pe ea, scrise cu litere albe, numărul apartamentelor și numele locatarilor. Urcîndu-se ceva mai sus prin vîzduh, citi cu atenție încordată numele: Hustoy, Dvubratski, Kvant, Beskudnikov, Latunski...

¹ Casa dramaturgilor și a publiciștilor.

— Latunski! țipă ea ascuțit. Latunski! El e cel... care... l-a nenorocit pe maestru!

La intrare, portarul sări în sus, uluit, cu ochii holbați la tabla neagră, străduindu-se să înțeleagă minunea: de ce lista locatarilor pornise subit să scoată țipete stridente?

În timpul acesta, Margareta urca repede scară repetînd cu frenezie:

— Latunski 84... Latunski 84...

Iată, la stînga —, 82, la dreapta — 83, mai sus, la stînga — 84! Aici! Iată și cartea de vizită: «O. Latunski».

Margareta descălecă de pe coada periei și tălpile ei înfierbîntate atinseră răcoarea plăcută a palierului. Sună o dată, încă o dată. Dar nu venea nimeni să-i deschidă. Apăsă mai tare butonul soneriei, al cărei zbîrnlit îl auzea chiar și ea în apartamentul lui Latunski. Da, locatarul apartamentului 84 de la etajul șapte trebuie să-i fie recunoscător, pînă la moarte răposatului Berlioz, președintele Massolit-ului, pentru că nimerise sub tramvai, și pentru că mitingul de doliu fusese fixat tocmai în seara aceea. Criticul Latunski se născuse sub o stea norocoasă; ea l-a salvat de înîlnirea cu Margareta, ajunsă vrăjitoare în vinerea aceea.

Nimeni nu venea să deschidă. Atunci, Margareta se repezi în jos, cu toată viteza, numărînd etajele; ajunse la parter, țîșni în stradă și, uitîndu-se în sus, numără și controlă de afară etajele vrînd să-și dea seama unde veneau ferestrele apartamentului ocupat de Latunski. Erau, fără doar și poate, cele cinci ferestre pe colț, la etajul 7, cufundate în întuneric. După ce se convinge că nu greșeste, se ridică în vîzduh, și, peste cîteva clipe, iat-o întrînd pe fereastră deschisă într-o cameră întunecoasă, unde se așternea, argintie, doar o cărare îngustă strecurată de lumina

lunei. Margareta alergă pe această cărare și găsi pe dibuite comutatorul. În clipa următoare întreaga locuință era luminată. Peria stătea părăsită într-un ungher. După ce se convingse că nu era nimeni în tot apartamentul, deschise ușa de la intrare și controlă dacă într-adevăr pe cartea de vizită stă scris numele lui Latunski. Da, nimerise unde trebuia.

Se spune că și astăzi criticul Latunski se face alb ca varul când își amintește de seara aceea cumplită, și că pînă astăzi rostește cu devoțiune numele lui Berlioz. Nu se știe cu ce delict sinistru și infam s-ar fi încheiat seara aceea dacă el ar fi fost acasă, pentru că Margareta s-a întors din bucătărie cu un ciocan greu în mînă.

Zburătoarea invizibilă căuta să se stăpînească, să se oprească, dar mîinile îi tremurau de nerăbdare. Ochind bine, lovi cu ciocanul clapele pianului, și în apartament se revărsă primul urlet jalnic. Instrumentul produs de firma Becker — cu totul nevinovat — urla în culmea disperării. Clapele se prăvăleau, aplicele albe de os zburau în toate părțile. Pianul gemea, zdrăngănea și hîrîia.

În baie, apa vuia cumplit, ca și în bucătărie. „Mi se pare că a început să curgă pe jos...” constată Margareta, adăugînd cu glas tare :

— Dar să nu-mi pierd vremea aici.

Din bucătărie se prăvălea spre coridor un tîrent de apă. Plescăind cu picioarele desculțe prin băltoace, Margareta ducea apă cu niște căldări din bucătărie în cabinetul criticului. Apoi, după ce sparse cu ciocanul ușile dulapului din cabinet, se năpusti în dormitor. Făcu țandări oglinda sifonierului și, scoțînd din el hainele criticului, le înecă în cadă.

Distrugerea îi provoca o aprigă desfătare, cu toate acestea rezultatele i se păreau prea neînsemnate. În timpul acesta, în apartamentul 82 de sub aparta-

mentul lui Latunski, femeia de serviciu a dramaturgului Kvant își bea ceaiul în bucătărie, ascultînd nedumerită zgomotele ce răzbăteau de sus : bocănituri, zăngănit de suclă și un neconținut du-te-vino. Ridicînd privirea în tavan, văzu cum acesta își schimbă de la o clipă la alta culoarea, făcîndu-se din alb albăstrui spălăcit. Pata creștea văzînd cu ochii și deodată se împînzi de picături. Cîteva secunde femeia încremeni locului, minunîndu-se de fenomenul ăsta, pînă cînd, în cele din urmă, din tavan se porni o adevărată ploaie, care nu întîrzie să se reverse cu zgomote pe podea. Femeia sări în picioare, puse sub șuvoiul de apă un lighean, ceea ce se dovedi inutil, întrucît ploaia se întetea, lărgindu-și teritoriul, inundînd plita cu gaze și masa cu vesela de pe ea. Atunci, cu un tipăt, femeia se repezi afară din apartament, luînd-o în sus pe scări și, după cîteva clipe, soneria de la ușa apartamentului lui Latunski prinse iar să zbîrnie.

„Gata, s-au pus pe sunat. E timpul s-o iau din loc”, își zise Margareta și încălecă pe coada periei, atentă la glasul de femeie care striga pe gaura cheii :

— Deschide, deschide, te rog ! Dusia, deschide ! La voi curge ? Pe noi ne-a inundat !

Margareta se ridică cam la un metru în văzduh și lovi în lustră. Două lămpi făcură explozie, aruncînd în toate părțile turturi de cristal. Strigătele de la intrare amuțiră, și pe scară se auzi un tropăit. Margareta pluti pe geam afară și, făcîndu-și ușurel vînt, își repezi ciocanul în geamul ferestrei, care scînci, în timp ce pe peretele exterior, îmbrăcat în marmură, al clădirii, se prăvăli o cascadă de cioburi. Apoi, ea zbură spre geamul următor. Jos, departe, oamenii începură să alerge pe trotuar ; din cele două mașini care staționau în fața clădirii una claxonă și se îndepărtă.

În ulicioară, toată lumea alerga spre „Casa Dramatului”, iar în clădire, pe toate scările, tropăiau oameni, foindu-se fără nici un rost. Femeia de serviciu a lui Kvant striga celor ce fugeau pe scări că apartamentul lor a fost inundat; în curînd, i se alătură și femeia familiei Hustov de la apartamentul 80, de sub locuința lui Kvant. La Hustovi, apă țîșnise din tavan, și în baie, și în bucătărie. În cele din urmă, în locuința Kvanților, în bucătărie, din tavan se prăbuși un strat uriaș de tencuială, făcînd praf toată vesela murdară, după care, din zdrențele tavanului, se porni o ploaie în toată legea, de parcă turna cu găleata. Atunci, pe scară unu se dezlănțuiră niște țipete disperate.

Zburînd prin dreptul penultimei ferestre de la etajul trei, Margareta se uită înăuntru și zări un individ care-și puneă masca de gaze, cuprins de panică. Ea-l sperie, spărgînd geamul cu ciocanul, și omul o șterse din odaie.

Sălbateca devastare se curmă pe neașteptate. Lunecînd spre etajul doi, Margareta se uită pe fereastra din margine, acoperită cu o draperie ușoară de culoare închisă. În odaie, sub un glob de sticlă, ardea un bec slab. Într-un pătuț cu plasă ședea un băiețel de vreo patru ani, trăgînd cu urechea speriat la zgomotele de afară. Era singur, cei mari o zbughiseră pesemne pe palier, să vadă ce se întîmplă.

— Sparg geamurile, zise băiețelul, după care strigă : mamă !

Neprimind nici un răspuns, mai spuse :

— Mamă, mi-e frică.

Margareta dădu deoparte draperia și zbură pe geam, în odaie...

— Mi-e frică, repetă băiețelul, cuprins de un tremur.

— Nu-ți fie teamă, nu-ți fie teamă, micuțule, îl liniști Margareta, străduindu-se să-și îmblînzească oarecum glasul nelegiuit, răgușit în bătaia vîntului, băieții s-au apucat să spargă geamurile.

— Cu praștia ? o întrebă băiețelul, potolindu-se.

— Cu praștia, cu praștia, încuviință Margareta. Tu dormi liniștit.

— E Sitnik, zise băiețelul, el are praștie.

— Bineînțeles că el e !

Băiețelul se uită șiret undeva, într-o parte, și întrebă :

— Și tu, tanti, unde ești ?

— Eu nu sînt, îi răspunse Margareta. Mă visezi.

— Așa am crezut și eu, zise băiețelul.

— Culcă-te, îi porunci Margareta, pune-ți obrazul în palmă și visează-mă.

— Bine, am să te visez, am să te visez neapărat, se învoi băiețelul și în aceeași clipă se cuibări în pătuțul lui, cu obrazul în palmă.

— Am să-ți spun o poveste, începu să vorbească din nou Margareta, punîndu-și mîna înfierbîntată pe căpsorul tuns : A fost odată o tanti... Și nu avea copii, și nu știa ce e fericirea. Întîi, multă, multă vreme a tot plîns, iar mai tîrziu s-a făcut rea...

Margareta amuți și își retrase mîna : copilul dormea.

Ea își lăsa încetișor ciocanul pe pervazul ferestrei și zbură pe geam afară. Lîngă clădire era zarvă mare. Pe asfaltul trotuarului, presărat cu cioburi, alergau niște oameni, strigînd ceva. Printre ei apăruseră și milițieni. Deodată, se auzi un clopot, și din Arbat își făcu intrarea în ulicioară mașina roșie a pompierilor, cu scară.

Dar ce urma să se petreacă n-o mai interesa pe Margareta. Calculîndu-și bine mișcările, ca să nu

se agate de vreun cablu, strânse mai tare peria și într-o clipă se pomeni deasupra casei cu bucluc. Sub ea, ulicioara căzu într-o rînă, prăvălindu-se. În locul ulicioarei, sub picioarele ei, se ivi o îngrămădire de acoperișuri brazdată la colțuri de niște cărări scînteietoare. Toată această îngrămădire pluti pe neașteptate într-o parte, iar lanțurile de lumini se spălăciră, contopindu-se treptat.

Margareta se mai smuci o dată, și toată îngrămădirea de acoperișuri intră în pămînt, în locul ei rîșnind o mare de lumini electrice tremurătoare, care se ridică deodată vertical, ca apoi să apară deasupra capului ei, în timp ce sub picioarele sale sclipi argintul lunei. Dîndu-și seama că făcuse o tumbă, își luă din nou poziția normală și, întorcînd capul, văzu că nici marea nu mai era, și că acolo, în urma ei, la orizont, nu mai rămăsese decît o văpaie trandafirie. În clipa următoare se stînsă și aceasta, și Margareta se pomeni singură cu luna, care alergă deasupra ei, în stînga. Părul îi era de mult vilvoi, în timp ce lumina lunii îi scălda șuierînd trupul gol. Văzînd cum undeva, jos, două șiruri de lumini răzlețe se contopesc în două dire neîntre rupte de foc, ca apoi să dispară cu repeziciune, Margareta își dădu seama că zboară cu o viteză fantastică și o uimi faptul că nu se înăbușă.

În clipele următoare, jos, departe, în întîinericul negru al pămîntului, se aprinse o nouă văpaie de lumină electrică, repezindu-se sub picioarele ei, ca în secunda următoare să pornească a se învîrți în chip fantastic, ca o elice, și să se prăbușească în beznă. Alte cîteva clipe și fenomenul se repetă.

— Orașele ! Orașele ! strigă Margareta.

După aceea, de vreo două-trei ori văzu sub ea sclipirea palidă parcă a unor săbii în cutii negre deschise și-și dădu seama că erau riuri.

Întorcîndu-și capul în sus și spre stînga, zburătoarea privea încîntată, cum aleargă luna deasupra ei, nebunește, înapoi spre Moscova, dar stînd în același timp cu totul ciudat pe loc, încît se putea vedea limpede pe ea o tainică siluetă întunecată — un balaur, sau un căluț cocoșat, cu botul ascuțit îndreptat spre orașul pe care-l lăsase în urmă.

Din spate se auzi deodată un vijit spintecînd văzduhul ; creștea, apropiindu-se, ajungînd-o din urmă pe Margareta. Treptat, la vîjitul acesta, semănînd cu cel provocat de un obiect zburător, de un proiectil, se adăugă hohotul de rîs al unei femei. Întorcînd capul, Margareta văzu venind spre ea o arătare ciudată, de culoare închisă. Conturîndu-se tot mai precis, se desluși în sfîrșit un călăreț în zbor ; încetinindu-și goana, pe Margareta o ajunse din urmă Natașa.

Goală, cu părul răvășit fluturîndu-i în vînt, zbura călare pe un vier gras, care strîngea între copitele dinainte o servietă, în timp ce cu cele dinapoi bătea înversunat văzduhul. Pe lîngă vier, zbura legat de un șnur și sclipind uneori în lumina lunii un *pince-nez*, iar vierul avea pe cap o pălărie care-i aluneca tot mai mult pe ochi. Uitîndu-se mai bine, Margareta își dădu seama că vierul nu era altul decît Nikolai Ivanovici, și hohotele ei de rîs tunară peste pădure, împletindu-se cu hohotele Natașei.

— Natașa ! chiui Margareta. Te-ai uns cu cremă ?

— Scumpa mea ! ! îi răspunse Natașa, trezind cu țipetele ei pădurea de pin adormită. Regina mea, să știi că am uns și chelia dumnealui !

— Prințesă ! zbieră plîngăreț vierul, purtîndu-și în galop călăreata.

Zburînd alături de Margareta, Natașa îi povesti, rîzînd, ce se întîmplase în vilă după plecarea ei.

Fata mărturisi că nu se atinsese de lucrurile primite în dar de la Margareta, ci se dezbrăcase și, repezindu-se la cutia cu cremă, se unsese cu ea. Și i se întâmplase același lucru ca și stăpînei sale. Dar, în timp ce ea se minuna, privindu-se în oglindă, rîzînd, fericită de frumusețea ei vrăjită, se deschisese ușa și apăruse Nikolai Ivanovici. Tinea tulburat în mîini cămașa Margaretei Nikolaevna, propria-i pălărie și servieta. Văzînd-o pe Natașa, Nikolai Ivanovici încremenise. Venindu-și în fire, roșu ca un rac, declarase că a socotit de datoria lui să ridice cămașuța și s-o aducă el, personal...

— Ce-a fost în stare să sporovăiască, ticălosul! hohotea Natașa. Ce-a fost în stare să-mi spună, să mă ademenească! Ce bani mi-ă făgăduit! Zicea: Klavdia Petrovna n-o să afle nimic. Ce, doar n-ai să spui că mint! strigă Natașa către vier, care-și întoarse rîtul într-altă parte, rușinat din cale-afară.

Zburdînd prin dormitor, Natașa îl unsese cu cremă pe Nikolai Ivanovici, după care rămăsese și ea încremenită de uimire. Chipul respectabilului locatar de jos se strînsese într-un rît iar la mîini și la picioare se pomenise cu niște copite mititele. Privindu-se în oglindă, Nikolai Ivanovici pornise a urla disperat, sălbatec, dar era prea tîrziu. După cîteva clipe, înșeuat, plîngînd în hohote deznădăjduite, zbura undeva la dracu, afară din Moscova.

— Cer stăruitor să mi se dea iar înfățișarea mea normală! grohăi și guiță pe neașteptate vierul, cînd cuprins de frenezie, cînd rugîndu-se cu umilîntă: Margareta Nikolaevna, te rog, e de datoria dumitale s-o pui la punct! Ți-a fost femeie de serviciu!

— Aha, va să zică acum sînt pentru tine femeie de serviciu? Femeie de serviciu? striga Natașa, ciu-

pindu-l pe vier de ureche. Adineauri eram zeiță! Cum îmi spunea? Zi!

— Venera! răspunse plîngăreț vierul, zburînd deasupra unui pîrîu ce spunea printr stînci și atingînd cu copitele niște tufe de alun.

— Venera! strigă triumfătoare Natașa, cu o mîină în sold, cu cealaltă întinsă spre lună.

Strinse între călcîie șoldurile vierului, țesite și slăbite de goana cea turbată, și animalul se smuci atît de tare, că din nou spintecă văzduhul, și Natașa apărură undeva înainte, ca un punct negru, pierind, odată cu ea stingîndu-se și vîjiitul zborului.

Ca și înainte, Margareta zbura agale printr-o regiune pustie și necunoscută, peste niște dealuri presărate cu bolovani risipiți printr pini răzleți și uriași. Ea nu zbura însă pe deasupra pinilor, ci printr trunchiurile lor poleite dintr-o parte de argintul lunei. Umbra ușoară a zburătoarei aluneca pe pămînt în fața ei, iar luna o mîngîia din spate.

Margareta simțea că se află lîngă o apă și bănuia că va ajunge curînd la capătul drumului. Pini se dădură în lături, și ea se apropie încetîșor prin văzduh de o ripă abruptă, calcaroasă. Dedesubt, jos, în vale, serpuia un rîu învaluit în umbră. Peste toate se așternea ceața, agățîndu-se de tufe de pe marginea ripei, în timp ce malul celălalt era jos și neted. Acolo, sub un pîlc singuratec de copaci rămuroși, se zbătea flacăra mică a unui foc de vreascuri și se zăreau siluete mărunte, în mișcare. Margaretei i se păru că aude din partea aceea o muzică veselă, sîcîitoare. Mai departe, cît vedea cu ochii, pe cîmpia argintată de lună nu se desluseau semnele nici unei așezări sau ale prezenței omului.

Margareta sări de pe mal și într-o clipă atinse apa. După goana ei prin văzduh undele o îmbiau.

Aruncînd cît colo peria, își făcu vînt și se repezi în rîu cu capul în jos. Trupul ei ușor străpunse ca o săgeată apa, și o trîmbă de stropi țîșni atît de sus, de ziceai că acum-acum ajunge la lună. Apa era caldă, ca în baie, și, ieșind din bezna neagră pe oglinda rîului, singură în noapte, Margareta înota pe saturate.

Apoi scoase un fluierat puternic și, încălecînd peria, care alergase de îndată la chemarea ei, trecu în zbor pe malul celălalt. Umbra rîpei calcaroase nu ajungea pînă acolo, și malul lin era scaldat în razele lunei.

Cînd Margareta puse piciorul pe iarba înrourată, orchestra de sub sălcii răsună mai tare, și din focul de vreascuri zbură mai vesel un snop de scînteii. Sub ramurile sălciiilor, presărate cu cercelușe gingașe și pufoase, conturîndu-se în razele lunei, se vedeau pe două rînduri niște broaște fâlcoase și, umflîndu-se, de parc-ar fi fost de cauciuc, cîntau din fluier de lemn un marș solemn și eroic. Dinaintea muzicanților atîrnau smocuri de putregai fosforescent, prinse în nuielușe de sălcii, ca să lumineze partiturile. Pe botul broaștelor sclipeau umbrele dăntuitoare ale focului de vreascuri.

Marșul se cînta în cinstea Margaretei. I se făcea o primire dintre cele mai triumfale. Rusalcele străvezii își întrerupseră hora încinsă deasupra rîului și o aclamară fluturînd în aer niște ierburi de apă, iar deasupra malului pustiu și verzui răsună, rostogolindu-se pînă departe, lărmuirea lor de bun venit. Niște vrăjitoare în pielea goală țîșniră de după sălcii, se încolonară cu reverențe și plecăciuni, curat ca la o curte împărătească. Cineva, cu picioare de țap, veni fuga la Margareta, lipindu-și buzele de mîna ei și, așternînd pe iarbă o țesătură de mătase, întrebă dacă regina e mulțumită, dacă i-a

făcut plăcere scaldatul, poftind-o să se întindă, ca să se odihnească, ceea ce Margareta și făcu.

Cel cu picioare de țap îi oferă o cupă cu șampanie pe care ea o bău și simți deodată parcă încălzindu-i-se inima. Interesîndu-se de soarta Natașei, află că aceasta se și scaldase și pornise, călare pe vierul ei, spre Moscova, ca să ajungă acolo mai înainte, să dea de veste cui trebuie că Margareta va sosi curînd și să ajute la confecționarea și împodobirea toaletei sale.

Apoi toată lumea începu să se pregătească de plecare. Rusalcele își jucară hora în lumina lunei și se topiră în razele ei. Cel cu picioare de țap se informă reverențios cu ce a călătorit Margareta pînă la rîu. Aflînd că sosise călare pe o perie, remarcă :

— O, se poate, e atît de incomod !

După ce întocmi într-o clipă din două cioturi mici un telefon bizar, ceru cui va să i se trimită neîntîrziat, într-un minut, o mașină, ceea ce se și făcu, chiar într-un minut.

Pe ostrov ateriză un automobil șarg, numai că la volan nu ședea un șofer obișnuit, ci un cioroi de cîmp, negru, cu pliscul lung, cu o șapcă de mușama pe cap și cu mînuși lungi, cu manșetă largă. Ostrovul se făcea tot mai pustiu. Luîndu-și zborul, vrăjitoarele se topiseră în văpaia lunei. Focul de vreascuri se stîngea, și peste tăciuni se așternea o spuză căruntă.

Cel cu picioare de țap o ajută pe Margareta să se urce în mașină, și ea se lăsă pe bancheta largă a automobilului șarg. Automobilul hurui și se repezi în sus, mai-mai să atingă luna. Ostrovul pieri, pieri și rîul, în timp ce Margareta gonia prin văzduh înapoi spre Moscova.

LA LUMINA FĂCLIILOR

Huruitul uniform al automobilului zburînd în înalături o legăna pe Margareta, iar lumina caldă a lunei o învăluia, plăcută și mîngietoare. Își întindea fața cu ochii închiși s-o alinte vîntul, gîndindu-se cu oarecare tristețe la malul rîului necunoscut, pe care-l părăsise și pe care, după cum presimțea, n-o să-l mai vadă niciodată. După toate minunile și vrăjitoriile din seara aceea, bănuia la cine se duce, dar nu-i era frică. Speranța că acolo va izbuti să-și redobîndească fericirea pierdută îi dădea curaj. De altfel, nu-i fu dat să viseze prea mult la fericirea ei în această mașină. Nu se știe dacă cioroiul își cunoștea bine meseria, ori mașina era atît de bună, cert este că nu trecu multă vreme și, cînd Margareta deschise ochii, zări dedesubt, în locul întinericului pădurii, o mare tremurătoare — luminile Moscovei. Pasărea neagră — șoferul — deșurubă din zbor roata dreaptă din față, aterizînd într-un cimitir pustiu din preajma Dorogomilovului.

Fără să-l întrebe nimic pe șofer, Margareta coborî împreună cu peria ei, lîngă o lespede funerară; cioroiul porni automobilul și-l dirijă drept spre rîpa din dosul cimitirului, unde acesta se prăbuși cu un huruit infernal, și pieri. Cioroiul își duse respectuos mîna la șapcă, se sui călare pe roată și-și luă zborul.

În aceeași clipă, din spatele unui monument funerar apărură o pelerină neagră. În lumina lunei, scînteie un clonț, și Margareta îl recunoscu pe Azazello. Cu un gest, acesta o invită să încalce peria, iar el sări călare pe o floretă lungă, și amîndoi își luară

zborul, aterizînd peste cîteva clipe, nevăzuți de nimeni, în fața casei nr. 302 bis de pe strada Sadovaia.

În timp ce, ducînd sub braț peria și floreta, cei doi treceau prin gang, Margareta zări un bărbat cu șapcă și cizme înalte, care aștepta probabil pe cineva. Deși erau aproape aerieni, omul singuratec auzi pașii celor doi și tresări alarmat, neputînd înțelege de unde venea zgomotul.

La ușa apartamentului 50 n-a trebuit să sune. Azazello o deschise încet cu cheia lui.

Primul lucru care o uimi pe Margareta la intrare fu întinericul. Domnea o beznă ca într-o subterană; și ea simți nevoia să se agate de pelerina lui Azazello, de teamă să nu se poticnească. Dar chiar în clipa aceea, undeva, departe, sus, sclipi flăcăriua unei candelă, care porni să se apropie treptat. Din mers, Azazello îi luă Margaretei peria de sub braț, și aceasta se mistui în întineric.

Apoi începură să urce niște trepte largi, care i se părură Margaretei fără de sfîrșit. O uimea faptul că în vestibulul unui apartament obișnuit din Moscova putea să încapă o scară ca asta, neobișnuită și invizibilă. Simțea însă bine sub picioare această scară nesfîrșită. Dar urcușul luă sfîrșit și Margareta își dădu seama că se află pe un palier. Flăcăriua se apropie, și Margareta văzu chipul unui bărbat, înalt și negru, ținînd în mînă o candelă. Cei care avuseseră nefericirea să-i pice zilele acelea în cale l-ar fi recunoscut fără îndoială de îndată, chiar și numai la pîlpîirea slabă a candelăi.

Era Koroviev, alias Fagot.

E drept, înfățișarea lui Koroviev se schimbase mult. Clipind prin întineric, flăcăriua se răsfrîngea de data aceasta nu într-un *pince-nez* cu geamul crăpat, pe care ar fi trebuit să-l arunce demult la

lada de gunoi, ci într-un monoclu, ce-i drept, crăpat și el. Pe fața lui impertinență, mustăcioara era frizată și pomădată, iar faptul că părea negricios se explica foarte simplu — Koroviev era îmbrăcat în frac. Alb îi era numai pieptul.

Mag, dirijor de cor, vrăjitor, translator și dracu mai știe ce în realitate, Koroviev se înclină și, plimbînd cu un gest larg candelă prin văzduh, o invită pe Margareta să-l urmeze. Între timp Azazello dispăruse.

„Ce seară ciudată, își spuse Margareta. La toate m-aș fi așteptat, numai la asta nu. Ce-o fi însemnînd? S-o fi stins lumina la ei? Dar lucrul cel mai uimitor e spațiul imens al încăperii... Cum se face că pot intra toate astea într-un apartament moscovit? E pur și simplu imposibil!...”

— Dăți-mi voie să mă prezint, zise Koroviev, cu voce hîrîită. Mă numesc Koroviev. Vă uimește faptul că nu avem lumină? Desigur, socotiți că o facem din economie? Nici gînd! Dacă ar fi așa, aș accepta ca primul călău pe care-l voi întîlni, fie și unul dintre cei care în seara asta, ceva mai tîrziu, vor avea cîntea să vă sărute genunchiul, să-mi taie capul, nici mai mult, nici mai puțin — chiar pe postamentul acesta! Nu, *messire* nu poate să sufere lumina electrică, și o vom aprinde numai în ultima clipă. Atunci, vă rog să mă credeți, n-o să ne plîngem de întuneric. Ba, aș zice chiar că ar fi mai bine să nu fie atîta lumină.

Koroviev îi plăcu Margaretei, și trîncăneala lui scîrîitoare avu un efect liniștitor asupra ei.

— Nu, răspunse Margareta, altceva mă uimește; unde încap toate astea? și făcu un gest cu mîna, subliniind astfel spațiul necuprins al sălii.

Koroviev zîmbi micșor, și umbrele prinseră a juca în cutele nasului său.

— E cel mai simplu lucru! — răspunse el. Celor care cunosc bine a cincea dimensiune le este ușor să lărgescă încăperea pînă la proporțiile dorite. Vă spun mai mult, stimată doamnă — pînă la dracu șie ce proporții! De altfel, eu, trîncani Koroviev mai departe, am cunoscut oameni care n-aveau nici o idee nu numai despre a cincea dimensiune, ci, în general, despre nimic, și, cu toate acestea, făceau adevărate minuni în ce privește lărgirea spațiului lor. Așa s-a întîmplat, de pildă, cu un orășean care, după cum mi s-a povestit, primind un apartament de trei camere pe Zemleanoi Val, fără a cincea dimensiune și alte lucruri năucitoare, l-a transformat cît ai clipi într-o locuință de patru camere, trăgînd prin una din odai un zid despartitor. După aceea, a făcut schimb de locuință primind două apartamente separate în două cartiere diferite ale Moscovei: unul de trei, și altul de două camere. Cred că sînteți de acord că acum omul avea cinci camere. Apartamentul de trei camere l-a preschimbat cu două apartamente de cîte două camere, devenind posesor, după cum vedeți, a șase camere, ce-i drept, risipite într-o dezordine desăvîrșită prin întreaga Moscova. Omul se pregătea să execute ultima și cea mai strălucită mișcare a sa, dînd un anunț la ziar că schimbă șase camere aflate în cartiere diferite pe un apartament de cinci camere pe Zemleanoi Val — cînd activitatea i-a fost întreruptă din pricină independentă de voința lui. Posibil să aibă și astăzi vreo cameră, dar, cutez să vă asigur, nu la Moscova. Iată ce psihic, și dumneavoastră binevoiți să discutați despre a cincea dimensiune. Deși nu ea discutase despre a cincea dimensiune, ci Koroviev, Margareta rîse înveselită, ascultînd peripeziile psihicului — specialist în problema schimbului de locuință. Koroviev însă urma:

— Dar să trecem la fapte, da, la fapte, Margareta Nikolaevna. Sînteți o femeie foarte inteligentă și ați și ghicit, desigur, cine e stăpînul acestei case. Inima Margaretei zvicni cu putere: se mulțumește să încuviințeze din cap.

— Așadar, urmă Koroviev, sîntem dușmanii oricăror lucruri nelămurite, ai oricăror mistere. În fiecare an, *messire* dă un bal. Balul acesta se cheamă balul de primăvară al lunii pline, sau balul celor o sută de regi. Vine la lume!... Aici, Koroviev își prinse obrazul în mină, ca și cînd l-ar fi apucat o durere de măsea. De altfel, sper să vă convingeți singură. Așadar, *messire* este celibatar, după cum vă dați seama desigur. Dar are nevoie de o stăpînă a casei, de o amfitrioană — Koroviev făcu un gest de neputință — recunoașteți și dumneavoastră că fără amfitrioană...

Margareta îl asculta pe Koroviev, străduindu-se să nu scape o vorbă; își simțea inima înfiorată, în timp ce speranța fericirii o amețea.

— S-a stabilit o tradiție, vorbi mai departe Koroviev, în primul rînd pe stăpîna balului s-o cheme Margareta, în al doilea rînd, să fie originară din partea locului. Noi, după cum vedeți, călătorim și, în momentul de față, ne aflăm la Moscova. Aici, am găsit 121 de Margarete, dar, dacă mă credeți, Koroviev se plesni deznădăjduit peste pulpă, nici una nu corespundea pînă cînd, în sfîrșit, o întîmplare fericită...

Koroviev zîmbi cu tîlc, înclinîndu-se, și Margareta simți din nou un fior rece străbatîndu-i inima.

— Mai pe scurt, strigă Koroviev. Scurt de tot: Vreți să acceptați această misiune?

— Vreau! răspunse răspicat Margareta.

— S-a făcut, zise Koroviev și, ridicînd candelă, adăugă: Urmați-mă, vă rog.

Porniră printre coloane și, în cele din urmă, ajunseră într-o sală, cu un miros puternic de lămîi, unde se auzeau niște foșnete și ceva trecu pe lîngă capul Margaretei, atingîndu-l.

În aceeași clipă, Koroviev suflă în candelă, și candelă dispăru din mîna lui, iar Margareta văzu dinaintea-i, pe podea, o diră de lumină strecurîndu-se pe sub o ușă întunecată. Koroviev bătu încet în ușa asta; Margareta se tulbură atît de tare, că prinseră a-i clănțani dinții, iar prin șira spinării o trecu un fior.

Ușa se deschise și intrară într-o cameră deloc spațioasă. Margareta văzu un pat larg, de stejar, cu cearșafurile și pernele murdare și boțite. În fața patului se înălța o masă tot de stejar cu picioare sculptate pe care se afla un candelabru cu brațe ce imitau niște labe de pasăre cu gheare. În cele șapte labe de aur ardeau șapte lumînări groase de ceară. Pe masă, se mai găsea o tablă de șah cu figuri neobișnuit de artistice cizelate. Mai era acolo o masă cu o cupă de aur pe ea și un alt candelabru, cu brațele în formă de șerpi. Mirosea a sulf și a smoală. Umbrele sfeșnicelor se încrucișau pe podea.

Printre cei prezenți, Margareta îl recunoscuse pe Azazello; acesta era îmbrăcat în frac și stătea lîngă speteaza patului. Gătît așa, Azazello nu mai semăna cu banditul care apăruse pentru prima oară în fața Margaretei și, de altfel, o salută pe Margareta foarte galant.

Vrăjitoarea goală, Hella, care-l tulburase atît de mult pe bufetierul de la Teatrul de varietăți și aceeași pe care o speriasc cocoșul în noaptea celebrei ședințe de magie neagră, ședea pe covoraș la picioarele patului, mestecînd ceva într-o oală, din care ieșea fum cu miros de sulf.

În afară de aceștia, în cameră se mai afla un motan negru uriaș, cocoțat pe un taburet înalt în fața tablei de șah și ținând în laba dreaptă un cal.

Hella se ridică și se înclină în fața Margaretei. La fel făcu și motanul, sărind de pe taburet. În timp ce executa o reverență cu piciorul drept, scăpă din labă calul și se băgă sub pat să-l caute.

Moartă de frică, Margareta le vedea toate nelămurit în umbrele perfide ale luminărilor. Se uita țintă la patul în care ședea cel pe care, cu foarte puțin timp în urmă, biletul Ivan încercase să-l convingă, pe mal la Patriarșie prudi, că diavolul nu există. Și tocmai acest inexistent ședea acum pe pat în fața Margaretei.

Pe chipul Margaretei se ațintiră doi ochi: dreptul, cu o scînteie aurie în adîncuri, te sfredelea pînă-n străfundul sufletului; stîngul — era gol și negru, aidoma unei crăpături întunecate și înguste, aidoma unei bulboane fără fund a tuturor umbrelor și tenebrelor. Fața lui Woland era strîmbă, colțul drept al gurii — tras în jos, fruntea înaltă — cheală, brăzdată de cute adînci, paralele cu sprîncenele drepte și ascuțite. Pielea obrazului arăta de parcă un soare dogoritor o bronzase pentru veșnicie.

Woland stătea tolanit pe pat îmbrăcat numai cu o cămașă de noapte lungă, murdară și peticită la umărul stîng. Un picior gol îl ținea strîns sub dînsul, pe celălalt și-l întinsese pe un scaunel, și Hella ungea genunchiul acestui picior negricios cu o alifie fumegîndă.

Pe pieptul dezgolit și fără un fir de păr al lui Woland, Margareta desluși, atîrnînd de un lăncșor de aur, un scarabeu, sculptat cu măiestrie dintr-o piatră întunecată, cu niște slove scrise pe spatele lui mititel. Alături de Woland, pe un postament masiv,

greu, se înălța un glob terestru ciudat, parcă viu, luminat lateral de soare.

Cîteva clipe se așternu tăcerea. „Mă studiază“, se gîndi Margareta și, cu un efort, izbuti să-și potolească tremurul picioarelor.

În cele din urmă Woland începu a vorbi cu un zîmbet pe buze — care-i aprinse parcă și mai tare ochiul scînteietor.

— Fii binevenită, regină, și, scuzele mele, pentru ținuta asta cazaniera.

Glasul lui Woland era atît de gros, că unele silabe sunau doar ca un hîrîit.

El luă de pe pat o spadă lungă și, aplecîndu-se, o agită pe sub pat, spunînd:

— Ieși afară! Partida se contramandază. A sosit invitata.

— Pentru nimic în lume, șuieră Koroviev alărmat, în chip de sufler, la urechea Margaretei.

— Pentru nimic în lume... începu Margareta.

— *Messire*... mai suflă Koroviev la urechea ei.

— Pentru nimic în lume, *messire*, spuse încet dar deslușit Margareta, izbutind să se stăpînească și, cu un suris, adăugă: Vă implor să nu întrerupeți partida. Cred că revistele de șah ar plăti bani grei dacă ar putea s-o publice.

Azazello scoase un măcăit încet și aprobativ, iar Woland, după ce se uită cu luare-aminte la Margareta, o chemă cu un semn al minii: aceasta se apropie, fără să simtă podeaua sub picioarele ei desculțe. Woland își lăsă pe umărul ei mîna grea, ca de piatră, fierbinte ca focul și o trase spre sine, așezînd-o alături pe pat.

— Ei, dacă ești de o gentilețe atît de încîntătoare, lucru la care, de altfel, mă așteptam, să lăsam deoparte ceremoniile, zise el aplecîndu-se din nou spre marginea patului și strigînd: Mai ține mult

circul ăsta sub pat? Ieși de acolo, blestematul Hans!

— Nu găsesc calul, dădu glas motanul de sub pat, cu un ton cald și fals; galopează pe undeva, și în locul lui dau mereu de-o broască.

— Nu cumva îți închipui că te afli la un bilci? Îl întreabă Woland, prefăcându-se minios. Nu e nici o broască sub pat! Păstrează-ți trucurile astea înfite pentru „Varietați”. Dacă nu ieși imediat de acolo, te declar învins, dezertor afurisit!

— Pentru nimic în lume, *messire*! Zbieră motanul, apărind în aceeași clipă de sub pat, cu calul în labă.

— Îți recomand... începu Woland, apoi izbucni: Ei bine, nici nu-mi vine să mă uit la bufonul ăsta! Ia priviți-l cum arată și cum s-a pocit stînd sub pat!

În timpul acesta, motanul, plin de praf, sedea pe picioarele dinapoi și se înclina în fața Margaretei. La gît purta acum un papion de frac, iar pe piept îi atîrna, de o curea, un binoclu de damă încrustat cu sidef. Mustățile îi erau poleite cu aur.

— Ce-i asta? exclamă Woland. De ce ți-ai poleit mustățile? Și, la ce dracu ți-ai pus papion, cînd n-ai nădragi pe tine?

— Motanii nu poartă nădragi, *messire*, îi răspunse foarte demn motanul; doar n-o să-mi pretîndeți să încălț și niște cizme? Motan încălțat nu există decît în basme, *messire*, dar vă întreb: V-a fost dat să mai vedeți vreodată pe cineva venind fără cravată la bal? N-am vrut să mă prezint atît de necuviincios. Nu intenționez să apar într-o postură comică, să risc să fiu luat de guler și azvîrlit afară! Fiecare se gătește cu ce poate. Vă rog să considerați, *messire*, că cele spuse de mine se referă și la binoclu!

— Dar mustățile?...

— Nu înțeleg, ripostă distant motanul; de ce, bărbierindu-se astăzi, Azazello și Koroviev s-au pudrat cu pudră albă? Și în ce măsură e ea mai bună decît cea de aur? Eu mi-am pudrat mustățile, asta-i tot! Dacă m-aș fi bărbierit ar fi fost altceva. Un motan ras e o adevărată bătaie de joc, ceva scandalos, recunosc asta sus și tare! Dar, în general, aici glasul motanului tremură a jignire, vād că mi se fac unele șicane și că în fața mea se ridică o foarte serioasă problemă: să iau sau nu parte la bal? Ce-o să-mi răspundeți, *messire*, la toate astea?

Jignit cum era, motanul se umflă într-atît, încît ai fi zis că în clipa următoare o să plesnească.

— Uitați-vă la el, ce șarlatan e! strigă Woland, clătînînd din cap. Ori de cîte ori vede că nu mai are nici o șansă de cîștig, începe să te ducă cu vorba, ca cel din urmă pungaș de sub pod. Stai imediat jos și încetează cu flecareala asta!

— Așadar, se întoarse el spre Margareta, îți recomand, doamnă, suita mea. Țista, care face pe prostul, este motanul Behemoth. Cu Azazello și Koroviev ai și făcut cunoștință; ți-o mai recomand pe Hella, slujnica mea. Este promptă, isteată și nu există nici un serviciu pe care ea să nu fie capabilă să ți-l facă.

Frumoasa Hella zîmbea, privind-o pe Margareta cu ochii ei de eulăarea ierburilor de baltă, continuînd să ia în căușul palmei alifie și s-o întindă pe genunchiul lui Woland.

— Ei, asta-i tot, încheie Woland, strîmbindu-se cînd Hella îi strînse prea tare genunchiul. După cum vezi, e o societate mică, pestriță și nemalicioasă. Tăcu și, întinzînd mîna spre glob, începu să-l întoarcă în fața sa. Globul era lucrat atît de iscusit, încît oceanele lui albastre se mișcau, în timp ce calota polului se așternea, ca cea adevărată, ferecată

în ghețuri și zăpezi. Văd că te interesează globul meu.

— O, da, n-am mai văzut niciodată un asemenea obiect.

— Bun obiect. Ca să fiu sincer, în ultima vreme nu mai suport radiojurnalele. Le prezintă întotdeauna niște tinere care pronunță nedeslușit numele localităților. Afară de asta, una din trei e ușor peltică, parcă aleasă anume așa. Globul meu e mult mai comod, cu atât mai mult, cu cât eu trebuie să cunosc precis evenimentele. De pildă, vezi fișia asta de pământ, scăldată într-o parte de apele oceanului? Privește, iat-o cuprinsă de flăcări. Acolo a izbucnit un război. Dacă privești mai de aproape, vezi și detaliile.

Margareta se plecă spre glob și văzu cum pătrățul de pământ se lărgi, luminându-se în nenumărate culori și transformându-se într-un fel de hartă în relief. Apoi văzu panglica unui rîu și un sat pe malul lui. O căsuță, la început mică doar cât un bob de mazăre, crescuse, ajungînd pînă la mărimea unei cutii de chibrituri. Apoi, acoperișul ei sări în aer, fără zgomot, odată cu trîmbe de fum negru, iar pereții se năruiră de nu rămase din cutiuța cu etaj decît o grămăjoară din care ieșea învolburîndu-se un fum negru. Apropiîndu-se și mai mult de glob, Margareta zări o siluetă mică de femeie întinsă la pământ, iar lîngă ea, într-o băltoacă de sînge, un copil mic cu brațele în lături.

— Ei, asta-i tot, zise zîmbind Woland; el n-a apucat să facă nici un păcat. Abadonna a lucrat impecabil.

— N-aș fi vrut să fiu de partea celui împotriva căruia e acest Abadonna, remarcă Margareta. De partea cui e?

— Pe măsură ce stau de vorbă cu dumneata, îi răspunse prietenos Woland, mă conving tot mai mult că ești o femeie foarte inteligentă. O să te liniștesc. Este foarte obiectiv și simpatizează în chip egal cu ambele părți beligerante. Drept urmare, amîndouă părțile ajung totdeauna la rezultate identice. Abadonna! strigă încet Woland și, în aceeași clipă, din perete se desprinsese silueta unui bărbat slab cu ochelari negri. Ochelarii aceștia făcură asupra Margaretei o impresie atât de puternică, încît ea își lipi obrazul cu un țipăt ușor de piciorul lui Woland. Destul! strigă acesta. Ce nervoși sînt oamenii de astăzi! O plesni pe Margareta cu palma pe spate, și trupul ei scoase un fel de clinchet. Vezi doar că e cu ochelari. Afară de asta, nu s-a întîmplat și nici nu se va întîmpla vreodată ca Abadonna să apară în fața cuiva înainte de vreme. Și, la urma urmei, sînt și eu aici. Ești în vizită la mine! Am vrut doar să ți-l arăt.

Abadonna stătea nemișcat.

— Dar nu se poate să-și scoată ochelarii măcar pentru o clipă? întrebă Margareta, lipindu-se de Woland și tremurînd, de data aceasta însă de curiozitate.

— Uite că așa ceva nu se poate, îi răspunse grav Woland, făcîndu-i un semn lui Abadonna, care pieri pe dată. Ce vrei să spui, Azazello?

— *Messire*, zise acesta, îngăduiți-mi să vă aduc la cunoștință că la noi se află doi străini: o frumoasă — care scîncește și imploră să fie lăsată pe lîngă stăpîna ei — însoțită, pardon, de vierul său.

— Ce ciudat se poartă și frumoasele astea! observă Woland.

— E Natașa, Natașa! exclamă Margareta.

— Bine, să fie lăsată pe lîngă stăpîna ei. Iar pe vier să-l duceti la bucătari.

— Să-l taie? strigă speriată Margareta. Vai de mine, *messire*, e Nikolai Ivanovici, locatarul nostru de jos. E o neînțelegere la mijloc, vedeți, ca l-a uns și pe el cu cremă...

— Dar dă-mi voie, zise Woland, la ce dracu și cine crezi că are de gând să-l taie? Lasă-l să stea împreună cu bucătarii, și atîta tot. Doar nu pot, recunoaște și dumneata, să-i dau drumul în sala de bal.

— Da, cam așa e... adăuga Azazello, raportînd apoi: Se apropie miezul nopții, *messire*.

Capitolul 23

MARE BAL LA SATANA

Se apropia miezul nopții, trebuia să se grăbească. Margareta vedea nelămurit obiectele din jur. I se întipăriră în minte făcliile și bazinul din pietre prețioase multicolore. Cînd pași pe fundul bazinului, Hella și Natașa turnară peste ea un lichid roșu, fierbinte și dens. Simți pe buze un gust sărat, și-și dădu seama că o spală cu sînge. Manticii înșingurate îi luă locul alta — trandafirică, viscoasă și transparentă; Margareta simți cum o amețește mirosul uleiului de trandafir. Apoi o întînseră pe un pat de cleștar, și slujnicele îi frecară trupul cu niște frunze verzi, mari, făcînd să-i lucească pielea.

În momentul acesta, dădu buzna înăuntru motanul, care se apucă să dea și el o mîna de ajutor. Așezîndu-se pe vine, la picioarele Margaretei, în-

cepu să-i frece tălpile, cu aerul unui lustragiu da pe stradă.

Margareta nu-și amintea cine-i cususe pantofii din palide petale de trandafir, și nici cum se încheiaseră singuri cu două catarame de aur. O forță tainică o ridică în picioare și o așeză în fața unei oglinzi; în părul ei scînteia o coroană regească din diamante. De undeva, apărură Koroviev care îi atîrnă pe piept un medalion greu, oval, prins de un lanț masiv, reprezentînd un pudel negru. Po-doaba i se păru foarte grea reginei. Lanțul începu să-i roadă grumazul, medalionul cu pudelul o trăgea tot timpul în jos, făcînd-o să se aplece. Dar, pentru neplăcerile pricinuite de lanțul cu pudelul negru, o răsplătea acel respect deosebit cu care o tratau acum Koroviev și Behemoth.

— Nu-i nimic, nu-i nimic! mormăia Koroviev din ușa. Nu-i nimic de făcut, trebuie, trebuie neapărat... Îngăduiți-mi, regină, să vă dau un ultim sfat: Printre oaspeți vor fi tot felul de oameni, oh, foarte diferiți unul de altul, dar nimănui, regină Margot, să nu-i acordați înțîietate și chiar dacă n-o să vă placă vreunul... fără-ndoială că n-o să lăsați să vi se citească sentimentele adevărate pe față, dar nu numai atît, nu trebuie, n-aveți voie nici să vă gîndiți la ele! Ar băga de seamă, ar băga de seamă din capul locului! Trebuie să-l îndrăgiți, regină da, să-l îndrăgiți! În schimb, stăpîna balului va fi răsplătită cu prisosință. Și mai e ceva: — să nu-i uitați pe nici unul! Fiecăruiă măcar un zîmbet cît de mic, iar dacă nu veți avea timp să-i aruncați o vorbă, să vă întoarceți capul spre el măcar un pic! Orice, dar să-i luați în seamă, pentru că altfel, ei, oaspeții, s-ar posomori...

După aceea, însoțită de Koroviev și Behemoth, Margareta trecu din camera cu bazinele într-o beznă adâncă.

— Eu, eu, șopti motanul, eu am să dau semnalul!

— Dă-l! Încuviință Koroviev din întuneric.

— Începe balul!!! strigă asurzitor motanul, iar Margareta scoase și ea un țipăt scurt, rămânând apoi câteva clipe cu ochii închiși.

Balul se deschise deodată: cu lumină, sunete și miresme. La brațul lui Koroviev, Margareta se pomeni într-o pădure tropicală. Papagali cu pieptul roșu și coada verde îi strigau: „Sîntem încîntați!” Dar pădurea cu zăpușeala ei, ca într-o baie de aburi, se sfîrși repede, făcînd loc unei săli răcoroase de bal, cu coloane de piatră gălbuie, scînteietoare. Ca și pădurea, sala de bal era pustie, și numai lîngă coloane stăteau niște negri goi, cu turbane argintii pe cap. Fețele lor căpătară o nuanță cafeniu-murdară, de tulburare, în clipa în care Margareta apărură în sală, însoțită de suita ei, din care făcea parte și Azazello, ivit nu se știe de unde. Koroviev lăsă liberă mîna Margaretei și șopti:

— Drept pe tulipe!

Un zid scund de tulipe albe crescuse dinaintea ei dincolo de ele, Margareta zări nenumărate lumini cu abajur, iar în dreptul lor siluete în frac, pieptul albi și umeri negri. Atunci își dădu seama de unde veneau sunetele balului. Asupra ei se prăvăli parcă urletul alămurilor, iar glasul viorilor ce răzbi de undeva, de sub ele, îi scaldă trupul asemenea dușului de sînge. Orchestra, vreo sută cincizeci de oameni, cîntă o poloneză.

Văzînd-o pe Margareta, bărbatul în frac, de la pupitrul dirijoral păli, buzele îi schițară un zîmbet și, deodată, cu o mișcare a mîinilor, îi ridică în picioare pe muzicanți. Și orchestra prinse a o legăna

pe Margareta neconținut, în sunetele ei. Apoi dirijorul se întoarse cu spatele la orchestră și se înclină adînc, cu brațele în lături. Drept răspuns, Margareta îi zîmbi, întinzîndu-i, prietenoasă, mîna.

— Nu, e puțin, e prea puțin, șopti Koroviev, n-o să închidă ochii toată noaptea de amărăciune. Strigă: „Fii binevenit, rege al valsului!”

Margareta se supuse, mirîndu-se că glasul ei, cu rezonanțe de clopot, acoperi vuietul orchestrei. Omul tresări de fericire, își duse mîna stîngă la piept, mînuind mai departe cu dreapta bagheta-î alba.

— E puțin, e prea puțin, șopti Koroviev, aruncă-ți ochii în stînga, spre viorile întii, și salută-le, așa încît fiecare să creadă că-l recunoaște. Aici sînt numai celebrități mondiale. Întii salută-l pe ăla de colo... după primul pupitru, e Vieuxtemps!... Așa, foarte bine... Acum — mai departe!

— Cine-i dirijorul? îl întrebă Margareta, depărîndu-se în zbor.

— Johann Strauss! strigă motanul. Și să mă spînzure care-o vrea de o liană în pădurea tropicală, dacă a mai cîntat vreodată la vreun bal o orchestră ca asta! Eu am invitat-o! Și, luați-vă rog aminte, nici unul nu s-a îmbolnăvit și nici unul n-a refuzat să vină!

În sala următoare nu mai erau coloane; în locul lor, într-o parte se înălța un zid de trandafiri roșii, roz și albi ca laptele, iar de partea cealaltă un zid de camelii japoneze bătute. Între ele țîșneau, susurînd, havuzuri; în trei bazine clocotea, înspumată, șampania; unul din bazine era de un violet străveziu, al doilea — de culoarea rubinelor, al treilea — de cleștar. Pe lîngă ele foiau niște negri cu turbane purpurii pe cap, turnînd în cupe joase șampanie din bazine cu polonice de argint. În zidul de

trandafiri se făcu deodată o spărtură și apărură un bărbat care prinse a se agita pe o estradă. Purta un frac roșu cu coadă de rândunică. Dirija o orchestră de jaz insuportabil de zgomotoasă. Îndată ce o zări pe Margareta, dirijorul se înclină în fața ei atât de adânc, încît brațele lui atinseră podeaua, apoi, îndreptîndu-se, tipă strident :

— Halleluia !

Se lovi o dată peste un genunchi, apoi peste celălalt și, smulgînd din mîna muzicantului din margine un taler, îl făcu să zuruie, pocnîndu-l de coloană.

Depărîndu-se în zbor, Margareta mai apucă să-l vadă pe virtuozul jazzbandist luptîndu-se cu poloneza ce răsuna în spatele ei și lovîndu-i în cap la nimereală cu talerul său pe cei din orchestră, care, cuprinși, chipurile, de o groază comică, făceau reverențe adînci.

În cele din urmă, zburară pe palierul scării, unde, după cum își dădu seama Margareta, o întâmpinase la sosire Koroviev cu candela în mînă, și unde, revărsîndu-se din lustre și aplici de cristal în formă de ciorchini de struguri, ardeau acum lumini orbitoare. O așezară pe regină la locul ei, și sub mîna stîngă ea simți un postament scund de ametist.

— Puteți să vă sprijiniți de el, dacă o să vă fie prea greu să stați mult astfel, îi șopti Koroviev.

Un individ tuciuriu îi aruncă sub picioare o pernă cu un pudel auriu brodat pe ea și, pe această pernă, supunîndu-se unor brațe care o îndrumau, Margareta își puse piciorul drept, îndoiindu-l din genunchi.

Apoi încercă să se uite în jur. Koroviev și Azazello erau lângă ea, în atitudini maiestuoase. Alături de Azazello se aflau alți trei tineri, care-i amin-

tiră Margaretei, nelămurit, de Abadonna. Din spate, venea o adiere răcoroasă. Întorcîndu-și ochii, Margareta văzu ieșind din peretele de marmură din spatele ei și țîșnind în șuvoaie un vin înșumat, ce se scurgea apoi într-un bazin de gheață. Lîngă piciorul stîng, simțea ceva cald și mișos. Era Behe-moth.

Margareta stătea undeva sus de tot, și sub picioarele ei se așternea o scară impunătoare, acoperită cu un covor. Jos, departe de tot, că și cînd ar fi privit printr-un binoclu întors, vedea holul imens cu un șemineu de necuprîps, în a cărui gură rece și neagră ar fi putut intra cu ușurință un camion de cinci tone. Holul și scara, scăldate într-o lumină orbitoare, erau pustii. Alăturile orchestrei răsunau înfundat, de departe. Cîteva clipe rămaseră cu toții nemișcați.

— Dar unde sînt invitații ? îl întrebă Margareta pe Koroviev.

— Vor fi îndată aici, regină ; vor sosi numai decît. Or să fie destui, n-aveți grijă. Și, zău, aș prefera să tai lemne decît să-i primesc, aici, pe palier.

— Mare lucru ! Ce-i aia să tai lemne ? ripostă motanul, guraliv. Eu aș prefera să fiu taxator de tramvai ; o muncă mai urîtă decît asta nu există pe lume !

— Pînă la miezul nopții n-au mai rămas decît zece secunde, anunță Koroviev ; o să înceapă numai decît.

Cele zece secunde i se părură Margaretei îngrozitor de lungi. Dar pesemne că se scurseseră și nu se întâmpla nimic. Deodată însă, jos, în șemineul imens, se auzi o bufnitură puternică, și din gura lui rășări o spînzurătoare pe care se bălăbăneau niște oseminte cam descompuse. Osemintele se desprinsă din funie, căzură pe podea, și din ele țîșni un

bărbat cu părul negru, de o rară frumusețe. Purta frac și pantofi de lac. Apoi, din șemineu își iși un sicriu nu prea mare, cam putrezit și el; capacul i se desprinsese și pe podea se rostogoliră alte oseminte. Bărbatul cel frumos se repezi galant spre ele, oferindu-le brațul. Acest al doilea schelet se încheagă, transformându-se într-o femeie fișneată cu pantofiori negri în picioare și pene negre la pălărie, și amândoi, bărbatul și femeia, porniră grăbiți să urce scara.

— Primii invitați! exclamă Koroviev. Domnul Jacques cu consoarta. Vă recomand, regină, pe unul din cei mai interesați bărbați. Un falsificator de bani convins, un trădător de țară, dar un foarte bun alchimist. A ajuns celebru, șopti Koroviev la urechea Margaretei, otrăvind pe amanta unui rege. Și doar nu i se întâmplă oricui una ca asta! Îl vezi ce superb e!

Margareta, palidă, cu buzele întredeschise, se uita în jos, la spinzurătoarea și sicriul care dispăreau pe o ușa laterală a holului.

— Sînt încîntat! urlă motanul drept în obrazul domnului Jacques, care tocmai ajunsese în vîrfurile scării.

În timpul acesta, din șemineu se ivi un alt schelet, fără cap și fără un braț, care, atingînd podeaua, luă înfățișarea unui bărbat într-un frac impecabil.

Consoarta domnului Jacques se și grăbi să îngenuncheze în fața Margaretei și, palidă de emoție, îi săruta piciorul.

— Regină... bolborosi ea.

— Regina este încîntată! strigă Koroviev.

— Regină... rosti încet preafrumosul domn Jacques.

— Sîntem încîntați, urlă motanul.

Tinerii care-l însoțeau pe Azazello, cu un zîmbet prietenos, dar fără viață, le tot dădeau ghes domnului Jacques și consoartei sale să se apropie de cupele cu șampanie, pe care negrii le țineau în mîini. Bărbatul în frac urca în fugă de unul singur scara.

— Conte Robert, îi șopti Koroviev Margaretei, mai e încă și astăzi un bărbat interesant. Gîndiți-vă, regină, ce caraghioslic: aici avem de-a face cu un caz contrar; asta a fost amantele unei regine și și-a otrăvit propria nevastă.

— Sîntem fericiți, conte, tipă Behemoth.

Din șemineu căzură, pe rînd, plesnind și desfăcîndu-se în bucăți, trei coșciuge; apoi, un ins cu o mantie neagră pe umeri căruia următorul schelet ieșit din gura neagră a șemineului îi înfipse un cuțit în spate. De jos, se auzi un strigăt sugrumat. Din șemineu veni în fugă un cadavru intrat rău de tot în putrefacție. Margareta închise ochii, și o mîna grijulie apropiu de nasul ei un flacon cu săruri. I se păru că era mîna Natașei.

Scara se umplea tot mai mult de lume. Acum, pe fiecare treaptă se aflau bărbați în frac și femei goale, care-i însoțeau, deosebindu-se una de alta doar prin culoarea penelor de la pălărie și a pantofilor.

Margareta văzu apropiindu-se de ea o doamnă, cu ochii plecați ca o călugăriță, firavă, modestă și cu o eșarfă lăță, verde la gît. Doamna șchiopăta, iar pe piciorul stîng purta o cizmă ciudată de lemn.

— Cine-i dînsa... cu verde? întrebă, mașinal, Margareta.

— E una din cele mai încîntătoare și mai serioase doamne, șopti Koroviev. V-o prezint: doamna Tofana. S-a bucurat de o popularitate grozavă printre napoletanele tinere și fermecătoare, precum

și printre orașencele din Palermo, dar mai cu seamă printre acelea care se săturaseră de bărbații lor. Că doar se întâmplă, regină, ca o femeie să se sature de bărbatul ei...

— Da, răspunse cu glas surd Margareta, privind zîmbitoare spre doi bărbați în frac, care se plecară pe rînd în fața ei, sărutîndu-i genunchiul și mina.

— Ei vezi? izbui să-i soptască Koroviev, strigînd în același timp cuiva: Domnule duce, doriți o cupă de șampanie? Sînt încîntat!... Da, și după cum spuneam, doamna Tofana se arăta înțeleghătoare față de situația acestor biete femei, vînzîndu-le o anume apă în sticlute. Soția turna apa în supă soțului; acesta o mîncea, recunoscător pentru grija ce i-o purta consoarta și se simțea perfect. E drept, după cîteva ceasuri îl apuca o sete cumplită, apoi se culcă în pat, iar peste o zi, frumoasa napoletană, care-și hrănise soțul cu susamintită supă, era liberă ca vîntul de primăvară.

— Și ce are la picior? întrebă Margareta, întinzînd neobosită mîna oaspeților care-o luaseră înaintea doamnei Tofana cea șchioapă. Și la ce servește eșarfa aia verde la gît? Are gîtul flasc?

— Sînt încîntat, prințese! strigă Koroviev, răs-punzînd în același timp șoptit Margaretei: Are un gît superb, dar s-a întîmplat ceva neplăcut în timp ce se afla la închisoare. În picior, regină, doamna Tofana poartă o cizmă spaniolă¹, iar eșarfa își are povestea ei: Cînd au aflat că aproape cinci sute de soți prost aleși inițial părăsiseră Neapole și Palermo pentru totdeauna, temnicerii, cuprinși de o mînie oarbă, au sugrumat-o pe doamna Tofana.

— Ce fericită sînt, o, prea bună regină, că mi-a fost sortită înalta cinste... șopti Tofana pe un ton

¹ Instrument de tortură folosit în Evul Mediu, care în rusește purta denumirea de „cizmă spaniolă“.

sfîelnic de călugăriță, străduindu-se să se lase într-un genunchi, dar cizma o împiedica. Koroviev și cu Behemoth, săritori, o ajutară să se ridice.

— Sînt bucuroasă că vă văd, fi răspunse Margareta, întinzînd în același timp mîna următorilor invitați.

Acum, pe scări urca un șuvoi de invitați. Margareta nu mai vedea ce se petrece în hol. Ridica și-și lăsa în jos mîna automat, cu un zîmbet încremenit pe buze. În văzduh, stăruia un vuiet neîntrerupt; din sălile de bal răzbăteau sunetele orchestrei, aidoma vuietului mării.

— Uite, asta e o femeie plictisitoare, vorbi cu glas tare Koroviev, știind că în vuietul glasurilor nu mai poate fi auzit; — e moartă după baluri și visează mereu să se plîngă cuiva de batista ei.

Printre cei ce urcau, Margareta o desluși pe femeia despre care era vorba. Era tînără, de vreo douăzeci de ani, cu un corp de o rară frumusețe, dar cu o privire neasîmpărată și enervantă.

— Ce batistă? întrebă Margareta.

— I s-a dat o cameristă, o lămură Koroviev, și de treizeci de ani, în fiecare seară, camerista pune pe noptiera acestei femei o batistă. Așa că dimineața, cînd se deșteaptă, găsește batista lîngă ea. A încercat s-o ardă în sobă, s-o arunce în rîu, dar nu scapă cu nici un chip de ea.

— Ce batistă? întrebă Margareta în șoaptă, ridicîndu-și mîna și lăsînd-o în jos.

— O batistă cu margini albastre. Trebuie să vă spun că, pe vremea cînd lucra la o cafenea, într-o zi patronul a atras-o pînă-n cămară și după nouă luni a născut un băiat; s-a dus cu copilul într-o pădure, l-a sufocat cu o batistă și l-a îngropat acolo. La proces a declarat că nu avea cu ce să-și hrănească pruncul.

— Și unde e patronul acelei cafenele? întrebă Margareta.

— Regină, miorlăi deodată motanul, jos, la picioarele Margaretei, îngăduiți-mi să vă întreb: Ce rost are aici patronul? Doar nu el a sugrumat pruncul!

Acum Margareta văzu aproape de tot cei doi ochi sîcîtori și posomorîți.

— Sînt fericită, regină amfitrioană, să fiu invitată la marele bal al lunei pline!

— Iar eu sînt bucuroasă că te văd, foarte bucuroasă, îi răspunse Margareta. Îți place șampania?

— Ce faceți, regină?! strigă disperat, dar abia auzit, la urechea Margaretei, Koroviev. Se blochează trecerea oaspeților.

— Îmi place, zise rugătoare femeia și, deodată, începu să repete mecanic: Frida, Frida, Frida! Mă cheamă Frida, o, regină!

— Știi ce să faci, Frida? Îmbată-te astăzi și nu te mai gîndi la nimic, îi sugeră Margareta.

Frida își întinse brațele spre regină, dar Koroviev și Behemoth o apucară cu îndemînare de braț, și Frida dispăru, luată de vârtejul mulțimii.

De jos, invitații curgeau puhoi. Izvorul lui — imensul șemineu — îl alimenta mereu. Trecu un ceas și începu al doilea. Margareta își dădu seama că lanțul ei atîrna tot mai greu. Deodată, simți în brațul drept o durere ascuțită, ca o împunsătură de ac și, strîngînd din dinți, îl îndoi din cot și-l așeză pe postament. În spatele ei, din sala mare de bal, se deslușea un foșnet, ca și cum de-a lungul pereților filfiiuau niște aripi, și era limpede că acolo dansau mulțimi nesfîrșite de oaspeți, iar Margaretei i se părea că în această sală plină de ciudățenii pînă și podelele de marmură masivă, de mozaic și cleștar pulsează ritmic.

Nici Caius Caesar Caligula, nici Messalina n-o mai interesară pe Margareta, după cum n-o mai interesa nimeni dintre regi, duci, cavaleri, sinuci-gași, otrăvitoare, spînzurați, codoașe, temnicheri și trișori, călăi, denunțatori, trădători, nebuni, copoi, siluitori de minore. Numele lor i se învîlmășiră în cap, chipurile se legară într-o singură lipie uriașă, și numai o singură față îi stăruia chinuitor în minte, încadrată de o barbă roșie ca focul — fața lui Maliuta Skuratov. Picioarele Margaretei se îndoiu și, din clipă în clipă, se temea să nu izbucnească în plîns. Dar mai rău decît orice o chinuia genunchiul drept, pe care-l sărutau oaspeții. Se umflase, pielea i se învinetise, cu toate că mîna Natașei apăruse de cîteva ori lîngă acest genunchi, înarmată cu un burete, ca să-l ungă cu o substanță parfumată. Cînd ceasul al treilea se apropia de sfîrșit, Margareta se pîta în jos, deznădăjduită, și, deodată, tresări de bucurie: suvoiul oaspeților se rărea.

După o secundă, nepricepînd ce se petrecuse, Margareta se pomeni iar în camera cu bazin, unde, izbucnind în plîns de durere în braț și în picior, se prăbuși pe podea. Dar, consolînd-o, Hella și cu Natașa o traseră sub dușul de singe, îi dezmortîră trupul, și Margareta se învioră din nou.

— Încă puțin, încă puțin, regină Mărgot, șopti Koroviev, apărînd lîngă ea; trebuie să mai trecem în zbor prin salile de bal, pentru ca respectabilii noștri oaspeți să nu se simtă părăsiți.

Și iat-o pe Margareta ieșind din nou din camera cu bazin. Pe estrada din spatele zidului de tulipe, unde cîntase orchestra dirijată de regele valsului, acum se dezlănțuia un jaz de maimuțe.

O gorilă uriașă, cu favoriți lățoși și cu o trompetă în labă, dirija orchestra, topăind greoi pe loc. Un rînd al orchestrei era alcătuit din urangutani

care suflau în alămuri sclipitoare. Pe umerii lor stăteau călare cimpanzei veseli cîntînd din armonici. Doi paviani uriași, cu coame mari ca de leu, cîntau la pian, ale căror gemete nici nu se auzeau în tunetul, tipatul ascuțit și bufniturile saxofoanelor, ale viorilor și ale tobelor minuite de labele gibbonilor, mandrililor și ale macacilor. Pe pardoseala strălucitoare ca oglinda, se mișcau nenumărate perechi, amenințînd să măture totul în calea lor. Se mișcau contopite parcă, uimind prin îndeminarea și puritatea gesturilor, învîrtindu-se într-o singură direcție. Deasupra mulțimii de dansatori, în văzduh, pluteau fluturi vii, mătăsoși; din tavan curgeau mănunchiuri de flori. În capitellurile coloanelor, pe măsură ce se stîngea lumina electrică, se aprindeau miliarde de licurici, iar în văzduh pluteau lumini înnegurate de mlaștină.

Apoi Margareta se pomeni într-un bazin imens, împrejmuit cu o colonadă. Un Neptun negru, gigantic, scotea din gură un șuvoi trandafiriu. Din bazin se ridica un miros amêtor de șampanie. Aici domnea o veselie nestăvilită. Lăsînd poșetele în grija cavalerilor lor sau a negrilor, care alergau cu cearșafuri în brațe, doamnele, vesele, plonjau cu un tipăt de extaz în bazin. Trîmbe de spumă țîșneau în sus. Fundul de cristal al bazinului era scaldat în lumini ce se prefirau prin stratul de vin, unde se vedeau înotînd trupuri argintii. Apoi, înotătoarele săreau afară din bazin, bete moarte. Sub coloane răsunau hohote de rîs, vibrînd în sunetele jazului.

În toată această învîlmășeală, Margareta observă obrazul unei femei amêtite de băutură, cu ochi lipsiți de expresie, dar care, totuși, implorau; și-și aminti — era „Frida”.

— Urmează ultima ieșire, îi șopti, îngrijorat, Margaretei, Koroviev, și sîntem liberi!

Însoțită de acesta, ea se pomeni din nou în sala mare de bal, unde acum nu se mai dansa; oaspeții se înghesuiau printre coloane, lăsînd liber mijlocul sălii. Margareta nu-și amintea cine o ajutase să se ridice pe estrada aparută în mijlocul acestui spațiu liber. Urcată pe estradă, spre mirarea ei, auzi bătînd undeva miezul nopții, care, după socoteala sa, tre-cuse de foarte multă vreme. Odată cu ultima bătaie a ornicului, care suna de cine știe unde, peste mulțimile de oameni se lăsă tăcerea.

Atunci, Margareta îl zări din nou pe Woland. Venea însoțit de Abadonna, Azazello și încă de vreo cîțiva care semănau cu Abadonna — negri și tineri. Și Margareta desluși în fața ei o estradă ca a sa, pregătită pentru Woland. Dar Woland nu urcă pe estradă. Pe Margareta o uimi faptul că, la această ultimă scenă a balului, Woland ieșise exact în țî-nuța în care-l văzuse în dormitor. Aceeași cămașă murdară, peticită la umeri, în picioare papuci scil-ciați. Purta spadă, fără teacă, dar o folosea drept baston, sprijinindu-se în ea.

Șchiopătînd ușor, Woland se opri lîngă estrada pregătită pentru el, și Azazello se prezentă înaintea lui țînînd în mîini o tîpsie cu capul retezat al unui om, fără dinții din față. Liniștea netulburată de nimic o întrerupse numai o dată zbîrniitul unei sonerii obișnuite, aidoma celor de la intrare unei case. Sunetul venea de departe și părea cu totul de neînțeles aici.

— Mihail Alexandrovici, îi zise Woland capului, în timp ce pleoapele acestuia se ridicară, și cutremurîndu-se, Margareta văzu, pe fața de mort, niște ochi plini de expresia vie a gîndirii și a suferinței.

— Totul s-a împlinit, nu-i așa? urmă Woland, uitîndu-și-se în ochi. Capul ți l-a tăiat o femeie, sedita nu a mai avut loc, iar eu locuiesc în aparta-

mentul dumitale. Este un fapt real. Iar faptul real e lucrul cel mai cert de pe lumea asta! Dar pe noi ne interesează acum ceea ce va urma, și nu faptul acesta real care s-a petrecut. Dumneata ai fost totdeauna un înflăcărat propovăduitor al acelei teorii, potrivit căreia, după ce un cap a fost tăiat, viața omului se oprește, el prefăcându-se în cenușă și trecînd în neființă. Îmi face plăcere să-ți aduc la cunoștință, în prezența oaspeților mei — cu toate că ei sînt dovada unei cu totul alte teorii — că teoria dumitale este temeinică și ingenioasă. De altfel, toate teoriile au aceeași valoare. Printre ele e una, conform căreia fiecăruia îi va fi dat după credința ea. Împlinească-se aceasta! Dumneata treci în neființă, în timp ce eu voi avea bucuria să beau pentru ființa din cupă în care dumneata te transformi!

Woland ridică spada și, în aceeași clipă, înveliturile capului se înnegriă, se zbirciră, începînd apoi să cadă bucați, bucați; ochii dispărură, și Margareta zări curînd pe tipsie un craniu gălbui cu ochi de smarald și dinți de mărgăritar, stînd pe un picioruș de aur. Capacul craniului se dădu în lături pe un arc.

— Îndată, *messire*, zise Koroviev, prinzînd privirea întrebătoare a lui Woland. El va apărea în fața dumneavoastră. Aud în această tăcere de mormînt scîrîitul pantofilor lui de lac și clinchetul cupei pe care a așezat-o pe masă, după ce a băut șampanie pentru ultima dată în viața lui. Dar iată-l.

Îndreptîndu-se spre Woland, în sală intra un oaspete singuratec. După aspect, nu se deosebea prin nimic de numeroșii oaspeți-bărbați. Avea o singură particularitate: se clătina de emoție, lucru vizibil chiar și de departe. Obrajii îi ardeau, acoperiți de pete; iar ochii îi jucau în cap, nespūs de înfricoșați.

Oaspetele era uluit, ceea ce de altfel era și firesc: totul îl uimea, și mai ales, desigur, toaleta lui Woland.

Dar i se făcu o primire deosebit de prietenoasă.

— O, simpaticul baron Meigel, se întoarse Woland către el, zîmbind amabil. Acesta, însă, simțea cum îi ies ochii din cap de uimire.

Aici, Margareta incremeni, pentru că îl recunoscuse pe acest Meigel. Îl întîlnise de cîteva ori prin teatrele Moscovei și pe la diferite restaurante. „Stai puțin... gîndi ea, înseamnă, așadar, că și el a murit.“ Lucrurile însă se lămuriră pe dată.

— Simpaticul baron, urmă Woland, zîmbind fericit, a fost atît de încîntător! Aflînd că mă aflu la Moscova, mi-a telefonat numaidecît, oferindu-mi serviciile în specialitatea domniei-sale; cu alte cuvinte, ar dori să mă însoțească, pas cu pas, să-mi arate tot ce e de văzut la Moscova. Se înțelege de la sine că am fost fericit să-l invit la mine.

În timpul acesta, Margareta îl văzu pe Azazello trecîndu-i lui Koroviev tipsia cu craniul.

— Dar, apropo, baroane, rosti Woland cu glas scăzut și deodată mai intim, s-a dus vestea setei dumitale excesive de a afla totul. Se zice că, în combinație cu limbuția dumitale, tot pe atît de dezvoltată, setea aceasta a început să atragă atenția tuturor. Și mai mult decît atît, se presupune că din cauza asta vei sfîrși în chip jalnic, cel mai tîrziu peste o lună. De aceea, ca să te scutim de această așteptare chinuitoare, ne-am hotărît să-ți venim în ajutor, folosind prilejul că te-ai invitat singur la mine în casă, tocmai în seopul de a trage cu ochiul și cu urechea, de a afla tot ce se poate afla.

Baronul se făcu mai palid decît Abaddonna, care era nespūs de palid de felul lui, dar apoi urmă ceva

foarte ciudat. Abaddonă apăru deodată lângă baronul Meigel și, pentru o clipă, își scoase ochelarii. În același moment, în mîna lui Azazello sclipi un foc, se auzi un poenet nu prea tare, de parcă ar fi bătut cineva din palme, și baronul se prăvăli pe spate, în timp ce sîngele îi țîșnea din piept, înroșindu-i cămașa scrobîtă și vesta. Sub acest șuvoi gîlgîtor, Koroviev puse o cupă și o întinse apoi plină lui Woland, în vreme ce trupul fără viață al baronului zăcea pe pămînt.

— Beau în sănătatea dumneavoastră, domnilor, zise încet Woland și, ridicînd cupa, își muie buzele în ea.

Atunci se petrecu o metamorfoză. Cămașa peticiată și papucii scilciați dispărură. Woland purta o hlamidă neagră, și, la sold, o spadă de oțel. Apropiindu-se iute de Margareta, îi întinse cupa, spunînd poruncitor:

— Bea!

Aceasta simți cum ametește și se clatină, dar cupa se apropia de buzele ei, și glasuri neștiute îi șopteau din dreapta și din stînga:

— Nu vă temeți, regină... Nu vă temeți, regină, sîngele a intrat de mult în pămînt, și unde s-a vîrșat cresc acum ciorchini de struguri.

Fără să deschidă ochii, Margareta luă o înghițitură și un fior dulce îi trecu prin vine, în timp ce urechile prinseră a-i vui. I se părea că aude strigăte asurzitoare de cocoș, că undeva răsună un marș. Mulțimile de oaspeți porniră să-și piardă chipul: și bărbații în frac, și femeile se transformau din nou în oseminte. Sub ochii Margaretei, toată sala intra în putrefacție; în aer plutea un miros de cavou. Coloanele se năruiră, luminile se stinseră, totul se strînse, pieriră hăvuzurile, cameliile și tuli-

pele. De fapt, nu era decît ceea ce fusese înainte: modestul salon al văduvei bijutierului, prin ușa întredeschisă al căruia se strecura o fișie de lumină. Și pe această ușă întredeschisă intra Margareta.

Capitolul 24

ELIBERAREA MAESTRULUI

În dormitorul lui Woland toate erau ca înainte de bal. Woland stătea în cămașă pe pat; numai Hella, în loc să-i fricționeze piciorul, pregătea cina pe masa la care se jucase înainte partida de șah. Koroviev și Azazello își scosese răcurile și se așezau lângă masă, iar între ei, trona, se-nțelege, motanul, care nu voise să se despartă de cravata lui, deși ea se transformase într-o cîrpă murdară. Clatinîndu-se, Margareta se apropie de masă și se sprijini în ea. Ca și prima dată, Woland îi făcu un semn să se apropie și o invită să se așeze lângă el, pe pat.

— A fost tare chinuitor, nu-i așa?

— O, nu, *messire*, răspunse ea abia auzit.

— *Noblesse oblige*, remarcă motanul, turnîndu-i Margaretei o licoare străvezie într-un pahar pentru vin negru.

— E votcă? îl întrebă cu glas slab Margareta.

Motanul sări în sus, adînc jignit.

— Dați-mi voie, regină, rosti el răgușit; cum mi-aș fi îngăduit să ofer votcă unei doamne? E spirt curat!

Margareta îi zîmbi, încercînd să respingă paharul.

— Bea fără frică, îi zise Woland, și Margareta, ascultătoare, luă paharul în mînă.

— Așează-te, Hella, porunci Woland; explicându-i apoi Margaretei: Noaptea cu lună plină e o noapte de sărbătoare; eu cinez de obicei într-o societate restrînsă, alcătuită din prieteni și slugi. Așadar, cum te simți? Cum a trecut acest bal istovitor?

— Uluitor! croncăni Koroviev. Toți erau ferme-cați, înamorați, striviți! Cît tact, cîtă pricepere, farmec și *charm*!

Woland ridică paharul și ciocni cu Margareta. Aceasta și-l bău docilă pe-al ei, crezînd că după ce-l va bea își va da stîrșitul. Dar nu se petrecu nimic rău. Simți în stomac o căldură vie, în ceală un zvienet ușor și-și recăpătă puterile ca și cum s-ar fi destepiat dintr-un somn lung, înviorător; pe deasupra simți și o foame de lup. Aducîndu-și aminte că nu luase nimic în gură din dimineața zilei precedente, pofta de mîncare îi spori și mai tare... Așa că începu să înfulece cu lăcomie caviarul.

Behemoth își tăie o bucată de ananas, puse pe ea sare, piper și o mîncă; după care trase atît de semet un al doilea pahar de spirt, încît îi făcu pe toți să-l aplaude.

Cînd Margareta goli și ea al doilea pahar, luminările din candelabre prinseră a licări mai viu, iar focul se întetî în șemineu. Nu se simțea deloc ametea. Mușcînd din carne cu dinții ei albi, se desfăta cu suc și gustos, urmărindu-l din ochi pe Behemoth cum ungea cu muștar o stridie.

— De ce nu pui și niște struguri deasupra? îi zise încet Hella motanului, dîndu-i un ghiont.

— Rog să nu mi se dea lecții, replică acesta. Am ospătat destul la fel și fel de mese, fii fără grijă, știu să mă port!

— Ah, ce plăcut e să cinezi așa, în fața șemineului, în intimitate, într-un cerc restrîns, se auzi glasul dogit al lui Koroviev...

— Eu aș zice, Fagot, replică motanul, că și balul are farmecul și măreția lui.

— N-are nici un farmec și nici o măreție, interveni Woland.

— Spune-mi, te rog, îl întrebă Margareta pe Azazello, înviorată de votcă: dumneata l-ai împușcat pe acel fost baron?

— Firește, răspunse Azazello, cum era să nu-l împușc? Trebuia neapărat împușcat.

— Ah, ce tulburată am fost cînd l-am văzut prăbușindu-se! urmă ea, aflîndu-se, pesemne, încă sub impresia asasinatului. Pentru prima oară în viață ei asistasese la o crimă! Probabil că știi să tragi foarte bine?

— Cam așa, răspunse Azazello.

— Și la ce distanță tragi; la cîți pași? îl întrebă Margareta nu prea deslușit.

— Depinde în ce trag, îi răspunse cu judecată Azazello, una e să ochești cu ciocanul în geamul criticului Latunski, și alta, în inima lui.

— În inimă! exclamă Margareta, ducîndu-și mîna la inimă. În inimă! repetă ea cu glas surd.

— Cine e criticul ăsta? întrebă Woland, uitîndu-se la Margareta printre gene.

Azazello, Koroviev și Behemoth își pironiră privirile, rușinați, în podea, în timp ce Margareta răspunse, roșindu-se:

— E un critic. În seara asta i-am devastat apartamentul.

— Nu mai spune! Și pentru ce, mă rog?...

— El, *messire*, îi explică Margareta, l-a nenorocit pe un maestru.

— Și de ce trebuia să te ostenești singură?

— Îngăduiți-mi mie, *messire*, strigă fericit motanul, sărînd de pe scaun.

— Dar astîmpără-te odată, mormăi Azazello, sculindu-se, dau eu o fugă pîn-acolo...

— Nu! strigă Margareta. Nu, vă implor, *messire*, opriți-l, nu faceți asta!

— Cum vrei, cum vrei, răspunse Woland, și Azazello își reluă locul.

— Așadar, unde am rămas, neprețuită regină Margot a trîncăni Koroviev. Ah da, era vorba despre inimă... El nimerește în inimă. Spunînd aceasta, Koroviev își întinse un deget lung înspre Azazello: — la alegere — în orice ventricol sau auricol.

La început, Margareta nu pricepu ce vrea să spună, dar, apoi, prinzînd sensul cuvintelor, exclamă mirată:

— Bine, dar acestea nu se văd!

— Scumpa mea, urmă cu glas spart Koroviev, aici e-aici, că nu se văd! Asta-i tot tîlcul! Că, într-un obiect pe care-l vezi, oricine poate să nimerescă!

Și Koroviev scoase din sertarul mesei un șeptar de pică, îl întinse Margaretei și o rugă să însemne pe el cu unghia unul din puncte. Margareta însemnă punctul de sus, din dreapta. Apoi, Hella ascunse cartea sub pernă, strigînd:

— Gata!

Azazello, care stătea cu spatele spre pernă, scoase din buzunarul pantalonilor un pistol automat negru, își puse țeava acestuia pe umăr și, fără să întoarcă ochii spre pat, trase, înfricoșînd-o pe Margareta. După aceea, scoaseră de sub pernă găurită șeptarul — glonțul nimerise drept în punctul însemnat de Margareta.

— N-aș vrea să mă întîlnesc cu dumneata, cînd ții în mînă revolverul, zise Margareta, aruncîndu-i priviri cochete lui Azazello. Avea o slăbiciune pentru toți oamenii în stare să facă ceva la perfecție.

— Neprețuită regină, piui Koroviev, nu-i doresc nimănui să-i iasă înainte, chiar și cînd n-are în mînă revolver! Pe cuvîntul de onoare al unui fost dirijor de cor și cîntăreț, că omul acela n-ar fi de felicitat.

Cina veselă continua. Luminările se topeau în candelabre, din șemineu se răspîndea prin cameră, unduind, o căldură uscată și înmiresmată. Margareta își potolise foamea și se simțea cuprinsă de beatitudine. Se uita cum rotocoalele albastrii de la țigara de foi a lui Azazello pluteau spre șemineu, în timp ce motanul le prindea din zbor cu vîrfurile spadei. N-avea chef să plece nicăieri, deși, după cum își dădea seama, se făcuse tîrziu. Nu mai era mult pînă la șase dimineață. Profitînd de un moment de tăcere, se adresă sfioasă lui Woland:

— Cred că e timpul să plec. E tîrziu...

— Unde te grăbești? o întrebă acesta politico, dar cam rece. Ceilalți tăceau, prefăcîndu-se pasionați de priveliștea rotocoalelor de fum de țigară.

— Da, e timpul să plec, repetă Margareta, tulburîndu-se și mai mult din cauza acestei atmosfere și căutînd în jur cu privirea vreun șal sau mantia.

Deodată, goliciunea începu s-o stînjenească. Se ridică de la masă. Fără un cuvînt Woland luă de pe pat halatul lui ros și plin cu pete de grăsime, iar Koroviev îl aruncă pe umerii Margaretei.

— Vă mulțumesc, *messire*, zise abia auzit Margareta, privindu-l întrebător pe Woland.

Acesta îi răspunse cu un zîmbet politico și nepăsător. O neagră amărăciune înleștă inima Margaretei. Se simți înșelată. Pentru toate serviciile aduse la bal, nimeni, se vede, n-avea de gînd s-o răsplătească, după cum nimeni n-o poștea să mai rămînă. Cu toate acestea, un lucru era cum nu se poate mai limpede: de aici nu avea unde să se ducă. Gîndul

fugar, că ar putea fi nevoită să se întoarcă la vila ei, îi umplu inima de deznădejde. „Să mă rog de el? Eu?” își spuse ea, gândindu-se la sfatul ademenitor al lui Azazello, pe când ședea în grădina de lângă zidul Kremlinului. „Pentru nimic în lume!” hotărî Margareta în cele din urmă.

— Vă las cu bine, *messire*, spuse ea cu glas tare și urmă în gând: „Numai să mă văd ieșită de aici, că apoi, cum ajung la rîu, mă înec”.

— Stai jos, îi zise deodată poruncitor Woland. Schimbîndu-se la față, Margareta se așeză.

— Vrei poate să-mi spui ceva la despărțire?

— Nu, *messire*, nimic, răspunse ea, mîndră; în afară de un lucru: dacă mai aveți nevoie de mine, sînt gata să îndeplinesc orice doriți. Nu sînt deloc obosită și m-am distrat de minune la bal. Spunînd aceasta, Margareta se uita la Woland ca prin ceață, cu ochii plini de lacrimi.

— Noi te-am pus la încercare, zise Woland. Să nu ceri niciodată nimic! Niciodată! Mai ales le la cei mai puternici ca dumneata. Lasă-i să-ți ofere ei singuri, și ei îți vor oferi totul. Ia loc, femeie mîndră ce ești! Woland smulse halatul său de pe umerii Margaretei, și ea se pomeni din nou lângă el, pe pat. Așadar, Margot, urmă Woland, căutînd să dea o rezonanță mai blîndă glasului său, ce vrei drept răsplată pentru ca astăseară, la balul meu, ai făcut onorurile casei? Spune! Acum vorbește fără sfială pentru că eu sînt cel care a oferit.

Inima ei bătu cu putere; Margareta oftă adînc, chibzuind parcă ceva.

— Ei, curaj! strigă Woland. Trezește-ți fantezia, dă-i pîteni! Chiar și numai pentru faptul că a fost de față la împușcarea aceluia ticălos de baron învechit în rele merită omul său fie răsplătit, cu atît mai mult cu cît este vorba de o femeie. Ei, s-aud?

Margareta simți că i se taie răsuflarea și era gata să rostească tainicele cuvinte pregătite în sufletul ei, cînd, pălînd deodată, deschise gura și holbă ochii. „Frida!... Frida, Frida! îi striga în urechi un glas sîcîitor, implorînd-o. Mă cheamă Frida!” Și, bîlbîindu-se, Margareta vorbi:

— Așadar, aș putea... să cer... un lucru?

— Să pretinzi, să pretinzi, *domna* mea, îi răspunse Woland, zîmbind înțelegător, să pretinzi un lucru.

Ah, cit de abil și de limpede subliniase Woland aceste două cuvinte: „Un lucru”, repetînd de fapt vorbele Margaretei.

Ostînd din nou, aceasta urmă:

— Aș vrea să nu i-se mai lase Friedei batista cu care și-a sugrumat copilul.

Motanul ridică ochii spre tavan, oftînd zgomotos, dar nu zise nimic.

— Dat fiind faptul, vorbi Woland zîmbind ironic, că este cu totul imposibil ca toanta de Frida să te mituiască — asta fiind cu totul nepotrivit cu demnitatea dumitale de regină — nici nu știu ce aș avea de făcut. Cred că nu rămîne decît un singur lucru: să fac rost de cît mai multe cîrpe și să astup cu ele toate crăpăturile dormitorului meu.

— Ce vrei să spunei, *messire*? se miră Margareta la auzul acestor vorbe într-adevăr de neînțelese.

— Sînt pe deplin de acord cu dumneavoastră, *messire*, se băgă pe fir motanul — întocmai, cu cîrpe! Și, nespun de enervat, dădu cu laba în masă.

— Vorbesc despre milă, își lămuri cuvintele Woland, fixînd-o pe Margareta cu ochiul lui de foc; uneori, cu totul pe neașteptate și în chip viclean, ea se furișează în crăpăturile cele mai înguste. De aceea vorbesc despre cîrpe...

— Și eu tot despre asta vorbesc! sări motanul.

— Taci din gură, îi porunci Woland, și o întrebă pe Margareta: Judecînd bine, pari să fii un om înzestrat cu o bunătate ieșită din comun. Un om cum nu se poate mai moral.

— Nu, protestă cu energie Margareta, eu știu că trebuie să vorbesc deschis cu dumneavoastră și am să vă spun deschis: sînt un om ușuratic. V-am rugat s-o ajutați pe Frida numai pentru că am avut imprudența s-o fac să spere și să creadă. Ea așteaptă, *messire*, ea crede în puterea mea. Și dacă va rămîne înșelată în speranța ei, am să mă simt îngrozitor. Nu voi mai avea liniște cît voi trăi. Nu-i nimic de făcut, așa a fost să fie.

— Aha, zise Woland, e de înțeles.

— Și o să faceți asta? îl întreabă încet Margareta.

— În nici un caz, răspunse Woland. Trebuie să știi, scumpă regină, că e vorba de o mărunță confuzie. Fiecare departament trebuie să-și vadă de treburile lui. Nu neg, posibilitățile noastre sînt destul de mari, sînt cu mult mai mari decît presupun unii oameni nu tocmai ageri...

— Da, asta da, sînt mult mai mari, se băgă din nou pe fir motanul, tare nerăbdător, și, se vede, foarte mîndru de aceste posibilități.

— Taci dracului! îi zise Woland, urmînd către Margareta: Dar ce rost are să te ocupi de ceva care cade în atribuțiunile altui for, după cum am spus? 'Așadar, eu n-o să fac asta, dar o s-o faci dumneata.

— Și o să se îndeplinească dacă încerc eu?

Azazello își aruncă, ironic, ochiul chior spre Margareta și, răsucindu-și capul roșcat, pufni în rîs.

— Dar fă-o odată; ce chin e și cu dumneata, bombăni Woland și, întorcînd cu mîna globul, începu să examineze cu atenție un anumit amănunt,

ocupîndu-se, pesemne, și cu o altă treabă, în timp ce stătea de vorbă cu Margareta.

— Ei, hai, Frida... suflă Koroviev.

— Frida! strigă cu glas ascuțit Margareta.

Ușa se dădu de perete, și în cameră se năpusti o femeie goală, despletită, cu ochi demenți, dar trează de data aceasta, fără semele beției. Și, în timp ce femeia își întindea rugătoare brațele spre Margareta, aceasta zise majestuos:

— Ai fost iertată. N-o să ți se mai lase batista.

Cu un strigăt, Frida se aruncă în genunchi prosternîndu-se la picioarele Margaretei. Apoi, la un semn al lui Woland, pieri din cameră.

— Vă mulțumesc, rămîneți cu bine, zise Margareta, ridicîndu-se.

— Ei, Behemoth, ce ne facem? vorbi Woland. Într-o noapte ca asta, de sărbătoare, n-o să abuzăm de această totală lipsă de simț practic! Și întorcîndu-se spre Margareta: Așadar, asta nu intră la socoteală; în ce mă privește n-am făcut nimic. Ce vrei pentru dumneata?

Urmă o tăcere pe care o întrerupse Koroviev, șoptind la urechea Margaretei:

— Nestemata *domna*, de data asta te sfătuiesc să fii mai rezonabilă! Că de, Fortuna, ar putea să-ți și scape din mîini.

— Vreau ca acum, chiar în clipa asta, să mi se dea îndărăt maestrul, iubitul meu, zise Margareta, cu obrazul crispat.

Și atunci, în odaie se năpusti o rafală de vînt cu atîta putere încît și flacăra luminărilor din candelabre se așternu orizontal, perdeaua grea de la fereastră se dădu la o parte, fereastră se deschise larg și, departe, în înalturi, se arătă luna plină, dar nu o lună de divineață, ci una de miez de noapte. Prin fereastră, pe podea se așternu năframa ver-

zuia a nopții, și în ea apăru oaspetele nocturn al lui Ivanușca — maestrul. Era îmbrăcat cu hainele lui de spital — cu halat, papuci, și cu tichia neagră de care nu se despărțea niciodată. Obrazul nebarbierit avea un tic nervos: maestrul se uita cu coada ochiului, speriat, la licărul făcliilor, în timp ce șuvoaiele argintii ale lunei se învolutau în juru-i.

Margareta îl recunoscuse și, gemând, își împreună minile, alergând spre el. Îi săruta fruntea, buzele, se lipi cu fața de obrazul lui nebarbierit, și lacrimile, stăpânite atâta vreme, prinseră a curge acum în voie, șiroind pe chipul ei. Rostea doar o vorbă, repetând-o în neștire:

— Tu... tu... tu...

Maestrul se desfăcu din strînsoarea brațelor ei și spuse cu glas surd:

— Nu plînge, Margot, nu mă chinui! Sînt grav bolnav, urmă el, agățîndu-se cu mîna de pervazul ferestrei, parcă pregătindu-se să fugă; și, în timp ce se uita cu luare-aminte la cei din odaie, strigă: Mi-e frică, Margot! Iar au început halucinațiile...

Margareta se sufoca în hohote de plîns, șoptind:

— Nu, nu, nu... Să nu te temi de nimic... Sînt cu tine... Sînt cu tine...

Pe nesimțite, cu o mișcare îndemînică, Koroviev trase un scaun mai aproape de maestrul, și acesta se așeză; Margareta se prăbuși în genunchi, lipindu-se de dinsul, și rămase tăcută. În tulburarea ei nici nu băgase de seamă că nu mai era în pielea goală; acum purta mantia aceea neagră de mătase. Bolnavul își lăsă capul în jos, privind pîntă în podea, posomorît.

Woland îi porunci lui Koroviev:

— Cavalerie, dă-i omului ăsta ceva de băut.

Margareta se ruga de maestrul cu glas tremurător:

— Bea, bea, te rog! Ți-e frică? Nu, nu, crede-mă pe mine, aici vei fi ajutat!

Acesta luă paharul și-l dădu peste cap, dar paharul scăpă din mîna tremurătoare și se făcu țandări la picioarele lui.

— E semn bun, semn bun! îi șopti Koroviev Margaretei. Uite, începe să-și vină în fire.

Într-adevăr, privirea bolnavului nu mai era atît de sălbatică și neliniștită.

— Într-adevăr, tu ești, Margot? întrebă oaspetele selenar.

— Să nu te îndoiești, sînt eu, răspunse ea.

— Mai dați-i! porunci Woland.

După ce maestrul goli și al doilea pahar, ochii lui căpătără viață și expresie.

— Așa da, așa mai zic și eu, încuviință Woland uitîndu-se printre gene. Acum, hai! să stăm de vorbă. Cine ești?

— Acum sînt nimeni, îi răspunse maestrul crîpîndu-și gura într-un zîmbet.

— De unde vii?

— Din casa suferinței. Sînt un alienat, răspunse noul venit.

La aceste cuvînte, pe Margareta o podidiră din nou lacrimile. Apoi, ștergîndu-și ochii, strigă:

— Ce vorbe îngrozitoare! Ce vorbe cumplite! E un maestru, *messire*, vă previn! Faceți-l bine, merită acest lucru.

— Dumneata știi cu cine stai de vorbă? îl întrebă Woland. La cine te afli?

— Știu, îi răspunse maestrul; la casa de nebuni am fost vecin cu băiatul acela, cu Ivan Bezdomnii. Mi-a povestit despre dumneavoastră.

— Cum să nu, cum să nu, încuviință Woland, am avut plăcerea să mă întîlnesc cu tînărul acela la Patriarșie prudenț, Era să mă înnebunească, nu alta, cău-

tind să-mi demonstreze că eu nu exist. Dar dumneata crezi că sînt eu într-adevăr?

— Sînt silit să cred, zise noul venit, dar se înțelege că aș fi preferat să vă socot rodul unei halucinații. Vă rog să mă scuzați, adăugă el apoi, dintru-și seama că făcuse o gafă.

— Ei, ce să-i faci, dacă ai fi preferat, n-ai decît să socoti c-așa e, replică, politicoș, Woland.

— Nu, nu! interveni speriată Margareta, zgîlțindu-l de umeri pe maestru. Vino-ți în fire! Te afli într-adevăr în fața lui!

Motanul se băgă și aici pe fir.

— În ceea ce mă privește, par într-adevăr o halucinație. Ia uitați-vă cu atenție la profilul meu în lumina lunii. Motanul se viră într-un mănunchi țesut din raze de lună, vrînd să mai adauge ceva, însă fiind rugat să tacă, ripostă: Bine, o să tac. Voi fi o halucinație taciturnă; și amuți într-adevăr.

— Ia s-aud, de ce vă spune Margareta maestrui? întrebă Woland.

— Este o slăbiciune pardonabilă, răspunse acesta cu un zîmbet. Are o părere prea bună despre romanul meu.

— Și despre ce vorbești în roman?

— Despre Pilat din Pont.

Flăcările luminărilor prinseră din nou să șovăie și să danseze, iar paharele să zăngăne pe masă. Woland izbucni într-un rîs tunător, dar fără să sperie sau să mire pe cineva. Behemoth începu să-l aplaude.

— Despre ce? Despre cine? întrebă din nou Woland, redevenind serios. E uluitor! Dă-mi să văd, ceru el, înmîinzînd mîna.

— Din păcate, nu pot s-o fac, răspunse maestrul. Mi-am ars manuscrisul.

— Iartă-mă, dar asta n-o cred, exclamă Woland. E imposibil, manuscrisele nu ard. Și, întorcîndu-se spre motan, îi porunci: Hai, Behemoth, adu romanul înapoi.

Cit ai clipi, motanul sări jos, și toți văzură că șezuse pînă atunci pe un teanc gros de manuscrise. Înclinîndu-se adînc, motanul îi înmîină lui Woland exemplarul de deasupra. Margareta începu să tremure, strigînd din nou, tulburată pînă la lacrimi:

— Iată manuscrisul! Iată-l!

Woland îl luă în mîini, îl întoarse și îl puse tăcut deoparte, privindu-l grav pe maestru. Acesta căzu însă din nou într-o stare de neliniște și melancolie, se ridică de pe scaun, frîngîndu-și mîinile, tresări și bolborosi, cu ochii spre luna îndepărtată:

— Nici noaptea cînd e luna pe cer nu am liniște...

De ce m-ai tulburat? O, zei, o, zei!...

Apucîndu-l de poalele halatului de spital, Margareta se lipi de el, murmurînd și ea, numai lacrimi și durere:

— Doamne, de ce oare nu-ți ajută medicamentul?

— N-i nimic, nu-i nimic, șopti Koroviev, dîndu-i tîrcoale maestrului, nu-i nimic, nu-i nimic... Încă un pahărel; beau și eu cu dumneata, să-ți țin de urît...

Pahărelel sclipi în lumina lunii și fu de folos. După ce-l făcură pe maestru să se așeze, fața bolnavului se liniști din nou.

— Hai, Margareta, vorbi Woland, spuse tot; de ce ai nevoie?

Ochii femeii se aprinseră scrutîndu-l rugător pe Woland:

— Dați-mi voie să vorbesc în șoaptă cu el.

Woland încuviință cu un gest din cap, și Margareta, lipindu-și buzele de urechea maestrului, îi șopti ceva, dar nu se auzi decît răspunsul acestuia:

— Nu, e prea târziu. Nu mai vreau nimic de la viață — doar să te văd pe tine. Dar eu te sfătuiesc din nou : lasă-mă, altfel vei pieri și tu cu mine.

— Nu, n-am să te las, îi răspunse ea și, întorcându-se spre Woland, urmă : Vă rog să faceți în așa fel încît să ne întoarcem din nou în subsolul din ulicioara de pe Arbat, să se aprindă iar lampa și totul să fie ca înainte.

Auzind-o, maestrul izbucni în rîs și, cuprinzînd cu mîinile capul ciufulit al Margaretei, spuse :

— Oh, n-o ascultați pe această sărmană femeie, *messire* ! În subsolul acela stă de mult altcineva și, în general, nu se mai poate ca totul să fie iar ca înainte. Lipindu-și obrazul de capul prietenei sale și îmbrățișînd-o, murmură : Sărmana de tine... sărmana de tine...

— Spui că nu se poate ? zise Woland. De fapt, ai dreptate. Dar să vedem, să încercăm totuși. Și strigă : Azazello !

Deodată, din tavan, se prăbuși pe podea un cetățean fisticit, aproape nebun, numai în izmene și, oricît de ciudat s-ar părea, cu un geamantan în mîină iar pe cap cu o șapcă. Tremura de frică, plocnindu-se.

— Mogarici ? îl întrebă Azazello pe omul căzut din cer.

— Aloizi Mogarici, răspunse acesta dîrdîind.

— Dumneata ești cel care, după ce ai citit articolul lui Latunski despre romanul acestui om, ai scris un denunț împotriva lui ? îl întrebă Azazello.

Cetățeanul căzut din cer se învineți și, cuprins de remușcări, porni să verse șiroaie de lacrimi.

— Ai vrut să pui mîna pe camerele lui ? fonfăi cît se poate de confidențial Azazello.

— Am instalat o baie... strigă Mogarici, clănțănind din dinți, și începu îngrozit să sporovăiască

verzi și uscate... Numai zugrăveala cît... piatra vînată...

— Foarte bine, mă bucur că ai instalat o baie, încuviință Azazello ; maestrul chiar are nevoie să facă băi. Apoi strigă : Afară !

Atunci Mogarici se întoarce în văzduh cu picioarele în sus și, purtat de o forță nevăzută, ieși din dormitorul lui Woland prin fereastra deschisă.

Holbînd ochii, maestrul șopti :

— Oho, cred că asta e mai grozav decît ceea ce mi-a povestit Ivan ! Cutremurat, se uită în dreapta și în stînga, și-l întrebă în cele din urmă pe motan : Iertați-mă, tu ești... dumneavoastră sînteți... Încurcat, neștiind cu ce formulă să i se adreseze, urmă : Dumneavoastră sînteți motanul care s-a urcat în tramvai ?

— Eu, sînt, recunosc motanul, măgulit, și adăugă : Mă bucur foarte mult să văd cît de politicos se poartă cineva cu un motan. De obicei, nu știu pentru care motiv, motanii sînt luăți „per tu” deși niciodată în viața lui vreun motan n-a bătut *Bruderschaft* cu careva.

— Mi se pare că nu prea sînteți motan... ripostă, șovăitor, maestrul... La spital, vrînd-nevrînd, tot o să se observe absența mea, adăugă el sfios, uitîndu-se la Woland.

— De ce să se observe ? îl liniști Koroviev, și în mîinile lui apărură deodată niște registre și hîrtii. E istoricul bolii dumitale ?

— Da...

Koroviev îl aruncă în flăcările șemineului.

— Și asta e cartea de imobil a gazdei dumitale ?

— Da-a...

— Cine e trecut în ea ? Aloizi Mogarici ? Și Koroviev suflă pe pagina cărții de imobil. Gata ! Nu mai e, și, te rog să ții minte, nici n-a existat. Iar

dacă gazda dumitale se va arăta mirată, spune-i că Aloizi Mogarici a fost numai un vis. Cine mai e și Mogarici asta? N-a fost aici nici un Mogarici! Și cartea de imobil pieri și ea din mâinile lui Koroviev. Acum e pe masa gazdei dumitale. Poftim și avuțul dumitale, Margareta Nikolaevna, zise Koroviev, înmînîndu-i Margaretei caietul cu marginile arse, trandafirul uscat, fotografia și, cu o grijă deosebită, carnetul de economii: Zece mii, Margareta Nikolaevna, așa cum ai binevoit să le depui. Noi n-avem nevoie de bunul altuia.

— Mie mai degrabă mi s-ar usca labele decît să mă ating de ceva ce nu-i al meu, strigă motanul umflîndu-se în piele și dansînd pe valiză, că să se așeze mai bine toate exemplarele romanului cu ghinion.

— Și actul dumitale, urmă Koroviev, întinzînd Margaretei actul ei, apoi, raportă respectuos: Asta-i tot, *messire*!

— Nu, nu e tot, replică Woland, desprinzîndu-și ochii de pe glob. Ce vrei, scumpa mea doamnă, să fac cu suita dumitale? Eu n-am nevoie de ea.

În aceeași clipă, prin ușa deschisă dădu buzna Natașa, care-i strigă Margaretei:

— Multă fericire, Margareta Nikolaevna! Salu-tîndu-l cu un semn din cap pe maestru, se întoarse din nou spre Margareta: Am știut totdeauna unde te duci.

— Femeile de serviciu știu totul, observă motanul, ridicînd laba cu subînțeles. E o greșală să crezi că ar fi oarbe.

— Ce vrei, Natașa? o întrebă Margareta. Întoarce-te la vilă.

— Draga mea, Margareta Nikolaevna, o imploră aceasta, căzînd în genunchi în fața ei. Rugați-vă de el — aici îl privi cu coada ochiului pe Woland — să

mă lase tot vrăjitoare. Aseară, la bal, domnul Jacques m-a cerut în căsătorie. Și, desfăcîndu-și pumnul strîns, Natașa arată niște monede de aur.

Margareta își îndreptă privirea întrebătoare spre Woland. Acesta încuviință din cap. Atunci, Natașa se aruncă de gîtul Margaretei; urmă un sărut rasu-nător, după care, cu un strigat triumfător, vrăjitoarea zbură pe fereastră.

În locul ei apărură Nikolai Ivanovici. Își recăpătase înfățișarea omenească, dar era grozav de posomorît și chiar iritat.

— Iată cui am să-i dau drumul cu multă plăcere — zise Woland, uitîndu-se în scirbă la Nikolai Ivanovici — cu o deosebită plăcere, fiindcă n-are ce căuta aici.

— Rog, stăruitor, să mi se elibereze o adeverință, vorbi Nikolai Ivanovici, privind rătăcit în jur, dar cu stăruință — din care să reiasă unde mi-am petrecut noaptea trecută.

— În ce scop? întrebă sever motanul.

— În scopul de a o prezenta consoartei mele, răspunse ferm Nikolai Ivanovici.

— De obicei, noi nu eliberăm adeverințe, preciză motanul încruntîndu-se, dar pentru dumneavoastră, treacă de la noi, vom face o excepție.

Nikolai Ivanovici n-apucă să se dezmeticească bine, că Hella, goală pușcă, se și așezase la mașina de scris și motanul îi dicta:

— „Adeverim prin prezenta că posesorul acestui act, Nikolai Ivanovici, a petrecut noaptea mai susarătată la balul șatanei, fiind atras acolo în calitatea sa de mijloc de locomotivă... Hella, deschide paranteza, scrie „vier“, și închide paranteza. Semnează: Behemoth.

— Și data? piui Nikolai Ivanovici.

— Noi nu punem dată; dacă are dată, hîrtia îşi pierde actualitatea, ripostă motanul, semnînd adevărînta. Apoi, scoase de undeva o parafă, suflă în ea, după toate regulile artei şi, aplicînd pe dovadă parafă „Achitat“, o înmîină lui Nikolai Ivanovici. În clipa următoare, acesta pieri fără urmă, în locul lui apărînd un personaj cu totul neaşteptat.

— Ăsta cine mai e? întrebă cu dezgust Woland, ferindu-şi ochii cu mîna de lumina făcliilor.

Varionuha îşi plecă fruntea şi zise încet, oftînd:

— Lăsaţi-mă să mă întorc înapoi, nu pot să fiu vampir, că doar atunci, noi cu Hella era cît pe ce să-l curăţăm pe Rimski. Eu nu sînt setos de sînge. Daţi-mi drumul!

— Ce visează ăsta? întrebă Woland, strîmbîndu-se. Care Rimski? Ce mai e şi cu aiureala asta?

— Nu vă deranjaţi, *messire*, dădu glas Azazello şi, întorcîndu-se spre Varionuha, urmă: Să nu fii bădăran la telefon. Să nu minţi la telefon. Ai înţeles? N-o să se mai repete?

De bucurie, în capul lui Varionuha totul se învâlmaşi, faţa începu să-i strălucească de bucurie, şi, fără să ştie ce spune, bolborosi:

— Pe Dum... adică, vreau să spun... Majes... imediat după-masă... Strîngîndu-şi mîinile la piept, Varionuha se uita rugător la Azazello.

— Bine! Marş acasă! hotări acesta, şi Varionuha se topi în văzduh.

— Şi acum, voi toţi ceilalţi lăsaţi-mă cu ei doi. porunci Woland, arătîndu-i pe maestru şi pe Margareta.

Porunca lui Woland se execută cît ai clipi. După o tăcere scurtă, Woland îi spuse maestrului:

— Aşadar, în subsolul din Arbat? Dar romanul dumitale? Dar Pilat?

— Îmi este odios romanul ăsta, răspunse maestrul.

— Te implor, se rugă jalnic Margareta, nu vorbi aşa. De ce mă chinuieşti? Ştii doar că toată viaţa mea am pus-o în opera ta. Şi adăugă, întorcîndu-se spre Woland: Vă rog, *messire*, să nu-i luaţi vorbele în seamă.

— Bine, dar trebuie să scrii ceva totuşi! zise Woland. Dacă ai epuizat tema acestui procurator, ei bine, poţi să începi a-l zugrăvi chiar şi pe Aloizi, să zicem...

— Nu-i interesant, răspunse maestrul, zîmbind.

— Şi din ce ai să trăieşti?

Margareta se desprinsese din îmbrăţişarea maestrului şi vorbi cu înflăcărare:

— Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă, i-am şoptit lucrurile cele mai ademenitoare. Şi el le refuză.

— Ştiu eu ce i-ai şoptit, replică Woland; dar ăsta nu-i lucrul cel mai ademenitor. Iar dumitale îi spun, se întoarce el cu un zîmbet spre maestru, că romanul pe care l-ai scris o să-ţi mai aducă unele surprize.

— E foarte trist, îi răspunse maestrul.

— Nu, nu e trist, zise Woland, nu e ceva de care ar trebui să te temi. Ei, Margareta Nikolaevna, s-a-nfăptuit totul. Mai ai vreo pretenţie?

— Oh, *messire*, se poate să vorbiţi aşa!?

— Atunci, uite, primeşte în dar obiectul acesta, ca amintire, o rugă Woland, şi, scoţînd de sub pernă o mică potcoavă de aur, presărată cu diamante, i-o întinse.

— Oh, nu! Cum să iau eu aşa ceva?

— Vrei să ne supărăm? o întrebă, zîmbind, Woland.

Întrucît mantia pe care o purta nu avea nici un buzunar, Margareta înveli potcoava într-un şervet, legînd-o într-un fel de bocceluţă. În clipa aceea făcu o constatare ciudată din cale-afară, se întoarce spre fereastra prin care se vedea luna strălucind şi zise:

— Nu înțeleg deloc... cum vine asta, tot noapte și noapte, de mult trebuia să răsară soarele.

— O noapte de sărbătoare e plăcut s-o și ții în loc puțin, îi răspunse Woland. Acum, vă urez fericire!

Margareta îi întinse lui Woland amândouă mâinile cu un fel de venerație, dar neîndrăznind să se apropie de el, exclamă încet :

— Adio ! Adio !

— La revedere, zise Woland.

Margareta, înfășurată în mantia ei neagră, și maestrul, în halatul de spital, ieșiră în coridorul apartamentului văduvei, unde ardea o luminare și unde îi aștepta suita lui Woland. Părăsind coridorul, Hella purta valiza care conținea romanul și mica avere a Margaretei Nikolaevna, iar motanul pășea alături, ajutînd-o pe Hella să ducă bagajul.

Lîngă ușa de la intrare, Koroviev își luă rămas bun și dispăru, iar ceilalți porniră să-i conducă pe cei doi, jos, pe scara pustie la ora aceea. În timp ce treceau pe palierul etajului doi, se auzi o ușoară bufnitură, dar fără ca cineva s-o bage în seamă. Înainte de a ieși din imobil, pe la scara 6, Azazello suflă în sus, și în aceeași clipă se pomeniră cu toții în curte, unde luna nu îndrăznea să pătrundă ; în fața imobilului staționa un automobil mare, negru, cu farurile stinse. În geamul din față se profila confuz silueta cioroiului de cîmp.

Cei doi se pregăteau să urce în mașină, cînd Margareta strigă deznădăjduită :

— Doamne, mi-am pierdut potcoava !

— Urcați-vă în mașină, zise Azazello și așteptați-mă. Mă-ntorc îndată ; să văd numai despre ce este vorba.

Și intră din nou în imobil.

Iată despre ce era vorba : Cu puțin înainte de apariția Margaretei și a maestrului cu însoțitorii lor, din

apartamentul 48 situat sub acela al văduvei bijutierului ieși pe scară o femeie mică și uscățivă, în mîna cu un bidon și cu o sacoșă. Era Annuška, femeia care, spre nenorocirea lui Berlioz, vărsase uleiul micureașa trecută lîngă porțița turnantă a parcului.

Nimeni nu știa, și desigur că nimeni nu va afla vreodată cu ce se ocupa la Moscova această femeie și din ce trăia. Nu se știa despre ea decît un singur lucru : putea fi văzută zilnic, cînd cu bidonul, cînd cu sacoșa și cu bidonul, fie la găzărie, fie în piață, fie în poarta imobilului, fie pe scări, iar cel mai des în bucătăria apartamentului 48, unde și locuia. Afară de asta se știa că oriunde se afla ori apărea ea se stîrnea pe loc un scandal și că era poreclită „Ciuma“.

Ciuma-Annuška se scula, nu se știe în ce scop, odată cu cocoșii. În ziua aceea se trezise chiar în toitul nopții, pe la douăsprezece și jumătate. Răsucise cheia în ușă, își scosese nasul afară, apoi ieșise toată, trîntise ușa după sine și era gata s-o ia din loc, cînd pe palierul de deasupra ei se trînti o ușă și cineva se rostogoli în jos, pe scări. Ciocnindu-se de Annuška, o înbrînci în lături cu atîta putere, încît femeia se lovi cu ceafa de zid.

— Unde dracu te duci numai în izmene ? țipă ea cu glas ascutit, ducînd o mîna la ceafă.

Omul în izmene, cu valiza în mîna și cu șapca pe cap, îi răspunse cu un glas somnoros și ochii închiși :

— Cazanul de la baie... piatra vinată... numai zugrăveala cît m-a costat... și, izbucnind în lacrimi, râcnii : Afară !

După această se repezi, dar nu în jos, pe scări, ci înapoi, în sus, unde o fereastră ce dădea spre curte avea un geam spart și ieși pe geam afară în zbor, cu picioarele în sus. Annuška uită de ceafa ei și de tot, și se repezi și ea cu un geamăt de uimire la fereastră. Se întinse pe palier cu burta în jos și, sco-

ținînd capul afară, se aștepta să-l vadă zăcînd pe asfaltul luminat de felinarul din curte pe omul cu valiza, făcut zob. Dar pe asfalt nu se vedea nimic.

Nu-i mai rămînea decît să presupună că arătarea asta somnoroasă zburase din casă, ca o pasăre, dispărînd fără urmă. Făcîndu-și cruce, Annușka gîndea : „Da, nimic de zis, halal apartament cel cu nr. 50 ! Nu degeaba vorbește lumea !... Ce mai apartament !...”

Abia apucă să gîndească astfel, că ușa de deasupra ei se trînti iar și se auziră din nou pași. Lipindu-se de perete, femeia văzu un cetățean destul de respectabil, cu cioc, dar cu o față semănînd cu un rît de purcel, după cum i se păru, care se strecură pe lîngă ea și, ca și primul, părăsi imobilul zburînd pe fereastră, tot fără să pătească nimic și fără să se facă zob pe asfalt. Uitînd pentru ce ieșise, Annușka rămase pe scară, închinîndu-se, oftînd și vorbind singură.

După scurt timp, al treilea însă, fără barbă, cu un obraz rotund, ras, cu cămașă rusească pe el, veni tot de sus în fugă și zbură de îndată pe geam.

Spre lauda Annușkai, trebuie spus că era o femeie curioasă, așa că se hotărî să aștepte, să vadă dacă nu cumva se vor mai petrece și alte minuni. Și sus se deschise din nou o ușa și o companie întreagă începu să coboare, dar nu în fugă, ci așa cum merg oamenii de obicei. Annușka se îndepărtă de fereastră, coborî spre ușa ei, o deschise repede, se ascunse după ea și, prin ușa crăpată, începură să-i scilipească ochii înnebuniți de curiozitate. Pe scară cobora un bărbat, poate bolnav, poate nu, dar ciudat, cu barba nerasă, cu o tichie neagră pe cap și cu un halat pe el. Pășea șovăielnic, ținut cu grijă la braț de o cuconiță în rasă neagră, după cum i se păru Annușkai în semînturericul scării. Cuconița era ori desculță, ori avea

în picioare o pereche de pantofi cam rupți, străvezii, pesemne din străinătate. „Halal apartament !...” Gîndindu-se cum o să le povestească ea a doua zi vecinilor ceea ce văzuse, sufletul Annușkai prinse a cînta victorios. În urma cuconitei ciudat îmbrăcate venea o altă cuconiță, goală-puşcă, în mîină cu o valijoaară, iar pe lîngă valijoaară se foia un motan negru, uriaș. Ștergîndu-se la ochi, Annușka era cît pe ce să zică ceva cu glas tare.

Procesiunea o încheia un străin mic de stat, puțin schiop, chior, fără haină, cu o vestă albă de frac și cravată la gît. Toți trecură pe lîngă Annușka, în jos, pe scări, și în clipa aceea se auzi o bufnitură ușoară.

Îndată ce zgomotul pașilor se stinse în depărtare, Annușka se strecură ca un șarpe pe palier, puse bidonul lîngă perete și, întinzîndu-se cu burta pe poadea, începu să bîjbîie cu mîinile. Dădu de un șervețel cu ceva greu înăuntru ; cînd îl desfăcu, rămase cu gura căscată. Duse la ochi bijuteria, și ochii îi ardeau ca focul, ca ochii lacomi de lup.

Totul i se învălmășea în cap : „Nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu-mi miroase !... S-o duc la nepotu-meu ? Sau să iau pila și s-o desfac în bucăți ? Pietricelele le-aș scoate și le-aș vinde, una cîte una, în Petrovka, în Smolenski... Nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu-mi miroase !”

Vîrî bocceluța în sîn, înșfăcă bidonul și era gata-gata să se furișeze înapoi în apartament, hotărîndu-se să iasă mai tîrziu în oraș, cînd în fața ei apărură, dracu știe de unde, străinul cu pieptul alb și fără haină, care-i spusese încetîșor :

— Dă-ncoace potcoava și șervețelul.

— Care șervețel, care potcoavă ? Nu știu nimic ! se codi ea, prefăcîndu-se foarte mirată. N-am văzut

nici un șervețel. Ce-i cu dumneata, cetățene, ești beat ? Sau ce ?

Cel cu pieptul alb și cu degetele tot atât de albe și tari ca niște bare de oțel s-apucă s-o stringă de gât fără o vorbă, pînă ce o sufocă și bidonul îi căzu din mînă pe podea. După ce o ținu așa o vreme, străinul fără frac își slăbi strînsoarea degetelor și-i dădu drumul. Înghițind aer, Annușka zîmbi :

— Aha, potcovieara aia ? întrebă ea. Îndată ! Care va să zică, a dumneavoastră era ? Îndată ! Așa va să zică ? A dumneavoastră ? Mă uit, văd, zace colo-n șervețel ; dinadins am ridicat-o, să n-o ia careva, că pe urmă — prinde orbu, scoate-i ochii ! Știți și dumneavoastră...

Luînd potcoava învelită în legăturică, străinul porni a se înclina dinaintea Annușkăi, stringîndu-i mîna cu efuziune, și-i mulțumi cordial, cu un puternic accent străin, cam în următoarele expresii :

— *Madame*, vă sînt profund recunoscător. Potcoava asta mică e o amintire prețioasă. Și, îngăduiți-mi, fiindcă ați avut amabilitatea să mi-o păstrați, să vă ofer două sute de ruble.

Spunînd aceasta, scoase banii din buzunarul vestei și îi dădu Annușkăi, care, numai zahăr și miere, nu se mai oprea mulțumindu-i :

— Ah, voi fi veșnic recunoscătoare ! *Merți !*

Micul străin o șterse însă cît ai clipi, lunecînd peste un etaj, dar, înainte de a dispărea definitiv, strigă de jos, de data aceasta fără accent :

— Ascultă, cotoroanță, dacă mai ridici vreodată de jos un lucru care nu-i al tău, să-l predai la miliție, să nu-l pitești în sîn !

Annușkăi îi vuia capul de toate peripețiile prin care trecuse ; striga fără întrerupere, în virtutea inerției :

— *Merți, merți, merți !...* deși străinul dispăruse de mult.

Nu mai era nici o mașină în curte. Farurile ei pieriseră printre celelalte lumini ale străzii Sadovaia cea zgomotoasă și fără de somn.

Peste un ceas, în subsolul căsuței din ulicioara Arbatului, în prima odaie, unde totul rămăsese neschimbat, ca înainte de acea noapte cumplită de toamnă, ședea Margareta lîngă masa acoperită cu o învelitoare de catifea și plîngea încetîșor de emoție și fericire, la lumina lămpii umbrite de abajur. Caietul, scorojit de flăcări, zăcea în fața ei, alături se înălța un teanc de caiete neatînse. Căsuța era cufundată în tăcere. În odaia micuță de alături, pe divan, învelit cu halatul lui de spital, dormea somn adînc maestrul. Respira ritmic, fără zgomot.

După ce plinse îndelung, Margareta începu să răsfoiască și caietele neatînse, dînd de pasajul pe care-l citise înainte de întîlnirea ei cu Azazello sub zidurile Kremlinului. Nu-i era somn. Mîngîia cu drag manuscrisul, cum ai mîngîia o pisică la care ții, răsucindu-l în mîini, examinîndu-l pe toate părțile, ba oprindu-se la pagina întîii, ba uitîndu-se la sfîrșit. Deodată, o copleși gîndul îngrozitor că toate acestea nu erau decît vrăjitorie, că aceste caiete vor pieri din ochii ei, că se va pomeni în dormitorul vilei și că, atunci cînd se va trezi, va fi nevoită să se ducă să se înece. Dar acesta a fost ultimul ei gînd plin de spaimă, urma pierdută a îndelungatelor ei suferințe. Nimic nu dispărea, atotputernicul Woland era într-adevăr atotputernic, și Margareta putea răsfoi după pofta inimii, fie și pînă-n zori, filele caietelor, să le examineze, să le sărute, și să recitească slovele :

„Întunericul, venit de pe Mediterană, învăluisese orașul atît de odios procuratorului...”

CUM A ÎNCERCAT PROCURATORUL SĂ-L SALVEZE PE IUDA DIN KIRIAT

Întunericul, venit de pe Mediterană, învăluisese orașul atât de odios procuratorului. Se mistuiseră punțile suspendate care legau templul de cîmplitul turn Antonius; din țării pogorise bezna, așternîndu-se peste zeii înaripați ce se înălțau deasupra hipodromului, peste palatul Asmoneilor, cu meterezele lui, peste bazaruri, caravanseraiuri, ulicioare și eleste... Pierise marele oraș, Yerushalayimul, de parcă nici n-ar fi existat vreodată... Negura băgase spaima în tot ce era viu în Yerushalayim și împrejurimile lui, înghițind totul. Spre sfîrșitul zilei a 14-a a Nisanului, lună de primăvară, un nor ciudat venise dinspre mare. Coborîse peste Golgota, unde călăii îi țintuiau în grabă pe cei osîndiți, se prăvălise peste templul Yerushalayimului și, revărsîndu-se în șuvoaie fumegînde de pe colină, se așternuse peste Orașul de Jos. Se prelingea prin ferestrele caselor, gonindu-i pe trecători de pe străzile strîmbe și silindu-i să se adăpostească. Norul nu se grăbea să-și lepede vлага și-și revărsa numai lumina. Cînd clocotul negru și fumegînd era despicat de o săgeată de foc, din bezna se înălța giganticul templu cu acoperișul lui de solzi scînteietori. Dar fulgerul se stingea într-o clipă, și templul se cufunda iarăși în hăul întunecat. În cîteva rînduri, se ridicase din el ca să se prăbușească din nou în bezna și, de fiecare dată, prăbușirea era însoțită de un bubuit sinistru.

Alte fulgere scăpărătoare scoteau din hăul fără fund palatul lui Irod cel Mare, ce se înălța în fața templului, pe colina dinspre apus, și statuile lui de

aur, cumplite, fără ochi, se avîntau în țării spre cerul negru cu brațele întinse. Dar focul ceresc se stingea din nou, și bubuitul greu al tunetului îi alunga pe idoli de aur în bezna de nepătruns.

Ploaia se dezlănțui pe neașteptate, și furtuna se transformă în uragan. În apropierea băncii de marmoră din grădină, acolo unde, pe la amiază, stătuseră de vorbă procuratorul și marele preot, fulgerul, însoțit de un bubuit înspăimîntător, frînse, cit ai clipi, un chiparos. Odată cu grîndina și pulbera de stropi, sub colonada balconului vîntul purta trandafiri ruși, frunze de magnolia, rămurele și nisip. Uraganul devasta cu furie grădina.

Pe balcon se afla un singur om : procuratorul.

Nu mai ședea în jet ; se tolănise pe patul de treștie, lingă masa scundă, încărcată de bunătăți și urcioare cu vin. Un alt pat adăsta de partea cealaltă a mesci. La picioarele procuratorului se vedea o băltoacă roșie, ca de sînge, iar în preajmă, cioburile unui urcior spart. Slujitorul care așezase masa înainte de a se dezlănțui furtuna se fisticise sub privirea stăpînului, tulburat de gîndul că l-a supărat cu ceva, și procuratorul, înfuriindu-se, trîntise urciorul de mozaicul balconului, spunîndu-i răstit :

— De ce-ți ferești ochii de mine ? Ai furat ceva ?

Chipul africanului se făcuse cenușiu. În ochi i se cuibări groaza de moarte, și era gata-gata să spargă și el un urcior, dar mînia procuratorului se stînsese fără de veste, așa cum se și aprinsese. Slujitorul se repezise să strîngă cioburile și să șteargă pe jos. Dar, la un semn al stăpînului, lăsă totul cum era și se făcu nevăzut : băltoaca rămase acolo neatinsă.

De cînd se stîrnise furtuna, africanul se pitea mereu lingă firida cu statuia unei femei albe și goale cu capul plecat, tresărînd în fiecă clipă de teamă că nu va auzi chemarea procuratorului.

Stînd culcat în penumbra deasă care se așternuse peste toate odată cu dezlănțuirea furtunii, procuratorul își turna singur vin în cupă și-l sorbea prelung: frămînta în mînă pîinea și înghițea fărîmiturile, sugea din cînd în cînd carnea din stridii, apoi mesteca miezul unei lămîii și bea din nou vin.

Vorbea cu sine însuși murmurînd ceya, dar, din cauza vuietului apei, a tunetelor care amenințau parcă să prăbușească acoperișul palatului, a zgomotului grindinei ce bătea darabana pe treptele balconului — nu se auzea nimic; și dacă pîlpîirea șovăielnică a focului ceresc s-ar fi prefăcut într-o lumină neîntreruptă, cel ce s-ar fi uitat cu luare-aminte la el ar fi putut vedea cum chipul procuratorului, cu ochii injectați după ultimele nopți de insomnie și după vinul băut, e plin de nerăbdare și că el nu se uită numai la cei doi trandafiri albi, înecați în băltoaca roșie, ci se întoarce mereu spre grădină, în întîmpinarea pulberii de stropi și a nisipului purtat de uragan, că așteaptă pe cineva, așteaptă cu nerăbdare.

După cîtva timp, linioliul stropilor prinse a se destrăma. În ciuda înversunării lui, uraganul slăbea treptat. Crengile nu mai trosneau și nu mai cădeau la pămînt. Tunetele și scăpărările fulgerelor se mai răriseră. Deasupra Yerushalayimului nu mai pluea vâlul violet tivit cu alb, ci doar un nor cenușiu, obișnuit, care încheia cortegiul. Furtuna gonia spre Marea Moartă.

Acum se putea desluși și zgomotul ploii, și șuierul apei prăvălindu-se prin igheaburi și pe treptele scării, pe care, la amiază, trecuse procuratorul pentru a rosti osînda. În cele din urmă, începu să susure și apa din havuz, care tăcuse pînă atunci. Se lumina. În vâlul cenușiu ce se îndepărta grăbit spre soare-răsare, se iviseră, albastrii, ferestrele.

Deodată, de departe, făcîndu-și loc prin cîntecul ploii, acum mărunte, răzbiră pînă la urechea procuratorului sunetele slabe ale trîmbițelor și tropăitul cîtorva sute de copite. Auzindu-le, Pilat se mișcă pe patul lui, și chipul i se învioră. Călăreții se întorceau de pe Golgota. Judecînd după zgomot, pîleul de călăreți trecea prin piața unde fusese anunțată sentința.

Pe scara ce ducea la platforma de sus a grădinii, aflată chiar în fața balconului, procuratorul desluși în sfîrșit și pașii multasteptați. Își întinse gîtul, ascultînd, cu ochii luminați de bucurie.

Între doi lei de marmoră, se ivi un cap cu gluga trasă pînă peste ochi. După aceea un bărbat ud leocă, înfășurat într-o pelerină ce i se lipise de trup. Era omul care înainte de pronunțarea sentinței șușotise cu procuratorul în camera întunecoasă a palatului și care în timpul supliciului șezuse pe un trepid, jucîndu-se cu o rămurea.

Călcînd prin băltoace, omul cu glugă străbătu platforma grădinii, pași pe pardoseala de mozaic a balconului și, ridicîndu-și mîna în chip de salut, rosti cu un glas plăcut de tenor:

— Îi urez procuratorului ani mulți și bucurie!
Noul venit vorbea latinește.

— O, zei! exclamă Pilat. Ești ud pînă la piele! Ce uragan! Nu-i așa? Te rog să treci numaidecît în odăile mele. Fă-mi plăcere și schimbă-ți hainele.

Noul venit își lăsă în jos gluga, descoperindu-și capul ud leocă, cu părul lipit de frunte și fața bărbierită și, cu un zîmbet politicos, încercă să refuze, încredințîndu-l pe procurator că o bură ca asta nu putea să-i pricinuiască nici un rău.

— Nici nu vreau s-aud, răspunse Pilat, băfînd din palme. Astfel își chema slujitorii care se ațineau prin apropiere, poruncindu-le să se îngrijească de

vizitator, iar după aceea să servească neîntirziat mâncăruri calde.

Vizitatorul își uscă părul, își schimbă hainele și încălțările și-și puse ținuta în ordine în foarte scurt timp; așa că apărură curînd în balcon cu sandale uscate în picioare, cu o pelerină purpurie de militar și cu părul pieptănat cu grijă.

În timpul acesta soarele se întorsese în Yerushalayim și, înainte de a apune, scufundîndu-se în Marea Mediterană, își trimitea razele de bun rămas orașului atît de odios procuratorului, poleind cu auri treptele balconului cu colonade. Havuzul se înviorase de-a binelea și-și cînta cu vocea plină cîntecul lui de totdeauna, iar porumbeii, porniți în plimbare pe nisip, gungureauă sărînd peste crengile frînte de furtună și ciugulînd ici și colo în nisipul ud. Băltoaca roșie fusese ștearsă, cioburile strînse, și pe masă fumega carnea servită pe un platou.

— Ascult poruncile procuratorului, zise vizitatorul apropiindu-se de masă.

— Dar n-o să auzi nimic, pînă ce nu te vei așeza și nu vei bea puțin vin, îi răspunse amabil Pilat, arătîndu-i celălalt pat.

Cînd oaspetele se întinse, un slujitor îi turnă în cupă vinul negru și gros. Celălalt slujitor, aplecîndu-se cu grijă peste umărul lui Pilat, îi umplu cupa, după care acesta îi concedie cu un gest al mîinii pe amîndoi.

În timp ce noul venit bea și mîncea, sorbindu-și vinul, Pilat îl privea printre gene. Bărbatul acesta de vîrstă mijlocie avea o față foarte plăcută, rotundă și îngrijită, cu un nas cîrnos. Părul lui era de o nuanță nedefinită și, acum, uscîndu-se, se deschidea la culoare. Era greu să ghicești naționalitatea acestui vizitator. Ceea ce îl caracteriza era poate expresia blajină a chipului, care contrasta

însă cu ochii, sau, mai bine zis, nu atît cu ochii, cît cu felul lui de a-și privi interlocutorul. Ochii mici omul și-i acoperea mai totdeauna cu pleoapele oarecum ciudate, parcă umflate. Și prin tăietura ochilor scăpăra atunci o ironie plină de șiretenie. Oaspetele lui Pilat era parcă înclinat spre umor. Dar, din cînd în cînd, alungînd cu totul din tăietura ochilor sclipirile șirete, își ridica pleoapele, ațîtin-du-i asupra interlocutorului său cu totul pe neașteptate, parcă urmărind să descopere vreo pată mică și neobservată pe nasul acestuia. Toate nă țineau decît o clipă, după care pleoapele se lăsau din nou, tăietura ochilor se îngusta, și într-însa scliepa iar expresia șireată și blajină de mai înainte.

Omul nu se dădu în lături nici de la doua cupă de vin, înghiți cu desfătare vădită cîteva stridii, gustă din legumele fierte, ba mîncă și o bucată de carne. După ce se sătură, aduse laude vinului:

— E o viță grozavă, procuratorul, dar nu-i *Falerno*, nu-i așa?

— E *Secuba* și-i vechi de treizeci de ani, îi răspunse amabil procuratorul.

Ducîndu-și mîna la inimă, oaspetele nu voi să mai guste nimic, declarîndu-se sătul. Atunci Pilat își umplu cupa, ceea ce făcu și oaspetele. Apoi cei doi turnară un strop de vin din cupele lor în plattoul cu carne și procuratorul, ridicîndu-și cupa, rosti cu glas tare:

— Pentru noi, pentru tine, cezarule, părinte al romanilor!...

După ce cupele fură golite, negrii africani strînseră de pe masă toate bunătățile, lăsînd numai fructele și urcioarele cu vin. Procuratorul îi îndepărtă din nou cu un gest pe slujitori și rămase între patru ochi cu oaspetele său sub colonade.

— Așadar, zise încet Pilat, ce ai putea să-mi spui despre starea de spirit din orașul acesta ?

Fără să vrea, își îndreptă privirea spre terasele grădinii, acolo jos unde se estompau colonadele și acoperișurile plate, poleite de ultimele sclipiri ale soarelui.

— Socot că în orice caz cohorta Fulminanta poate pleca, îi răspunse oaspetele.

— E o idee foarte bună, aprobă procuratorul ; poimîine îi dau drumul și plec și eu, și-ți jur pe ospățul celor doisprezece zei, pe lari și penati, că mult aș fi dat s-o pot face chiar astăzi !

— Procuratorului nu-i place Yerushalyimul ? îl întrebă blajin oaspetele.

— Crede-mă, strigă cu un zîmbet Pilat, nu se află un alt loc mai trist pe pămînt. Nu mai vorbesc de natură — sînt bolnav ori de cîte ori sînt nevoit să vin aici, și asta n-ar fi încă nimic !... Dar sărbătorile astea !... Magii, vrăjitorii, făcătorii de minuni, cîrdurile de pelerini !... Sînt fanatici, fanatici !... Chiar și mesia ăsta, pe care ei s-au pus să-l aștepte anul acesta ! Riști în fiecare clipă să fii, fără să vrei, martorul unei vărsări de sînge cît se poate de neplăcute... Mereu trebuie să muți oștile, să citești denunțurile și să ascuți pirele, dintre care jumătate sînt chiar împotriva ta ! Recunoaște și tu că e tare plictisitor. O, dacă n-aș fi în serviciul împăratului !...

— Da, sărbătorile sînt tare apăsătoare aici, încuviință oaspetele.

— Doresc din tot sufletul să se termine cît mai repede, adăugă energic Pilat. Voi avea, în sfîrșit, puțința să mă întorc în Cezareea. Mă crezi, construcția asta absurdă a lui Irod — procuratorul făcu un gest spre colonadă, arătînd limpede că vorbește despre palat — mă scoate pur și simplu din minți ! Aici noaptea nu pot dormi. Universul nu a cunoscut o

altă arhitectură mai ciudată !... Dar să ne întoarcem la treburile noastre. În primul rînd, blestematul ăsta de Baraba nu te neliniștește ?

La aceste cuvinte, oaspetele își trimise spre obrazul procuratorului una din privirile lui. Dar Pilat se uită plictisit, departe, în zare, strîmbîndu-se dezgustat și scrutînd porțiunea orașului ce se așternea la picioarele sale, stingîndu-se în lumina amurgului. Atunci se sînsă și privirea oaspetelui, pleoapele pogorînd din nou peste ochi.

— Presupun că acum Baraba s-a făcut blind ca un miel, zise oaspetele, și pe fața lui rotundă se iviră cîteva cute mici.

— Oricum, observă îngrijorat procuratorul, ridicînd în sus un deget lung și subțire cu un inel gros împodobit cu o piatră neagră sclipitoare, va trebui...

— O, procuratorul poate fi sigur că, atîta vreme cît voi fi eu în Iudeea, Baraba nu va face nici un pas fără știrea mea.

— Acum sînt liniștit, cum sînt, de altfel, totdeauna cînd te afli aici.

— Procuratorul este prea bun !

— Te rog acum să-mi vorbești despre supliciu, zise Pilat.

— Ce anume îl interesează pe hegemon ?

— Nu a încercat cunva mulțimea să-și arate nemulțumirea ? ăsta e un lucru esențial, desigur.

— Deloc, răspunse oaspetele.

— Foarte bine. Ai constatat personal moartea ?

— Procuratorul poate fi sigur de asta.

— Dar, spune... Li s-a dat băutura aceea înainte de a fi răstigniți pe stîlpi ?

— Da. Dar el, aici oaspetele închise ochii, n-a vrut s-o bea.

— Cine anume ?

— Iartă-mă hegemon ! exclamă oaspetele. Nu l-am numit ? Ha-Nozri !

— Nebunul ! zise Pilat, schimonosindu-se, și sub ochiul stîng începu să-i tremure o vinișoară. Să moară ars de razele soarelui ! De ce să refuzi ceea ce ți se dă după lege ? ! De ce n-a vrut, ce-a spus ?

— A zis, răspunse oaspetele, închizînd din nou ochii, că mulțumește și nu învinuiește deloc că i-a fost luată viața.

— Nu învinuiește pe cine ? întrebă cu glas surd Pilat.

— Asta n-a spus-o, hegemon...

— Și altceva nimic ? întrebă Pilat cu glasul răgușit.

— Altceva nimic.

Turnîndu-și vin, procuratorul lovi cupa de urcior. O goli pînă la fund și urmă :

— Iată ce am să-ți spun : deși nu-i putem descoperi, cel puțin deocamdată, pe admiratorii sau adepții acestui filozof, nu putem garanta că ei nu există.

Oaspetele îl asculta cu capul plecat.

— Și, spre a înlătura orice fel de surprize, urmă el, te rog să faci să dispară de pe fața pămîntului, neîntîrziat și fără zărvă, trupurile celor trei răstigniți și să-i îngropi în cea mai mare taină, așa încît nici să nu se mai audă de ei.

— Am înțeles, hegemon, zise oaspetele și, ridicîndu-se, adăugă : Îngăduie-mi să plec numaidecît, dat fiind că misiunea asta e greu de îndeplinit și plină de răspundere.

— Nu, te rog să mai iei loc un pic, zise Pilat oprindu-l cu un gest. Mai am două chestiuni. Cea dintîi : meritele tale uriașe în munca și în funcția atît de grea de șef al serviciului secret pe lîngă

procuratorul Iudeii îmi dau plăcuta ocazie de a raporta despre asta la Roma.

La aceste cuvinte, chipul oaspetelui se îmbujoră și, ridicîndu-se, se înclină, spunînd :

— Nu-mi fac decît datoria față de împărat.

— Dă-mi voie să te rog, urmă Pilat, ca, dacă ți se va propune să te muți de aici și să fii înaintat în slujbă, să refuzi mutarea și să rămii. N-ai vrea pentru nimic în lume să mă despart de tine. N-au decît să te răsplătească într-alt fel.

— Sint fericit să slujesc sub ordinele tale, hegemon.

— Mă bucură mult vorba asta. Acum, a doua chestiune, privitoare la asta... cum îi zice... Iuda din Kiriati.

Oaspetele îi aruncă iar procuratorului una din privirile sale, apoi o stinse pe dată, după cum îi era obiceiul.

— Se zice, urmă cu glas scăzut Pilat, că i s-ar fi dat bani pentru primirea atît de caldă făcută filozofului nebun.

— I se vor da bani, îl corectă încet șeful serviciului secret.

— O sumă mare ?

— Asta nimeni n-o poate ști, hegemon.

— Nici măcar tu ? zise hegemonul, exprimînd prin mirarea sa o laudă la adresa oaspetelui.

— Din păcate, nici eu, răspunse calm acesta. Dar știu că va primi banii chiar astă-seară. L-au chemat la palatul lui Caiafa.

— Ah, bătrînul lacom din Kiriati ! observă procuratorul cu un zîmbet. Că doar e bătrîn, nu-i așa ?

— Procuratorul nu se înșală niciodată, dar de data aceasta s-a înșelat, răspunse amabil oaspetele ; omul din Kiriati e un bărbat tînăr.

— Ca să vezi ! Poți să mi-l descrii ? E un fanatic ?

— O, nu, procuratorul.

- Aşa ? ! Ce poţi să-mi mai spui despre el ?
 — E foarte frumos.
 — Şi mai ce ? Are cumva vreo patimă ?
 — E greu, procuratorul, să-i cunoşti prea bine pe toţi oamenii din oraşul acesta necuprins...
 — Nu, nu, Afranius ! Nu-ţi subaprecia meritele.
 — O patimă are, procuratorul. Oaspetele făcu o pauză foarte mică. Patima banilor.
 — Dar cu ce se ocupă ?

Afranius ridică ochii spre tavan, rămase un pic pe gânduri şi urmă :

— Lucrează la o rudă de-a lui care se îndeletniceşte cu cămătăria şi schimbul banilor.

— Aha, aşa, aşa ! Pilat tăcu, şi, uitându-se în jur, ca să se asigure că sînt singuri, urmă încet. Iată ce-i : am aflat astăzi că Iuda va fi înjunghiat la noapte.

Acum oaspetele nu se mulţumi să-i arunce procuratorului doar privirea lui fugară, ci întîrzie cîteva clipe cu ochii la hegemon, apoi răspunse :

— Ai avut o părere prea bună despre mine, procuratorul. Cred că nu am meritat raportul pe care vrei să-l faci. Eu nu ştiu nimic.

— Eşti demn de cea mai înaltă răsplată, răspunse acesta, dar eu am aflat.

— Pot să îndrăznesc să-ntreb — cum ?

— Dă-mi voie să nu-ţi spun deocamdată, cu atît mai mult cu cît ceea ce am aflat e confuz şi neconfirmat. Dar sînt dator să prevăd totul. Mi-o cere funcţia şi, mai ales, cred în presimţirile mele, care nu m-au înşelat niciodată. Iar ştirile, iată în ce constau : cineva din prietenii tainici ai lui Ha-Nozri, revoltat de trădarea îngrozitoare săvîrşită de acest zaraf, e pe cale să se înţeleagă cu prietenii săi ca

să-l omoare la noapte pe Iuda, iar banii primiţi de acesta pentru trădarea lui să-i zvirle marelui preot la picioare, însoţiţi de un bilet : „Înapoiez arginţii blestemată”.

Şeful serviciului secret nu-i mai aruncă hegemonului nici una din privirile lui neaşteptate ; îl asculta doar, cu ochii întredeschişi.

— Îţi închipui că marelui preot n-o să-i prea facă plăcere să primească în noaptea de sărbătoare un dar ca acesta ? stăruie procuratorul.

— Nu numai că n-o să-i facă plăcere, zise zîbind oaspetele, dar cred, procuratorul, că faptul acesta va stîrni un mare scandal.

— Sînt de aceeaşi părere. De aceea, te rog să te ocupi de chestiunea asta, să iei, cu alte cuvinte, toate măsurile ca Iuda din Kiriat să fie păzit.

— Porunca hegemonului va fi ascultată, zise Afranius, dar trebuie să-l liniştesc pe hegemon : răufăcătorilor le va fi foarte greu să-şi îndeplinească fapta. Socoate doar — să urmăreşti un om, să-l înjunghii, să mai afli şi cîţi bani a luat, să înapoiezi arginţii lui Caiafa, — şi toate astea într-o singură noapte ? ! Chiar în noaptea asta ? !

— Totuşi, va fi înjunghiat la noapte, repetă cu încăpătînire Pilat. Am presimţirea asta, şi-o spun eu ! Presimţirile nu m-au înşelat niciodată. La aceste cuvinte, obrazul procuratorului tresări, în timp ce-şi frecă nervos mîinile, cu mişcări bruşte.

— Am înţeles, răspunse supus oaspetele, ridicîndu-se şi îndreptîndu-şi statura. Apoi întrebă deodată, cu glas necrutător : Aşadar, va fi înjunghiat, hegemon ?

— Da, răspunse Pilat, şi mă bizui cu totul şi cu totul pe uimitoarea ta isteţime.

Oaspetele își îndreptă cingătoarea grea de sub pelerină, spunînd :

— Am onoarea ! Îți urez ani mulți și bucurie !

— Ah, da, exclamă Pilat cu glas scăzut, era să uit ! Ți-am rămas dator !...

— Mie ? Oh, nu ! Procuratorul nu-mi e cu nimic dator, rosti mirat oaspetele.

— Cum să nu ? ! Nu-ți amintești de mulțimea aceea de cerșetori ?... Cînd am intrat în Yerushalayim ?... Voiam să le arunc niște bani, dar nu aveam la mine, și mi-ai dat tu.

— O, procuratorule, cred că a fost o nimica toată, o sumă infimă !

— Nici nimicurile nu trebuie uitate, zise Pilat și, întorcîndu-se, ridică o pelerină de pe jilțul din spatele lui, scoase de sub ea o pungă de piele și i-o întinse oaspetelui. Acesta o luă din mîinile hegemonului, înclinîndu-se, și o ascunse sub pelerină.

— Aștept, vorbi din nou Pilat, raportul despre punerea în mormînt, precum și despre Iuda din Kiriath ; îl aștept chiar în noaptea asta, mă auzi, Afranius ? Chiar în noaptea asta. Garda mea va avea ordinul să mă trezească îndată ce vei fi aici. Te aștept.

— Salutul meu procuratorului ! zise șeful serviciului secret și, întorcîndu-se, plecă de sub eolonnade.

Întîi se auzi scrișnetul nisipului umed sub pașii lui, apoi sunetul cizmelor pe pardoseala de marmoră dintre statuile cu lei ; după aceea Pilat nu-i mai văzu picioarele, nici trupul și, în cele din urmă, pieri și gluga. Numai atunci își dădu seama că soarele dispăruse și că peste palat pogorîse vâlul înserării.

PUNEREA ÎN MORMÎNT

Poate că această înserare a fost și cauza schimbării petrecute deodată în înfățișarea procuratorului. Îmbătrînise parcă văzînd cu ochii, se încovoiasse și, pe deasupra, își pierduse liniștea. Odată, aruncînd ochii în jur, tresări zăbind jilțul gol, pe speteaza căruia zăcea o mantie. Se apropia noaptea de sărbătoare, umbrele serii își țeseau urzeala, și, pesemne, procuratorului, obosit cum era, i s-a părut că cineva șade în jilțul acela. Cedînd în fața lașității — mișcînd din loc mantia — procuratorul o lăsă apoi tot acolo și începu să măsoare cu pași iuți balconul, ba frecîndu-și mîinile, ba repezîndu-se la masă și luînd în mîna cupa cu vin, ba oprîndu-se și privind cu ochii pierduți mozaicul podelei, ca și cînd ar fi încercat să deslușească acolo niște scrieri...

Deodată se opri și fluieră. Drept răspuns, în penumbra amurgului răsună un lătrat jos, și din grădină țîșni în balcon un dulău uriaș, cu urechile ascuțite, cu blană cenușie și zgardă cu ținte aurii strălucitoare.

— Banga, Banga, îl strigă cu vocea slabă procuratorul.

Cîinele se ridică pe labele dinapoi, cele dinainte le lăsă pe umerii stăpînului — gata-gata să-l doboare la pămînt — și-l linse pe obraz. Procuratorul se așeză în jilț, iar Banga, cu limba de un cot, respirînd des, se culcă la picioarele stăpînului. Bucuria ce strălucea în ochii dulăului însemna că s-a depărtat furtuna, singurul lucru din lume de care se temea neînfricatul animal, și mai însemna că era din nou aici, alături de omul pe care-l iubea, îl știma

și-l socotea cel mai puternic din lume, stăpînul tuturor oamenilor, iar datorită lui, și pe sine însuși Banga se considera o făptură privilegiată, superioară și deosebită. Dar, culcat la picioarele stăpînului său, fără să se uite la el, cu ochii țintă la grădina peste care pogora amurgul, dulăul înțelese din capul locului că pe stăpîn îl lovise o nenorocire. De aceea el își schimbă poziția, se ridică, veni dintr-o parte, așezîndu-și labele dinainte și capul pe genunchii procuratorului, murdărind poalele pelerinei cu nisip ud. Probabil, purtarea lui Banga trebuia să însemne că își consolează stăpînul și că este gata să împartă cu el nenorocirea. Cătau să exprime aceste simțăminte și ochii, care se uitau pieziș la stăpîn, și urechile cialite, atente la ceea ce se petrecea împrejur. Astfel, ei doi, dulăul și omul, legați prin dragoste unul de celălalt, au întîmpinat noaptea de sărbătoare pe balcon.

În vremea aceasta, oaspetele procuratorului avea multă bătaie de cap. Părăsind platforma de sus a grădinii din fața balconului, coborîse treptele ce duceau la următoarea terasă și cotise spre dreapta, ieșind la cazărmiile așezate pe teritoriul palatului. În cazărmi se aflau cantonate cele două centurii so-site împreună cu procuratorul de sărbători la Yerushalayim, precum și garda secretă a procuratorului pe care o comanda chiar acest oaspete. Nu întîrzie în cazărmi — cel mult zece minute — dar după aceste zece minute din curtea cazărnilor ieșiră trei care încărcate cu unelte de săpat pămîntul și cu un butoi de apă. Carele erau însoțite de cincisprezece călăreți în pelerine cenușii. Părăsind printr-o poartă dosnică teritoriul palatului, convoiul o luă spre apus, trecu de zidul orașului și o luă pe o cărare: întii spre drumul Betleemului, iar apoi, ținînd pe aceeași cărare tot spre miazănoapte, ajunseră pînă la răs-

crucea de la poarta Hebronului, de unde porniră pe drumul Jaffei, cel pe care în timpul zilei trecuse procesiunea cu cei osîndiți la moarte. Pogorîse întunericul, și la orizont se ivise luna.

Curînd după ce se porniră carele și grupul însoțitor, de pe teritoriul palatului plecă călare și oaspetele procuratorului, care se schimbase între timp punîndu-și un hiton vechi și închis la culoare. Oaspetele nu o luă în afara orașului, ci spre oraș. Peste cîtva timp, a putut fi văzut apropiindu-se de cetatea Antonius, așezată la nord, în imediata apropiere a marelui templu. Nici în cetate oaspetele nu a rămas decît foarte puțin. Mai tîrziu, urma sa a fost regăsită în Orașul de Jos pe străzile lui strîmte și întortocheate. Acolo, oaspetele sosi călare pe un asin.

Cunoscînd bine orașul, găsi lesne strada de care avea nevoie. Purta denumirea de Stradă Grecească — avea un rînd de prăvălii ținute de greci; într-una din ele se făcea negoț cu covoare. Lîngă această prăvălie oaspetele își opri asinul, descălecă și-l legă de belciugul din poarta. Prăvălia era închisă. Oaspetele intra pe o porțiță aflată alături de ușa prăvăliei și nimeri într-o curte pătrată, micuță. Pe trei din cele patru laturi ale curții erau magazine. Ajuns la colț oaspetele coti și se pomeni lîngă terasa de piatră a unei case locuite, năpădită de iederă, și aruncă cîteva priviri jur-împrejur. Atît în casuță, cît și în magazine era întuneric; luminile nu fuseseră încă aprinse. Oaspetele strigă cu o voce scăzută:

— Niza!

La această chemare, o ușă scîrțîi și în penumbra serii apărură femeie tînără fără vâl, se aplecă deasupra balustradei și scrută, alarmată, întunericul, vrînd să afle cine a venit. Recunoscîndu-l pe cel

sosit, îi zîmbi prietenos, dînd din cap și făcîndu-i semn cu mîna.

— Ești singură ? o întrebă în elină, nu prea tare, Afranius.

— Singură, șopti de pe terasă femeia, bărbatu-meu a plecat azi-dimineață în Cezareea ; spunînd aceasta, aruncă o privire spre ușă și adăugă în șoaptă : dar slujnica e acasă. Și făcu un gest care însemna : „Intră“.

Afranius aruncă o privire peste umăr, apoi urcă treptele de piatră, după care dispăru împreună cu gazda în casuță. Acolo Afranius nu zăbovi mult, vreo cinci minute. După aceea părăsi casuța și lăsîndu-și mai jos gluga peste ochi, ieși în stradă. La ceasul acela, în case se aprindeau lumînările, forfota din ajun de sărbătoare mai era încă în toi. Și Afranius, călare pe asin, se pierdu în șuvoiul de trecători și călăreți. Ce drum o fi urmat după aceea — nu se știe.

Rămînînd singură, femeia căreia Afranius i-a spus „Niza“ începu să se schimbe, tare grăbită. Dar, oricît de greu îi venea să caute pe întuneric lucrurile de care avea nevoie, nu aprinse lumina și nu-și chemă slujnica. Numai după ce fu gata și-și aruncă pe cap un vâl întunecat, în casuță îi răsună vocea :

— Dacă mă caută cineva, spune-i că m-am dus în vizită la Enanta.

Drept răspuns, se auzi în întuneric bombănitul bătrînei slujnice :

— La Enanta ! Fi-ți-ar să-ți fie Enanta asta ! Ți-a hotărît doar bărbata-tu să nu te mai duci pe la ea ! E o codoașă Enanta asta a ta ! Uite că te spui lui bărbata-tu...

— Hai, hai, hai, taci din gură, o potoli Niza și, ca o umbră, se prelinse din casuță. Sandalele tăcăniră pe lespezile de piatră ale curții. Bombănind, slujnica încuie ușa dinspre terasă, iar Niza părăsi casa.

În același timp, dintr-o altă ulicioară a Orașului de Jos, o ulicioară frîntă, care cobora în trepte repezi spre unul din eleșteele orașului, pe porțița unei case nearătoase, cu ferestrele dînd numai spre curte, ieși un tînăr cu barbă mărunță, tunsă îngrijit. Purta un *kefi* alb, care-i cădea peste umeri un *taletb* albastru. nou, de sărbătoare, cu ciucuri și sandale noi, care scîrțiau în picioare. Bărbatul acesta frumos, cu nasul coroiat, gătit ca pentru marea sărbătoare, mergea vioi — ajungîndu-i din urmă și întrecîndu-i pe trecătorii grăbiți să ajungă acasă la cina solemnă — și se uita cum se luminau una după alta ferestrele. Tînărul o luă pe drumul care ducea prin dreptul unui bazar, spre palatul marelui preot Caiafa, așezat la poalele colinei pe care se înălța templul.

După un timp, putea fi văzut intrînd pe poarta palatului lui Caiafa. Iar ceva mai tîrziu, părăsind curtea palatului.

După vizita la palat, unde se și aprinseră torțele și făcliile, și unde era forfoită ca-n zi de sărbătoare, tînărul porni mai radios și mai vesel, grăbit să ajungă înapoi în Orașul de Jos. Acolo unde strada se vărsa în piața bazarului, prin îmbulzeala și forfota mulțimii, îl ajunse din urmă o femeie sprînză, cu un vâl negru tras peste ochi și mers săltăreț. Trecînd înaintea frumosului tînăr, femeia dădu la o parte, pentru o clipă numai, vâlul și-i aruncă o ocheadă, dar nu-și mai încetini pasul, ci chiar îl iuți, încercînd parcă să dispară din fața celui pe care-l depășise.

Tînărul nu numai că o văzu pe femeie, dar o și recunoscu, și recunoscînd-o, tresări ; se opri locului o clipă, neștiind parcă ce să facă și o privi cum se îndepărta, apoi porni s-o ajungă din urmă. Gata-gata să dărîme un trecător ce ducea un urciur în

mînă, tînărul ajunsese din urmă femeia și, gîfîind de emoție, o strigă :

— Niza !

Femeia se întoarse, își îngustă ochii, lăsînd să i se citească pe chip un, simțămînt de ciudă, și-i răs-punse rece în elină :

— Ah, tu ești, Iuda ? Nu te-am mai recunoscut dintr-o dată. De altfel, să știi că e semn bun. La noi se spune că, dacă nu recunoști pe cineva, omul acela se va îmbogăți negreșit...

Adînc tulburat, simțind cum îi saltă inima aidoma unei păsări prinse sub un vâl negru, Iuda o întrebă în șoaptă întretăiată, de teamă să nu fie auzit de trecători :

— Unde te duci, Niza ?

— Ce-ai nevoie să știi ? răspunse Niza, încetinind pasul și privindu-l trușat pe Iuda.

În glasul lui Iuda răsunară intonații de copil, atunci cînd îi șopti pierdut :

— Dar, cum, cum așa... Doar ne-am înțeles... Am vrut să vin la tine. Tu mi-ai spus că toată seara vei fi acasă...

— Nu, nu, răspunse Niza și împinse capricioasă înainte buza de jos, din care pricină lui Iuda i se păru că chipul ei — cel mai frumos chip pe care-l văzuse vreodată — deveni și mai frumos. Am început să mă plictisesc. La voi e sărbătoare, și tu ce-ai fi dorit să fac ? Să stau și să te ascult cum oftezi pe terasă ? Și pe lingă asta să-mi fie teamă că slujnica îi va povesti totul bărbatului meu ? Nu, nu, m-am hotărît să ies afară din oraș, să ascult pri-vighetorile.

— Cum, afară din oraș ?... întrebă derutat Iuda. Singură ?

— De bună seamă, singură, răspunse Niza.

— Dă-mi voie să te conduc o rugă abia răsuflînd Iuda.

Gîndurile lui se încetoșară, uitase totul pe lume și privea rugător în ochii albaștri ai Nizei, care acum păreau negri.

Niza nu-i răspunse și mări pasul.

— De ce taci, Niza ? o întrebă tînguitor Iuda, po-trivindu-și pasul după al ei.

— N-o să mă plictisesc cu tine ? întrebă deodată Niza oprindu-se.

La aceste cuvinte gîndurile lui Iuda se învîlmășiră de-a binelea.

— Atunci fie, se muie în sfîrșit Niza, să mergem.

— Încotro, unde să mergem ?

— Așteaptă puțin, să intrăm în această curticică și să ne înțelegem ; altfel mi-e frică să nu mă în-tîlnesc cu cineva dintre cunoscuți care să spună apoi bărbatului că m-a văzut cu ibovnicul pe stradă.

Niza și Iuda părăsiră piața și discutau acum în șoaptă, sub bolta unei curți.

— Du-te la grădina de măslini, șoptea Niza, tră-gînd vâlul peste ochi și întorcîndu-se să n-o vadă un om care tocmai intra pe poartă cu o găleată în mînă. La Ghetsemani, dincolo de Cedron. Ai în-țeles ?

— Da, da, da...

— Voi pleca înainte, continuă Niza, dar tu să nu vii îndată după mine. Mai adastă. Eu o iau înainte... Cînd ai să treci peste riulet... știi unde-i grota ?

— Știu, știu...

— O iei pe lingă teascul de ulei în sus și o cotești spre grota. Voi fi acolo. Dar să nu îndrăznești să vii îndată după mine ; ai răbdare, așteaptă aici, și, cu aceste cuvinte, Niza ieși de sub boltă, ca și cînd nici n-ar fi stat de vorbă cu Iuda.

Iuda zăbovi un timp de unul singur, străduindu-se să-și adune gîndurile răsfirate. Printre altele, îi

trecu prin minte că va trebui să-și explice lipsa la cina de sărbătoare, acasă la rudele lui. Rămase pe loc și încercă să născocească o minciună, dar din pricina tulburării nu reuși să se adune să tîlculiască ceva ca lumea și ieși încet de sub bolta porții.

Acum părăsi drumul inițial, nu se mai grăbea spre Orașul de Jos, ci o coti înapoi spre palatul lui Caiafa. Sărbătoarea intrase în oraș. Din ferestrele caselor se revărsau lumini scînteietoare și răsunau cîntări solemne. Pe caldarîm, trecătorii întîrziți mîneau măgaruși, îndemnîndu-i cu vergeaua și strigînd la ei. Picioarele îl duceau fără voia lui, și tînarul nici nu băga de seamă cum au trecut în goană pe lîngă el turnurile înspăimîntătoare, năpădite de mușchi, ale cetății lui Antonius, nu auzi cîntînd trîmbițele în cetate, nu văzu trecînd pe lîngă el patrula ecvestra romană cu o făclie aprinsă, care-și revărsa în drumul lui lumina tremurătoare.

După ce trecu de turnuri, Iuda se întoarse și văzu cum, la o înălțime înspăimîntătoare, deasupra templului, s-au aprins două menorahuri gigantice. Dar și pe acestea nu le văzu decît vag. I se păru că deasupra Yerushalayimului s-au aprins zece candelile nemaivăzute de uriașe care se întreceau cu lumina singurei candelile ce se înălța din ce în ce mai sus deasupra Yerushalayimului — luna.

Acum, lui Iuda nu-i mai păsa de nimic, se grăbea spre poarta Ghetsemani, voia să iasă cît mai repede din oraș. La răstimpuri i se părea că în fața lui printru spinările și figurile trecătorilor, zărește mica siluetă dănuitoare care-l poartă pe urmele ei. Dar era o iluzie. Iuda înțelegea că Niza l-a depășit cu mult. Trecu în fugă pe lîngă dughenile zarafilor și ajunse în sfîrșit la poarta Ghetsemani. Aci, arzînd de nerăbdare, fusese totuși nevoit să zăbovească. În oraș intrau cămile, în urma lor pătrunse

o patrulă militară siriană, pe care Iuda o blestemă în gînd....

Dar toate au un sfîrșit. Nerăbdătorul Iuda se găsea acum dincolo de zidul orașului. Pe partea stînga, văzu un mic cîmîtit, iar alături cîteva corturi ale pelerinilor, din pînză dungată. După ce străbătu drumul plin de praf și scaldat de lună, Iuda se repezi spre rîușorul Cedron, să-l treacă. Apa bolborosea încetisor sub picioarele lui. Sărînd din piatră în piatră, ieși în sfîrșit pe malul celălalt, unde se afla grădina Ghetsemani, și văzu, plin de bucurie, că drumul prin dreptul grădinilor era pustiu. Nu departe, se zărea poarta pe jumătate darîmată a unei grădini întinse de măsline.

După orașul sufocant, pe Iuda îl învălui mirosul îmbătător al nopții de primăvară. Din poienile grădinii Ghetsemani se revărsau peste gard, în valuri, arome de mirt și de șalcîm.

Poarta nu era păzită, nu era tipenie acolo și, după cîteva minute, Iuda alerga sub umbra misterioasă a uriașilor măsline cu coroane bogate. Drumul mergea la deal. Iuda urca, răsufliînd din greu, pășind în răstimpuri, prin întuneric, pe covoarele meșteșugit țesute de lună, care îi reamintiră covoarele din prăvălia gelosului soț al Nizei.

Peste o vreme, se desluși în stînga, pe o poiană, moara de ulei cu piatra ei grea și cu un morman de butoaie. Grădina era pustie — lucrul se terminase la apusul soarelui; și, acum, în văzduh răsunau pe întrecute triluri de privighetori.

Locul spre care mergea Iuda era aproape. Știa că în dreapta, în întuneric, se va auzi acum șopotul apei ce se scurgea în groță. Ceea ce se și întîmplă — îl auzi. Aerul se răcoarea tot mai mult. Atunci, înțetinîndu-și pasul, strigă încet:

— Niza!

Dar, în locul ei, dezlipindu-se de tulpina groasă a unui măslin, sări în drum un bărbat îndesat, ținând în mână ceva ce strălucea și pieri într-o clipă. Iuda scoase un strigăt slab, se dădu înapoi, dar un al doilea om îi așinu calea.

Primul, din fața lui, îl întrebă :

— Cîți bani ai primit ? Spune, dacă vrei să scapi cu viață !

Speranța licări în inima lui Iuda și strigă deznădăjduit :

— Treizeci de arginți ! Treizeci de arginți ! Tot ce am primit e la mine ! Iată banii ! Luați-i, dar lăsați-mi viața !

Omul din față îi smulse punga din mână. În aceeași clipă, în spatele lui, celălalt ridică un cuțit și-l izbi pe frumosul îndrăgostit sub omoplat. Trupul lui Iuda se prăvăli înainte, și minile lui, cu degetele închircite, zvîcniră în aer. Omul din față îl prinse în cuțitul său și-l înfipse pînă-n plăsele în inima lui Iuda.

— Ni...za..., silabisi Iuda cu o voce joasă, plină de mustrare și nu cu vocea lui înaltă, pură și tină. Apoi nu mai scoase o vorbă. Corpul i se prăbuși cu atîta putere, încît pămîntul bubui sub el. —

Atunci, apăru în drum o a treia siluetă. Avea pe umeri o mantie și pe cap o glugă.

— Nu zăboviți ! porunci el.

Ucișași împachetară repede într-o bucată de piele punga, împreună cu biletul pe care-l întinsese al treilea om, și o legară cruciș cu sfoară. Al doilea om băgă pachetul în sîn, apoi cei doi ucișași săriră din drum mistuindu-se în penumbra dintre măslini. Al treilea, însă, se aplecă deasupra celui ucis și-l privi în față. În umbră, chipul mortului i se păru alb ca varul și de o frumusețe înălțătoare.

După cîteva secunde, pe drum nu se mai găsea nici un om viu. Trupul neînsuflețit zăcea cu minile larg desfăcute. Luna lumina laba piciorului stîng, făcînd să se vadă clar curelele sandalei. Întreaga grădină răsună de cîntecul privighetorilor.

Unde s-au dus cei doi care-l înjunghiaseră pe Iuda, nu știe nimeni, dar drumul celui de-al treilea om, cu glugă, se cunoaște. Părăsind cărarea, porni grăbit printre măslini, strecurîndu-se spre sud. Trecu peste gardul grădinii, departe de poarta principală, în colțul ei de la sud, acolo unde se năruiseră pietrele din creștetul zidului. În curînd ajunse pe țărmul Cedronului. Aici intră în apă și merse o vreme pe firul ei, pînă ce răsăriră în depărtare siluetele a doi cai și a unui om. Animalele stăteau și ele în rîușor. Apa șiroia, spălîndu-le copitele. Păzitorul cailor încălecă pe unul dintre ei, omul cu glugă sări pe celălalt, apoi porniră amîndoi, fără grabă, pe firul apei, în trosnetul pietrelor de sub copitele cailor. După cîtva timp, călăreții ieșiră din rîu, se urcară pe țărmul dinspre Yerushalayim și-și continuară drumul la pas, de-a lungul zidului orașului. Deodată, cel ce adusese caii se despărți de celălalt și, luînd-o la trap, dispăru ; omul cu glugă se opri locului, descălecă pe un drum pustiu, își scoase mantia, o întoarse pe dos, scoase de sub mantie un coif turtit, fără penaj, și-l puse pe cap. Acum se sui în șaua unui bărbat în hlamidă militară, cu o spadă scurtă la sold. Strînse din dirlogi, și calul iute, de cavalerie, o luă la trap, scuturîndu-l pe călăreț. Drumul nu era lung — călărețul se apropia de poarta de sus a Yerushalayimului.

Sub arcada porții dansa și sălta flacăra neliniștită a torțelor. Santinelele din centuria a doua a Legiunii Fulminanta sedeau pe bănci de piatră, jucînd zaruri. Zărindu-l pe militarul călare, soldații să-

riră de pe locurile lor, militarul le făcu semn cu mâna și intră în oraș.

Luminile de sărbătoare înecau orașul. La toate ferestrele juca lumina opaițelor și de pretutindeni, contopindu-se într-un cor lipsit de armonie, răsunau vocile oamenilor. Din când în când, zvrîlind câte o privire pe ferestrele ce dădeau în stradă, călărețul putea să-i vadă pe oameni sînd la masă și ospătîndu-se cu carne de ied. Printre tîvi cu ierburi amare licăreau cupe cu vin. Fluierînd domol o melodie, călărețul se strecura în trap lin pe străzile pustii ale Orașului de Jos spre turnul lui Antonius, uitîndu-se din când în când la sfeșnicele cu cinci brațe din vîrfurile templului, nemaivăzute nicăieri în lume, în care ardeau lumînări în vîpăi, sau la luna care plutea deasupra sfeșnicilor.

Palatul lui Irod cel Mare nu lua deloc parte la festivitățile din noaptea de Paști. Numai în încăperile auxiliare din partea de sud a palatului, unde erau încartiruiți ofițerii cohorții romane și legatul legiunii, se zăreau lumini și se simțea o oarecare animație. Partea din față însă, cea principală, unde — împotriva voinței lui — se găsea singurul locatar al palatului, procuratorul, era toată, împreună cu colonadele și statuile ei de aur, inundată de lumina orbitor de strălucitoare a lunei. Aci, în interiorul palatului, domnea întunericul și liniștea.

Procuratorul, așa cum îi spusese și lui Afranius, nu voise să intre în palat. Poruncise să i se facă patul pe terasă, acolo unde prînzise și unde condusesese interogatoriul în dimineața aceea. Se culcase pe patul pregătit, dar nu se lîpea somnul de el. Luna, liberă, plutea în înaltul unui cer senin și timp de câteva ceasuri nu-și desprinsese ochii de la ea.

În sfîrșit, pe la mijlocul nopții, somnul se îndură de hegemon. Căscînd spasmodic, procuratorul își des-

cheie și-și aruncă de pe el pelerina, își descătără mă cureaua cu care se încingea peste cămașă și de care atîrna un cuțit lat, de oțel, în teacă, le puse în jețul de lîngă pat, apoi își scoase sandalele și se întinse. În aceeași clipă, Banga se urcă în pat și se culcă lîngă el, cap la cap, iar procuratorul, punînd mîna pe gîtul cîinelui, închise, în sfîrșit, ochii. Numai atunci adormi și dulăul.

Patul se afla în semiobscuritate; o coloană îl apăra de lumina lunii; totuși, de la treptele intrării spre pat, se întindea o fișie de raze luminoase. Și numai cînd pierdu legătura cu tot ce-l înconjura aievea, procuratorul porni fără zăbavă pe fișia luminoasă, îndreptîndu-se în sus, spre lună. Izbucni chiar în rîs, de bucurie, în somn; — atît de minunat și de neuitat se înjgheba totul pe drumul acesta străveziu și albastru. Mergea însoțit de Banga, alături cu filozoful-vagabond. Discutau despre ceva foarte complicat și important și nici unul dintre ei nu putea să-l biruie pe celălalt. În nici o privință nu coincideau părerile lor, din care cauză controversa era deosebit de interesantă și interminabilă. Se înțelege de la sine că execuția din ziua aceea se dovedise a fi o pură neînțelegere: doar iată, filozoful care născocise un lucru atît de uluitor de prostesc, cum că toți oamenii au inimă bună, mergea lîngă procurator; prin urmare, era în viață.

Aveau timp destul; ploaia torențială, cu trăsnete și fulgere, nu va veni decît spre seară, și lășitatea e, fără doar și poate, unul dintre cele mai îngrozitoare vicii. Așa spunea Yeshua Ha-Nozri.

— Nu, filozofule, te contrazic: lășitatea nu este cel mai îngrozitor dintre vicii! Uite, de pildă, actualul procurator al Iudeii, pe cînd era tribun al legiunii, nu se înspăimîntase în Valea Fecioarelor, cînd germanii furioși fuseseră gata-gata să-l sfîșie pe uriașul

Moartea-Șobolanilor. Dar dă-mi voie, filozofule ! Oar se poate ca tu, cu inteligența ta, să crezi că procuratorul Iudeii ar putea să-și sfarme cariera din pricina unui om care a săvârșit o crimă împotriva țezarului ?

— Da, da... gemea și plîngea cu sughituri în somn Pilat.

— De-acum înainte vom fi totdeauna împreună, îi spunea în somn filozoful-vagabond în zdrănce care nu se știe cum, apăruse în calea Călărețului cu lanț cea de aur ; cînd se va vorbi de unul, pe loc se va spune și de celălalt ! De voi fi pomenit eu, în aceea clipă te vor pomeni și pe tine ! Pe mine, un copil găsit, fiul unor părinți necunoscuți, și pe tine, fiul unui rege-cuitor în stele și al unei fete de morar frumoasa Pila.

— Te rog, nu mă uita, pomeneste-mă și pe mine, fiul ciitorului în stele, îl ruga în somn Pilat pe filozof.

Și, primind asigurări printr-un clătinat afirmativ din cap de la cerșetorul din En-Sarid, care pășea alături cu el, crudul procurator al Iudeii plîngea în somn și rîdea de bucurie.

Toate acestea erau bune, dar cu atît mai îngrozitoare fu trezirea din somn a hegemonului. Banga începu să mîrîie la lună, și drumul albastru, alune-cos, uns parcă cu untdelemn se prăbuși. Des-lise ochii și cu un gest obișnuit își încheștă mîna în zgarda lui Banga ; apoi începu să caute luna cu ochi de bolnav și vazu că mai scăpătase puțin pe bolă și se mai argintase. Lumina ei era sfîșiată de o lumină neplăcută, care-l supăra și juca pe balcon chiar în fața ochilor săi. În minile centurionului Moartea-Șobolanilor filfira și fumega o torță. Cel care o ținea se uita într-o parte cu frică și ură la primejdioasa fiară care se pregătea să sară asupra lui.

— Stai cuminte, Banga, porunci procuratorul cu o voce bolnăvicioasă și tuși. Apărîndu-și cu mîna ochii de lumină, el continuă : Nici noaptea și nici în bătaia lunei nu am liniște !... O, zei... De altfel, și tu, Marcus, ai o funcție ingrată. Îi schilodești pe soldați...

Marcus îl privea tare uimit, și procuratorul își dădu seama de realitate. Pentru a îmblîzni cuvintele fără rost pe care le spusese pe jumătate adormit, el continuă :

— Nu te supăra, centurion. Situația mea, îți repet, este și mai rea. Ce dorești ?

— A venit comandantul pazei secrete, îl vesti, liniștit, Marcus.

— Cheamă-l, cheamă-l, porunci procuratorul, și, dregîndu-și vocea, tuși ; apoi începu să-și caute cu picioarele desculțe sandalele.

Flacăra se porni să joace pe coloane, încălțările centurionului bătură mozaicul, și acesta ieși în grădină.

— Nici la lumina lunei nu am liniște, își spuse, scrișnind din dinți, procuratorul.

Pe balcon, în locul centurionului, apărură omul cu glugă.

— Banga, stai cuminte, spuse încet procuratorul, strîngînd dîulă de ceafă.

Înainte de a rosti o vorbă, Afranius aruncă în jur, după obiceiul său, priviri cercetătoare ; se confundă în umbră și, convingîndu-se că în afara de Banga nu mai e nici un străin pe balcon, spuse încet :

— Te rog să mă înaintezi Tribunalului, procuratorule ! Ai avut dreptate. N-am fost în stare să-l păzesc pe Iuda din Kiriatiel. A fost înjunghiat. Te rog să fii judecat și să-mi primești demisia.

Lui Afranius i se păru că-l cercetează două perechi de ochi — ai cîinelui și ai lupului.

Afranius scoase de sub hlamidă o pungă scorojită din pricina singelui, pecetluită cu două sigilii.

— Iată pungă cu banii pe care ucigașii au aruncat-o în taină în casa marelui preot. Singele de pe ea este al lui Iuda din Kiriati.

— Demn de luat aminte. Cît e în pungă, întrebă Pilat, aplecîndu-se peste ea.

— Treizeci de arginți.

Procuratorul zîmbi ironic, spunînd :

— Puțin.

Afranius tăcea.

— Unde e cel ucis ?

— Asta nu știu, răspuse cu demnitate calmă omul care nu se despărtea niciodată de gluga sa. În dimineața aceasta vom începe cercetările.

Procuratorul tresări, lăsînd din mînă cureaua sandalei, care nu voia deloc să se încheie.

→ Știi sigur că a fost ucis ?

Primi un răspuns sec :

— Eu, procuratorul, fac serviciul de cincisprezece ani în Iudeea. Mi-am început slujba pe timpul lui Valerius Gratus. Nu am nevoie să văd neapărat cadavrul, ca să pot spune că omul a fost ucis, și iată, raportez că cel care purta numele de Iuda din Kiriati a fost înjunghiat acum cîteva ore.

— Iartă-mă, Afranius, răspuse Pilat. Nu m-am trezit încă bine, de asta am și vorbit așa. Dorm prost — procuratorul zîmbi ironic — și tot timpul văd în vis razele lunii. Închipuie-ți ce caraghios e ! Mi se pare mereu că mă plimb pe raza asta...

Așadar, aș vrea să aflu ce părere ai în legătură cu chestiunea asta. Unde ai de gînd să-l cauți : ia loc, șef al serviciului secret.

Afranius se înclină, împinse jețul mai aproape de pat și se așeză în zăngănit de spadă.

— Am de gînd să-l caut în preajma morii de ulei, din grădina Ghêsemani.

— Da, da... Dar de ce tocmai acolo ?

— Hegemonule, cred că Iuda nu a fost ucis în Yerushalayim, dar nici prea departe de el, ci pe aproape.

— Socot că ești unul dintre cei mai străluciți cunosători ai meseriei tale. Nu știu, de altfel, care-i situația la Roma, dar în colonii nu există un altul care să-ți fie deopotrivă... Da ! Am uitat să te întreb — procuratorul își frecă fruntea — cum de ai izbutit să arunce nevăzuți pungă cu bani în curtea lui Caiafa ?

— Să vezi... să vezi procuratorul... Nu e o treabă prea grea. Răzbunătorii au trecut prin spatele palatului lui Caiafa pe unde stradela domină curtea interioară și au aruncat pachetul peste gard.

— Împreună cu biletul ?

— Da, exact așa cum ai presupus tu, hegemon.

— Îmi închipui ce s-a petrecut la Caiafa.

— Da, hegemon. S-a iscat mare zarvă. Am fost chemat de îndată.

Pînă și în semîntuneric se vedeau strălucind ochii lui Pilat.

— Demn de luat aminte, demn de luat aminte...

— Dă-mi voie să nu fiu de părerea ta, procuratorul, dar nu e un lucru demn de luat aminte. E o treabă din cale-afară de plicticoasă și obositoare. La întrebarea mea dacă în palatul lui Caiafa se plătiese cuiva vreo sumă de bani, am primit un răspuns hotărît : nu.

— Aha, așa ? Dacă-i așa e bine. Nu s-a plătit, prin urmare, nu s-a plătit. Cu atît mai greu va fi să pui mîna pe ucigași.

— Acesta este adevărul, procuratorul.

— Ajunge, Afranius. Totul este lămurit. Să trecem la înmormântare.

— Cei executați au fost îngropați, hegemon.

— Vai, Afranius, ar fi o crimă să fii dat în judecată. Ești demn de cea mai mare răsplată. Cum s-au petrecut lucrurile?

Acesta începu să povestească: În timp ce el era ocupat cu cazul Iuda, câțiva oameni din paza seceretă, conduși de ajutorul lui, au ajuns la colină pe când se lăsa noaptea. În vârful colinei s-a descoperit că lipsea un cadavru. Pilat tresări, spunând răgușit:

— Vai de mine, cum de n-am prevăzut asta!...

— Nu e cazul să te alarmezi, procuratorule, spuse Afranius, urmîndu-și povestirea. Trupurile lui Dismas și Hestas, cu ochii scoși de păsări răpitoare, au fost ridicate, și straja s-a repezit de îndată în căutarea celui de-al treilea cadavru. A fost găsit curînd. Un om oarecare...

— Levi Matei, zise Pilat, mai curînd afirmativ decît interogativ.

— Da, hegemon... Levi Matei se ascunsese în peșteră, pe coasta dinspre nord a Golgotei, așteptînd căderea întunericului. Trupul gol al lui Yesuha Hanozri era lîngă el. Cînd straja a intrat în peșteră cu torța, Levi a fost cuprins de furie și deznădejde. Striga că nu săvîrșise nici o crimă și că orice om are dreptul, după lege, să înmormînteze pe un criminal executat, dacă vrea s-o facă. Levi Matei spunea că n-are de gînd să se despartă de cadavru. Era ațîțat, striga numai el știe ce, ba rugîndu-se, ba amenințînd și blestemînd...

— A fost nevoie să se pună mîna pe el? întrebă, mohorît, Pilat.

— Nu, hegemon, nu, răspunse, liniștindu-l, Afranius. Nebunul ăsta obraznic s-a potolit după ce a

fost lămurit că trupul va fi îngropat. Înțelegînd ce voiam să facem, s-a înblînzit, dar a declarat că nu va pleca nicăieri și că vrea să ia parte la înmormîntare. A declarat că nu va pleca nici chiar dacă va fi amenințat cu moartea și a întins soldaților un cuțit de tăiat pîine, pe care-l avea la el, cu care să-l ucidă.

— A fost gonit? întrebă, înăbușit, Pilat.

— Nu, procuratorule, nu. Ajutorul meu i-a îngăduit să ia parte la înmormîntare.

— Care dintre ajutoarele tale a condus toată treaba asta? întrebă Pilat.

— Tolmai, răspunse Afranius, adăugînd neliniștit: poate că s-a săvîrșit vreo greșală?

— Continuă, răspunse Pilat. Nu s-a săvîrșit nici o greșală. În general, sînt cam descumpanit, Afranius; peșemne că am de-a face cu un om care nu dă niciodată greș. Omul ăsta ești tu.

— Levi Matei a fost luat în căruță împreună cu trupurile celor executați, și, după vreo două ore, au ajuns în trecătoarea pustie de la nord de Yerushalayim. Acolo, straja, muncind în schimburi, a săpat într-un ceas o groapă adîncă, în care au fost îngropați cei trei executați.

— Goi?

— Nu, procuratorule. Soldații au luat cu ei, ca să-i acopere, niște hitoane. Pe degetele celor îngropați au fost trase inele. Yeshua, cu o zgîrietură

— Dismas, cu două — iar Hestas, cu trei. Groapa a fost astupată și acoperită cu pietre. Semnul de recunoaștere îl știe Tolmai.

— Vai, dacă aș fi putut prevedea! începu să vorbească, încruntîndu-se, Pilat, aș fi avut grijă să-l pot vedea pe acest Levi Matei...

— El este aici, procuratorule.

Pilat îl privi o vreme cu ochii larg deschiși, apoi spuse:

— Îți mulțumesc pentru tot ce s-a făcut în treaba aceasta. Te rog să mi-l trimiți mâine pe Tolmai, vestindu-l din timp că sînt mulțumit de el, iar pe tine, Afranius — procuratorul scoase din buzunarul brîului de piele care se afla pe masă un înel și-l întinse șefului serviciului secret — te rog să primești asta ca amintire.

Afranius se înclină, zicînd :

— Este o mare onoare pentru mine, hegemon.

— Pe soldații care au făcut înmormîntarea, te rog să-i răsplătești. Pe copoii care l-au scăpat de sub supraveghere pe Iuda, muștră-i. Pe Levi Matei trimite-l chiar acum la mine. Vreau să aflu neîntîrziat amănunte în legătură cu Yeshua.

— Am înțeles, hegemon, răspunse Afranius și începu să se retragă salutînd din cap, iar procuratorul bătu din palme, strigînd slugilor :

— O făclie sub colonadă !

Pe cînd Afranius ieșea în grădină, în spatele lui Pilat, luminile începură să licărească în minile slugilor. S-au pus trei sfeșnice pe masă, în fața procuratorului, și noaptea scăldată în lumina lunii s-a retras de îndată în grădină, de parcă Afranius ar fi luat-o cu el. În locul celui plecat, pe balcon intră un om necunoscut, slab și pirpiriu, însoțit de un centurion cu statură uriașă. Centurionul, surprinzînd privirea procuratorului, se retrase numai decît în grădină și dispăru. Omul, să tot fi avut patruzeci de ani, negru la față, zdrențăros, acoperit cu noroi uscat, arunca priviri de lup pe sub sprîncene. Pe scurt, era foarte puțin arătos, și mai curînd semăna cu un ecrșetor de pe străzile orașului, dintre cei ce forfotesc în număr mare pe terasele templului sau în piețele murdarului și gălăgiosului Oraș de Jos.

Tăcerea îndelungată fu tulburată de purtarea ciudată a celui adus. Se schimbă la față, se clătina, și, dacă nu s-ar fi apucat cu mîna murdară de marginea mesei, s-ar fi prăbușit.

— Ce-i cu tine ? îl întrebă Pilat.

— Nimic, răspunse Levi Matei, făcînd un gest, de parcă ar fi înghițit ceva. Gîtul lui slab, gol și cenușiu se umfla și se desumfla în răstimpuri.

— Ce-i cu tine ? Răspunde ! repetă Pilat.

— Sînt obosit, răspunse omul, uitîndu-se posac în podea.

— Stai jos, zise Pilat, arătîndu-i jețul.

Levi îl privi neîncrezător pe procurator, se îndreptă spre jeț, se uită dintr-o parte și speriat la rezemătoarele de aur și nu se așeză în jeț, ci alături, jos pe podea.

— Iă spune, de ce nu te-ai așezat în jeț ? îl întrebă Pilat.

— Sînt murdar și-l voi întîna, zise Levi, cu ochii în pămînt.

— Ți se va da numaidecît de mîncare.

— Nu mi-e foame.

— De ce minți ? întrebă încet Pilat. Tu doar n-ai mîncat toată ziua, sau poate chiar și mai de mult. Bine, nu mîncă. Te-am chemat să-mi arăți cuțitul pe care l-ai avut la tine.

— Mi l-au luat soldații, atunci cînd m-au adus aici, răspunse Levi, adăugînd ursuz : Te rog să mi-l înapoezi ; trebuie să-l dau îndărăt stăpînului său. L-am furat.

— De ce ?

— Ca să tai funiile.

— Marcus ! strigă procuratorul. Și centurionul pași sub colonadă. Dă-mi cuțitul acestui om.

Centurionul scoase dintr-o teacă — îi atîrnau două de cingătoare — un cuțit murdar de tăiat

pîine, îl întinse procuratorului, se retrase și dispăru.

— De la cine ai luat cuțitul ?

— Din brutăria de lângă poarta Hebronului, cum intri în oraș pe stînga.

Pilat privi lama lată a cuțitului, o încercă cu degetul, să vadă, pesemne, dacă este sau nu ascuțită, și spuse :

— În ceea ce privește cuțitul, nu avea nici o grijă. Va fi trimis la brutărie. Acum însă mai am nevoie de ceva : arată-mi papirusul pe care-l porți la tine și pe care sînt înscrise cuvintele lui Yeshua.

Levi se uită cu ură la Pilat și zîmbi, dar cu atîta răutate, încît chipul i se slăbi.

— Vrei să mi-l iei ? întrebă el.

— Nu ți-am spus — dă-mi-l, răspunse Pilat, ți-am spus — arată-mi-l.

Levi se scotoaci în sîn și scoase un sul. Pilat i-l luă din mînă, îl despătură, îl întinse pe masă, între făclii și, cu ochii îngustați, începu să studieze slovele de neînțeles, scrise cu cerneală. Greu era să înțelegi aceste rînduri strîmbe, și Pilat se sucea, se pleca asupra papirusului, urmărind rîndurile cu degetul. Izbuti totuși să deslușească într-un fel că scrierea aceea însemna un lanț fără șir de cugetări, de date, de însemnări gospodărești și fragmente de poezie. Cîte ceva izbuti să citească : „...moarte nu există... așeară am mîcat *bacuroți* dulci de primăvară...”

Cu fața crispată de încordare, Pilat citea cu ochii micșorați : „...Vom vedea rîul curat al apei vieții... Omenirea va privi soarele prin cristalul străveziu al...”

Pilat făcu sul pergamentul și, cu un gest brusc, i-l întinse lui Levi.

— Ia-l, spuse el și tăcu. Apoi adăugă : După cîte văd, ești un cărturar, și n-are nici un rost, singur cum ești, să umbli fără căpătii, în veșminte de cerșetor. În Cezareea am o bibliotecă mare, sînt foarte bogat și vreau să te iau în serviciul meu. Vei cerceta și vei păstra papirusurile, vei fi hrănit și îmbrăcat.

Levi se sculă.

— Nu, nu vreau, răspunse el.

— De ce ? întrebă procuratorul, întunecîndu-se la chip... Îți sînt nesuferit ? Ți-e teamă de mine ?

Același zîmbet plin de răutate schimonosi fața lui Levi.

— Nu, răspunse el. Tu te vei teme de mine. N-o să-ți vină ușor să mă privești în față, după ce l-ai omorît.

— Taci, îl opri Pilat ; uite, ia banii ăștia. Levi refuză, clătîind din cap, și procuratorul urmă : Știu că te socoti ucenic al lui Yeshua, dar eu îți spun că n-ai învățat nimic din ce ți-a propovăduit el. Că, dacă ai fi făcut-o, ai fi primit negreșit să iei de la mine. Să știi că, înainte de moarte, el a spus că nu învinuiește pe nimeni. Pilat ridică semnificativ degetul, obrazul îi tresărea nervos... El ar fi primit să ia de la mine. Tu ești crud, iar celălalt n-a fost crud deloc. Ce-ai să faci ? Unde-ai să te duci ?

Deodată, Levi se apropie de masă, se propti cu mîinile în tăblie și, ațintindu-și ochii arzători asupra lui Pilat, îi șopti :

— Află, hegemon, la Yerushalayim e un om în care am să bag cuțitul. Vreau să ți-o spun ca să știi că va mai curge sînge.

— Și eu știu că va mai curge, răspunse Pilat. Vorbele tale nu mă miră. De bună seamă, pe mine vrei să mă înjunghii ?

SFÎRȘITUL APARTAMENTULUI 50

— Pe tine n-am să izbutesc, îi răspunse Levi, rînd, nu sînt atît de prost să nădăjduiesc la una ca asta. Dar îl voi înjunghia pe Iuda din Kiriat și tot restul vieții pentru asta am să trăiesc.

Atunci, ochii procuratorului se luminară de o neînchipuită plăcere; făcîndu-i semn lui Levi Matei să se apropie, îi spuse :

— N-ai cum. Nu-ți mai face griji. Iuda a fost înjunghiat chiar în noaptea asta.

Levi făcu un salt înapoi și, aruncînd priviri sălbătice în jur, strigă :

— Cine a făcut-o ?

— Eu, răspunse Pilat.

Levi căscă gura, își pironi privirea pe chipul procuratorului, iar acesta îi spuse încet :

— De bună seamă, nu e mult ceea ce s-a făcut, totuși, eu am făcut-o. Și adăugă : Acum, ai să primești de la mine ?

Levi cumpăni, se îmblînzi, și în cele din urmă spuse :

— Poruncește să mi se aducă o bucată de papirus curat.

Trecuse un ceas. Levi nu se mai afla în palat. Acum, liniștea zorilor era tulburată numai de zgometul lin al pașilor — erau santinelele din grădina. Luna se spălăcea văzînd cu ochii și în cealaltă margine a cerului se zărea o pată albicioasă — luceafărul.

Făclile se stînseseră de mult. Pe pat, era culcat procuratorul. Dormea cu obrazul în palmă și nu i se auzea respirația. Alături de el, dormea Banga.

Astfel întîmpină Pilat din Pont, al cincilea procurator al Iudeii, zorii zilei de cincisprezece a Nisanului.

Cînd Margareta ajunsese la ultimele cuvinte ale capitolului : „...Astfel întîmpină Pilat din Pont, al cincilea procurator al Iudeii, zorii zilei de cincisprezece a Nisanului“ — se făcuse dimineață.

În curte, prin ramurile sălciilor și teilor, vrăbiile își duceau conversația lor matinală, veselă și agitată.

Margareta se ridică din fotoliu, își întinse măduarele și abia atunci își dădu seama cît de istovit îi era trupul și ce somn îi era. Curios lucru — în sufletul ei nu se petrecuse nici o schimbare. Gîndurile îi erau limpezi, nu se simțea defel zguduită de faptul că petrecuse noaptea într-un chip atît de miraculos. Nu o tulburau amintirile legate de participarea sa la balul satanei, nici faptul că printr-o minune maestrul se afla din nou alături de ea, că romanul a renăscut din cenușă și că toate au revenit la locurile lor în subsolul din ulicioară, de unde fusese izgonit denunțatorul Aloizi Mogarici. Într-un cuvînt, relațiile ei cu Wolland nu au atras după sine nici o neplăcere de ordin psihic. Totul era firesc, ca și cînd altfel nici n-ar fi putut să fie.

Întră în odaia vecină și, văzînd că maestrul doarme adînc și liniștit, stîinse lampa de birou, care ardea fără rost, și se întinse pe un divan îngust, ășezat lîngă peretele opus și acoperit cu un cearșaf vechi, rupt. Peste un minut, adormi, și, în dimineața aceea, nu avu nici un fel de vise. Camerele din subsol erau cufundate în tăcere, tăcută era și căsuța întregă și aceeași adîncă tăcere domnea în ulicioara pustie.

În acest timp însă, adică în zorii zilei de sîmbătă, un etaj întreg al unei instituții din Moscova era în picioare. Toți cei care lucrau la acel etaj erau ocupați cu anchetarea afacerii Woland, și lămpile arseseră toată noaptea în cele zece birouri.

De fapt însă, totul devenise limpede din ajun — de vineri, cînd a trebuit să fie închis Teatrul de varietăți, drept urmare a dispariției administrației teatrului și a scandaluoaselor scene care s-au desfășurat în ziua precedentă în timpul renumitei ședințe de magie neagră. Neconținut, fără pic de răgaz, la etajul acela treaz soseau materiale noi. Acum anchetatorilor însărcinați cu cercetarea ciudatului caz, care mirosea evident a forță necurată, cu un adaos de trucuri pe bază de hipnoză și care vădea un flagrant aspect penal, le revenea misiunea de a închea într-un singur tot variatele și încălțitele evenimente petrecute în diferitele colțuri ale Moscovei.

Cel dintîi care a fost nevoit să viziteze etajul lipsit de somn, scăldat în lumini electrice, fu Arkadi Apollonovici Sempleiarov, președintele comisiei acustice.

Discuția se dovedi apăsătoare, o discuție dintre cele mai neplăcute, întrucît a trebuit să povestească cu toată sinceritatea nu numai ce știa despre spectacolul acela infect și despre încăierarea din lojă, dar, concomitent, fapt care se dovedi cu adevărat necesar, și despre Milița Andreevna Pokobatko din strada Elovovskaia, și despre nepoata din Saratov, și despre multe altele care îi pricinuiau chinuri nemaipomenite bietului Arkadi Apollonovici.

Se înțelege de la sine că depozițiile lui Arkadi Apollonovici — un om instruit și manierat, martor al revoltătorului spectacol, un martor cu scaun la

cap, calificat, care i-a descris cît se poate de exact atît pe magicianul misterios cu mască pe față, cît și pe cei doi ticăloși, asistenții lui, și care a reținut atît de bine că pe magician îl chema Woland — au făcut să înainteze considerabil ancheta. Confruntarea însă a depozițiilor lui Arkadi Apollonovici cu depozițiile altora, printre care unele doamne care au avut de suferit de pe urma reprezentației (doamna în lenjerie de culoare violetă, care l-a uluit pe Rimski și, vai, multe altele), cît și a curierului Karpov care fusese trimis la apartamentul 50 din strada Sadovaia, au stabilit imediat locul unde trebuia căutat vinovatul tuturor acestor tărașenii.

În apartamentul 50 se făcuseră repetate descinderi și nu numai că fusese cercetat în mod extrem de minuțios, dar pînă și pereții lui au fost ciocăniți, iar coșurile de la cămine verificate în căutare de ascunzători secrete. Toate aceste măsuri însă nu au dus la nici un rezultat și nici una din descinderi nu a putut dezvălui prezența cuiva acolo, deși era absolut evident că apartamentul este locuit; în ciuda faptului că toate personele care într-un fel sau altul aveau menirea să se ocupe de artiști străini aflați în turneu la Moscova afirmau în mod hotărît și categoric că nici un fel de profesor de magie neagră cu numele Woland nu există și nici nu poate fi în capitală.

Absolut nicaieri nu fusese înregistrat la sosire, nimănui nu-i prezentase pașaportul sau alte documente, contracte sau convenții și nimeni nu auzise de el! Kitaiev, șeful secției de programe a comisiei de spectacole, se jura pe ce are mai scump că Stepan Lihodeev, dispărutul, nu-i trimisese spre aprobare nici un fel de program de reprezentație al vreunui Woland și că nu fusese anunțat prin nici un telefon de sosirea numitului. Așadar, el, Kitaiev, nu pri-

cepe defel și habar n-are cum de a putut Stepan să admită o astfel de reprezentare la „Varietăți”. Când i s-a spus încă că Arkadi Apollonovici l-a văzut cu propriii lui ochi pe acest magician la spectacol, Kitaițev se mulțumi să-și desfacă neputincios brațele și să ridice ochii spre cer. Și după ochii lui Kitaițev se putea vedea și afirma cu tărie că omul acesta este pur ca un cristal.

Același Prohor Petrovici, președintele Comisiei centrale de spectacole...

Apropo, cum a intrat miliția în biroul lui, Prohor Petrovici s-a reîntors imediat în costumul său, spre nemaipomenita bucurie a Annei Riceardovna și spre marea nedumerire a miliției, deranjată fără motiv. Trebuie să adăugăm că, reîntorcându-se și băgându-se în costumul său cenușiu cu dungi, Prohor Petrovici a aprobat absolut toate rezoluțiile pe care costumul le pusese în timpul scurtei sale absențe.

...Așadar, același Prohor Petrovici, în modul cel mai hotărât, habar n-avea despre nici un fel de Woland.

Trebuie să-i recunoaștem meritul celui ce conducea ancheta penală. Rimski, care dispăruse, fusese găsit cu o viteză uluitoare. A fost de ajuns să se confrunte comportarea lui As de Caro, lângă stația de taxiuri din fața cinematografului, cu unele indicii legate de timp, cum ar fi, de exemplu, ora la care s-a terminat reprezentarea și momentul în care ar fi putut să dispară Rimski, pentru că imediat să se expedieze o telegramă la Leningrad. Peste o oră, sosi răspunsul (vineri spre seară) cum că Rimski a fost descoperit în camera 412 a hotelului „Astoria”, la etajul patru, alături de camera în care se instalase responsabilul de repertoriu al unui teatru din Moscova, aflat tocmai atunci în turneu la Leningrad, aceeași cameră care, după cum se știe, avea

mobila de culoare cenușiu-albastră, ornată cu auriu, și o baie de toată frumusețea.

Rimski, găsit în dulapul de haine din camera 412 a hotelului „Astoria”, a fost supus unui interogatoriu chiar acolo, la Leningrad. După care, la Moscova a sosit o telegramă anunțând că directorul financiar Rimski se găsește într-o stare de totală iresponsabilitate, că la toate întrebările refuză și nici nu-i capabil să dea un răspuns cât de cât limpede și că nu cere decât un singur lucru: să fie ascuns într-o cameră blindată, prevăzută cu pază înarmată.

Vineri spre seară, au dat și de urma lui Lihodeev. În toate orașele fuseseră trimise telegrame cerându-se informații despre el. Din Italia a sosit răspunsul cum că Lihodeev trecuse pe acolo, dar că a plecat cu un avion spre Moscova. Singura urmă care n-a putut fi depistată era urma lui Varionuha. Celebrul administrator de teatru, cunoscut literalmente de întreaga populație a Moscovei, dispăruse de parcă l-ar fi înghițit pământul.

În același timp, anchetatorii fuseseră nevoiți să se ocupe și de întâmplările petrecute în alte părți ale Moscovei, în afara Teatrului de varietăți. A trebuit să fie soluționat neobișnuitul caz al funcționarilor care cântau „Slăvită mare” (apropo de asta, profesorul Stravinski a reușit să-i readucă la starea normală după vreo două ore de corvoadă, făcându-le niște injecții subcutante), cazurile cetățenilor care au prezentat unor persoane sau diverselor instituții dracu știe ce bazaconii în loc de bancnote, precum și cazurile persoanelor care au suferit daune de pe urma schimbării unor asemenea bani.

Dar, e de la sine înțeles, că cel mai neplăcut, cel mai scandalos și mai de nerezolvat dintre toate ca-

zurile a fost răpirea capului defunctului literat Berlioz, direct din sicriul expus în sala „Griboedov”, fapt petrecut ziua namiaza mare.

Cei doisprezece oameni care efectuau ancheta cu legeau ca pe o andrea ochiurile blestamate ale acestei afaceri complicate, răspândite în întreaga Moscova.

Unul dintre anchetatori sosi la clinica profesorului Stravinski și ceru să-i se prezinte în primul rând lista persoanelor care fuseseră internate în ultimele trei zile. În felul acesta au fost găsiți. Nikanor Ivanovici Bosoi și nefericitul prezentator căruia rău făcătorii încercaseră să-i smulgă capul. De altfel, personajele acestea n-au reținut prea mult atenția anchetei. Acum era lesne de stabilit că aceștia doi au căzut victimă uneia și aceleiași bande conduse de același mag misterios. În schimb, Ivan Nikolaevici Bezdomnii i-a trezit anchetatorului un interes deosebit.

Ușa camerei 117, în care locuia Ivanușka, s-a deschis în seara de vineri. Anchetatorul s-a prezentat cu blîndețe, zicînd că a trecut pe la Ivan Nikolaevici ca să stea de vorbă cu el despre întâmplările petrecute alaltăseară la Patriarșie prudi.

Vai, cît ar fi triumfat Ivan dacă anchetatorul n-
fi venit la el mai devreme, măcar în noaptea din-
spre joi, cînd Ivan încercase cu atîta furie și aprin-
dere să se facă ascultat în legătură cu cele petre-
cute la Patriarșie prudi! Acum visul lui de a ajuta
la prinderea consultantului se împlinise, nu mai
avea nevoie să alerge după nimeni, veniseră ei la
dînsul, anume ca să-i asculte relatarea celor întim-
plate miercuri seara.

Dar, vai, Ivanușka se schimbase cu totul în timpul
scurs din clipa morții lui Berlioz: era gata să răs-
pundă prompt și politicos la toate întrebările anche-

tatorului, dar în privirea și în glasul lui se simțea
indiferența. Soarta lui Berlioz nu-l mai tulbura pe
poet.

Înainte de a sosi anchetatorul, Ivanușka dormita
întins în pat, și prin fața lui se perindau tot soiul
de vedenii. Astfel i se năzări un oraș ciuglat, de
neînțeles, inexistent, cu blocuri de marmură, colo-
nade sculptate, cu acoperișuri strălucind în soare,
cu un palat pe colina vestică, scufundat pînă
aproape de acoperiș în verdeața luxuriantă a unei
grădini tropicale, cu statui de bronz care, arzînd în lu-
mina apusului, se înălțau deasupra acestei grădini;
văzu defilînd pe sub zidurile orașului străvechi cen-
turile romane ferecate în zale.

Prin negura somnului, în fața lui Ivan se ivi
un om stînd nemișcat într-un jet, cu obrazul ras,
palid și obosit, un om într-o mantie albă cu căp-
tușeală singerie, care privea cu ură spre grădina
bogată, în care se simțea străin. Mai vedea un
munte galben, pleșuv, în vîrfurile căruia se aflau niște
stilpi cu drugii de lemn țintuiți transversal, pe care
nu mai era nimeni.

Cele petrecute însă la Patriarșie prudi înceta-
seră să-l mai preocupe pe poetul Ivan Bezdomnii.

— V-aș ruga să-mi spunei, Ivan Nikolaevici,
la ce distanță vă aflați dumneavoastră de porțița
turnantă, atunci cînd Berlioz a căzut sub tramvai.

Un zîmbet nepăsător, abia perceptibil și cam ne-
lălucul lui, apărură pe buzele lui Ivan, și acesta răs-
punse:

— Eram departe.

— Dar omul acela în haine cadrilate se afla chiar
lîngă porțița turnantă?

— Nu, ședea în apropiere, pe o bancă.

— Sînteți sigur că nu s-a apropiat de portiță în clipa cînd a căzut Berlioz ?

— Sînt sigur. Nu s-a apropiat. Ședea tolănit.

Aceste întrebări au fost ultimele pe care le-a mai pus anchetatorul. Apoi s-a ridicat, i-a întins mîna lui Ivanușka, urîndu-i grabnică însănătoșire și exprimîndu-i speranța că în curînd va avea din nou prilejul să-i citească versurile.

— Nu, îi răspunse încet Ivan, n-am să mai scriu versuri.

Anchetatorul schiță un zîmbet politicoș și-și permise să exprime certitudinea că poetul se află în prezent într-o stare oarecum depresivă, dar că toate acestea vor trece curînd...

— Nu, îi răspunse din nou Ivan, ocolind privirea anchetatorului și uitîndu-se departe spre orizontul care se stîngea, n-o să-mi treacă niciodată. Versurile pe care le-am scris erau niște versuri proaste ; abia acum mi-am dat seama.

Anchetatorul îl părăsi pe Ivanușka de la care obținuse un material extrem de prețios. Urmărind firul evenimentelor, de la capăt spre început, s-a reușit în cele din urmă să se ajungă la izvorul de la care au purces toate. Anchetatorul nu se îndoia de faptul că aceste evenimente au început odată cu crima de la Patriarșie. Indiscutabil că nici Ivanușka și nici acel individ cadrilat nu l-au împins sub tramvai pe nefericitul președinte al Massolit-ului ; fizicește, cum s-ar spune, căderea lui sub roțile tramvaiului n-a fost provocată de nimeni. Dar anchetatorul era convins că Berlioz s-a aruncat sub tramvai (sau a căzut sub el) sub acțiunea hipnozei.

Într-adevăr, se strînseseră suficiente date și se cunoștea de pe acum cine și unde trebuie căutat.

Din nefericire însă, era absolut cu neputință să prinzi pe careva. Repetăm, nu încapă îndoială că

în apartamentul 50, fie el de trei ori blestemat, locuia cineva. Din cînd în cînd, din acest apartament răsundea cînd o voce hodorogită, cînd una forăită la apelurile telefonice, uneori se deschidea cîte o fereastră, ba, mai mult, se auzeau din el sunete de patefon. Dar, cu toate acestea, ori de cîte ori se făceau descinderi în apartament, nu era găsit acolo absolut nimeni. Orice s-ar spune, apartamentul 50 le dădea de furcă și nimic nu se putea întreprinde în acest sens.

Lucrurile au continuat astfel pînă la miezul nopții spre sîmbătă, cînd baronul Meigel, îmbrăcat în haine de seară și pantofi de lac, s-a îndreptat marșial spre apartamentul 50 în calitate de musafir. S-a auzit cum cineva i-a deschis baronului spre a-i permite să intre. Exact la zece minute după aceea, fără să se mai sune, se efectua o descindere, însă nu numai că stăpînii apartamentului lipseau, dar, lucru cu totul ieșit din comun, nu s-a descoperit nici urmă de baron Meigel.

Așadar, după cum am mai spus, lucrurile au durat în felul acesta pînă în zorii zilei de sîmbătă, cînd s-au adăugat date noi și foarte interesante. Pe aeroportul din Moscova a aterizat un avion de călători, cu șase locuri, sosit din Crimeea. Printre alți pasageri a coborît din el un pasager ciudat. Era un cetățean tînăr, cu o barbă tîrîșoară crescută sălbatic, nespălat de trei zile, cu ochi înroșiți și speriați, fără bagaj și cu o îmbrăcăminte întrucitva stranie. Purta o caciulă mare de blană, un cojoc îmbrăcat peste cămașa de noapte și papuci de casă, din piele albastră, nou-nouți, de-abia cumpărați. În clipa cînd s-a dezlipit de scara pe care coborîse din avion, cineva s-a și apropiat de el. Cetățeanul fusese așteptat și, după un timp oarecare, în fața comisiei de anchetă apărură Stepan Bogdanovici Lihodeev, neuitatul director al Teatrului de

varietăți, furnizînd noi date. Acum devenise clar că Woland pătrunsese la „Varietăți” sub înfățișarea unui artist, că l-a hipnotizat pe Stepan Lihodeev, iar apoi a reușit să-l azvîrle afară din Moscova, la cîte știe cîți kilometri distanță. În felul acesta, materialul anchetei se mai îmbogățește, dar situația nu se ușură defel, ci, dimpotrivă, deveni mai anevoioasă, întrucît era limpede că a pune mina pe o persoană care face glume de felul aceleia căreia îi căzuse victimă Stepan Bogdanovici nu era o treabă deloc simplă. Între altele, Lihodeev, la propria sa cerere, fusese închis într-o celulă în care se bucura de securitate deplină, iar în fața comisiei de anchetă apărură Varionuha, arestat cu puțin înainte, în locuința sa, unde se întorsese după o absență de aproape două zile și două nopți, timp în care nu se știuse nimic de el.

Cu toată promisiunea dată lui Azazello de a nu mai minți, administratorul a început prin a cîrpi tot o minciună. Deși, la drept vorbind, nu-l putem condamna prea aspru pentru asta. De fapt, Azazello i-a interzis să mintă și să răspundă obraznic la telefon, or, în cazul de față, administratorul nu discuta prin intermediul acestui aparat. Ferindu-și privirea, Ivan Saveliievici declară că în ziua de joi se îmbătase de unul singur în biroul său de la „Varietăți”, după care a plecat undeva, dar încotro, nu ține minte, apoi a mai băut un pahar, dar unde, nu ține minte, s-a tăvălit pe undeva pe sub gard, dar unde anume — nici asta n-o ține minte. Numai după ce administratorului i s-a pus în vedere că prin comportarea sa prostească, absurdă, pune piedici într-o anchetă importantă și că pentru asta, bineînțeles, va fi tras la răspundere, Varionuha izbucni în lacrimi și mărturisii în șoaptă, cu glas tremurat, aruncînd priviri speriate în toate părțile, că numai și numai de frică a mințit, că se teme de răzburarea bandei lui

Woland în mîinile căreia fusese și că roagă, imploră, că nu are altă dorință decît să fie încuiat într-o cameră blindată.

— Ptiu, fir-ar al naibii! Toți se agață de camera astă blindată! mormăi pe sub nas unul din ancheta-tori.

— Ticăloșii ăia au băgat o spaimă grozavă în ei, spuse cel care-l vizitase pe Ivanușka.

Îl liniștiră pe Varionuha cît se pricepură mai bine, dîndu-i-se asigurări că se va afla în siguranță și fără cameră blindată; totodată, constatară că omul nu băuse nici un fel de „pahar” pe sub gard, ci că fusese bătut de doi indivizi dintre care unul cu colți și roșcovan, iar celălalt un grăsan.

— Aha-a, aha, semăna cu un môtan?

— Da, da, da, șopti administratorul, înmărmurit de spaimă și, furișînd priviri în jur, dădu noi amănunte asupra felului în care fusese ținut aproape două zile în apartamentul 50, nevoit să servească drept vampir și momeală, și cum era cît pe ce să devină pricina pieirii directorului financiar Rimski...

Între timp fu introdus Rimski, pe care-l aduseseră cu trenul din Leningrad. Dar bătrînul acesta tremurînd de frică și cu mintea rătăcită, în care era foarte greu să-l recunoști pe fostul director financiar, nu voia pentru nimic în lume să spună adevărul și se dovedi extrem de încăpățînat în această privință. Rimski pretindea că nu văzuse în noaptea aceea la fereastra biroului său pe nici o Hella și nici pe Varionuha, ci pur și simplu i s-a făcut rău și, în tremur, a plecat la Leningrad. Inutil să mai adăugăm că directorul financiar, bolnav de-a binelea, și-a încheiat depozitia cu rugămintea de a fi și el închis într-o cameră blindată.

Annușka fu arestată pe cînd încerca să strecoare casieritei de la magazinul universal de pe Arbat o

bancnotă de zece dolari. Spusele Annușkăi despre oamenii care ieșeau în zbor prin fereastra casei de pe Sadovaia și despre potcovioara pe care ea, Annușka, a ridicat-o de jos pentru a o duce la miliție, fură ascultate cu atenție.

— Potcovioara era într-adevăr de aur, cu briliante ? fu întrebată Annușka.

— Tocmai eu să nu recunosc un briliant ! răspunse Annușka.

— Dar ți-a dat el bancnota de zece ruble, după cum susții dumneata ?

— Eu să nu știu ce-i aia o bancnotă de zece ruble ! răspunse Annușka.

— Atunci, când s-au transformat în dolari ?

— Nu știu nimic de dolari, n-am văzut nici un fel de dolari, răspunse pițigăiat Annușka. Era dreptul meu. Am căpătat un bacșiș din care vroiam să-mi cumpăr niște stambă. Și pe loc începu să înșire vrute și nevrute, cum că ea nu răspunde pentru conducerea blocului care a prăsit la etajul patru pe necuratul, din pricina căruia nu e chip să trăiască omul liniștit.

La aceste cuvinte, anchetatorul începu să agite enervat tocul pe sub nasul Annușkăi și, intrucît femeia îi plictisise de-a binelea pe toți, îi completă un bilet de ieșire, verde, după care, spre satisfacția tuturor, Annușka dispăru din clădire.

Urmară apoi, unul după altul, un șir întreg de oameni, printre care și Nikolai Ivanovici, chiar atunci arestat, numai din prostia nevestei sale geloase, care anunțase miliția în zorii zilei că bărbatul ei a dispărut. Comisia de anchetă nu fu prea uimită atunci cînd Nikolai Ivanovici a întins pe masă adeverința dată în batjocură, din care rezulta că-și petrecuse timpul la balul dat de satana. În relatările sale despre felul cum o cărase prin văzduh în spinare pe fata din

casă a Margaretei Nikolaevna, în pielea goală, undeva la dracu-n praznic, ea să facă baie în rîu, și despre apariția, anterioară acestei plimbări, în fereastra apartamentului a Margaretei Nikolaevna, goală și ea, Nikolai Ivanovici s-a îndepărtat nițeluș de la adevăr. Astfel, de pildă, nu găsi necesar să pomenească faptul că intrase în dormitor, în mîna cu cămașuța aruncată pe geam. Din spusele lui, reieșea că Natașa a ieșit în zbor pe fereastră, l-a încălecat și l-a mînat afară din Moscova.

— În fața forței, am fost nevoit să mă supun, mărturisii Nikolai Ivanovici și încheie cu rugămîntea de a nu se sufla nici un cuvînt despre toate acestea consoartei lui, ceea ce i s-a și făgăduit.

Din depozițiile lui Nikolai Ivanovici s-a putut stabili că Margareta Nikolaevna, ca și Natașa, femeia ei de serviciu, au dispărut fără urmă. S-au luat măsuri pentru găsirea lor.

Astfel ancheta, care nu încetase nici o clipă, a intrat în dimineata zilei de sîmbătă. Între timp, în oraș se iscau și se răspîndeau fel și fel de zvonuri nemaipomenite, în care o infimă parte de adevăr era înzorzonată cu cele mai gogonate minciuni. Se spunea cum că la „Varietați” avusese loc o reprezentație, după care cei două mii de spectatori au zbughit-o în stradă, așa cum îi făcuse mama, că fusese descoperită pe strada Sadovaia o imprimerie clandestină de bancnote false de tip vrăjitoresc, că o bandă oarecare a capturat cinci administratori din sectorul distracțiilor, dar că miliția i-ar fi descoperit imediat pe toți, și multe altele pe care ți-e și silă să le repeți.

Între timp, se apropie ora prînzului, și, în încăperea unde se desfășura ancheta, sună telefonul. Din strada Sadovaia se comunica cum că în bleștematul apartament au apărut din nou semne de viață. Cineva

dinăuntru a deschis ferestrele, în locuință se aud acorduri de pian și voci cîntînd, iar pe pervazul ferestrei a fost văzut un motan negru, încălzindu-se la soare.

Pe la orele patru ale acelei zile agitate, un grup mare de bărbați în civil au coborît din trei automobile, oprite la o oarecare distanță de clădirea cu nr. 302 bis din strada Sadovaia. Numerosul grup s-a despărțit în două, dintre care unul a trecut prin gang în curte direct spre ușa a șasea, iar al doilea a deschis o ușiță de obicei zăvorîtă, ce ducea spre intrarea de serviciu, și ambele grupuri au început să urce pe scări diferite spre apartamentul cu pricina.

În acest timp, Azazello și Koroviev, acesta din urmă în ținută obișnuită și nu în fracul lui de gală, ședeau în sufrageria apartamentului, fiind pe terminate cu masa de prînz. Woland, după obiceiul său, se afla în dormitor, cît despre motan, nu-i știa nimeni cărările. Judecînd însă după zăngănitul cratițelor, care se auzea din bucătărie, se putea admite că Beheemoth se afla totmai acolo, făcînd pe nebunul, ca de obicei.

— Ce o fi cu pașii ăștia de pe scară ? întrebă Koroviev, agitînd lingurița în ceașca de cafea neagră.

— Vm să ne aresteze, răspunse Azazello și dădu pe gît un pahărel de coniac.

— Aha, da... Bine... făcu Koroviev.

Cei care urcau scara principală ajunseseră între timp pe palierul etajului patru : acolo, doi instalatori trebaluiau pe lîngă radiatorul caloriferului. Cei care urcau schimbară cîteva priviri semnificative cu instalatorii.

— Toată lumea e acasă, șopti unul dintre instalatori, lovind cu ciocanul într-o țevă.

Atunci, cel care pășea în față scoase, fără să se mai ascundă, un mauser negru de sub palton, iar un altul,

care mergea alături de el, șperaclele. În general, cei care se îndreptau spre apartamentul 50 erau echipați cu tot dichisul. Doi dintre ei aveau în buzunare niște plase subțiri, de mătase, care se desfășurau cu ușurință, al treilea un arcan, iar al patrulea, niște măști de tifon și fiole de cloroform.

Într-o secundă, ușa de la intrare în apartamentul cu bucluc fu deschisă, și primul grup se trezi în vestiar, iar ușa din bucătărie, care pocnise în aceeași clipă, dovedî că și al doilea grup, urcat pe scara de serviciu, sosise la timp.

De data aceasta, chiar dacă nu total, într-o anumită măsură succesul era vădit. Oamenii s-au răspîndit neîntîrziat prin toate odaile, dar n-au găsit nicăieri nici tipenie ; în schimb, în sufragerie, pe masă, se vedeau resturile unui prînz, fără îndoială de curînd părăsit, iar în salon, pe prichiciul semineului, lîngă o carafă de cristal, ședea un uriaș motan negru care ținea în labe un primus.

Un răstimp destul de îndelungat cei intrați îl priviră pe motan fără a scoate un sunet.

— Hm, hm... într-adevăr e grozav... șopti unul dintre ei.

— Nu fac pozne, nu mă leg de nimeni, repar primusul și atîta tot, rosti motanul încruntat, pe un ton ostil, în plus, socot de datoria mea să vă previn că pisica este un animal străvechi și tabu.

— Impecabilă punere în scenă, șopti unul din cei sosiți, în timp ce altul rosti tare și răspicat :

— Hai, motan tabu și ventriloc, ia poștește în-coace !

O plasă se desfășură în văzduh, dar cel care o aruncase, spre cumplita uimire a tuturor, dădu greș și prinse doar carafa de cristal care se prăbuși zăngănind și se făcu tîndări.

— Unu la zero ! urlă motanul. Ura !

Și imediat, punînd la o parte primusul, scoase de la spate un browning. Îl îndreptă într-o clipă asupra celui care se afla mai aproape de el, dar, înainte să fi apucat să apese pe trăgaci, în mîna omului fulgeră o flacără și, odată cu împușcătura mauserului, motanul se prăbuși cu capul în jos de pe șemineu, scăpînd din mîna browningul și trîntind pe podea primusul.

— S-a isprăvit, rosti animalul cu voce stînsă și se întinse sfîrșit în balta de sînge; dați-vă la o parte o secundă, lăsați-mă să-mi iau rămas bun de la acest pămînt. O, Azazello, prietenul meu, gemu motanul, șiroind de sînge, unde ești? Și-și îndreptă ochii care se stingeau înspre ușa ce dădea în sufragerie — n-ai sărit în ajutorul meu într-o luptă inegală, l-ai părăsit pe sărmanul Behemoth pentru un pahar de coniac — ce-i drept, un coniac epocal! Dacă-i așa, fie ca moartea mea să-ți apese cugetul, iar eu îți las moștenire browningul meu...

— Plasa, plasa, plasa... șoptiră alarmați cei din jurul motanului!

Dar plasa, dracu știe de ce, se agățase în buzunarul cuiva și nu voia să iasă afară.

— Singurul lucru care poate salva un motan rănit de moarte, biigui din greu motanul, e o înghițitură de benzină, și, profitînd de zăpăceala tuturor, își lipi botul de orificiul rotund al primusului și sorbi din benzină.

În aceeași clipă, sîngele care i se prelingea pe sub laba stîngă din față se opri. Motanul sări în picioare viu și nevătămat, și mai sprinten ca oricînd, apucă primusul subțioară și o zbughi cu el înapoi pe șemineu, iar de acolo, sfîșiind tapetul, se cățăra pe perete și peste două secunde se afla sus, deasupra tuturor, cocoțat pe o galerie de metal.

Într-o clipită, mai multe mîini se încleștară de perdea smulgînd-o cu galerie cu tot, din care pricină soarele năvăli în odaia întunecată. Dar nici motanul care se înzdrăvenise prin șarlatanie, nici primusul nu căzură jos. Fără să se despartă de acest instrument, motanul izbui să facă un salt prin aer, pînă la lustra care atîrna la mijlocul odăii.

— Scara de funie! strigară cei de jos.

— Vă provoc la duel! urlă motanul zburînd pe deasupra capetelor cu lustra care se legăna; acum, ținea din nou în labe browningul, iar prihusul îl așezase între brațele lustrei.

Pișicherul duse pistolul la ochi și, balansîndu-se ca un pendul deasupra celor adunați jos, deschise focul asupra lor. Bubuiturile cutremurară apartamentul. Cioburile lustrei de cristal se împrăștiară pe podea, oglinda de pe șemineu crăpă în mii de raze, aerul se umplu de praf de tencuială. Tuburile de cartușe goale porniră să salte pe dușumea, geamurile plesniră și, din primusul găurit cu un glonte, țîșni benzina.

Dar aceste împușcături nu durară prea mult, potolindu-se cumva de la sine. Fapt e că atît motanul, cît și cei veniți nu avuseseră absolut nimic de suferit din pricina lor. Nu fusese nimeni nu numai ucis, dar nici măcar rănit. Toți, printre care și motanul, rămăseseră absolut teferi și nevătămați. Pentru a verifica definitiv acest lucru, unul dintre vizitatori trase cinci gloanțe la rînd în capul afurisitului animal, la care motanul răspunse prompt, descărcînd o magazie întreagă de cartușe; rezultatul — același: nici un efect asupra nimănui. Motanul se legăna pe lustră, ale cărei balansări se încetineau tot mai mult, suflînd cine știe ce în țeava revolverului și scuipîndu-și în labă.

Pe fețele celor de jos, încremeniți și muți, se zugrăvi expresia unei totale nedumeriri. Era unicul sau unul dintre puținele cazuri cînd împușcăturile nu produceau nici un efect. S-ar fi putut admite, bineînțeles, că pistolul motanului nu era decît o jucărie, dar despre mauselele celor veniți nu se putea nicidecum afirma același lucru. Prima rană a motanului, cum reieșea acum clar și fără puțință de tăgadă, nu fusese decît o scamatorie, o prefăcătorie nerușinată, la fel ca și băutul benzinei.

S-a mai făcut o încercare de a se pune mîna pe motan. Aruncară un arcan, dar acesta se agăță de o luminare și lustra se prăbuși. Izbitura ei păru să cutremure întreaga clădire, dar degeaba. Cei prezenți fură improșcați cu tîndări, iar motanul zbură prin aer și se așază sus de tot, sub tavan, pe partea superioară a ramei aurite care încadra oglinda de pe șemineu. N-avea de gînd s-o șteargă nicăieri, ba dimpotrivă, șezînd într-o relativă siguranță, începu din nou să pâlăvrăgească.

— Nu înțeleg defel, strigă el de sus, cauzele acestei comportări atît de violente față de mine...

De la primele cuvînte însă, o voce groasă, tunătoare, răsunînd de undeva, întrerupsese cuvîntarea motanului:

— Ce se întîmplă în casă? Sînt deranjat în preocupările mele.

O altă voce, neplăcută și forfăită, răspunse:

— Bineînțeles, cine poate fi altul decît Behe-moth, lua-l-ar dracu!

Un al treilea glas, scîrțîit, rosti:

— *Messire!* E sîmbătă! Soarele apune. Venit-a ceasul!

— Vă rog să mă scuzați, dar nu mai pot continua discuția, spuse motanul de pe oglindă. Venit-a ceasul să plecăm.

Își azvîrli pistolul și sparse ambele geamuri de la fereastră. Apoi aruncă benzina pe jos și benzina se aprinse de la sine, stîrnind o vîlvătaie pînă-n tavan.

Incendiul se dezlănțui cu o neobișnuită putere și repeziciune; ardea mai abitir ca benzina. Pe loc tapetul începu să fumege, perdeaua, ruptă și căzută pe dușumea, se aprinse, luară foc ramele ferestrelor sparte. Motanul se arcui, mieună, sări de pe oglindă pe pervazul ferestrei și dispăru împreună cu primusul său. De afară s-auziră împușcături. Omul care ședea pe o treaptă a scării de incendiu, la nivelul ferestrelor văduvei, trăsese în motan pe cînd zbura de pe un pervaz pe altul, îndreptîndu-se spre burlanul de la colțul casei, ce era construită, după cum s-a mai spus, cu fațada în formă de U. De pe burlan motanul se cățără pe acoperiș. Acolo, din păcate, tot fără rezultat, fu întîmpinat de gloanțele celor care păzeau coșurile, dar motanul se pierdu în lumina crepusculară ce învaluia orașul.

Între timp, în apartament luase foc parchetul sub picioarele celor veniți și, în mijlocul flăcărilor, chiar în locul unde se tăvălise mai adineauri motanul, prefăcîndu-se rănit, apăru, din ce în ce mai deslușit, cadavrul fostului baron Meigel, cu bărbia repezită în sus și ochii sticloși. N-a mai fost cu puțință să-l tragă afară.

Topăind pe scîndurile parchetului cuprinse de flăcări, lovindu-se cu palmele peste pieptul și umerii care fumegau, cei din salon se retraseră în odaia de lucru și apoi în vestiar. Ceilalți, rămași în dormitor și în sufragerie, ieșiră fuga pe coridor. Tot în vestiar năvăliră și cei ce păzeau bucătăria. Salonul era numai flăcări și fum. Cineva reuși să formeze din goană numărul pompierilor, strigînd în receptor:

— Strada Sadovaia 302 bis !...

Nu se mai putea zăbovi. Flăcările pătrunseseră și în vestiar. Aerul era înăbușitor.

În clipa în care din ferestrele sparte ale apartamentului vrăjit țîșniră primele trîmbe de fum, în curte răsunară strigate disperate :

— Foc ! Foc ! Incendiu ! Arde !

În numeroase apartamente ale imobilului oamănii strigau la telefon :

— Sadovaia ! Sadovaia 302 bis !

În timp ce strada Sadovia răsuna de clopotele mașinilor roșii și lungi, ce-ți înghețau inima năvălind din toate părțile orașului, oamenii care alergau înnebuniți prin curte văzură cum odată cu fumul, pe fereastra etajului patru ies în zbor trei siluete întunecate, după toate aparențele, de bărbați, și silueta unei femei goale.

Capitolul 28

ULTIMELE AVENTURI ALE LUI KOROVIEV ȘI BEHEMOTH

Desigur, nu se poate spune cu certitudine dacă aceste siluete au existat cu adevărat sau li s-au năzărit numai locatarilor zguduiți de groază, din imobilul cu ghinion de pe Sadovaia. Iar în cazul în care au existat totuși, nimeni nu știe încotro au pornit-o. Nu putem arăta clar nici unde s-au despărțit, știm numai că, la un sfert de oră după aceea, Behemoth și Koroviev se aflau pe bulevard, chiar în dreptul casei care aparținuse mătușii lui Griboedov. Acolo, Koroviev, oprindu-se lângă grilaj, zise :

— Ia te uită ! Păi asta-i Casa Scriitorilor ! Știi, Behemoth, am auzit multe lucruri frumoase despre casa asta. Îți atrag atenția, dragul meu, asupra ei. E o plăcere să te gîndești că sub acest acoperiș se adăpostesc și se coc o groază de talente !

— Precum ananașii în seră, zise Behemoth și, ca să admire mai lesne casa vopsită în crem, cu coloane, se cățără pe postamentul de beton al grilajului.

— Ai perfectă dreptate, se declară Koroviev de acord cu nedespărțitul său amic, și un dulce fior de teamă îi se strecoară în inimă, cînd te gîndești că în casa asta, chiar acum, se coace viitorul autor al lui *Don Quijote* sau *Faust* sau, dracu știe, poate chiar acela al *Sufletelor moarte*. Ce zici ?

— Ți-e și groază să te gîndești, încuviință Behemoth.

— Da, urmă Koroviev, te poți aștepta la lucruri uluitoare de la pepiniera aceasta care întrunește sub acoperișul ei cîteva mii de martiri, hotărîți să-și închine viața slujind Melpomenei, Polimniei și Thaliei. Îți închipui ce zarvă se va sîrni atunci cînd cineva din ei va oferi publicului cititor, pentru început, un *Revizorul* sau, în cel mai rău caz, un *Evgheii Oneghin* !

— Apropo, se interesă Behemoth, strecurîndu-și capul rotund ca o bilă printre gratii, oare ce fac ăia pe verandă ?

— Iau masa, îi lămuri Koroviev, și trebuie să-ți mai spun, dragă amice, că restaurantul de aici e bun și destul de ieftin. Unde mai pui că eu, ca orice turist gata să pornească mai departe în călătorie, simt nevoia să iau o gustărică și să beau o halbă de bere rece.

— Dorințele noastre coincid, sări Behemoth, și cei doi netrebnici porniră pe cărarea asfaltată, umbră de tei, drept spre veranda restaurantului, unde oamenii habar n-aveau ce nenorocire-i paște.

O cetățeană palidă și plictisită, cu basc alb pe cap și șosete tot albe în picioare, sedea pe un scaun vienez lângă intrarea din colț a verandei ce se pierdea în frunzișul verde. În fața ei, pe o masă simplă de bucatărie, se afla un registru mare de birou, în care femeia, nu se știe pentru ce, îi trecea pe toți cei care intrau în restaurant. Când Koroviev cu însoțitorul său își făcură apariția, cetățeană cu registrul îi opri.

— Legitimațiile dumneavoastră, ceru ea, uitându-se mirată la *prince-nez*-ul lui Koroviev, la primul pe care-l ducea în brațe Behemoth precum și la mîncea ruptă în cot a acestuia.

— Mii de scuze, ce fel de legitimații? se miră Koroviev.

— Sînteți scriitori? întrebă la rîndul ei cetățeană.

— Indiscutabil, îi răspunse demn Koroviev.

— Legitimațiile dumneavoastră? repetă femeia.

— Comoara mea... începu duios Koroviev.

— Nu sînt comoara, dimitale, îl puse la punct cetățeană.

— O, ce păcat! făcu deziluzionat Koroviev și urmă: Ei, dacă nu vrei să fii o comoară, ceea ce ar fi fost foarte plăcut, n-ai decît să nu fii! Uite ce vreau să-ți spun: Ca să te convingi că Dostoievski este scriitor, trebuie neapărat să-i ceri legitimația? Păi, ia dumneata la împlinire cinci pagini din orice roman al lui și te vei convinge, fără nici o legitimație, că ai de-a face cu un scriitor! Și-apoi, cred că nici nu avea legitimație! Ce părere ai? se întoarse el spre Behemoth.

— Fac prinsoare că nu avea, spuse acesta, punînd primul pe masă, lângă registru și ștergîndu-și sudoarea de pe frunte cu laba plină de funingine.

— Dumneavoastră nu sînteți Dostoievski, zise cetățeană pe care Koroviev căuta s-o zăpăcească.

— Cine știe, cine știe, obiectă pezevenghiul.

— Dostoievski a murit, zise femeia, dar nu prea convinsă.

— Protestez! exclamă cu înflăcărare Koroviev. Dostoievski e nemuritor!

— Prezentați legitimațiile, cetățeni! mai ceru o dată femeia.

— Iartă-mă, te rog, dar, la urma urmei, e caraghios! nu se lăsă Koroviev. Pe un scriitor nu-l apreciezi după legitimație, ci după scrierile lui! Ce știi dumneata despre planurile care roiesc în capul meu? Sau în acest cap? arătă el spre capul lui Behemoth, care își scoase imediat șapca, vrînd parcă să-i dea posibilitate femeii să-i examineze mai bine căpățîna.

— Faceți loc, cetățeni, zise femeia, enervîndu-se. Koroviev și Behemoth se traseră la o parte, făcînd loc unui scriitor în haine cenușii, cu o cămașă albă de vară, fără cravată, cu guler răsfrînt și cu un ziar sub braț. Acesta o salută prietenos din cap pe cetățeană, puse din mers, în chip de iscălitură, un fel de cîrlig în registrul ce i se întinse și-și urmă drumul pe verandă.

— Of, din păcate, nu noi, vorbi trist Koroviev, nu noi, ci el va avea parte de această halbă de bere, rece ca gheața, la care tu și cu mine, sărmani pribegi, am visat atîta! Situația noastră e tristă și grea și nici nu știu ce-o să ne facem.

Behemoth își desfăcu mîinile într-un gest amar de neputință și-și puse șapca pe cap — un cap rotund, răpădit de un păr des, semănînd grozav a blană de pisică.

Și, deodată, un glas înfundat, dar autoritar, răsună deasupra capului femeii :

— Dă-le drumul înăuntru, Sofia Pavlovna !

Cetașeana cu registrul rămase uluită. Din frunzișul verandej răsări pieptul alb al unui frac și barba ascuțită a piratului. Se uita prietenos la cei doi borfași dubioși și, mai mult decât atât, îi invita cu gesturi amabile. Archibald Archibaldovici se bucura de un prestigiu cu totul deosebit în restaurantul pe care-l administra, așa că Sofiei Pavlovna nu-i rămase decât să-l întrebe supusă pe Koroviev :

— Numele dumneavoastră ?

— Panaev, răspunse acesta, politician.

Femeia notă acest nume, ridicînd o privire înțrebatoare spre Behemoth.

— Skabicevski, miorlăi acesta, arătîndu-i, nu se știe de ce, cu un gest, primusul.

Sofia Pavlovna notă și acest nume și trase registrul mai la îndemîna celor doi, ca să-și pună semnăturile. În dreptul numelui „Panaev“, Koroviev scrisese „Skabicevski“, iar Behemoth iscăli „Panaev“ acolo unde scria „Skabicevski“.

Uluind-o definitiv pe Sofia Pavlovna, Archibald Archibaldovici, cu un zîmbet fermecător pe buze, îi conduse pe oaspeți la cea mai bună masă, de la celălalt capăt al verandeii, unde se așternea umbră mai deasă, și unde, în preajma mesei, sclipa soarele jucăuș și vesel într-unul din spațiile acelea înguste, fără frunziș. Clipind mirată, Sofia Pavlovna examină inscripțiile ciudate făcute în registru de cei doi vizitatori neașteptați.

Pe ospătari, Archibald Archibaldovici îi uimi tot atât cît o uimise pe Sofia Pavlovna. El însuși trase mai la o parte unul din scaunele mesei, invitîndu-l pe Koroviev să ia loc, făcu unuia cu ochiul, șopti

ceva la urechea altuia, și doi ospătari prinseră a se agita în jurul clienților nou-veniți, dintre care unul își puse pe podea primusul, alături de ghetetele care căpătaseră, de purtat ce erau, o nuanță roșcată.

Fața de masă veche, cu pete galbene, dispăru numai-decît și, în văzduh, trosnind de scrobită ce era, își avîntă faldurile o față de masă albă, imaculată, ca un burnuz de beduin, în timp ce Archibald Archibaldovici șoptea încet, dar foarte expresiv, chiar la urechea lui Koroviev :

— Cu ce vă putem servi ? Avem batog special... l-am smuls de la congresul arhitecților...

— Dați-ne... hm... o gustărică să fie... hm... mugi binevoitor Koroviev, tolanindu-se pe scaun.

— Înțeleg, zise cu tîlc Archibald Archibaldovici, închizînd ochii.

Văzînd cum se poartă șeful restaurantului cu acești clienți mai mult decât dubioși, ospătarii își lăsă bănuilele și se puseră serios pe treaba.

Unul dintre ei îi servi un chibrit lui Behemoth care-și scosese chiștocul din buzunar și-l băgase în gură, un altul veni în fugă, zăngănind niște pahare de sticlă verde, așeză în fața celor două tacîmuri pahărele, pahare de vin negru, cupe subțiri de cristal, din care atât de bine se soarbe *narzanul*, sub umbrarul... nu, anticipînd, vom spune : din care atât de bine se *sorbea narzanul* sub umbrarul verandeii de neuitat al „Casei Griboedov“.

— Vă recomand un fileu de ierunci, torcea melodios Archibald Archibaldovici.

Oaspetele cu *prince-nez*-ul plesnit aproba toate sugestiile comandantului de bric, privindu-l binevoitor prin geamul său inutil.

Scriitorul Petrakov-Suhovei, care-și consuma friptura de porc la o masă vecină, împreună cu consoarta, observă cu spiritul său ager, propriu tuturor

scriitorilor, curtea pe care o făcea Archibald Archibaldovici celor doi oaspeți noi și se mira din caleafară. Iar consoarta lui, o doamnă foarte respectabilă, fu chiar geloasă pe Koroviev și bătu cu lingurița în masă, dînd a înțelege: De ce nu sîntem serviți prompt? Ar fi timpul să vină înghețata! Ce se-ntîmplă aici?

Adresîndu-i Petrakovei un zîmbet fermecător, Archibald Archibaldovici trimise la ea un ospătar, fiindcă el nu se îndura să-și părăsească oaspeții dragi. Ah, ce om inteligent mai era și Archibald Archibaldovici! Și avea un spirit de observație, cu nimic mai prejos decît chiar scriitorii! Știa el și despre reprezentanția de la „Varietăți“, și despre multe alte întîmplări din acele zile și, la rîndul lui, auzise, dar contrar altora înregistrase bine cuvintele „cadrilatul“ și „motanul“. Archibald Archibaldovici ghicise din capul locului cine sînt oaspeții săi, și, ghicind, nu se apucă, firește, să se certe cu ei. Iar Sofia Pavlovna asta, halal! Ce idee — să le interzică ăstora doi accesul! Deși, de fapt, ce pretenții poți avea de la dînsa!

Înfigîndu-și cu aroganță lingurița în înghețata de vanilie ce se topea vîzînd cu ochii, Petrakova privea nemulțumită cum pe masa la care ședeau cei doi, îmbrăcați ca niște bufoni, apăreau ca prin farmec tot soiul de bunătăți. Castronul cu icre negre era împodobit cu foi de salată verde, spălate și lucitoare... încă o clipă și, pe o măsuță specială, de alături, se ivi o frapieră de argint, rece, aburită.

Numai după ce se convinsese că totul fusese făcut cum trebuie, cînd, purtată de un ospătar, sosi în zbor o tigaie cu capac în care sfîrșia ceva, abia atunci Archibald Archibaldovici își îngădui să-i părăsească pe cei doi vizitatori enigmatice, șoptindu-le în prealabil:

— Pe mine să mă scuzați! Numai o clipă! Vreau să supraveghez personal cum se frig fileurile!

Se îndepărtă în goană și dispăru în restaurant. Dacă un observator ar fi putut să-l urmărească mai departe pe Archibald Archibaldovici, purtările lui i s-ar fi părut, fără îndoială, oarecum misterioase.

Șeful nu se îndreptă deloc spre bucătărie să supravegheze fileurile, ci spre camera restaurantului. Descuie ușa cu cheia lui, intră, se închise înăuntru, scoase din lada cu gheață două trunchiuri mari de batog, cu grijă să nu-și murdărească manșetele, împachetă batogul în ziar, îl legă bine cu sfoară și-l puse deoparte. Apoi, trecînd în odaia de-alături, controlă dacă sînt la locul lor pardesiul lui de vară cu căptușeală de mătase și pălăria, și abia atunci intră în bucătărie unde bucătarul tăia cu grijă fileurile promise oaspeților de către pirat.

Se cuvine să arătăm că purtarea lui Archibald Archibaldovici nu era întru nimic ciudată sau de neînțeles, și numai un observator superficial ar fi putut să o socoată bizară. Faptele lui Archibald Archibaldovici decurgeau în modul cel mai logic, din toate cele petrecute anterior. Cunoașterea ultimelor evenimente și, îndeosebi, flerul fenomenal cu care era dotat, îi spuneau șefului de restaurant că masa celor doi, deși copioasă și bogată, va fi scurtă. Și flerul, care niciodată nu-l înșelase pe fostul pirat, nu-i jucă festa nici de astă dată.

În timp ce Koroviev cu Behemoth ciocneau al doilea păhărel de Moskovskaia, o votcă excelentă — dublu rafinată și rece — din restaurant ieșiră cu pas impetuos pe terasă trei bărbați cu centiroane de piele, purtînd jambiere și fiecare din ei cu un revolver în mînă. Primul strigă cu voce sonoră, înspăimîntătoare:

— Toată lumea rămîne pe loc!

Și îndată, toți trei deschiseră focul pe terasă pîndind capetele lui Koroviev și Behemoth. Cei doi se topiră pe dată în văzduh, iar din primus o trîmbiță de foc țîșni drept în umbrar. Pe locul acela, în umbrar, se cască un fel de gură uriașă cu margini negre, care începu să se lărgească în toate părțile. Trecînd prin ea, focul urcă pînă la acoperișul „Casei Griboedov”. Dosarele cu acte și manuscrise puse pe prichiciul ferestrei în camera redacției de la etajul unu se aprinseră deodată, apoi focul învăluî storul și vîind de parcă cineva l-ar fi ațîțat, se năpusti în interiorul casei mătîșii.

Peste cîteva clipe, pe cărările asfaltate ce duceau la grilajul de fier forjat și la poarta pe care miercuri seara intrase întîiul vestitor al nenorocirii, Ivanușka, cel neînteles de nimeni, alergau acum cu îmbucătura în gură, scriitorii Sofia Pavlovna, Petrakova și Petrakov.

Părăsind din timp clădirea pe o ușă laterală, Archibald Archibaldovici nu fugea nicaieri și nici nu se grăbea cine știe unde, ci, ca un căpitan dator să părăsească el cel din urmă bricul mistuit de flăcări, stătea calm, îmbrăcat în pardesiul său de vară, căptușit cu mătase, și ținînd la subsuoară două trunchiuri de batog.

Capitolul 29

DESTINUL MAESTRULUI ȘI AL MARGARETEI ESTE HOTĂRÎT

La asfințitul soarelui, sus, deasupra orașului, pe terasa de piatră a uneia dintre cele mai frumoase clădiri din Moscova, construită cu aproape o sută

cincizeci de ani în urmă, stăteau Woland și Azazello. Nu puteau fi văzuți de jos din stradă, pentru că de privirile nedorite îi ascundea balustrada împodobită cu vase și flori din ghips. Ei însă vedeau orașul pînă la periferiile lui cele mai îndepărtate.

Îmbrăcat în sutana lui neagră, cu spada lungă și lată înfiptă vertical, între două lespezi crăpate ale terasei, alcătuiind astfel un cadran solar, Woland se așeza pe un taburet pliant. Umbra spadei se lungea încet și neabătut, tîrîndu-se spre pantofii negri ai satanei. Chircit pe taburet, cu un picior strîns sub el și cu bărbia ascuțită în pumni, Woland nu-și desprindea ochii de la îngrămădirea necuprînsă de palate, case gigantice și cocioabe sortite demolării.

Azazello, care-și luase rămas bun de la costumul lui modern — haina, melonul și pantofii de lac — îmbrăcat, ca și Woland, în negru, stătea în picioare, nemișcat, în preajma stăpînului său, cu ochii ațîțiți, ca și el, asupra orașului.

Deodată, ceva îl făcu pe Woland să-și îndrepte atenția spre turnul rotund înălțat pe acoperiș, în spatele său. Din zidul turnului se desprinsese un om cu barbă neagră, posomorît, înveșmîntat cu un hiton rupt, mînjit cu argilă și cu sandale grosolane în picioare.

— Ha ! exclamă Woland, întîmpinîndu-l cu o privire ironică. Nu m-așteptam să te văd aici ! Pentru ce ai binevoit să vii, musafir nepofit ?

— Vin la tine, duh al răului și stăpîn al umbrelor, răspunse noul venit, uitîndu-se dușmănos pe sub sprîncene la Woland.

— Dacă vii la mine, de ce nu mi-ai dat bună ziua, fost dăbilar ? zise Woland cu asprime.

— Pentru că nu vreau să te bucuri de zile bune, răspunse obraznic noul venit.

— Dar va trebui să te împaci cu ideea asta, plăcă Woland, și gura i se strîmbă într-un zîmb ironic. De cum ai apărut pe acoperiș ai și trimis o ineptie, și uite, îți spun îndată în ce constă : flexiunile vocii tale. După tonul tău s-ar zice că recunoști nici existența umbrelor, nici a răului. Fii bun și te gîndește puțin la următoarea întrebare : ce s-ar fi făcut binele tău, dacă n-ar fi existat răul și cum ar fi arătat pămîntul, dacă l-ar fi părăsit umbrele ? Că doar obiectele și oamenii dau naștere umbrelor. Uite, colo e umbra aruncată de spada mea. Copacii și făpturile vii aruncă și ele umbră. Nu ai vrea cumva să jumulești globul pămîntesc, măturînd de pe fața lui toți copacii și tot ce este viu, numai dintr-un capriciu al tău, din dorința de a te desfăta cu lumina nudă ? Ești un nătîng !

— N-o să discut în contradictoriu cu tine, bătrîne sofist, îi răspunse Levi Matei.

— Tu nici nu poți să discuți cu mine în contradictoriu, replică Woland, din pricina pomenită mai înainte ; ești un nătîng. Și acum, spune pe scurt, să nu mă obosești, de ce ai venit, îl întreabă el apoi.

• — M-a trimis el.

— Și ce ți-a poruncit să-mi vestești, robule ?

— Nu sînt rob, îi răspunse Levi Matei tot mai înrăit, sînt ucenicul lui.

— Ca totdeauna, vorbim limbi diferite, ripostă Woland, și, cu toate astea, lucrurile despre care vorbim rămîn aceleași, neschimbate. Așadar ?...

— El a citit opera maestrului, vorbi Levi Matei, și te roagă să-l iei tu pe maestru și să-l răspîlătești cu odihna. E greu să faci asta, duh al răului ?

— Pentru mine nimic nu-i greu, răspunse Woland, și tu o știi prea bine. După o vreme de tăcere, adăugă : Dar de ce nu-l luați voi, în lumină ?

— El n-a meritat lumina, ci odihna, rosti, trist, Levi.

— Spune-i că așa va fi, îl încredință Woland, adăugînd, în timp ce ochiul îi scînteia : Și lasă-mă singur, chiar acum.

— Te mai roagă s-o luați cu voi și pe cea care l-a iubit și a suferit pentru el, zise din nou Levi, pentru prima oară cu un ton rugător.

— Ce să spun, fără tine nu ne-ar fi dat prin cap s-o facem ! Hai ! Du-te !

Levi Matei pieri, iar Woland îi făcu semn lui Azazello să se apropie și-i porunci :

— Zboară la ei și rînduiește totul.

Azazello părăsi terasa, și Woland rămase singur.

Dar singurătatea lui nu dură mult. Pe lespezile terasei răsunară pași, se auziră glasuri însuflețite, și în fața lui Woland apărură Koroviev și Behemoth. Grăsanul nu mai purta nici un primus în brațe, în schimb era încărcat cu alte obiecte. Astfel, avea la subțioară un mic peisaj în ramă aurie, peste braț își aruncase un șorț de bucătar pe jumătate ars, iar în cealaltă mînă ținea un somon întreg cu coadă. Koroviev și Behemoth miroseau a zgură, nutra lui Behemoth era plină de funingine, iar șapca, arsă zdravăn.

— Salut, *messire* ! strigă perechea cea fără de astîmpăr, și Behemoth își avîntă somonul în aer.

— Halal vouă, zise Woland.

— În orice caz, *messire*, ne-am prezentat, raportă Koroviev, și așteptăm porunci.

Woland se ridică de pe taburet, se apropie de balustradă și rămase multă vreme tăcut și singur, cu spatele la suita sa, scrutînd depărtările. Apoi, părăsind balustrada, se lasă din nou pe taburet și spuse :

— Nu mai am de dat nici o poruncă. Ați făcut tot ce s-a putut; deocamdată nu mai am nevoie de voi. Vă puteți odihni. Începe curînd furtuna și vom porni la drum.

— Prea bine, *messire*, răspuseră cei doi poznași retrăgîndu-se numai decît, după turnul rotund din mijlocul terasei.

Furtuna despre care vorbise Woland se grămădea amenințătoare la orizont. Un nor negru se înălțase la apus, tăind pînă la brîu soarele. Apoi îl acoperi în întregime. Pe terasă se lăsase răcoarea. După un timp se înstăpîni întunericul.

Capitolul 30

VENIT-A CEASUL! VENIT-A CEASUL!

— Știi, zise Margareta, aseară, cînd ai adormit, tocmai citeam despre întunericul venit de pe Mediterana... și idolii, ah, idolii de aur! Nu știu de ce, dar îmi amintesc mereu de ei... Mi se pare că îndată va ploua. Simți cum se răcorește afară?

— Totul e bine și frumos, răspunse maestrul, fumînd și despicînd cu palma fumul de țigară — cît despre idolii ăștia, lasa-i în pace... Dar mă întreb, ce-o să se mai întîmple? N-am nici cea mai mică idee.

Dialogul avea loc la asfințitul soarelui, tocmai cînd Woland primea pe terasă vizita lui Levi Maței: Fereastra subsolului era deschisă, și dacă cineva și-ar fi aruncat ochii înăuntru, s-ar fi mirat de aspectul straniu al celor doi. Margareta se înfășurase, goală, în mantia neagră, iar maestrul era

îmbrăcat cu hainele lui de spital. Ea nu avea ce să îmbrace, fiindcă toate lucrurile îi rămăseseră în fosta ei casă și, cu toate că vila aceea era destul de aproape, nici nu putea fi vorba să se mai ducă acolo să și le ia. Maestrul însă, care-și găsisese toate costumele în dulap, de parcă n-ar fi fost plecat nicăieri, nu avea nici un chef să se îmbrace, și acum se străduia să-i demonstreze Margaretei că se puteau aștepta din clipă în clipă la avalanșa unor evenimente cu totul și cu totul aiuristice. E drept, maestrul era bărbierit, pentru prima oară după noaptea aceea din iarna trecută (în clinica lui Stravinski i se mai tundeă bărbuța cu mașina).

Odaia avea și ea un aspect straniu. Și era greu să te descurci în haosul de acolo. Pe covor zăceau niște manuscrise, pe divan erau împrăștiate altele. Într-un fotoliu era aruncată o carte cu cotorul în sus. Iar pe masa rotundă se aflau două tacîmuri, tot felul de gustări și cîteva sticle. De unde apăruseră toate aceste bunătăți și băuturi, nu știau nici Margareta, nici maestrul. Cînd se treziseră ele erau pe masă.

Dormind pînă-n asfințitul zilei de sîmbătă, maestrul și prietena lui se simțeau întremați; de pe urma evenimentelor din ajun se aleseseră doar cu o ușoară durere la tîmpla stîngă. Din punct de vedere psihic, cu amîndoi se petrecuseră schimbări foarte mari, după cum ar fi constat oricine ar fi tras cu urechea la discuția lor. Dar n-avea cine. Curticia din jurul casei era bună tocmai pentru că era totdeauna pustie. Teii și salcia de după fereastră, cu fiecare zi mai verzi, împrăstiau un iz primăvărat, adus în subsol de o adiere ușoară de vînt.

— Pui, drace! strigă pe neașteptate maestrul. Numai cînd stai să te gîndești... Stînse mukul de

țigară în scrumieră, strângându-și capul în palme și continuă: Te rog, ascultă, ești o femeie deșteaptă și nu ți-ai ieșit niciodată din minți... Ești într-adevar convinsă că așară am fost în casa satanei?

— Pe deplin convinsă, răspunse Margareta.

— Sigur, sigur, urmă ironic maestrul. În concluzie, acum, în loc de un nebun — sînt doi. Soț și soție! Își avîntă brațele spre cer, strigînd: Dracu să mai dezlege! Dracu, dracu...

Apropiindu-și buzele de urechea maestrului, Margareta îi șopti:

— Îți jur pe viața ta, îți jur pe viața fiului care s-a născut din cititorul în stele — totul va fi bine!

Chiar în clipa aceea, la fereastră răsună un glas fonfăit:

— Pace vouă!

Maestrul tresări, iar Margareta, obișnuită cu tot felul de minuni, strigă:

— Păi e Azazello! Ah, ce draguț e, ce bine-mi pare! și, șoptindu-i maestrului: Vezi, nu ne lasă, se interesează de noi?! se repezi să deschidă.

— Încheie-ți măcar mantia în față, îi strigă din urmă maestrul.

— Puțin îmi pasă, răspunse ea din coridor.

Și iată-l pe Azazello intrînd, înclinîndu-se și dînd bună ziua maestrului. Ochiul chior îi scînteia.

— Ah, ce bine-mi pare! exclamă Margareta. Niciodată n-am fost atît de bucuroasă ca acum!

Ea îi turnă lui Azazello un coniac și acesta goli încîntat paharul. Privindu-l neconținut, maestrul își ciupea, din cînd în cînd și pe sub masă, mîna stîngă, dar ciupiturile nu ajutau la nimic. Azazello nu se topea în văzduh și, la drept vorbind, nici nu era nevoie. Omul acesta mic de stat, cam roșcat, în afară, poate, de albeața de la ochi, nu avea nimic

însălmîntător în el; dar asta poate să aibă oricine — și fără nici o vrăjitorie; hainele, poate, nu prea erau din cele obișnuite — un fel de anteriu sau pelerină — dar și asemenea haine, dacă stăm să ne gîndim, se mai pot întîlni. Își bea coniacul cu multă dexteritate, ca toți oamenii de treabă; golea pahar după pahar, fără să ia vreo gustare. Asupra maestrului coniacul își făcu efectul — îi vijăia capul și se gîdea:

„Da, Margareta are dreptate... Desigur, am în fața mea un trimis al diavolului. Că doar, acum două nopți, chiar eu îi demonstrem lui Ivan că la Patriarșie prudi el se întîlnise cu însuși satana, și acum nu știu de ce m-a speriat gîndul ăsta și am început să trîncănesc despre hipnotizatori și halucinații... Ce hipnotizatori, pe dracu!...”

Se uita cu luare-aminte la Azazello, ajungînd la concluzia că ochii acestuia ascund ceva, un gînd pe care nu și-l expusese încă. „N-a venit pur și simplu în vizită, ci cu o misiune”, își zise maestrul.

— De ce îmi dai emoții, Azazello? îl întrebă Margareta.

— Se poate, se poate?! strigă Azazello. Nici prin gînd nu-mi trece una ca asta. Da! Era să uit... *Messire* m-a rugat să vă salut și mi-a poruncit să vă spun că vă invită la o mică plimbare, dacă, desigur, n-aveți nimic împotrivă. Ce răspuns îmi dați?

Pe sub masă, Margareta îi făcu maestrului un semn cu piciorul.

— Cu multă plăcere, răspunse maestrul, privindu-l atent pe Azazello, în timp ce acesta urmă:

— Nădărdum că nici Margareta Nikolaevna n-o să refuze plimbarea?

— Fără îndoială că n-o să refuz, exclamă Margareta, făcându-i maestrului din nou semn cu piciorul pe sub masă.

— Minunat! exclamă Azazello. Asta-mi place! Un, doi, și gata! Nu ca atunci în grădina Alexandrovski!

— Ah, nu-mi mai aduce aminte, Azazello, de asta; pe atunci eram fără minte. Și-apoi, nu sînt chiar atît de vinovată — că doar nu te întâlnești în fiecare zi cu necuratul!

— Te cred, încuviință Azazello. Ar fi o plăcere prea mare să-l întâlnești chiar în fiecare zi!

— Mie-mi place viteza, zise Margareta, tulburată; — viteza și goliciunea... Ca dintr-un mauser: pac! Vai, ce grozav trage! urmă Margareta adresîndu-se maestrului. Pui șeptarul sub pernă și-ți nimereste orice punct!... Margareta se ametise și ochii îi ardeau tot mai tare.

— Am mai uitat ceva, strigă Azazello, lovindu-se peste frunte, m-am zăpăcit de tot! *Messire* v-a trimis un dar. Aici, el se întoarse spre maestru — o sticlă de vin. Luați notă, vă rog, este din vinul pe care-l bea procuratorul Iudeii. Vin de Falerno.

Firește că o raritate ca asta atrase toată atenția Margaretei și a maestrului. Dintr-o bucată de brocart de culoare închisă, folosit la tapisatul sicriilor, Azazello scoase un urcior mucegăit. Mirosiră vinul, îl turnară în pahare, apoi priviră prin licoarea străvezie lumina tot mai palidă din fereastră dispărînd pe măsură ce se apropia furtuna.

— În sănătatea lui Woland! strigă Margareta, ridicîndu-și paharul.

Toți trei își muieară buzele, luînd cîte o înghițitură. Deodată lumina posomorită de afară începu să se stingă în ochii maestrului, i se tăie răsufarea și

își dădu seama că i-a venit sfîrșitul. Apucă să mai vadă cum Margareta, palidă ca moartea, își întinde brațele spre el, cum îi cade capul pe masă, și-apoi alunecă pe podea.

— Otrăvitorule... mai izbuti să strige maestrul, voind să apuce un cuțit de pe masă ca să-l înjunghie pe Azazello; dar mîna îi lunecă fără vlagă; totul în jur se întunecă și pieri. Căzu pe spate și, în cădere, își spintecă de colțul mescii pielea de pe tîmplă.

Îndată ce victimele lui încremeniră, Azazello trecu la acțiune. În primul rînd, se aruncă afară pe fereastră, și în cîteva clipe ajunse la vila în care locuise Margareta. Totdeauna precis și meticolos, el voia să verifice dacă se-ndepliniseră toate după învoială. Și le găsi pe toate în deplină ordine. Văzu o femeie întunecată la față, care aștepta întoarcerea soțului ei. Aceasta ieși din dormitor, pâlî deodată, își duse mîna la inimă și, murmurînd neputincioasă:

— Natașa... să vină cineva... ajutor... se prăbuși pe parchetul salonului, înainte de a ajunge la ușă.

— Totul e în ordine, zise Azazello.

În clipa următoare, se afla din nou lîngă cei doi amănți otrăviți de el. Margareta zăcea cu fața în jos. Cu mîinile lui puternice, Azazello o întoarse, ca pe o păpușă, cu fața spre el, pe care-și așinti privirea și, treptat, chipul femeii otrăvite își schimbă expresia. Pînă și în penumbra amurgului dinainte de furtună se vedea cum dispăre treptat aerul ei de vrăjitoare, cruzimea trăsăturilor. Chipul i se luminea, se îmblînzi, pierzîndu-și expresia de lăcomie, gura ei redevenind feminină, îndurerată. Atunci, el îi desceleşă dinții albi, turnîndu-i cîteva picături din vinul cu care o otrăvise. Oștînd, ea dădu să se ridice fără ajutorul lui, se așeză în capul oaselor și întrebă cu glas stîns:

— Pentru ce? Pentru ce ai făcut astă, Azazello? Ce-ai făcut cu mine?

Apoi, văzându-l pe maestru zăcînd nemișcat, se cutremură și șopti :

— Ucigașule... nu mă așteptam la una ca asta !

— Oh, stai să vezi, ripostă Azazello, o să se scoale numaidecît. Ah, de ce ești atît de nervoasă ?

Margareta îl crezu pe loc, atît de convingător era glasul demonului roșcat. Sări în picioare, vie și plină de putere, și-l ajută pe Azazello să-i dea de băut din același vin maestrului întins pe dușumea. Deschizînd ochii, acesta aruncă o privire sumbră, plină de ură, repetînd ultimul cuvînt pe care-l rostise înainte :

— Otrăvitorule...

— Ah, pentru o treabă bine făcută jignirea este o răsplată obișnuită ! Da se poate una ca asta ? Ce, sînteți orbi ? Deschideți ochii mai repede !

Atunci, maestrul sări în picioare și, aruncînd în jur o privire vioaie și luminoasă, întrebă :

— Și ce înseamnă acest nou început ?

— Înseamnă că a sosit ceasul să plecăm. Ascultați, furtuna s-a și dezlănțuit, aud tunetele. Se face întuneric. Căi scormonesc pămîntul cu copitele, micuța grădină se cutremură. Luați-vă rămas bun, luați-vă mai repede rămas bun.

— A, înțeleg... zise maestrul, uitîndu-se în jur. Ne-ai ucis, sîntem morți. Acum înțeleg totul.

— Vai de mine ! Ce tot vorbești ! protestă Azazello. Prietena dumitale își spune „maestru“, dumneata gîndești, atunci cum poți să fii mort ? E caraghios !...

— Îți înțeleg vorbele, strigă maestrul, nu mai continua ! Ai de o mie de ori dreptate !

— Marele Woland ! începu să-l secondeze Margareta. Marele Woland ! El a ticluit lucrurile mult mai bine decît mine ! Dar romanul, romanul, îi

striga ea maestrului, ia cu tine romanul, oriunde te-ai duce !

— Nu-i nevoie, se împotrivi maestrul, îl țin minte pe dinafară.

— Dar n-ai să uiți... nici un cuvînt din el ? întrebă Margareta, lipindu-se de amantul ei și ștergîndu-i tîmpla însîngerată.

— Nu te neliști. De acum încolo n-am să mai uit niciodată nimic.

— Atunci, să vină focul ! strigă Azazello. Focul de la care totul a început și cu care se încheie totul.

— Focul ! strigă, cumplit, Margareta.

Fereastra se trînti, și vîntul împinse draperia la o parte. Cerul bubui vesel și scurt. Azazello își băgă ghearele în sobă, scoase un tăciune aprins și fumegînd și dădu foc feței de masă. După aceea, urmă la rînd un teanc de ziare vechi de pe divan, apoi manuscrisul și draperia de la fereastră.

Îmbătat de goana care-l aștepta, maestrul aruncă din raft pe masă o carte care începu să ardă și ea cu flăcări jucăuse. Toată odaia era numai trîmbe de foc, și odată cu fumul, pe ușă ieșiră în goană trei siluete. Urcară treptele de piatră și se pomeniră în curtea mică. Mai întîi o văzură pe bucătăreasa vecinului, care ședea pe pămînt, lîngă ea niște cartofi risipiți și cîteva legături de ceapă. Bucătăreasa era într-o stare ciudată. Trei cai negri ca pana corbului fornăiau lîngă magazie, tresărind și scormonind pămîntul cu copitele. Margareta sări în sa ; urmă Azazello ; maestrul încălecă ultimul. Bucătăreasa gemu, își întinse mîna să-și facă cruce, însă Azazello îi strigă ameninșător din sa :

— Îți tai mîna !

Apoi fluieră și, frîngînd ramurile teilor, căi se avîntară în văzduh, străpungînd norul negru ce se

lăsase jos, deasupra pământului. În aceeași clipă, pe fereastră subsolului începu să iasă fum. Mai răsună strigatul slab, jalnic, al bucătăresei :

— Foc...

Caii zburau deasupra acoperișurilor Moscovei.

— Vreau să-mi iau rămas bun de la oraș, îi strigă maestrul lui Azazello, care gonea înaintea lor.

Dar tunetul înghiți sfârșitul frazei. Azazello încuviință din cap și o porni la galop. În întâmpinarea celor trei zburători înainta vijelios un nor, care nu-și lepăda încă picăturile de ploaie.

Zburînd deasupra unui boulevard, văzură niște siluete mici de oameni fugind care-ncotro, spre a se adăposti de ploaie. Cădeau primele picături. Apoi zburară deasupra unor involburări de fum — era tot ce mai rămăsese din „Casa Griboedov”. Trecură deasupra orașului, învăluit acum în întuneric. Deasupra lor, scăpărau fulgere. Apoi, în locul acoperișurilor, apărură grădinile înverzite. Numai atunci se năpusti ploaia din răspuțeri asupra pământului, transformându-i pe cei trei zburători în trei bășici uriașe plutind prin apă.

Margareta cunoștea senzația zborului, maestrul însă nu ; de aceea fu mirat de faptul că atinseseră atât de repede ținta, ajungînd la singurul om de la care voia să-și ia rămas bun. Desluși prin perdeaua de ploaie clinica lui Stravinski, riul și pădurea de pe celălalt mal, pe care o cunoștea atât de bine. Aterizară în crîng, într-o poiană, aproape de clădirea clinicii.

— Vă aștept aici, strigă Azazello, împreunîndu-și mîinile, luminat în răstimpuri de fulgere ori dispărînd în perdeaua cenușie a ploii. Luați-vă rămas bun, dar mai repede !

Maestrul și Margareta săriră din șa și porniră în zbor prin grădina clinicii, cînd ivindu-se, cînd destrămîndu-se ca umbrele în noianul de apă ce cădea din cer. În clipa următoare, maestrul dădea la o parte cu mîna sigură grilajul de pe balcon, de la ușa camerei 117, urmat de Margareta. Intrară la Ivanușka, nevăzuți și neobservați, în vuietul și urletul furtunii. Maestrul se opri lîngă pat.

Ivanușka stătea întins, nemișcat, ca atunci cînd văzuse pentru prima oară furtuna în casa asta în care își recăpăta liniștea. Dar nu plîngea, ca atunci. Cînd prinse cu privirea silueta întunecată, care intrase la el din balcon, se săltă pe pat și-și întinse mîinile, spunînd fericit :

— Ah, dumneavoastră sînteți ! Și eu vă aștept, vă aștept mereu ! Iată-vă, în sfîrșit, vecinul meu !

Iar maestrul îi răspunse :

— Sînt aici, dar, din păcate, nu pot să mai fiu vecinul dumatăle. Plec pentru totdeauna și am venit numai să-mi iau rămas bun.

— Știam, am ghicit asta, răspunse încet Ivan și întrebă : V-ați întîlnit cu el ?

— Da, zise maestrul, am venit să-mi iau rămas bun de la dumneata, pentru că ai fost singurul om cu care am stat de vorbă în ultima vreme.

Înseninîndu-se la față, Ivanușka spuse :

— Bine ați făcut că ați zburat pînă aici. Să știți că am să mă țin de cuvînt, n-o să mai scriu poezii. Acum mă interesează altceva, urmă Ivanușka zîmbitor, și-și aținti ochii demenți undeva în gol. Vreau să scriu altceva.

Vorbele lui îl tulburară pe maestru și, așezîndu-se pe marginea patului, vorbi :

— Asta e bine, e foarte bine. Scrie mai departe despre el.

Ochii lui Ivanuşka se aprinseră.

— Dar dumneavoastră n-o să scrieţi ? Apoi îşi lăsa bărbia în piept, adăugând îngândurat : Ah, da... Cum pot să-ntreb aşa ceva ! şi-şi întoarse ochii, uitându-se speriat în podea.

— Da, zise maestrul, şi glasul său i se păru necunoscut lui Ivanuşka — necunoscut şi surd. Eu n-o să mai scriu despre el. Voi fi ocupat cu altceva.

Prin vuietul furtunii se auzi deodată un şuiet îndepărtat.

— Auzi ? îl întrebă maestrul.

— Urlă furtuna...

— Nu, mă cheamă, e timpul, îl lămurii maestrul, ridicându-se.

— Mai staţi un pic ! Încă un cuvânt, se rugă Ivan. Dar pe ea aţi găsit-o ? V-a rămas credincioasă ?

— Iat-o, răspunse maestrul, arătând spre perete. Din zidul alb se desprinsese silueta întunecată a Margaretei, care se apropie. Se uita la tînărul întins pe pat, şi în ochii ei se citea îndurerarea.

— Sărmanul, sărmanul de el... şopti fără glas Margareta, plecîndu-se spre bolnav.

Tînărul o prinse de gît, şi Margareta îl sărută.

— Rămîi cu bine, ucenicul meu ! rosti abia auzit maestrul, topindu-se treptat în văzduh.

Pieri, şi, odată cu el, pieri şi Margareta, grilajul balconului închizîndu-se încet în urma lor...

Pe Ivanuşka îl cuprinse neliniştea. Se ridică în capul oaselor, uitîndu-se speriat în jur, gemu chiar, începu să vorbească singur, apoi se ridică din pat. Se vede că furtuna ce se dezlănţuia tot mai turbată îi răscolise sufletul. Il nelinişteau şi paşii fără astîmpăr, şi glasurile înăbuşite pe care le prindea ure-

chea lui obişnuită cu liniştea. Se enervă şi începu să tremure, strigînd :

— Praskovia Feodorovna !

Sora intră imediat, privindu-l întrebătoare şi alarmată.

— Ce-i ? Ce s-a-ntîmplat ? Te-a tulburat furtuna ? Nu-i nimic, nu-i nimic... Te ajutam îndată... Chem numaidecît doctorul...

— Nu, Praskovia Feodorovna, nu e nevoie să-l chemi, protestă Ivanuşka, uitîndu-se speriat, dar nu la Praskovia Feodorovna, ci la peretele acela alb. Nu se petrece nimic deosebit cu mine. Am ajuns să-mi cunosc stările astea, nu te speria. Spune-mi mai bine, o rugă Ivan cu căldură în glas, ce s-a întîmplat acum alături, în camera 118 ?

— Optsprezece ? repetă întrebarea Praskovia Feodorovna, ferindu-şi de el ochii neliniştiţi. Nu s-a întîmplat nimic acolo.

Vocea ei suna însă fals, şi Ivanuşka îşi dădu seama şi zise :

— Eh, Praskovia Feodorovna ! Eşti un om atît de sincer... Crezi c-o să fac scandal ? Nu, Praskovia Feodorovna, asta nu se va întîmpla. Mai bine, spune-mi drept, că doar eu simt totul prin perete.

— Adineauri a murit vecinul dumitale, şopti Praskovia Feodorovna, nefiind în stare să mintă şi să-l necăjească pe bolnav.

Spunînd acestea, se uită îngrijorată la el, în timp ce o învăluiau scăpărările fulgerelor. Dar Ivanuşka rămase liniştit. Îşi ridică doar cu înţeles un deget în sus şi spuse :

— Eram sigur ! Crede-mă, Praskovia Feodorovna, că adineauri a mai murit un om în oraşul nostru. Ştiu chiar cine — şi Ivanuşka zîmbi enigmatic — o femeie !

PE COLINELE VOROBIOVI

Furtuna trecuse fără urmă și, azvîrlit peste oraș, din țării, arcul multicolor al curcubeului se adăpa din râul Moscova. Sus, pe o coamă de deal, între două crînguri, se profilau trei siluete întunecate. Woland, Koroviev și Behemoth, călare pe armăsari înșeuati, negri ca pana corbului, priveau orașul de peste râu, cu cioburi de soare scînteind în mii de ferestre îndreptate spre apus, și turnurile, ca din turtă dulce, ale mînaștirii Devicii.

Văzduhul vîjîi și, lîngă pîlcul de călăreți în așteptare, se lăsă Azazello, urmat de maestru și Margareta, care zburaseră în coada neagră a pelerinei lui.

— A trebuit să vă tulburăm, Margareta Nikolaevna și maestre, vorbi Woland, după o tăcere dar să nu fiți supărați pe mine. Nu cred să regretați. Ei, se adresă el apoi numai maestrului: ia-ți rămas bun de la oraș. E timpul s-o pornim (și Woland întinse o mînă în mînușă neagră cu manșetă largă) într-acolo, peste râu, unde sori fără număr topeau geamurile ferestrelor, unde deasupra acestor sori se ridicau ceața, fumul și aburul orașului încins peste zi.

Maestrul sări din șa și, depărtîndu-se de ceilalți, fugi spre marginea unei prăpăstii. Pelerina neagră se ura în urma sa, măturînd pămîntul. Maestrul scrută cu privirea orașul. În clipele dintîi simți o întristare dureroasă furișîndu-i-se în inimă, curînd de tot însă îi luă locul o dulce neliniște, un neastîmpăr de pribeag.

— Pentru totdeauna!... Trebuie să pătrund sensul acestor cuvinte, șopti maestrul, trecîndu-și limba peste buzele crăpate și fierbinți.

Prinse a asculta și a lua seama bine la cea mai mică mișcare din sufletul lui. I se păru că tulburării ce pusese stăpînire pe el îi luă locul un simțămînt adînc de obidă. Dar trecător, pieri și el fără urmă și, pe negîndite, se înstăpîni o trufașă nepăsare, apoi — presimțirea liniștii eterne.

Pîlcul de călăreți îl așteptau pe maestru. Tăceau, uitîndu-se la silueta lungă și întunecată care, la marginea prăpastiei, gesticula, ba ridicînd capul, dornic parcă să cuprindă cu privirea tot orașul, să vadă dincolo de marginile lui, ba, cu capul în piept, cerceta parcă sub tălpi iarba ofilită, plătîndă, bătătorită.

Apoi, maestrul se prinse cu mîinile de cap și fugi înapoi, spre cei care-l așteptau.

— Ți-ai luat bun rămas, nu-i așa? îl întrebă Woland, călare.

— Da, mi-am luat, îi răspunse maestrul și, liniștit, îl privi drept în ochi, deschis și neînfricat.

Și atunci, peste dealuri se rostogoli, ca un glas de trîmbiță, glasul cumplit al lui Woland:

— Venit-a ceasul! și fluieratul strident și hohotele de ris ale lui Behemoth.

Caii negri se smuciră, și, înălțîndu-se, călăreții își reluară goana. Margareta simțea cum, nervos, calul ei mușcă și trage zăbala. Umflată de vînt, pelerina lui Woland zbura deasupra cavalcadei, așternîndu-se peste bolta tot mai întunecată a înserării. Cînd vîntul dădu o clipă la o parte vîlul îndoliat, Margareta se întoarse, și, din zbor, văzu că în spatele ei pieriseră nu numai turnurile multicolore dar și orașul se mistuise cu desăvîrșire...

IERTAREA ȘI ETERNUL REFUGIU

O, zei! Ce trist e pământul în faptul serii! Ce tainice par negurile deasupra mlaștinilor! O știe cel care a răătăcit prin aceste neguri, cel care a suferit mult înainte de moarte, cel care a trecut în zbor deasupra pământului, purtând în spate o povară peste puterile lui. O știe cel obosit, care, fără regret, părăsește negurile pământului, mlaștinile și râurile lui, și, cu inima ușoară, se lasă în mâinile morții, știind că numai ea îi va dăruia tihna.

Caii fermecați, negri ca pana corbului, obosiseră și ei, purtându-i acum pe călăreți agale, iar noaptea de neînălțurat gonea mereu, ajungându-i din urmă. Simțindu-i suflarea, se potolise pînă și zburdălnicul Behemoth și, cu ghearele înfipite în șa, zbură, taciturn și grav, cu coada stufoasă în vînt. Noaptea își așternea năframa neagră peste păduri și lunci, aprindea mici luminițe triste, undeva jos, departe, luminițe străine, acum lipsite de interes, atît pentru Margareta, cît și pentru maestru — nu mai aveau nevoie de ele. Noaptea o lua înaintea cavaicadei, cernîndu-se de sus asupra ei, presărînd ici-colo cerul trist cu albul stelelor.

Noaptea, tot mai neagră, zbură alături, smulgînd pelerinele de pe umerii călăreților, dînd la iveală înșelătoriile. Și cînd, mîngîiată de adierile unui vînt răcoros, Margareta deschise ochii, văzu cum se schimbă înfățișarea celor care zburau spre țelul lor. Iar atunci cînd, de după marginea unei păduri, ieși în întîmpinarea lor luna, plină și purpurie, toate înșelătoriile pieriră, se prăvăliră în mlaștină, iar negurile înghițiră netrebnicele veșminte vrăjitoarești.

Ar fi fost greu de recunoscut Koroviev-Fagot, pseudo-interprețul misteriosului consultant — care nu avea nevoie de nici un interpret și de nici un fel de tălmăcire — în persoana călărețului care zbură acum alături de Woland, în dreapta prietenei maestrului. În locul aceluia care, în haine zdrențăroase de pehlivan părăsise Colinele Vorobiovî sub numele de Koroviev-Fagot, galopa acum, făcînd să zornăie încetișor lanțul de aur al frîului, un cavaler violet, sumbru, cu chipul mohorît, care nu zîmbea niciodată. Își ținea bărbia în piept, nu se uita la lună, nu-l interesa nici pământul; se gîndea la ale lui, zburînd umăr la umăr cu Woland. Noaptea îi smulsese și lui Behemoth coada stufoasă, îl lăsase fără blană, împrăștiind-o smocuri-smocuri prin mlaștini. Cel ce fusese motan și mare meșter în a-l înveseli pe prințul întunericului se dovedi a fi un adolescent subțirel, un demon-paj, cel mai grozav bufon din cîți au existat vreodată pe lume. Se potolise și el acum, și zbură, tăcut, lăsîndu-și pradă chipul tînăr mîngîierilor argintii ale lunii.

Ultimul din stînga, în armura-i de oțel, scînteitoare, călărea Azazello. Luna îi schimbase înfățișarea. Clonțul stupid și hidos dispăruse fără urmă, iar privirea sașie se corectase și ea. Ochii erau acum simetrici, goi și negri, iar chipul, alb și rete. Zbură sub înfățișarea lui adevărată — un demon al pustiuului arid, un demon-ucigaș.

Margareta nu știa cum arată ea însăși, dar vedea prea bine cît de mult se schimbase maestrul. Părul sclipitor de alb în lumina lunei se strînsese la spate într-o coadă și-i flutura în zbor. De cîte ori vîntul dădea la o parte pelerina maestrului, dezvelindu-i picioarele, Margareta vedea pe botforii lui, cînd aprinzîndu-se, cînd stingîndu-se, steluțele pințenilor. Ca și adolescentul-demon, maestrul zbură cu

ochii la lună, dar îi zîmbea, ca unei ființe apropiate și dragi, și mormăia întruna ceva pe sub nas, după obișnuința căpătată în rezerva 118.

În sfîrșit, și Woland galopa sub adevărata sa înfățișare. Margareta n-ar fi putut spune din ce era friul calului său, poate din niște lănișoare țesute de lună, calul lui — un bloc rupt din beznă, coama calului — un nor, iar pintenii călărețului — petele albe ale stelelor.

Zburară astfel multă vreme în tăcere, pînă ce jos, departe, prinse a se schimba înfățișarea și peisajul. Pădurile triste se lăsară înghițite de întunericul Terrei, tîrînd după ele și lamele brumate ale rîurilor. Jos, în adîncuri, se arătară ici-colo, licărind, bolovani uriași, iar printre ei abisuri negre, în care nu pătrundea lumina lunei.

Woland își opri calul pe un vîrf turtit, pietros și trist, și atunci călăreții trecură la pas, ascultînd cum caii strivesc cu potcoavele pietrele din drum. Peste platoul golaș, luna revărsa o lumină vie, verde, și curînd Margareta desluși în locul acela deșert un jet, iar în el, silueta albă a unui bărbat. Poate că omul era surd, sau prea cufundat în gînduri: nu auzi cum se cutremura pămîntul pietros sub greutatea cailor, așa încît călăreții se apropiară de el, fără să-l tulbure.

Luna îi venea de minune în ajutor Margaretei, luminînd mai bine decît cea mai grozavă lanternă electrică, și Margareta vedea cum omul din jet, care părea orb, își freacă miinile și își atîngește ochii fără vedere spre discul lunei. Apoi, la picioarele jetului greu de piatră, pe care luna aprindea mici scînteii. Margareta văzu, tolănit, un ciine uriaș, cu urechile ascuțite. Ca și stăpînul său, ciinele se uita, neliniștit, la lună. La picioarele omului din jet zăceau cioburile unui urciur spart și tot acolo se

întindea o băltoacă de un roșu aproape negru, ce nu se mai usca.

Călăreții opriră caii.

— Romanul dumitale a fost citit, vorbi Woland, întorcîndu-se spre maestru, și singura observație ar fi că, din păcate, e neterminat. De aceea, am vrut să ți-l arăt pe eroul dumitale. De vreo două mii de ani șade pe platoul acesta și doarme, dar cînd e lună plină, după cum vezi, e chinuit de insomnie. Împreună cu el, se chinuiește și paznicul lui credincios, ciinele. Dacă-i adevărat că frica este cel mai grav dintre vicii, cred că dulăul nu păcătuia prin asta. Singurul lucru pe lume de care se temea curajosul ciine era furtuna. Ce să-i faci, cel care iubește trebuie să împartă soarta celui pe care îl iubește.

— Ce spune? întrebă Margareta, și peste chipul ei liniștit, se lăsă vâlul compătimirii.

— Spune, îi răspunse Woland, mereu același lucru. Că nici atunci cînd e lună nu-și află liniștea și că are o funcție tare ingrată. Spune întotdeauna așa, cînd nu doarme, iar cînd doarme, visează mereu același vis: un drum argintat de lună; vrea să-ia pe acest drum și să stea de vorbă cu arestatul Ha-Nozri, pentru că, după cum afirmă el, n-a spus totul, pînă la capăt, atunci, demult, în ziua a paisprezecea a lui Nisan, lună de primăvară. Din păcate, însă, nu reușește să pășească pe acest drum, și nimeni nu vine la el. Și atunci, ce să-i faci, nu-i rămîne decît să vorbească singur! De altfel, are omul nevoie, măcar cît de cît, de variație, și, ținîndu-și discursul despre lună, adaugă, deseori, că cel mai mult pe lume își urăște nemurirea și faima nemaiiauzită. Susține că și-ar schimba bucuros soarta cu vagabondul zdrențuit Levi Matei.

— Nu e oare prea mult, douăsprezece mii de luni pentru o lună cîndva? întrebă Margareta.

— Se repetă istoria cu Frida ? o întreabă insinuant Woland. Dar, Margareta, nu trebuie să te neliniștești. Totul va fi drept, așa cum este construită lumea...

— Lăsați-l liber ! strigă deodată cu glas pătrunzător Margareta, așa cum tipase cîndva, cînd era vrăjitoare, și strigătul ei făcu să se desprindă, undeva sus, în munți, o piatră, care prinse a se rostogoli cu un vuiet infernal peste stînci.

Margareta însă nu era sigură ; vuietul din munți a fost vuietul căderii sau vuietul unui ris satanic ? Oricum, Woland rîdea, uitîndu-se la Margareta și spunea :

— Degeaba strigi aici, în munți, el e obișnuit cu prăbușiri de stînci și aceasta nu-l poate tulbura. Nu-i nevoie să intervii pentru el, Margareta ; pentru el a și intervenit persoana cu care ar vrea atît de mult să stea de vorbă. Aici Woland se întoarse din nou spre maestru și-i spuse : Ei bine, acum poți să-ți închei romanul cu o singură frază !

Maestrul, care pînă atunci rămăsese nemișcat, privindu-l pe procurator, aștepta parcă aceste cuvinte.

Așezîndu-și mîinile pîlnie, strigă atît de tare, încît ecoul se rostogoli peste munții golași și pustii :

— Ești liber ! Liber ! El te așteaptă !

Munții preschimbară glasul maestrului în tunet, și tot tunetul acesta îi făcu să se năruie. Blestemele ziduri stîncoase se prăbușiră și rămase doar platoul deșert, cu jețul de piatră în mijloc. Deasupra abisului negru în care se prăvăliseră zidurile, se aprinseră luminile unui oraș necuprins, dominat de idoli scînteietori, ce se înălțau peste grădina care crescuse luxuriantă în multe mii de luni. Drept spre grădina aceea, se așternuse drumul argintat de lună, multășteptat de procurator, și cel dintîi

se repezi pe acest drum cîinele cu urechile ascuțite. Omul în mantie albă cu căptușeala sîngerie se ridică din jeț și strigă ceva cu glas hîrîit, frînt. Nu se putea desluși dacă plînge sau rîde, și ce anume strigă. Se văzu numai cum, urmîndu-și paznicul credincios, aleargă și el impetuos pe drumul argintat de lună.

— Trebuie să-l urmez ? întreabă maestrul plin de neliniște, atingînd cu mîna frîul.

— Nu, răspunse Woland, la ce bun să alergi pe urmele a ceva ce s-a sfîrșit ?

— Deci, într-acolo ? întreabă iar maestrul, întorcîndu-se și arătînd înapoi, spre locul unde, în depărtare, se țesuse orașul de curînd părăsit, cu turnurile ca de turtă dulce ale mînăstirilor și cioburi de soare scînteind în geamuri.

— Nici într-acolo, îi răspunse Woland, și glasul lui, îngroșat, se revărsă peste stînci. O, romanticul maestru ! Acela pe care abia așteaptă să-l vadă eroul plămădit de dumneata, eroul căruia, adineauri, i-ai dat drumul să plece, ți-a citit romanul. Spunînd aceasta, Woland se întoarse spre prietena maestrului : Margareta Nikolaevna ! Este imposibil să nu credem că te-ai străduit să închipui pentru maestru cel mai frumos viitor, dar, te asigur, cel pe care vi-l propun eu și pe care mi l-a cerut pentru voi Yeshua — e și mai bun ! Lăsați-i în doi, urmă Woland și, plecîndu-se din șa spre șaua maestrului, schiță un gest în urma procuratorului, care se depărta : să nu-i tulburăm. Și poate, pînă la urmă, or să ajungă ei să se înțeleagă cumva.

Rostind aceste cuvinte, Woland își avîntă mîna spre Yerushalayim, și orașul se stinse în zare.

— Iar acolo, la fel, arătă Woland înapoi, ce să faci dumneata în hruba aceea ? Și soarele frînt în

geamuri se stinse pe dată. Pentru ce să te întorci în urmă Woland blind și convingător. O, maestre, de trei ori romantic, e oare cu puțință să nu vrei dumneata să te plimbi ziua cu prietena dumitale sub vișinii înfloriți, iar seara să asculți muzica lui Schubert? Se poate să nu-ți facă plăcere să scrii cu pană de gîscă, la lumina făcliilor? Nu vrei dumneata, asemenea lui Faust, să stai plecat asupra unei re-torte, în speranța că vei reuși să plămădești un nou homunculus? Acolo! Acolo! Acolo te și așteaptă o casă și un servitor bătrîn. Lumînările sînt aprinse, dar în curînd se vor stinge, pentru că numaidecît veți întîmpina zorile. Pe drumul acesta, maestre, numai pe acesta! Adio, venit-a ceasul să plec!

— Adio! îi răspunseră într-un strigăt maestrul și Margareta.

Atunci, fără să țină seama de nici un drum, Woland cel negru se aruncă într-o surpătură și, în urmă-i, se pravăli cu zgomot întreaga lui suită.

Pieriră toate — stîncile și platoul, drumul argintat de lună și Yerushalayimul. Nici caii negri nu mai erau. Maestrul și Margareta văzură zorile făgăduite. Se aprinseră îndată după luna din miez de noapte. În strălucirea celor dintîi raze ale dimineții, maestrul și prietena lui străbăteau o punte mică din piatră, năpădită de mușchi. Trecură puntea, pîrîul rămase în urma celor doi amanți credincioși, care pășeau acum pe un drum nisipos.

— Ascultă glasul tăcerii, îl rugă Margareta pe maestru, și nisipul foșnea sub picioarele ei desculte. Ascultă și desfătă-te cu liniștea din jur. Uite, vezi înaintea noastră casa ta, casa ta eternă, care ți-a fost dată drept răsplată. Am și văzut fereastră cu trei canaturi și vița sălbatică ce se cațără pînă-n acoperiș. Iată casa ta, eterna ta casă. Scara, vei

adormi, arborîndu-ți tichia aceea slinoasă de tot-deauna. Vei adormi cu zîmbetul pe buze. Somnul te va reconforta, gîndurile tale vor fi pline de înțelepciune. Și n-ai să mă mai poți alunga. Somnului tău voi sta eu de veghe.

Astfel vorbea Margareta, mergînd cu maestrul spre casa lor, spre casa lor eternă, și maestrului i se părea că vorbele Margaretei curg susurînd, cum curgea și susura pîrîul lăsat în urmă...

EPILOG

Ce s-a mai întâmplat, totuși, la Moscova după ce Woland a părăsit capitala în simbăta aceea, la asfințitul soarelui, disparînd de pe colinele Vorobiovî împreună cu suita sa?

Înutil să mai spunem că întreaga Moscovă a vuit multă vreme de tot felul de zvonuri, care de care mai ciudate, ce s-au întins cu repeziciune în cele mai îndepărtate și mai pierdute colțuri de provincie. Ți-e și silă să le mai repeți.

Autorul acestor rînduri pline de adevăr, călătorind cu trenul spre Feodosia, a auzit povestindu-se că la Moscova două mii de oameni ieșiseră din teatru pur și simplu în pielea goală și așa s-au împrăștiat pe la casele lor cu mașinile de piață.

Pretutindeni, la cozile din fața lăptăriilor, prin tramvaie, magazine și locuințele oamenilor, prin bucătării, trenuri de cursă lungă și locale, în gări și halte, în stațiunile de odihnă și pe plajă — se auzea șoptindu-se unul și același cuvînt „necuratul”.

Persoanele mai culte și mai cu scaun la cap erau, bineînțeles, străine de aceste sușoteli despre necuratul care cîcă vizitase capitala, ba le luau chiar și în derîdere, încercînd să-i lămurească pe cei alarmați. Dar, vorba ceea, faptele rămîn fapte, și nu

poți să le treci cu vederea, fără să dai explicații: ceva ciudat se petrecuse totuși la Moscova. „Griboedov” transformat în scrum și încă multe altele o confirmau în modul cel mai grăitor.

Oamenii culți adoptară punctul de vedere al organelor de anchetă: era vorba de acțiunile unei bande de hipnotizatori și ventriloc, adevărați maeștri în arta lor.

Desigur, atât la Moscova cât și în afara ei s-au luat imediat măsuri energice pentru prinderea bandei, dar, din păcate, acestea nu au dus la nici un rezultat. Cel ce-și spunea Woland dispăruse cu toți acoliții săi; la Moscova nu s-a mai întors și, în general, nu a mai apărut și nu a mai acționat nicăieri. Ca urmare, s-a presupus în chip firesc că a fugit în străinătate, dar prezența lui nu s-a mai semnalat nici peste graniță.

Dar chiar și după ce Woland a părăsit Moscova s-au înregistrat victime — oricît de trist ar fi — printre motanii negri. În diferite colțuri ale țării au fost împușcate sau exterminate prin felurite metode vreo sută din aceste animale pașnice, folositoare și credincioase omului. În diferite orașe, peste o duzină de motani, unii dintre ei destul de mutilați, au fost aduși la secțiile de miliție. La Armavir, de pildă, un astfel de dobitoc nevinovat a fost predat miliției de un cetățean, care-i legase labele dinainte.

Cetățeanul îl pîndise pe motan și pusese mîna pe el tocmai în clipa cînd animalul se pregătea cu un aer hoțesc, aer pentru care pisicile nu sînt vinovate, deoarece nu-l au pentru că ar fi vicioase, ci pentru că se tem ca nu cumva unul mai puternic decît ele — om sau cîine — să le facă vreun rău sau să le supere în vreun fel (ca să le prinzi nu-i cine știe ce, dar vă asigur că nu e nici o cinste pentru cine pune la cale o asemenea faptă; ba dimpotrivă...)

după cum spuneam, se pregătea, pesemne, să sară, cu un aer hoțesc, într-un anumit scop în brusturi.

Năpustindu-se asupra motanului și smulgîndu-și cravata de la gît ca să lege animalul, cetățeanul mor-măise veninos și amenințător:

„Aha! Care va să zică, acum ai poftit la noi, la Armavir, domnule hipnotizator? Să știi că pe noi nu ne sperii! Nu mai face pe mutul cu mine, că nu-ți merge! Știm noi ce poamă ești!”

Cetățeanul dusesse bietul animal la miliție, ținîndu-l de labele dinainte, pe care i le legase cu cravata verde, și imbrîncindu-l, ca acesta să meargă neapărat pe labele dinapoi.

— Ascultă! striga cetățeanul, petrecut de fluierturile puștimii, lasă-te de-astea, nu mai face pe prostul, că nu-ți mai merge! Fă bine și umblă ca toată lumea!

Drept răspuns, motanul negru își dădea ochii peste cap ca un martir ce era. Lipsindu-l natura de darul vorbirii, el nu se putea justifica. Bietul animal și-a datorat salvarea, în primul rînd miliției, iar apoi, stăpînei lui, o văduvă bătrînă și respectabilă. Cînd motanul a fost dus la secție, cei de acolo s-au convins că cetățeanul duhnește a alcool de la șapte poște, drept care mărturia lui a fost pusă la îndoială. Între timp, aflînd de la vecini că motanul ei fusese luat pe sus, bătrînica alergase într-un suflet la secție și sosise la timp. Dăduse referințele cele mai favorabile, declarînd că-l cunoaște de cinci ani, de cînd era pisoi mic, că garantează pentru el ca pentru propria-i persoană, mai dovedind că animalul nu comisese niciodată vreo faptă rea și nici la Moscova nu se deplasase... Se născuse și crescuse la Armavir, și tot acolo învățase să prindă și șoa-reci.

Motanul a fost dezlegat și înapoiat stăpînei sale, după ce, e drept, băuse din cupa amărăciunilor, aflînd pe pielea lui ce înseamnă clevetirea și eroarea judiciară.

În afară de motani, și unii oameni au avut cîte-o mică neplăcere. Au fost arestați pentru cîtva timp: la Leningrad — cetățenii Wolman și Wolper, la Saratov, Kiev și Harkov — trei Volodini, la Kazan — un oarecare Voloh, iar la Penza, nu se știe de ce, chimistul Vetcinkevici, candidat în științe. E drept, era un brunet cu piele smeadă și cu o statură de uriaș.

Au pățit-o în diferite colțuri ale țării și nouă Korovini, patru Korovkini și doi Karavaevi.

Un oarecare cetățean a fost dat jos în gara Belgorod din trenul de Sevastopol și legat fedeleș. Îi trăsese prin cap să-și distreze tovarășii de călătorie făcînd niște scamatorii cu cărți de joc.

Într-un restaurant din Iaroslavl a apărut tocmai la ora prînzului un individ cu un primus, pe care abia-l luase de la reparat. Cînd l-au văzut, doi portari și-au părăsit posturile de la garderobă, luînd-o la sanătoasa, urmăriți de toți clienții din restaurant și de întregul personal. Iar din casierie au dispărut, cu totul inexplicabil, toate încasările din ziua aceea.

S-au întimplat multe, atît de multe, că nici nu le mai poți ține minte.

Trebuie să atragem atenția în mod special asupra preciziei cercetărilor. S-a făcut totul nu numai pentru prinderea criminalilor, ci și pentru clarificarea faptelor lor. Totul a fost explicat — explicații, care, trebuie să recunoaștem, au fost înțelepte și de nedruncinat.

Cercetările efectuate de organele de anchetă și de psihiatri cu experiență au stabilit că membrii bandei criminale sau, poate, numai unul din ei (bănuiala

cădea îndeosebi pe Koroviev), erau hipnotizatori dotați cu o forță nemaivăzută și care puteau să se arate acolo unde nu se aflau în realitate. Afară de asta, ei le insuflau celor care aveau de-a face cu dinșii că unele obiecte sau oameni se află acolo unde nu erau în realitate, și invers, îndepărtau din cîmpul vizual acele obiecte sau oameni, care se găseau de fapt acolo.

În lumina unor astfel de lămuriri, totul era absolut limpede, pînă și invulnerabilitatea inexplicabilă (fapt care i-a frămîntat mai mult decît orice pe cetățenii) a motanului, în care se trăsesse în apartamentul 50, cînd se încercase arestarea lui.

Natural, sus, pe lustră, nu existase nici un motan, nu avea nimeni în cine să tragă, se trăsesse în gol, în timp ce Koroviev, care-i făcuse să creadă că motanul face scandal, urcat sus, pe lustră, putea să stea nestîngerit în spatele celor ce trăgeau, strîmbîndu-se și desfătîndu-se cu darul lui uriaș, dar folosit în mod criminal, de hipnotizator. Și fără îndoială că tot el dăduse foc apartamentului, turnînd benzina pretutindeni.

Stepan Lihodeev nu plecase, bineînțeles, la Ialta cu avionul (o figură ca asta, nici chiar Koroviev nu ar fi fost în stare să înfăptuiască) și nu trimisese de acolo nici o telegramă. După ce leșinase în apartamentul văduvei bijutierului, speriat de scamatoria lui Koroviev, care i-l arătase pe motan cu o ciupercă marinată înfiptă în furculiță, zăcuse acolo pînă cînd Koroviev, bătîndu-și joc de el, îl trimisese la un aeroport din Moscova, cu o pălărie de pîslă pe cap, făcîndu-i să creadă în prealabil pe reprezentanții miliției judiciare care-i ieșiseră în întîmpinare că Stepan va coborî dintr-un avion de Sevastopol. Ce-i drept, cei de la miliția judiciară din Ialta susțineau că-l primiseră pe Stepan — care era

descult — și că trimiseseră la Moscova telegrame privitoare la cazul lui, dar cum nu se descoperise în dosare nici o copie a lor, s-a tras concluzia tristă, dar de nezdruincat, că banda de hipnotizatori posedă darul de a hipnotiza la distanțe enorme și, unde mai pui, nu numai persoane izolate, ci chiar și în grup. Astfel, criminalii puteau să scoată din minți pînă și oameni dotați cu cea mai sănătoasă și rezistentă structură psihică. Așa că, ce să mai vorbim de fleacuri ca, de pildă, de pachetul de cărți care apare în buzunarul unui spectator din stal sau de niște rochii dispărute, sau de o beretă care miaună, și de alte minuni de felul ăsta! Asemenea figuri poate să facă orice hipnotizator profesionist de talie medie, pe orice scenă, ba chiar și figura nu prea complicată cu smulgerea capului comperului. Pe de altă parte, și motanul care vorbește e o adevărată aiureală. Ca să le impui oamenilor un motan ca ăsta, este suficient să pozezi principiile de bază ale ventrilociei, și e puțin probabil ca cineva să se îndoiască de faptul că măiestria lui Koroviev nu mergea cu mult mai departe de aceste principii.

Da, nu de cărți de joc e vorba, nici de scrisorile false din servieta lui Nikanor Ivanovici. Astea-s fleacuri! El, Koroviev, îl îmbrîncise pe Berlioz sub roțile tramvaiului. El îl scosese din minți pe sărmanul poet Ivan Bezdomnii și tot el îl făcuse să aibă visul chinuitor cu anticul Yerushalayim și Muntele Golgota cel arid și ars de soare și cu trei oameni răstigniți. El și cu banda lui o făcuseră pe Margareta Nikolaevna și pe Natașa, femeia ei de serviciu, să dispară din Moscova. Fiindcă veni vorba, anchetatorii au dat o atenție deosebită acestei chestiuni. Trebuia lămurit următorul fapt: dacă cele două femei fuseseră răpite de banda de ucigași incendiatori, sau fugiseră de bunăvoie cu gașca aceea criminală? În-

temeindu-se pe mărturiile prostești ale lui Nikolai Ivanovici și luînd în considerație biletul straniu, dement, lăsat de Margareta Nikolaevna soțului ei, bilet în care îi scria că pleacă să se facă vrăjitoare, luînd, de asemenea în considerație și faptul că Natașa dispăruse, fără să ia nici un fel de îmbrăcăminte, organele de anchetă au ajuns la concluzia că atît stăpîna, cît și femeia de serviciu fuseseră hipnotizate, ca mulți alții, și răpite de bandă, în această stare. S-a născut ideea, fără-ndoială cu totul justificată, că pe bandiți îi atrăsese frumusețea celor două femei.

Un punct însă a rămas cu totul confuz pentru anchetatori: ce anume îndemnase banda să-l răpească din clinica de psihiatrie pe bolnavul mintal care-și spunea „maestru”? Asta nu s-a putut stabili, după cum nu s-a putut stabili nici numele bolnavului răpit. Așa că acesta a dispărut pentru totdeauna, cu porecla impersonală de: Numărul o sută optsprezecé, din corpul I.

Așadar, aproape totul fusese lămurit, și ancheta luase sfîrșit cum iau sfîrșit toate anchetele.

Au trecut cîțiva ani, și oamenii au început să uite de Woland, Koroviev și de ceilalți. În viața celor ce au avut de suferit de pe urma lui Woland și a acoliților săi, s-au petrecut multe schimbări, dar, oricît de mici și neînsemnate au fost ele, trebuie totuși semnalate.

De pildă, Georges Bengalski, după ce a petrecut trei luni de zile în clinică, s-a făcut bine și a plecat acasă, dar a fost nevoit să-și părăsească slujba de la Teatrul de varietăți, și asta în plin sezon, cînd publicul spectator năvălea la bilete, deoarece amintirea magiei negre și a dezvăluirilor ei s-a dovedit greu de uitat. Bengalski a părăsit „Varietățile”, pentru că își dădea seama că ar fi prea chinuitor pen-

tru el să apară — în fiecare seară — în fața a două mii de oameni, să fie inevitabil recunoscut și să riște, desigur, să i se pună multe întrebări batjocoritoare ca : „Ei, cum e mai bine, cu cap sau fără ?“

Pe deasupra, comperul își pierduse mult din veselia lui înăscută, atât de necesară profesiunii sale. După cele suferite, rămăsese cu o obișnuință neplăcută, apăsătoare : în fiecare primăvară, când era lună plină, îl cuprindea o stare de neliniște, își ducea deodată mîinile la gît, se uita speriat în jur și izbucnea în plîns. Crizele treceau : totuși, fiindcă se repetau, nu-și putea relua vechea ocupație, și s-a retras din teatru, trăind din modestele sale economii, care, după un calcul strîns, trebuiau să ajungă pentru vreo cincisprezece ani.

A plecat și nu s-a mai întîlnit niciodată cu Varionuha, care devenise foarte popular, cîștigînd dragostea tuturor, datorită extraordinarei sale amabilități, rară chiar și printre administratorii de teatre. Vinătorii de bilete de favoare nu-i ziceau altfel decît „Binefăcătorul“. Oricine ar fi telefonat la „Varietăți“ la orice oră, totdeauna se auzea în receptor un glas blînd, deși trist : „Vă ascult“, iar la rugămîntea de a fi chemat la telefon Varionuha, același glas se grăbea să răspundă : „Sînt la dispoziția dumneavoastră !“ În schimb, cîte nu pătînea Ivan Savelievici de pe urma politeței sale !

Stepan Lihodeev nu mai are privilegiul să vorbească la telefon de la teatru. De îndată ce a părăsit clinica, unde stătuse internat opt zile, a fost mutat la Rostov și numit responsabil la un mare magazin alimentar. Umbă zvonul că nu mai bea deloc porto, ci numai votcă dreasă cu muguri de coacăză, din care cauză s-a înzdrăvenit în mare măsură. Se zice că a devenit tăcut și se ferește de femei.

Îndepărtarea lui Stepan Bogdanovici de la teatru nu-i adusese lui Rimski bucuria pe care o visase cu nesăț cîțiva ani la rînd. După internarea sa în clinică și tratamentul urmat la Kislovodsk, directorul financiar — un moșneag acum, cu capul tremurînd — și-a înaintat demisia și la „Varietăți“. Interesant de semnalat mai e și faptul că cererea o adusesse la teatru consoarta sa între niți măcar ziua în clădirea în care văzuse geamul crăpat, scaldat de razele lunii, și o mîna lungă întinzîndu-se spre în-cuietoria din partea de jos a ferestrei.

Dîndu-și demisia de la „Varietăți“, Rimski s-a angajat la Teatrul de păpuși, în Zamoskvorecie. În acest teatru nu i-a mai fost dat să aibă de-a face în probleme de acustică cu prearespectatul Arkadi Apollonovici Sempleiarov, care fusese mutat în doi timpi și trei mișcări la Breansk și numit responsabilul centrului de colectat ciuperci. Acum, moscoviții mănîncă bureți sărați și mînatărci marinate, le ridică în slava cerului și se bucură grozav de această mutare. Astăzi, cînd lucrurile sînt de domeniul trecutului, putem spune că, ce-i drept, cam șchio-pătau treburile cu acustica lui Arkadi Apollonovici, și că, oricît se străduise el s-o mai îmbunătățească, nu făcuse nici o scofală.

Aloizi Mogaříci mai e și azi la „Varietăți“, în postul la care a renunțat Rimski, adică în postul de director financiar.

Dezmeticîndu-se cam la douăzeci și patru de ore după vizita făcută lui Woland, în tren, undeva lîngă Veatka, Aloizi s-a convins că, plecînd, nu se știe de ce, cu mintea zdruncinată din Moscova, uitase să-și pună pantalonii, dar furase, în schimb, tot nu se știe de ce, de la maistrul-constructor cartea de imobil

de care nu avea nevoie. În schimbul unei sume colosale, dată însoțitorului de vagon, Aloizi cumpără de la el o pereche de pantaloni vechi și soioși, și de la Veatka a luat drumul întoarcerii. Dar, din păcate, nu a mai găsit căsuța pe care o căuta. Calabalăcul îi arsese împreună cu casa. Aloizi însă era un om grozav de întreprinzător. Peste două săptămîni, locuia într-o cameră splendidă din strada Briusov, iar cîteva luni mai tîrziu, era instalat în cabinetul lui Rimski. Și așa cum altădată Rimski suferise din pricina lui Stepan, acum se chinuia Varionuha din pricina lui Aloizi. Ivan Savelievici nu mai visează decît un singur lucru: ca acest Aloizi să dispară de la „Varietăți”, să nu-l mai vadă-n ochi, pentru că, după cum șoptește uneori administratorul, cînd se află într-o societate mai intimă: „O lepră ca Aloizi n-am mai văzut în viața mea — din partea lui Aloizi te poți aștepta la orice”.

De altfel, n-ar fi exclus ca administratorul să fie subiectiv. Nu s-a auzit ca Aloizi să fi făcut vreo faptă murdară. După cum nu s-au semnalat nici un fel de alte fapte, dacă nu punem la socoteală, desigur, numirea altcuiva în postul bufetierului Sokov. Andrei Fokici a murit de cancer la ficat în clinica I a Universității de stat din Moscova, la vreo zece luni după apariția lui Woland în capitală...

Da, au trecut cîteva ani, peste evenimentele descrise în această carte s-a așternut un văl, s-au șters din amintire. Dar nu pentru toți, da, da, nu pentru toți.

În fiecare an, primăvara, pe lună plină, cînd se lasă seara, sub teii de lingă Patriarșie prudi, apare un bărbat de treizeci, treizeci și ceva de ani. Un om îmbrăcat modest, cam roșcat, cu ochi verzi. Este profesorul Ivan Nikolaevici Ponîrev, colaborator științific la Institutul de istorie și filozofie.

Ajunșind în dreptul teilor, se așază totdeauna pe aceeași bancă, aceea pe care a stat în seara cînd Berlioz, de mult uitat de toți, a văzut pentru ultima oară în viața sa discul lunei destrămîndu-se bucăți-bucăți. Acum este întregă, albă la începutul serii, apoi aurie, cu un căluț-dragon întunecat pe ea și plutește deasupra capului fostului poet Ivan Nikolaevici Bezdomniî, stînd totodată pe loc în înaltul cerului.

Ivan Nikolaevici știe totul și înțelege totul. Știe că în tinerețe a fost victima unor hipnotizatori criminali, că s-a tratat și s-a vindecat. Dar mai știe că există ceva mai tare decît el. Mai tare decît el e această lună plină, de primăvară. De îndată ce se apropie timpul ca astrul nopții să înceapă să crească și să se poleiască cu aur, astrul care a pluit cîndva deasupra celor două sfenice cu cinci brațe, Ivan Nikolaevici se neliniștește, devine nervos, pierde pofta de mîncare, somnul, și așteaptă ca luna să se îplinească. Și cînd e lună plină, nimic nu-l mai poate reține pe Ivan Nikolaevici în odaie. Pe scară, iese din casă și se îndreaptă spre Patriarșie prudi.

Acolo, stă pe o bancă și vorbește singur, fără sfială, fumează, își mișcă ochii, privind ba luna, ba porțiția turnantă pe care n-a uitat-o.

Ivan Nikolaevici stă acolo un ceas-două, apoi o ia din loc și, totdeauna pe același drum, prin Spiridonovka, se îndreaptă spre străzilele de pe Arbat cu ochii goi, fără să vadă pe nimeni.

Trece pe lingă găzărie, cotește spre locul unde se află un felinar vechi și strîmb și se furișază spre grilajul în dosul căruia se vede o grădină bogată, care nu și-a îmbrăcat încă straietele verzi; iar în grădină se înalță o clădire în stil gotic, luminată de lună în partea unde se reliefează fereastra cu trei canaturi, și cufundată în întuneric de cealaltă parte.

Profesorul nu știe ce-l atrage spre grilaj și cine locuiește în casa aceea, dar e convins că nu merită să lupte cu el însuși pe lună plină. În afară de asta, știe că în grădină, după grilaj, va vedea negreșit același lucru.

Va vedea stînd pe bancă un om serios, în vîrstă, cu bărbuță și *pince-nez*, cu trăsături cam de purcel. De fiecare dată, îl găsește pe locatarul vilei în aceeași poză visătoare, cu ochii la lună. Ivan Nikolaevici știe că, după ce va fi admirat pe săturate luna, cel de pe bancă își va întoarce ochii negreșit și-i va aținti pe fereastra aceea, parcă așteptînd să se deschidă larg, și pe prichici să apară ceva neobișnuit.

Ivan Nikolaevici știe tot ce urmează. Trebuie să se ascundă cît mai bine după grilaj pentru că omul va începe numaidecît să-și întoarne capul, cău-tînd ceva în văzduh cu ochii rătăciți și zîmbind ex-tatic, după care își va lovi palmele una de alta, me-lancolic și duios, mormăind destul de tare :

— Venera ! O, Venera ! Ah, ce prost sînt !...

— O ! Zei ! șoptește Ivan Nikolaevici, pitindu-se după grilaj, fără să-și ia ochii învăpăiați de la ne-cunoscutul enigmatic. Iată încă o victimă a lunei... Da, încă o victimă, ca și mine...

Celălalt va urma să vorbească de unul singur :

— O, prostul de mine ! De ce, de ce n-am plecat cu ea ? De ce m-am speriat, tont bătrîn ce sînt ! Of ! Acum rabdă, cretin hodorog !

Asta va continua pînă cînd în partea întunecoasă a casei se va deschide o fereastră, va apărea o pată albicioasă și va răsuna un glas neplăcut de femeie :

— Nikolai Ivanovici, unde ești ? Ce idee pe dum-neata ? ! Vrei să te îmbolnăvești de malarie ? Vino să-ți bei ceaiul !

Omul de pe bancă se va dezmetici, ca totdeauna, și va răspunde cu glas prefăcut :

— Am vrut să iau aer, aer, draga mea ! Aerul e minunat !

Și, ridicîndu-se de pe bancă, pe furis, va amenința cu pumnul spre fereastra de la parter, pornind agale spre casă.

— Minte, minte ! O, zei, cum minte asta ! bom-băne Ivan Nikolaevici, îndepărtîndu-se de grilaj. Ceea ce-l atrage în grădină nu e deloc aerul ; el vede ceva în noaptea cu lună plină, în grădină și în înal-tul cerului ! Ah, ce n-aș da să-i pătrund taina, să aflu cine e Venera asta pe care a pierdut-o și o caută acum în zadar, încercînd s-o prindă-n vîz-duh...

Profesorul se întoarce acasă bolnav de-a binelea. Nevastă-sa se prefacă că nu observă starea lui și-l roagă să se ducă la culcare cît mai repede. Ea însă nu se culcă, ci șade cu o carte la lumina lămpii, pri-vindu-l cu amărăciune cum doarme. Ea știe că Ivan Nikolaevici se va trezi în zori, țipînd chinuit, va plînge și se va frămînta. De aceea, pe masă, lîngă lămpă, are pregătită din timp o seringă în alcool și o fiolă cu un lichid de culoarea ceaiului tare.

Biata femeie, care îngrijește neobosită de acest om grav bolnav, abia acum e liberă și poate și ea să se culce liniștită. După injecție, Ivan Nikolaevici va adormi pînă dimineața cu o expresie de fericire pe chip, purtat de visuri înălțătoare și duioase, ne-cunoscute de el. În nopțile cu lună plină însă, pe savant îl trezește totdeauna același lucru. Vede un călău himeric, fără nas, care, săltîndu-se cu un țipăt surd, își înfige lancea drept în inima lui Hestas cel legat de stîlp și cu mințile pierdute. Călăul nu este atît de înspăimîntător, pe cît e de nefirească lumina din vis, venind dintr-un nor care, clocotînd, se nă-pustește asupra pămîntului, cum se întîmplă numai în timpul unui cataclism.

După injecție, toate se schimbă pentru cel adormit. De la patul său, luna așterne spre fereastră o cărare luminoasă, largă, și pe această cărare urcă un om în mantie albă cu capușeală sîngerie. Urcă spre lună. Lîngă el pășeste un tînar îmbrăcat cu un hitor rupt și cu obrazul mutilat. Vorbesc între ei cu înflăcărare, discută, vor să ajungă la o înțelegere.

— O zei, o zei! spune cel cu mantia, întorcîndu-și chipul semet spre însoțitorul său. Ce supliciu banal! Dar, spune-mi, te rog — și aici, chipul său semet capătă o expresie rugătoare — așa e că nu s-a petrecut în realitate? Spune, te implor, așa e?

— Nu s-a petrecut în realitate, răspunde vocea răgușită a celui alt, și s-a năzărit numai.

— Poți să juri? îl roagă, lingușitor, omul cu mantia.

— Jur! răspunde tînarul, zîmbind.

— Nu mai vreau nimic! strigă cu glasul frînt omul cu mantie și urcă tot mai sus spre lună, trăgîndu-l după el pe celălalt. În urma loc pășeste calm și maiestuos un ciîne gigantic cu urechi ascuțite.

Atunci, raza lunii se învăpăiază, și din ea curge un rîu de argint, care se revarsă peste tot. Luna e stăpînă, luna joacă, dansează, se zbenguie. Atunci, din suvoiul de lumină se desprinde o femeie de o frumusețe răpitoare, care se apropie de Ivan însoțită de un bărbat cu barbă lungă și priviri speriate. Frumoasa îl ține de mîină. Ivan Nikolaevici îl recunoaște numaidecît. E oaspetele nocturn. Numărul o sută optsprezece. Prin somn, Ivan Nikolaevici își întinde brațele spre el și-l întreabă pătimaș:

— Va să zică, acesta a fost sfîrșitul?

— Acesta, discipolul meu, îi răspunde Numărul o sută optsprezece, iar femeia vine lîngă Ivan și-i spune:

— Acesta, desigur. Totul s-a sfîrșit și toate au un sfîrșit... O să te sărut pe frunte, și totul o să fie bine pentru dumneata...

Vorbînd, se apleacă și-l sărută pe frunte, iar Ivan se întinde spre ea, privind-o în ochi, dar femeia se trage înapoi și se îndepărtează împreună cu tovarășul ei de drum, spre lună...

Atunci luna se dezlanțuie cu înverșunare, aruncînd șuvoaie de lumină asupra lui Ivan, stropii ei se preling pretutindeni, odaia e inundată de lumină, razele lunei se leagănă, se ridică mai sus, potopesc patul. Și Ivan Nikolaevici doarme mai departe, cu o expresie fericită pe chip.

Dimineata se trezește tăcut, dar deplin liniștit și sănătos. Memoria lui chinută se potolește și, pînă la următoarea lună plină, pe profesor nu-l mai tulbură nici călăul fără nas al lui Hestas, nici al cincilea procurator al Iudeii, cumplitul călăreț Pilat din Pont.

CUPRINS

Prefață	V
Tabel cronologic	XXIII

CARTEA ÎNTHA

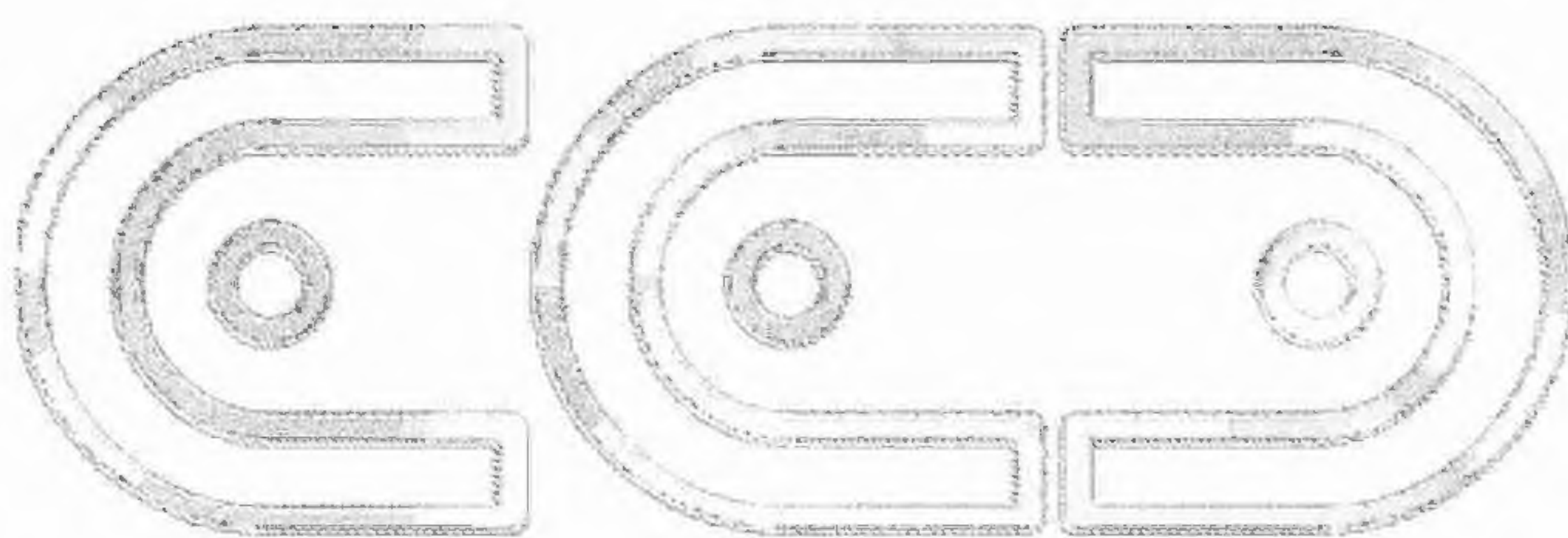
Capitolul 1	
NU STAȚI DE VORBA CU NECUNOSCUȚI !	3
Capitolul 2	
PILAT DIN PONT	19
Capitolul 3	
AL ȘAPTELEA ARGUMENT	51
Capitolul 4	
URMĂRIREA	57
Capitolul 5	
S-A PETRECUT LA „GRIBOEDOV”	67
Capitolul 6	
SCHIZOFRENIE, DUPA CUM S-A ȘI SPUS	83

Capitolul 7	
UN APARTAMENT PUTIN SIMPATIC	94
Capitolul 8	
DUELUL DINTRE PROFESOR SI POET	107
Capitolul 9	
FIGURILE LUI KOROVIEV	119
Capitolul 10	
VEȘTI DIN IALTA	131
Capitolul 11	
DEDOBLAREA LUI IVAN	146
Capitolul 12	
MAGIA NEAGRA SI DEZVALUIRILE EI	150
Capitolul 13	
APARIȚIA EROULUI	167
Capitolul 14	
SLAVA COCOȘULUI	191
Capitolul 15	
NIKANOR IVANOVICI	203
Capitolul 16	
SUPLICIUL	206
Capitolul 17	
O ZI AGITATA	222
Capitolul 18	
VIZITATORII GHINIONIȘTI	238

CARTEA A DOUA

Capitolul 19	
MARGARETA	269
Capitolul 20	
CREMA LUI AZAZELLO	284
Capitolul 21	
ZBORUL	290
Capitolul 22	
LA LUMINA FAȚILOR	301
Capitolul 23	
MARE BAL LA SATANA	316
Capitolul 24	
ELIBERAREA MAESTRULUI	333
Capitolul 25	
CUM A ÎNCERCAT PROCURATORUL SĂ-L SALVEZE PE IUDA DIN KIRIAT	353
Capitolul 26	
PUNEREA ÎN MORMINT	371
Capitolul 27	
SFÎRȘITUL APARTAMENTULUI 50	395
Capitolul 28	
ULTIMELE AVENTURI ALE LUI KOROVIEV SI BEHEMOTH	414
Capitolul 29	
DESTINUL MAESTRULUI SI AL MARGARETEI ESTE HOTĂRIT	422

Capitolul 30	
VENIT-A CEASUL ! VENIT-A CEASUL !	426
Capitolul 31	
PE COLINELE VOROBIOVI	438
Capitolul 32	
IERTAREA ȘI ETERNUL REFUGIU	440
Epilog	449

Scanare și prelucrare digitală

EM

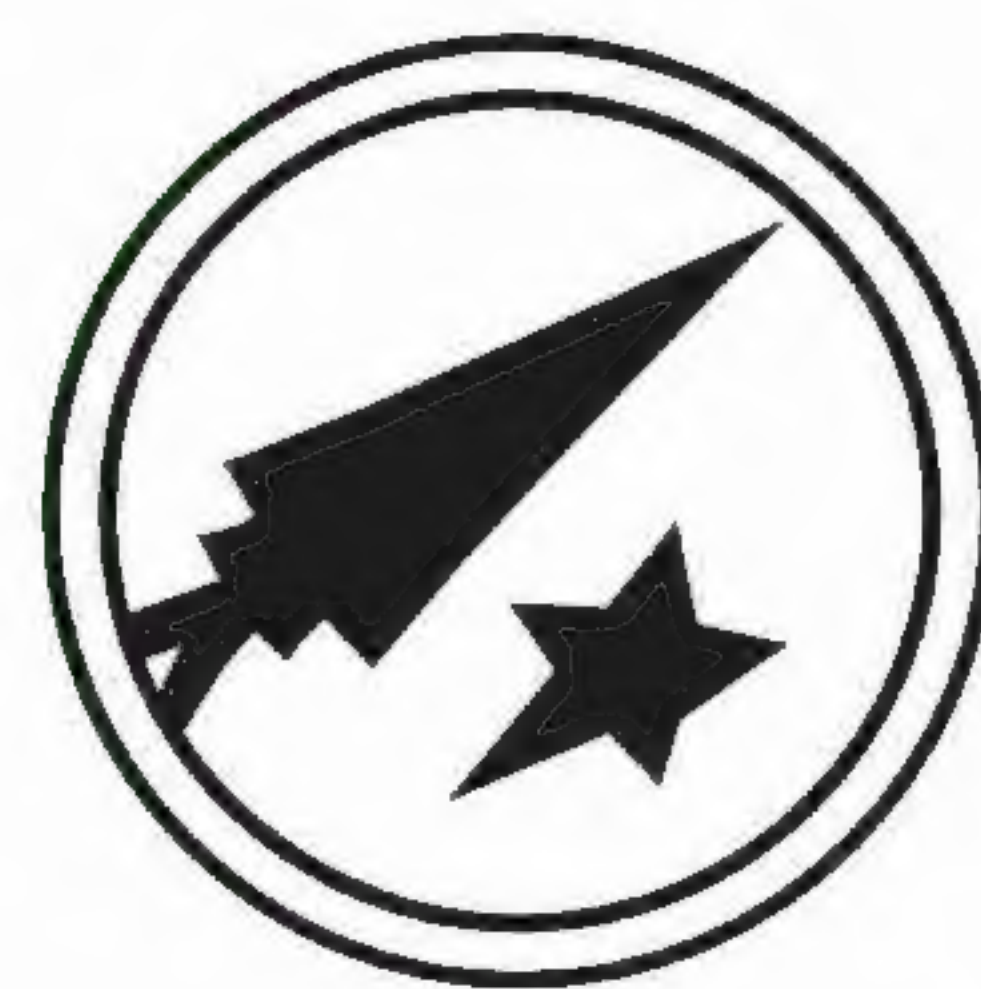
de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

